

તો ખમની તકોબરી.

દારાં કાપડિયા.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૯૦૩૭૯ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ લાખોચની લડોલર

વિષય ૪૪૪૪: ૩

તોખમની તકોબરી.

(પારસી સંસારની એક વારતા.)

અંગ્રેજી ઉપરથી બનાવનાર

દારાં કાપડીયા

તે

‘લુ’ડો-પણુ બરથાર’ ‘પ્યાર-એક પહાડ’ ‘બેરોનેટની બેટી’ ‘સરળ-
તનો શીકાર’ ‘દોલત કે દીલબર ?’ ‘દીલનો ગુવાહ દીલ’ ‘ખાવીદ
તે ખુદા’ ‘દીન તેનો દાર’ ‘સંસારનો ફાંસો’ અને ‘ગુદાધનો
ધા’ ‘વેહેમ ઓ બેરહેમ’ તથા ‘એક બોલીના !’

છત્તાડી વારતાઓના લખનાર.

નવરંગ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં અરદેશર અરશેદજી દેશાઈએ છાપ્યું
અને પ્રકટ કર્યું. ૨૩૭, બજારગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

અ ત્રીજી પહેલી.

ઈ. સ. ૧૯૨૩.

કી. રૂ. ૨.

૬૨૧૧:૩

મીં અરદેશર ખુરસીમાં
દેશાઈ

જગર કે દીગર ? ગુજરાતી કોપીરાઈ-સંગ્રહ

(પારસી સંસારની વાર્તા) રૂ. ૨-૦-૦

કરણીનો ફેજ.

(પારસી સંસારની વાર્તા) રૂ. ૧-૮-૦

અખળાનો કીનો!

(અંગ્રેજી સંસારની વાર્તા.) રૂ. ૧-૮-૦

બાપના શ્રાપ.

(યુરોપીયન સંસારની વાર્તા.) રૂ. ૨-૮-૦

મળવાનું ઠેકાણું:—

નવરંગ પ્રેસ,

૨૩૭, બજારગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ,

મુંબઈ નં. ૧.

એક વાર ફરી !

—:૦:—

પરવરદીગારનાં હું હજારો હજાર શુક કરું છું કે માહરાં ગયા જીલાઈ માસમાં પ્રગટ થયેલાં એક છેલ્લાં પુસ્તક—એક લોહીના !—પછી નવ મહિનાનાં ઘણાં ટુંક અરસામાં એક ણીજી સુંદર નોવેલ માહરી અદનાં કલમથી લખાએલી બાહાર પડેલી જોવા હું ભાગ્યવાન થયો છું. તે માહનામી બાપનો, એવી એક ખુશનશીળી માહરે માટે બક્ષવા સાડ, માહરે ખરાં અંતઃકરણથી આહાર માનવો સખવાર છે.

આ આગમ્ય માહરી ચાર વારતાઓ ચોપડી રૂપે પ્રગટ થતા પામી છે; આ માહરી નોવેલ પાંચમી છે, જે પેહલ્લી ચારો કરતાં કાંઈ જુદાજ તોર અને રંગરૂપમાં બાહાર પડે છે. માહરાં સઘળાં પુસ્તકો સાદાં, નાનાં ને લગાર ગરીબા ગરીબ અવતારે અત્યાર અગાઉ બાહાર પડી ચુકાં છે, કેમજે મોટા ખરચાણુ ઢળનાં પુસ્તકો બાહાર પાડવાનું માહરાં ગરીબ ગજવામાં જોર નથી. સઘળા અપ દુ ડેટ ગેટ આપ સાથે આ વાર આ માહરી નોવેલ બાહાર પડે છે, જેની નોંધ હું કાંઈક દુરબથીજ લખશ અને ઉમીદ કરીશ કે લવિષ્યમાં બી એવીજ ઢળનાં માહરાં પુસ્તકો પ્રગટ થતાં રહે. વળી, એજ લગોલગ, માહરે માહરા ઇષ્ટ મીત્ર ભાઈ અરદેશર ખરશેદજી

દેશાઇનો આભાર માનવો. જોઇશે, કેમજ માહરી લેખક તરીકેની કારકીર્દીની શરૂઆતથી એ ખીરાદર હુમૈશા માહરી પડખે એક મોટા સલાહકાર ને ઉત્તેજક તરીકે ખડા રહેલા છે, તે એટલે સુધી કે આજની આ માહરી સુંદર નોવેલની એવણેજ પોતાનાં અંગત ખરચે છપાવીને પ્રગટ કરાવી છે. માહરા જેવા એક ઉધરતા ક્રમતરીન કલમકશને એવી રીતે ઉત્તેજન આપવાનું એ ખીરાદરને ઘણું માનભર્યું છે ને હું દુઃઆ ગુનારૂં છું કે હવે પછીનાં લવિષ્યનાં વરસોમાં ખી અત્યાર તુલીક જે ઉત્તેજન એવણે તરફથી મળતું આવ્યું છે તેવું હરખભર્યું ઉત્તેજન મળતું રહેશે. તથાસ્તુ !

આ વારતા પારસી સંસારનો એક સાદો ચીતાર રજુ કરે છે. એ વારતા વિષે જ્યાં કાંઈની લખ્યા અગાઉ માહરે પેહલ્લાંથી એકદમ કબુલ કરી દેવું જોઈએ કે એ અવલથી આખર તુલીક એક સેન્ટીમેન્ટલ લવ સ્ટોરી છે ! એમાં કાંઈ 'લોટ જેવું ઝાઝું' નથી-કોઈ હીલ ધ્રુવવનારી ત્રેજીડી નથી-કાંઈ ધપાધપ ને ગપાગપ ખુનો થતાં નથી-કે ધમાધમ લામાલમ ખંડુક ને પીસ્તોલોનાં ધડાકા નથી થતા. એ તો એક નિરમુખ, નિર્દોષ, નિષ્કલંક, જે જવાન જીવોનાં સાચા પ્યારની એક કાહાંણીનું તદ્દન સાદુ, અકલ પસંદ ચીત્ર છે, જે, હું ઘણાં મોટા વિશ્વાસથી આશા કરૂં છું કે, માહરી અત્યાર અગાઉની પ્રગટ થઇ ગયેલી વારતાઓનાં સુકાળલે જરૂરજ ઉતરશે. સાચી મોહબત એક જવાન જીવની જીંદ-

ગીમાં કેવો અગત્યનો ભાગ ભજવે છે, તે મેં એમાં સમ-
જાવવાની કોશીશ કરેલી છે.

મેં ઉપર કહ્યું તેમ, આ માહરી વારતા પારસી સંસા-
રનો એક ઘણોજ સાદો ને નમુનેદાર ચીતાર રજુ કરે છે,
જે હું મોટી હીમ્મતથી માંનુછ કે જે લોકોળી વાંચશે તે
લોકોને ગમ્યા વિનાં ખચ્ચીતજ નથી રહેવાનો. વળી વધારે
હીમ્મતથી તો એ વારતા માટે હું એમ કહું છું, કે તે
ચોપડી રૂપે પ્રગટ થવા અગાઉ, એક ચાલુ વારતા તરીકે,
આપણાં વચ્ચે જાણીતાં થયેલાં અઠવાડીક ‘ધી મોડલ’માં
છપાતી રહી હતી, અને તે વેળા તે તેનાં મોટાં વાંચક વર્ગ
વચ્ચે ઘણી પ્રશંસા પામી હતી એવી તેનાં અધીપતી સાહેબે
મને ખાત્રી આપેલી છે.

જાસ્તી લંગાણુ કરવાની હું જરૂર જોતો નથી. સેવટે
માહરા કદરદાન વાંચકો અને મને ઉત્તેજન આપનારા ભલા
મુલેચ્છકોનાં હકમાં દરેક સારી દુઃવા ગુજારી લંગાણુ થયું
તે વાસ્તે દરગુજર ચાહી, આ વારતાની ચોપડીનો ફીખાચો
હું ખતમ કરીશ.

૨૪૪, બજારગેટ, સ્ટ્રીટ કોટ, }
મુંબઈ તા. ૧-૩-૨૩, }

લી. દુવાગીર સેવક,
દારા કાપડીઆ.

અર્પણ.

ખરા પરમાર્થી જીવનાં અને અમીરી ખવાસનાં, દુન્યામાં
જે મોડાંક ખરેખરાં ઘણું ઉપયોગી હોય છે તેઓમાંના
એક ભલા, સાદા અને ઉમદા ગ્રહસ્થ

મરહુમ શેઠ પેસ્તનજી સોરાખજી લાલકાકા

જેઓ આ ક્ષાંતી દુન્યાનો વાસો ગયે સાલ, ઘણું ઉપ-
યોગી ને કીંમતી કામો બજાવવાનું છોડી દઇને,

ઉપાડી ગયા છે અને જેઓનાં મોહતે તેઓના

ખોહળા કુટુંબ કળીલામાં એક કદી નહી

પુરી શકાય તેવી જોટ પાડી છે

તેઓને

આ માહરી વારતા તેઓ તરફનાં માહરાં મોટાં માનની

એક અદના ઈધાણી તરીકે પુર ગંભીરતાથી

અર્પણ કરવાની રજા લઉં છું.

દારાં કાપડીયા.

તોખમની તકોબરી.

—:૦:—

(પારસી સંસારની એક વારતા.)

—:૦:—

પ્રકરણ ૧.

—:૦:—

પતોતી પારસી કામનાં એક આખર થતાં વરસનો તે છેલ્લો દીવસ હતો, કે જેને આપણે ધણી ભુલભરેલી રીતે નવરોઝ (નવો રોજ) તરીકે પીછાડ્યે છીએ. તે પટેડીની સાંજ હતી, કે જ્યારે થોડા કલાકો પછી એક નવાં બપોતાવર વરસની સહવાર પડવાની હતી કે જે એક નવાં વરસનો નવો રોજ હતો. ઘરેઘર અને આંગણે આંગણે ખતમ થતાં વરસને ગુડ બાય કરતાં અને નવાં વરસને આવકાર દેવાની તૈયારી કરતાં મોજીલા, રંગીલા, ભોળા બલા, શુરવીર પારસીઓ આગુઆગુનાં સઘળું ગમખ્વારીભરેલું ભુલી જઈ મીલન-સારીમાં એકમેક સાથે હાથો હીલવતા હતા. સઘળે ઘેરે ખુશાલી અને રંગશગ હતો; દુઃખ, આફત, કાતીલ મોંઘવારી, ગમખ્વારી થોડોવાર ભુલી જવામાં આવી હતી અને તેને ઠેકાણે પોતપોતાની જોગવાઈ

અને સંજોગો મુજબ પારસીઓ તેઓનાં આખર થતાં એક વરસની (પટેટીની) સાંજ હમી ખુશીબરેની રીતે પસાર કરતાં હતાં. સાચ્ચા જરથોસ્તી-ભોળા જરથોસ્તી-મીલનસાર જરથોસ્તીઓ પારસી કોમનાં તેહવારો ઉપર જ્યારે ખુશીખુરમી ભોગવવા ઉતરી પડે ત્યારે શું ખુદ પોતાની પ્યારી કોમનાં ખખતાવર દીવસો પર કાંઇ ખાંડીયા જાય ખરા કે ?

પરંતુ આપણને આખખી પારસી કોમની સન્નારીઓ અને સદ્ ગૃહસ્થો સાથે, આ વારતાનાં સંબંધમાં, કાંઇ પણ નીસબત નથી. પરંતુ પુનાનાં પુરાણા અને પંકાએલા સર મેહરનોશશ્ચ માતખરની એકતી એક એહરેનમુન બેટી મેહરાંની આપણને ખખર લેવાની છે.

મેહરાં માતખર આખખાં પુનામાં સૌથી મગરૂર છોકરી લેખાતી હતી-તીખખી, તુમાખી, ભોળી ભરભરી, સાચ્ચી અને સુધ્ધી. તે આખખાં પુનામાં ‘માતખરની મેહરાં’ને નામે ઓળખાતી. માતખરની મેહરાં ! એ નામમાંજ કેવી મોટાઇ, મોતેયરી અને મગરૂરી હતી ! એ નામ તે મધુરીને તેનાં છોક બાળપણથી આપવામાં આવ્યું હતું. તે નામ તેનાં બચપણથી તેની આયાડાયાઓએ આપ્યું હતું-તે નામ તે દીલચસ્પ દુહીતાની તોરવંતી, તુમાખી તવંગર માતા કે જે બાપડી પોતાની બેટીની મગરૂરી તાબામાં રાખવા વાસ્તે જીવવા પામી ન હતી તેની તરફથી તેણીને બક્ષવામાં આવ્યું હતું-તે જૈફ પીદર કે જે સદા તે મગરૂરીબયાં નામમાં મગ્નહ મેળવતો હતો તેણે અને તેણીની ગવરનેસો અને શીક્ષકો તથા મીત્રો અને સહીમીતાંઓ દરેક જણુ અને સંઘળાંઓ જેઓ તેણીનાં સંબંધમાં

આપ્યાં હતાં તે બધાંઓએ એ ખારી પનોતી પુતળીને તે નામ આપ્યું હતું.

તે પટેટીની સાંજ હતી અને જે કદાપી માનવરની મેહરાને મગરૂર થવાની લાલચ મળી હોય તો તે આ સુંદર સાંજે હતી, કે જ્યારે તે પોતાના ભભકાભર્યા ફેસીંગ રૂમમાં સઘળા ભભકાસપકા અને ચેદલમેહલ વચ્ચે, દરદાગીનાં અને પેહુડવાને માટે તૈયાર કરી મુકવામાં આવેલાં તેનાં મોઢાં કપડાંઓ સાથે ઉભી હતી. તેણીને એ તો અનુમાન થઈ શક્યુંજ નહિ કે આજનાં પુશ્યપ્તીભર્યા દિવસે મગરૂરીની લાગણી વખતને અનુસરતી મુદદલજ હતી નહિ; આજે તો શાંતી, ભક્તમણુસાધ, ભક્તાઈ અને મીઠી નમ્રતા દેખાડવાનો દિવસ હતો—તે દિવસ કે જ્યારે નરમાશી અને સાક્ષેસાધનું શીક્ષણુ લેવાનું હતું. એવું તો માલેનોઝાર માતવરની મેહરાને લાગ્યુંજ નહિ. તેનાં આરટીસ્ટ બેગ્ગ'એ તે રૂતુની પુશ્યસુરતીની જરાએ કદર કીધી નહિ. તે કલાક, બહુ કલાકથી પણ વધારે વખત, ખારીએ બાહારનો સીન જોતી ઉભી હતી, અને તેનાં મનથી વખાણુ ગાયા કીધાં. જ્યાદા કાંઈ નહિ; કાંઈ પણ પ્રકારનાં નરમ ખાલેશ વિચારો તે તોરવંતી તીખ્ખી તારણીનાં મગજમાં આવી શક્યા નહિ.

બધું ઘણું રળીઆમણું લાગતું હતું, એ કુદરતનો અલૌપીક દેખાવ, કે જે વખાણુની નજરે તે મધુરી જોતી હતી તે. આસમાન આછું ઘેરાયેલું હતું, જેની ઉપર અંહીતંહી વેર વીખેર થઇને એકાદ બે વાદળીઓ નજરે આવતી હતી. સાંમે બંદનું પાણી દેખાતું હતું. અને તેમાં આસમાની વાદળીઓનો પડછાયો પડી સાંજનાં તે

રમણીય દેખાવને વધારે રળીઆમણો અને દીલખુશ થનાવનો હતો. બંદ ગારડનસમાં ઉગી નિકળેલાં રંગબેરંગી ફુલો, જાણે સામેનાં માતખર માહાલનાં તખ્તમલથી રાખવામાં આવના બાગનાં ફુલો સાથે સરસાઇમાં પેહલ્લાં આવવા માંગતાં હોય તેમ કીસમ કીસમની રીતે ઉગી નિકળેલાં હતાં. તરતનો વરસાદ પડી ગયો હતો, જેથી જાણે જમીન, ઝાડ, ફુલો અને ઘાસો પરવરદીગારની તેઓ ઉપર તે મીઠાં અનમુળ પાણી રેડવાની કરમ બક્ષેસ વાસ્તે ઉપકાર માનવા માંગતાં હોય તેમ તે સઘળામાંથી કોઇ અજાણ ગુપ્ત અને નાખતી ઇંદ્રીયને રાજ કરે તેવો સોડમ આવતો હતો, અને ઝાડનાં પાંદડાંઓ ને ઘાંખ લીઓ તથા ફુલો અને ઘાસો તો જાણે ખુદને કાંઇ પોતાનાં ઉપકારનો ઉભરો કહી જણાવતાં હોય તેમ ઘણી ગંભીરાઇથી પવનમાં હીલી રહ્યાં હતાં. પવન ઝુકતો હતો, પણ ધીમે, નરમ, દીવમાં ખુશનીદીની ગીલીગીલી લાગે તેવો. કુદરતનાં તે અદ્ભુત દેખાવ સાથે ત્યાં શાંતીખી ઘણી હતી-શીરીન અને સુંદર, ઠંડી અને અનુપમ શાંતી કે જે લગભગ સ્વર્ગીય લાગતી હતી.

એક આરટીસ્ટની આંખોએ અને એક કવિનાં આત્માં વડે માતખરની મેહરાં તે સઘળો દેખાવ પોતાનાં ફ્રેશિંગ રૂમની બારી વાટેથી જોતી હતી. એકાએક તે આમમાન અને પાણીને જોતી અંદર પોતાનાં હુંફાળા, સગવડમયી ઓરડામાં જોવા લાગી. તે તે પછી ઓરડાનાં એક ખુણામાં મુકેલી ટોઇલેટ ટેબલ આગળ ગઈ, કે જ્યાં તેની આપા પોતાનાં બાઈની રાહ જોતી ખોટી થતી હતી-કે જ્યાં, ખરું કેહતાં તો, તે બાપડી એમની એમ અર્ધી કલાક થયો પોતાની

બાઇ અંદર આવે તેની રાહ જોતી ઉભી રહી હતી, કેમજો તે સુંદર શેઠાણીનાં સુંદર ખ્યાલોમાં ખલત્ર નાંખવા જોઈતી તે દાયામાં હીમ્મત હતી નહિ—અલ્લે હીમ્મત હોવા છતાં તેનો ઉપયોગ કરવાની શક્તિમાં તે નહોતી. મેઢરાં માતખરે પોતાનાં ગોરા હાથો ઉપર પે - ડેસાં નાનાં સનાનાં ઘડીયાળ તરફ દોહું. કાંઈ ઘણું મોડું થયું ન હતું.

“હું જરા એકેકી વખતે બધે નજર નાંખી આંકું,” તેણીએ પોતાની આંખો કહ્યું, “ડૂમ કડે તે અગાઉ જોવા કે બધું ચોરડરમાં ખરાબર છે કે નહિ.”

તે મધુરીએ પોતાનાં ચોરડાનું પારણું ખોલ્યું અને તેણીની આસપાસની ખુબસુરતી, સુગંધી અને ગરમાવો અનુભવી એક મનોરંજક હરવું હતી. પોદળા દાદરો ઉપર કીરમજી કપડું પાંચડવામાં આવ્યું હતું, કે જે ઠેરઠેર મુકેલાં સફેદ શોહામણાં પુતળાંઓ સાથે હરીશા-ધમાં ઉતર્યું હોય તેમ જણાતું હતું. તે પાછું હતી—તે ચક્રચક્રનો દાદર, તેની પોદળાઇ, ત્યાંની સુંદરતા, ત્યાંની સફાઇ જોઇ તે માતખર મધુરી ઘણું મગરૂરીથી એક ધીમું ખેમાલુમ હરવું હતી.

ત્યાર પછી તે દાદર ઉતરી નીચે ગઇ. એજપ થવા આવી ચુકેલું હોવાથી મોટા ‘એન્ટ્રન્સ હોલ’માં બધેબધે ઝગઝગતી બતીઓ કરવામાં આવી હતી અને મોટાં ઝુમરો પણ સળગાવેલાં હતાં. તે, તે પછી, ડુત્ર જેવાં પગળે અને એક રાણીનાં જેવી દરેરાવાડી દબે સાલીને મોટા ઘાઇનીંગ રૂમમાં ગઇ, અને એકજ નજરે જોયું કે બધું ખરાબર હતું; પછી તે ફોઇંગ રૂમમાં ગઇ, જ્યાં જે વૈમવ ભરેલો દેખાવ તેની નજરે પડ્યો તે જોઇ તે પાછું ઘણાં મીઠાશથી એક

ધીમું દીલપઝીર હરવું હસી. તે મગરૂરીથી મલકાઇ. તે ઉમદા ઝોરડો, તેની દમામદાર રીતે સણગારવામાં આવેલી સીલીંગસ, ત્યાં તરતનીજ સળગાવામાં આવેલી બતીઓનો ઝગઝગાત, મોઢાં ફરનીચરો અને તેની સફાઇ તથા સુંદરતા, આરટીસ્ટીક ઢબે મુકવામાં આવેલા મોટા તખ્તાઓ અને નાની નાની આરસીઓ એ સઘળું જોઇ તે માતબર મધુરી ઘણી મગરૂરીથી મલકાઇ. તે દેખાવ હતોજ કોઇને મગરૂર કરે તેવો; અને ભવિષ્યમાં એ સઘળું તેણીનું પોતાનું થવાનું હતું !

હાલમાં તેણીને તે મોટા મેહલ જેવા બંગલાનું બધું કરતાં કાર વતાં કારમારણ ચાંદણ ડોસાં મળ્યાં. ચાંદણ ડોસાં "નાંમે તો ઘણું ઓળ્યાગપાટ દીસ્તાં હતાં, પણ તેવણુ પણ પોતાની શેકાણી જેટલાંજ ઠરસાદાર અને દમામદાર હતાં !

“મેહરબાનું,” તોળી, તેવણુ પોતાની શેકાણીથી તો દગ્ગી અને ડરીને ચાલતાં હતાં; અને તેને જોતાં ઘણી નરમાશથી પુછ્યું, “તમે મોટા શેકને હમણાં કંઈ મળ્યાં ?”

“નહી; બપોર પડીથી હું કંઈ એવણને મળી નથી,” મેહરાંએ જવાબ દીધો; “પણ કાંચ, એમ કાંચ પુછોછ ?”

“કેમજો,” ચાંદણ ડોસાંએ ખોલાસો કીધો, “હું કલાકેક પર એવણને જોઇ આવીંતી તે કોઇ દુશમન ઘણું માદા જેવા દીસ્તા હતા.”

“માદા જેવા દીસ્તા હતા ?” પોતાનાં બાપ ઉપર પ્રાણ પણ કાઢી આપવા તઇયાર થઇ જાય તેવી તે મોહનતવંતી મધુરીએ પુકાર્યું; “ત્યારે મને તરત આવીને કાંચ નહિ કહ્યું ?”

અને એટલું ખોટી, ચાંદન ડોસાંનો જવાબ સમજવાની રાહ જોયા વગર, તે જીવ નાંખતી પોતાનાં પીઠરના ઝોરડામાં જવા સાંઠ ફાંફળી ફાંફળી જેવી દાદર ભણી ધસી. ચાંદન ડોસાં ને સોહામણીની જતી પીથને જોતાં કેટલીક મીનીટ અવાચક ઉભાં રહ્યાં.

“ખુશ્ચુરનીમાં તો પુનમનો ચાંદ છે,” તેવણ મોંઢ કુમળાવી બોલ્યાં, “પણ, મીઝાજની બડી માંઝનદરાન !”

મેહરાં માનમરે પોતાનાં બાપના ઝોરડા આગળ આવી લાગતાં તેનું બારણું ધીમેથી થોક્યું.

“કમ ઇન !” એક નખળા, દુમળા અવાજે અંદરથી જવાબ દીધો.

તે ઝપાટાબંધ બારણું ખોલી અંદર દાખલ થઇ, અને એક મોટી ખુરસી ઉપર છેક ઝુંકાતી અવસ્થાએ બેઠેલા એક આકાર ભણી તેને જોતાં ધસી ગઇ-ત્યાં એક બધા બરફ જેવા સફેદ વાળનાં માંથા-વાળો, નાળુક અને નખળા, પણ દમામદાર અને એરીસટોક્રેટીક ચેહરા સાથનો એક જઘફ શખ્સ બેઠો હતો. તેની આંખો વરસોની કાતીલ અસર અને ઉંડી જંગળી તથા શીકરને લીધે ઝાંખી મારી આવેલી હતી. તેનાં નખળા પતળા ધ્વજતા હાથો ધણું જોસથી એકમેકને વળગીને તેની છાતી ઉપર ટેકો દઇ પડેલા હતા-અને જે ચળકાત તે છોકરીએ તેનાં કરચલીવાળા ચેહરા ઉપર જોયો તે શું એકાદ બળતી બતીનું કીરણ હતું કે તપકતાં આંસુનો કાચ જેવો ઝળકાત ? તેનાં બાપનો અવતાર બેઅવતાર જોઇ તે મધુરીનાં બધા પ્રાણ ધણી પડ્યા, અને તે તેની બાળુએ આવી પોતાનાં ગુથણ ઉપર પડી.

“પપા, માહરા વાહત્રા પપા,” તે મનોહારીણીએ પ્યારથી અને મીઠાસથી તે ખુન્નેર્ગ જાપનાં બંને હાથો પોતાની છાતીમાં દાખી કહ્યું. તે છોકરીનાં ચેહરા ઉપરની મગરૂરી અને તીખાસની લાગણી, તે પ્યારા પીઢરને જ્નેતાં, ઢીડી ગમ્મ અને તેની જગા ખરાં દીલની ચીંતાએ લીધી. “ચાંદણ ડોસાં કહેછ કે તમે સીક જેવા છેઓ. તું” ખરેખર તમારી તખીઅત હીક નથી, પપા હીયર?”

તે ઝુંફતા આકારને કાને તે વહાલો, મીઠો અવાજ પડનાં જાણે તેને કાંઈક સધ્યારો અને હીંમત મળેલાં લાગ્યાં. તેણે તે ખુન્નસુરત આનુર ચેહરા તરફ જોયું.

“તખીઅત હીક નથી !” કાંઈક હસ્વાની કોશેશ કરતાં સર મેહરનોશજી મતખરે કહ્યું. “અને તેખી આજની આપણી પટેટીના દીવસે ! વળી, જ્યારે આજે રાતે તે પાટી ઉપર બધાંને બોલાવેલાં છે ત્યારે હું માદો પડીગી શકું ખરો કે ?”—અને પોતાની નખજાઈ ઢાંકવા તેણે પાછું હસ્વાની કોશેશ કાઢી.

મેહરાંએ તે જમ્મક ચેહરા તરફ વિચારવંત અદાએ જોયું, અને તે ચેહરા તે મીઠી નજર હેથળ થોડોક વધારે શાંત થયો અને સધ્યારો પાંચો.

“તમે ઘણાં સીક જેવા તો નથી લાગતા,” તેણી બોલી, “પણ તમારા અવાજમાં કાંઈ છે કે જે મને ગમતું નથી. તમે કશું માહરાઈ છુપાવોછ—કાંઈ ખરાબ ખખર, પપા કારલીંગ ?”

“ખરાબ ખખર અને તેખી આવતી કાલે આપણી બખતાવર કોમનું નવું વરસ ઉગવાનું છે ત્યારે !” તેણે થોડું થોડું હસીને

જવાબ કર્યો. “માહરી દીકરી, એવાં ધેલાં શું કાલડેચ જો ! મુંવા ચાંદન ડોસાંળી દાહરે દાહરે ધસેલાં થતાં જાય. મેં એવણુ પાસે એવણુ નજદીકે ઉતાં કરીને, કાલનવોટર મંઝાવ્યું અને તુંને તેથી અમથી હજતાવી મુકી.”

પણુ મેહરાં માતઅર આ ખુલાસાથી જોઇયે તેવી સંતોષ પામી નહિં.

“સારું, માહરી ડારજીંગ, મને કેહની,” હવે વાત ઉઠાડી દેવા ચાહતા હોય તેમ સર મેહરનોશજી માતઅરે પોતાની દીકરીનાં બંને ગાલો પસવાડતાં કહ્યું, “તુંને દાવરનો મેહસ્તી કેવો લાગેછ ? તુંને એ ગમેછ કે ?”

“હા, ઠીક છે. મને ગમેછખી ખરો, પણુ એની સાથે કાંઇ વાતચીત કરવાનો મને જોગ મળી શકતો નથી,” તે બેરોનેટના બેટીએ ઉઠાવનારો જવાબ આપ્યો.

“દીકરી, એ તુંને ઘણો ગમી જાય તો કેવું સારું ! મનેખી કેવું ગમે !” તે બાપે ઉતસાહથી કહ્યું. “મેહરાં, એ એક મજબૂબ દોલત ધરાવનાર માઆપનો એકનો એક રોશન ચેરાગ છે ને દાવર ખાનદાનખી કાંઇ જેવું તેવું નહિ કેહવાય. છોકરોખી કેવો શોભાઇતો ને ચાળાક છે. તું સમજી જાય તો કેવું સારું થાય, મેહરાં.”

માતઅરની મેહરાંએ મોટા તીખાસ અને તુચ્છકારથી પોતાનું માથું ફફડાવ્યું !

“મને પરણવાની જરાખી ઉતાવળ નથી, પપા; આખખી દુન્યા-માં હું તમારી માફક કોઇનેખી ચાહી શકવાની નથી.”

તે જમક હાથે તે ગોરાં કપાળને પસવાડતી વખતે કોઈ ઘણી ગમખ્વાર લાગણીનાં જીરસાંઝે ધરજ્યા.

“તેમ છે છતાંબી, હું સધ્યારો પામશ, દીકરી,” સર મેરનોશજી માતબરે કાલાવાલા કરતા અવાજે કહ્યું. “જ્યારે માહરાં મોહતનુ તેડું આવે ત્યારે, બહકે તેની અગાઉ, હું જાણવા ઇચ્છું કે મેં માહરાં એકપુરાં પ્યારાં ફરજંદને કોઈ બરોસાદાર હાથોમાં સહીસલામત સોંપેલી છે. એ હું જાણુશ નહિ ત્યાં સુધી માહરો જીવ શાંતીથી ફરાગાતી પામી શકવાનો નથી. મેહલ્લી દાવરને તું પસંદ કરતાં શીખવાની કોશેશ કરજો.” પછી તે બેટી તરફથી કશો જવાબ ન મળતાં તેણે નાશીપાશી અને ગમખ્વારીની એક છુપી હાથ ફેંકી વધાર્યું, “જા, દીકરા, હવે તાહરો તમયાર થવાનો વખત થયો હોશે, આજે રાત પેલાં આપરાં કુટુંબીજ દાગીના પેહડાજો, મને તે જોવા ગમશે. આજનાં ચળકતા રોજે તું એકવીસ વરસની થઇજ અને આજે તું માહરી દીકરી ઉમરમાં પણ આવીજ.”

મેહરાં એક ગંબીર મીઠું હસ્તું હસી, કે જોણે તેનાં એહરાને અચબો પમાડે એવી સુંદરતાથી નરમ બનાવી મેલ્યો.

“હું ઉમરમાં તો કેંદાહરની આવેલી છેઉ,” તે બોલી. “હું મુશીબતે માની શકુંજ કે માહરી ઉમર એકવીસ વરસની છે. હું માતબર મહેલની શેઠાણી એટલો બધો લાંબો વખત થયાં બનેલી છેઉ કે બચપણને તો હું સાવ જુલીજ ગઇ.” પછી વધાર્યું, “પણ, પપા, તમે ડીનર વાસ્તે તો ‘પંકચુયલ’ રેહશોની ? હું મેહલ્લાને બોલાઉં ?” તે વાંકી વળી અને તેનાં એહરા ઉપર એક કીસી લીધી.

“હું કેવું ઇચ્છું છું,” તેણીએ હસીને જારી રાખ્યું, “કે તમારા મોંહના પરની એકેએક કરચલી અને દરેકે દરેક લીટીને માહરી કીસી વડી ઘોઘ નાંખી હું તમને પાછા જીવાન અને જોરાવર બનાવી શકતી હોતે. યાહ રાખજો, કાલે સૌથી પેહલું સાક્ષ મુખારક હુંજ તમને ઇચ્છશ. હું તમે કહેલી છે તેજ જણુસ આજે પેહડશ અને પેહડયા પછી તમને દેખાડવા એક જરૂર ફેરો મારી જવશ.”

અને બીજી મીનીટ તો તે એક હરણીની ચપળતાથી ત્યાંથી નીકળીને જતીખી રહી. દરવાજા સુધી તો જ્યાં સુધી તે વાહાલી ખેડી તેવણને જોતી હતી ત્યાંસુધી સર મેહરનોશજીએ મોંહ હસ્તું રાખ્યું હતું; પરંતું જેવું ખારણું બંધ થયું અને તેવણ એખલા પડ્યા કે તે હસ્તું તેવણના ચેહરા ઉપરથી નામુદ થઇ ગયું અને તેને બદલે એક મોહત જેવો ભયાનક શીકાશ તે માલેતોઝાર પારસીનાં ચેહરાએ ધારણ કર્યો.

“હું એને કેમ કેહવશ?” તે વૃદ્ધ ગૃહસ્થે ચટકટક થનાં દીલે પોતાનાં મનથી કહ્યું—તેનાં હોડો કોઇ રીતની દુઃખની જફા ભરેલી લાગણીની અસર હેથળ ધણાં દયામણી રવેશે ધરજતા હતા. “હું એ બધી ડૂઠા મશકેરી અને ડગાઈ હેથળ કેમ જીતી શકવાનો છું? આય એક જીવતું ડગાઈ છે! હું તે જાણ્યા અને પામ્યા છતાં એને આજની રાતે બધાંઓ વચ્ચે ખુશી ખુરશી અને મગરૂરીયા ભેળા-એલી જોઇજ કેમ શકવાનો છું? આહ, માહરા ખુન! બધી સાચી વાત હું એને કેમ કેહવશ?”

સર મેહરનોશજી માતખરતું તનબદન કોઇ ધણાં ભયાનક ખ્યાલે બધું ધરજી રહ્યું. તેવણની આંખોમાં મોહત જેવી ધાસ્તી ફેલાઇ રહી—

અને તેવણુનું બરફ જેવું સફેદ માથુ પોતાની છાંદગીનાં તોફાને
અને જુરસાઓ જાણે વધુવાર સહન થઇ શકતાં ન હોય તેમ સીફ
નાચારી અને નામુસદીમાં, જોઇને દીલથી સુધી આવે તેમ, પોતાની
છાતી ઉપર ઝુંભી પડ્યું.

“નહિ, આજે તો નહિજ !” જોખરા, ધરજતા, રડતા, ગમ-
ગીન અવાજે તે બેરાનેટ માંથું ઝુંમેલુંજ રેહવા દઇ મનથી પુકાર્યું.
“હું એને આજે તો નથીજ કેહવાનો. માહરી ગરીબ મેહરાં-માહરી
આશાવંત મેહરાં ! એ જવાન અને સુખી છે, એ ખુશસુરત અને
મગર છે, તેથી આજની રાત તો એને એટલું સુખ ભોગવવા દેવું
જોઇયે, અને આવતી કાલે હું એને બધું કેહવશ.”

આવતી કાલ ! ને નવા વરસનાં નવા દીવસ વારને સઘળા
ખુશીખુશખખતીભર્યા ખ્યાલો કરવાને બદલે સર મેહરનોશશ માતબર,
દોલતનાં ડુંગરાઓ વચ્ચે અને સઘળા ચેહલમેહલભર્યા દેખાવો સાથે
કોઇ ઘણાં દુઃખી, દર્દીમંદ વિચારો વિચારતા એખલા અદુલા, ઝુંદતા
ઝાફતા બેઠા હતા, ત્યાંજ ઘણા લાંબો વખત સુધી બેસી રહ્યા.

—:—

પ્રકરણ ૨.

—:—

અર્ધ સંતોષ પામેલી, અર્ધ શકમંદ જેવી મેહરાં માતબર
પોતાનાં ડ્રેસીંગ રૂમમાં ગઈ. તે એકદમ ઘણી શકમંદ થઇ શકી નહી.
તે પોતાનાં પીંદરને એટલી સારી રીતે પીછાણતી હતી, તેવણુને તે

એવાં સામ્યાં હોતે ચાહાતી હતી, તેવણુ ઉપર તેનો ખ્યાર- એવે આંધળો અને સંપુર્ણ હતો કે કોઇ વાતે તેને તે બાપ ઠગી શકે એ જાણે તે કદી ગાંતી શકી નહી.

“પપા કાંઇ રીક જેવા દેખાતા નથી,” તે મધુરી એખત્રી પડતાં મનથી બોલી. “પણ એવણુનાં અવાજમાં કાંઇ ઘણું વીચીત્ર હતું— કાંઈ એવું કે જે મેં અગાઉ કદીખી સમજ્યું નથી.”

પવન કાંઇ ઘણો જોશમાં વાટો ન હતો, તે છતાં તે પવનનો ધીમે ધીમે ધ્રુંધવાતો કોઇ ન જણાયેલા સખગસર મેહરાંને સમજવા ગમ્યો નહી; અને તેના તે ભપકાભર્યા ઓરડામાં પુરતી ગરમી હોવા છતાં તે માહવ્યુજ, જાણે ઠંડી વાગતી હોય તેમ, બધી ધુજ અને સખલખી. એ શું હતું ?

“અમારાં માતગર ખાનદાનમાં દરેક જણુ નામાંકીત થઇ ગયેલાં છે,” તે જરાવારે એખલી એખલી પોતાનાં મનથી ઘણી મગરૂરી સાથે બબડી. “પણ દરેક જણુમાં કાંઇ ખામી તો હતીજ. એ તો હોય ! એ પણ આજે મને શું થયુંછ ? કાંઇ દીલમાં ધાસ્તી ધાસ્તી લાગ્યા કરેછ અને ઠંડીનું સખલખું ભરખ આવતું હોય તેમ દીલ કમકમી આવેછ. એ શું હોશે ? કાંઇ આફત આવવાની હોશે ?” પછી તે ઘણાં મોટા તુચ્છ-કારથી હસી પડી. “છટ, નોનસંસ ! એ પેલાં છડયટ વેડમી ઐરાં-ઓની માફક હું પણ બધી શાની ધખારાવાળી થતી હોવશ, જો.”

પરંતુ તે એ બધું જ્યારે ઝગઝગીત કરીગતી હીરાઓ, તેનો કુકુખી વારસો કે જે આજથી તેણીનો પોતાનો થયો હતો તે ઉપર નજર પડતાં વીસરી ગઇ. તેણે તેનાં ગોરા મુખકાને બરાબર મેચ

થતો એક ગુલાબી રંગની સાડી સાથનો ડરેસ પહેડ્યો. તે પટળી અને ઉંચી હતી—એ એક મોઝમાબર્યાં તોખમની મગરૂર નખીરી—તેણીનો આકાર વખાણવાબેગ સંપૂર્ણ હતો, જ્યારે ધળતાં ખભાં અને નાજુક ડોક, ચક્રબ્રમ કરે તેવા રોપદાર આંગળાઓ સાથનાં કોમળ હાથો સાથે તે માહયુખની સુંદરતા અદ્ભુત મોઢ પમાડે તેવી હતી—મીઠી, મગરૂર અને મોઝમાદાર. તેણીનો દેખાવ એક રાણીનાં જોવો હતો—એક ચોક્કસ તરાંહની મીઠી અને લહેજતભરેલી તોર ને તુમાખની ધબ, કે જે કદી તેણીમાંથી દુર થઇ શકતી ન હતી. વળી તેણીનો ચેહરો પણ ખાનદાનથી ઉતરી આવેલી મગરૂરી ભરેલી, ઝલેહવંતી ખુશસુરતીમાં ઝળક ઝળક થતો હતો. તે ચેહરા ઉપરની આંખો કાળી અને મગરૂર હતી, કે જે દુન્યાં તરફ હરદમ એક શીરીન દમામથી જોતી હતી—જુસ્સાભરેલી ખુશસુરત આંખો કે જે પ્યાર અને તીર-સકાર ઘણી આસાનીથી પ્રગટ પાડી શકતી હતી; સીદ્ધાં, સ્વચ્છ ભવાંઓ, ફાંકડા કીરમજી હોઠો અને બરફનાં ટુકડા જેવા ગોરા લીસા ગાંધો કે જેઓની વચ્ચે ચમકતી સુખની કીરમજી લાલી તથા કુદરતી રીતે કલ્પ થયેલા વાળનાં દીલપઝીર જથ્થા સાથે તે મધુરી કોઇ પરસતાનની હુરીનેજ જાગમ મળતી આવતી હતી. ટુંકમાં તે એક ખુશસુરતી, દમામ અને મીઠાસનું સંપૂર્ણ ચીત્ર હતી !

એકવીસ વરસની ખીલતી જવાનીમાં આવેલી, એક સહૃદી પુરાણાં અને પંકાયેલા તોખમની એકપુરી વારેસ, એક આરટીસ્ટ કે કવિના સૌથી સુંદર સ્વપના જેવી ખુશસુરત, શીખેલી ભણેલી, શુદ્ધ આચાર વીચારવાળી, તંદરોસ્ત અને તુમાખી—કદી મેહરાં માતખરના

કરતાં વધારે ભાગ્યશાળી કીસમત બીજી કોઇ છોકરીનાં નશીબમાં લખાયું હશે ? આજે-આજનાં પટેલીનાં મુઆરક દીવસે—તેણીની એકવીસમી સાલજેહ હતી અને તે દીવસે, ખાસ તેણીની પોતાની મરજીથી, ‘માતખર માહાલ’માં એક ડીનર પાર્ટી આપવામાં આવી હતી.

ખુદા સર મેહરનોશજીની મોટી ખુશાલી વચ્ચે તેવણને બેંગ લોરથી ચાર પાંચ દીવસ અગાઉ મેહલ્લી દાવર તરફથી કાગજ મળ્યું હતું કે તે પટેલી હોલીડેઝ એનજોય કરવા પુને આવવાનો હતો; અને તે દરમ્યાન તે જરૂર એક વખતે ગાતખર મેહલની મુલાકાત લઇ જશે. આનો લાભ લઇ સર મેહરનોશજીએ આજની પાર્ટી ઉપર તેને ખાસ બોંહસા બોંહસીતું તેકું કર્યું, અને કેહવાને જરૂર નથી કે જરાબી અચકાયા વિનાં મેહલ્લી દાવરે તે સ્વીકાર્યું હતું. વળી બીજાં પહોરણાંએને પણ તેડવામાં આવેલાં હતાં—અને અલગત તે સઘળાં પુનાંની ઉંચ સોસાયટીમાંજ નજરે આવે તે બધાંએ હતાં. મેહરાં ઘણી સુગાત્રી હતી. જ્યાં સુધી ‘માતખર મેહલનો’ ઉંખર ઓળંગવાની લાયકાત ધરાવે નહિ ત્યાં સુધી તે તેવાં કોઇને કદી તેડતી નહિ. તેણીમાં પોતાનાં તોખમની તકોખરી પણ ઘણી હતી; કીતું તેની એ ખાસ્થત બાબે આપણને અહીં નુકતેચીની કરવાની નથી, કેમજે તે માહબુબમાં સમાયેલી પોતાનાં ઉંચ તોખમ વાસ્તેની તકોખરી ઉપર તો આ આખ્ખી વારતાનો પ્લોટ દોડે છે.

મેહરાં માતખર ઘણી રોકાયેલી હતી, કેમજે તે ગંજવર મેહલ જેવાં મકાનની માલિક તે એખલી હતી. તે સઘળું પોતાનાં હાથેજ તે અને નજરે હેથળ કરતી અને કરાવતી હતી. કોઇબી ચીજ

અર્ધાંકે જેવી તેવી તે કદી સાંખી શકતી નહિ. વળી તે એક સંપુર્ણ અને નમુનેદાર મેહમાન પણ હતી—ખુદ તેણીથી જમણી ઉમરની બાનુએ આજની આ પાટી જોયવવાની તેની કુનેહ અને કારસાજી જોઇ અદેખાઇ કરતી હતી. તે ઘણી સંભાળથી અને સમજદારીથી કામ લેતી હતી—પોતાનાં કામમાં તે એટલી બધી કાળજી અને મહેનત લેતી હતી કે અંતે તે તન અને મનથી ઠાકી જવા વીનાં રહી શકતી નહી. આજે પણ તેણે પોતાને ત્યાં મેળાવડો સંપુર્ણ બનાવવા કાજે ઘણી જોહમત કરી હતી, અને તે લગભગ ઠાકી ગયેલા જેવીજ મેળાવડામાં નીચે ઉતરવા તક્યાર થવા સાથે પોતાના ઝોરડામાં ઘણી અસુરેથી ગઇ, અને તે છતાં કાંઈ એમ તો નજ કહી શક્યું કે મેહરાં માતબર ઉતાવળે જેવી તેવી તક્યાર થઇ આવી હતી. વગર શકે તે ઘણી ઉતાવળથી તક્યાર થઇ હતી. પરંતુ પોતાનાં ટેસ્ટ અને શોખને નારાજી મળે તેવું તેણીએ કશું થવા દીધું હતું નહીં. તમામ બરેલી કસખી સાડી અને રેશમી બદયાન સાથે જ્યારે તે મોટી ચારસીમાં સેવટનું એક ડોકયું નાંખવા ગઇ ત્યારે તેમાં પોતાનો પડછાયો જોઇ તે પોતે પોતાની ખુશસુરતીથી અચંબો પામી. વળી તેણીએ કાનમાં, ગરદન અને હાથો ઉપર અંહીતંહી પોતાનાં આપદાદેથી મળેલી જણસો પેહડી લીધેલી હતી, એટલે તેણીની ખુશસુરતી તો સંપુર્ણતાનો એક દીલકશ નકશ થઇ પડી.

મેહરાં માતબર ઘણી મગરૂર અને ટુમાખી લેખાતી હતી; પરંતુ તે સમજી છતાં તે પોતાનાં પ્યાર પીરને તો જીવથી પણ જાણ આહતી હતી અને તેથી જ્યારે તેણીએ સઘળી જણસો

પેહડી લીધી ત્યારે તે પેહડવાની પોતાની ખુશાલી કરતાં તેને તેનાં બાપના તે વાસ્તેનાં વખાણુ અને વાહાલ્લો વધારે ખ્યાળ આવ્યો. તે એક ઘણો મોંઘો પીંછાનો પંખો, નાનાં લેસનાં રૂમાલ અને એક મધમધના ફુલના તોરા સાથે પોતાનાં બાપની કાજરીમાં જઈને ઉભી રહી-બાળક સુંદરતા અને મનોવેષક, ઝળકતી નવ્રતાનું એક જોવા જોગ ચીત્ર તેણે તે વખતે રજુ કર્યું. તે મોટથી હસી-એક નરમ, શીરીન, મ્યુઝીકલ હસવું, કે જેણે તે જઈને જોરોનેટનાં ગમગીન જીમરને તેની છાતીમાં ધુમ્મચ્યું.

તે, ત્યાર પછી, પોતાની આંખમાં તમામ દુન્યાના પ્યાર સાથે તે બાપ તરફ જોતી, તેની બાજુમાં જઈ ઉભી.

“હવે હું તમને ગમુંક કે, વહાલા પપા?” તે લાડકીએ પ્યારથી પુછ્યું.

“તું ખુશસુરતીની એક રાણી જેવી છે.” સર મેહરનોશજીએ ઉત્સાહથી જવાબ કર્યો; અને તે બંને બાપભેટી એકમેકના હાથમાં હાથ ભેરવી નીચે જવા પોહજો દાદર ઉતરવા લાગ્યાં.

જેવાં તેઓ દોઢાંગ રૂમમાં દાખલ થયાં કે તરતજ આવેલાં પહોરોણાંઓમાં એક ધીમો અગ્નિયખીનો ઝણઝણાત અને ગણગણાત ફેલાઈ રહ્યો. માતબરની મહેરાં આજના જેટલી કદી ખુશસુરત દેખાઈ ન હતી. મેહલ્લી દાવર તેણીને બેટવા અને સાલ મુઆરક ઇચ્છવા સૌથી પહેલ્લો તેની નજદીક આવ્યો.

તેજ વખતે જોવાને સેહલું હતું કે જે શમ્પો તેણીએ ઉચાર્યું હતું તે તદ્દન સત હતું-આખી દુન્યામાં તે પોતાનાં આપને સૌથી વધારે ચાહતી હતી. ધણું જવાન્યાઓ તેની પુથે પુથે ભમ્યાં, ધણું વખાણનારાંઓએ તે દીલચરૂપ દુહીતાનું ધ્યાન પોતાની તરફ ખેંચી રાખવાની જીગરતોડ કોશેશ કરી. પરંતુ સઘળા દેખાવના જવાન ચેહરાઓ અને વખાણભરેલી આંખોની તે જોહમત સખરદખર પાણીમાંજ ગમ્મ. સર મેહરનોશજી માતખરની ખેટીએ પોતાની પડખે ઉભેલા આપ કરતાં એક રતી ભાર ખી જવાદા ધ્યાન કે મચક કોઇને આપ્યાં નહિ. મેહલ્લી દાવર મેહરાં સાથ થોડોક વખત એખત્રો પડી ટાહેલાં કરવા ધણો તક્તગાર રહ્યો, કે જ્યો તે તેણી વાસ્તેનાં તેનાં વખાણો કહી દે-મગર ફાકટ, ફાકટ! તે મેહરાંને તે જૈફ ખેરોનેટની ખોદુંમાંથી એક મીનીટ પણ અલગ કરવાને ફ-તેહ પામ્યો નહિ.

અને પછી દીનર શર થયું ને બધાં ડાઈનીંગ હોલમાં દાખલ થયાં. કેહવાને જરાખી અગત નથી કે તે દીનર એક સંપુર્ણ ફ-તેહજ પુરવાર થયું, જે વાસ્તે સઘળી શાઆશી એખત્રી મેહરાંને ઘટતી હતી, જેણીની કુશળતા અને એક મહેમાન તરીકેની સંપુર્ણતાએ બધાંને છક કરી નાંખ્યાં. ગલાસો ભરાયાં, ગલાસો ઉંચકાયાં, ગલાસો થોકાયાં અને સઘળી ખુશી ખુશખખતી ભરેલી સલામતીઓ લેવાઇ. અને કોઇએજી જાણ્યું નહી કે સાક્ષમુખારકની ભલી ઇચ્છાઓ અને ખુશાલીની સલામતીઓ ટેબલ ઉપર લેવાતી હતી ત્યારે તે ખેરોનેટ તેનાં જીગરમાં ખંદગી કર્યા કરતો હતો કે તેનાં આતેનનાં દુઃખનું 'જલ્દમપણું' તેને એ સઘળા વખતે વચ્ચે

કચડી ન નાંખે. તે બર ટેબલ ઉપર નિર્દોષ હસ્તાઓ ફેલાઈ રહ્યા હતા ત્યારે તે જૈફ ડાસે તો તેનાં અંતઃકરણમાં એજ અંદગી કરી રહ્યો હતો કે તેની દીકરીને ખાતર પરવરદીગાર તેને તેની જફા સહન કરવાની થોડો વખત વધારે શક્તી આપે. આહ ! તે પહોરોણાંઓમાંના એકે પણ જાણ્યું નહી કે તે પોતાની બેટી તરફ જીગરમાં મોહત જેવી નીરાશા અને દુઃખથી તમામ ધીધવધ જતાં આત્માએ કેવો જોઈ રહ્યો હતો, જ્યારે મનથી તો તે એજ સવાલ ઉઠાવતો હતો કે આ સધળી મશકેરી અને ઠગાઇનો રફેટ તે તે તીખ્ખી, તુમાખી, તોખખી દીકરી આગળ કેમ કરી શકવાનો હતો !

એકાએક તેણે તેનું સફેદ માથું ઉંચકીને અજબખીમાં ઉપર જોયું. એ સધળાંઓ તેને શું ઇચ્છતા હતા ? ‘સાલ મુઆરક !’ ‘હસી ખુશીભયું’ ‘સાલ મુઆરક !’ તેણે તે સધળાંઓનો તે બલી દુઃવાઓ વાસ્તે પોતાની સરે સ્તાની ઠંઠેરાવાલી, નરમાશબરેલી રીતે ઉપકાર માન્યો. આહ ! પણ આજનાં બખતાવર રોજે જે બયાનક દુઃખનો ચીરો તેનાં જીગરમાં પડી તેને લોહી ઝઝરતું કર્યું હતું તે તે સધળાંઓ કેવી રીતે જાણી શકવાનાં હતાં ? ‘એસ્તુ’ સાલ મુઆરક !’—અરે આવતી કાલે તો તેની લાંખી આબરુદાર જીંદગીનાં એક પેહલ્લાં નામોશીભર્યાં કાળાં વરસનું પરોઢીયું પડવાનું હતું !

ત્યાર પછી તે લાંખું, બપકા બરેણું ડીનર ખસાસ થયું, અને તે, તેનાં પહોરોણાંઓ અને દીકરી ભેગો, હોલમાં ગયો, જ્યાં જરા વારમાં તો જાતજાતનાં ટાહેલાં અને મ્યુઝીકથી તે ઓરડો ગાજવાજી રહ્યો. વૃધ્ધ સર મેહરનોશજીએ જોયું કે મેહલ્લી દાવર તેવણની

એહરેનમુન ખેરી ઉપર ધણું વધારે ધ્યાન આપના હતાં; પણ તે દીકરી કાઠનાં પથુ કરતાં એક કરચ જેટલુંખી વધારે ધ્યાન હાવરાનાં મેહલ્લી ઉપર આપતી હતી નહિ. તે એ જોઇ નાશીપાશ થયો. એક વખતે મેહલ્લીએ તેને પોતાની સાથે ગાવા કહ્યું; પણ જરાખી અપમાન નહિ લાગે તેવી રીતે તેણીએ તેની તે માંગણી સ્વીકારી નહિ; અને, તેને બદલે, જમને પોતાનાં બાપની પાસે આવી ઉભી. તેણે લાડથી તેની તરફ જોયું—તેણીએ પેહોડેલી જાણસેના ઝમકાત તે મીઠી ખુશસુરત આંખોના ચમકાત આગળ બધો ઝખવાણો પડી ગયો હતો. તેણીએ પહેડી લીધેલી મોંઘામાંની સાડી અને ઉંચાંમાંનું બંધ્યાન તે કામળ તન ને તદન બંધમેસ્ટું હતું—તેના નાજુક, રોપદાર આંગળાંઓ સારનાં એક હાથમાં પકડેલો પંખો ખુલ્લો હતો અને તે તેણીની ગોરી છાતી ઉપર લહેકો કરી પડ્યો હતો—તે મોહક ચહેરા એક બાળકનાં જેવી ખુશાલી અને સુખની લાલી વચ્ચે બળતા આતશ માફક કીરમજી મારી આવેલો હતો.

“મહેરાં,” સર મહેરનોશજીએ શાંતીથી કહ્યું, “હું ધારંજ કે તું ઘણી સુખી છે.”

મહેરાંએ પોતાની ચમકતી આંખો વડે તે ચહેરા ઉપર જોયું.

“સુખી, પપા!” તેણીએ પૂકાર્યું. “એ જો બધું હું ‘રીઝ’ કરુંજ તે કહેવાને વાસ્તે ઘણો નાનો ને નજીવો શબ્દ છે. હું ઓચં-ઓ પમાડે તેટલી બધી સુખી છેઉં. આ મોહળી દુન્યામાં કાઠખી સુખી માણસ સાથે હું માહરી જગાની આપણે કરે નહી.”

“હું અજ્ઞ થઈશ,” તે ગાથે કહ્યું, “ કે તું આટલી મધી શા વાસ્તે સુખી છે તે મને તું કહી શકશે કે નહિ.”

તે મધુરી માહાત્મ્ય સુખથી હસી, અને તે આંખોમાં દુન્યાનો સૌથી મોટો મીઠાસ ફેલાય રહ્યો.

“હું તમને ઘણો જાણો ખ્યાલ આપી શકશ,” તેણીએ જવાબમાં કહ્યું “હું સુખી છે’ંડ કાંયજો હું તમને ચાહું છ અને તમારામાં મને દુન્યાના બધા વાહાલા બાપોમાં સૌથી વધારે હેતવંતા બાપ જોઉં છ—તમે માહરા ‘આમીયલ જેન્ટલમેન’ છેઓ. હું સુખી છે’ંડ કેમજો હું એક એવાં તોખમની નખીરી છે’ંડ કે જે વારતે માહરી રોરગમાં ખુશાળીની મગરૂરી છે. હું સુખી છું કેમજો જે ખાનદાનમાં હું જન્મ પામીશ તે ખાનદાને નામોશી કદી જોઇ કે જાણી નથી અને તે ખાનદાન જેટલું તેની ચેહલમેહલ માટે પંકાયેલું છે, તેટલુંજ તેની ઇજજત અને બહાદુરી માટે જગ જાણીતું છે. સેવટે હું જવાન, જેરેમંદ અને આપણાં માતબર કુટુંબી બાનુંઓ માફક ઘણી સુંદર છે’ંડ અને માહરે માટે માહરી નજરે સમક્ષ એક ચળ કતું, ખુશનુમા, રંગીલું ભવીષ્ય અરડાઇ પડેલુ હું જોઉં છું. તે પણ માહરાં સુખનું એક મુખ્ય કારણ છે.”

એટલું બોલતાં તે મધુરી માહાત્મ્યનાં હોઠો ઉપર અને આંખોમાં એક મસ્તીની ઝલેહવંતી લાઇટ પ્રકાશી અને ઘણાં મીઠાસબર્યાં હરવાં સાથે તેણે પોતાનાં બાપ બણી દીધું

“વળી, હું સુખી છે’ંડ,” મેહરાંએ જારી રાખ્યું “કેમજો હું માહરા પોતાનાં જીવની અને માહરી સઘળી આસપાસની ચીજની એખડી

રાણી છેલ્લે—ખીજી એ કે, માહરું અંતઃકરણ સાફ અને ખીજી હરેક કીસમની લાગણીથી નીરાળું અને સ્વતંત્ર છે. શું પપા, આપ અધાં કારણે પુરતાં નહીં કહેવાય?”

“પુરતાં કરતાંખી જ્યાદા,” તેણીનાં પપાએ જવાબ દીધો; અને પછી, જ્યારે તે તેવણની બોર્ડિંગમાંથી ખસી ગઇ ત્યારે તેવણે “ધણી ગમખવારીથી પોતાનાં મનથી વમાસ્યું કે તે આશાવંત હોઠો આગળથી ઉમીદ અને સુખથી છલાછલ ઉભરાતો પ્યાસો તે કેવી રીતે છીનવી લઇ શકવાનો હતો—અરે, તે વહાલી નીર્દોષ ખુશાલીને એક ઘાડી, સીઢા કંગાળપતમાં તેનાંથી કેમ ફેરવી શકાવાની હતી? તે બેરોનેટ બાતેનથી એક કાપવા કાઢેલાં બકરાં માફક ધુજયો અને કમકમ્પો; અને તેનાં હોઠો વાટેથી આ બંદગી બહાર પડી ગઇ:

“ઓ, ખુદાવંત પાક, તુ મને આ જઠા ખમવાની શક્તી આપ, નહીં તો મને તેમાંથી બચાવ !”

તેવણે એકવાર ફરી તે પ્યારાં એકપુરાં ફરજંદ બણી જોયું, કે જે એક મોટી બતીની બરાબર હેથે ઉભી હતી અને તે બતીનાં ઉભસમાં તેણીની સુંદરતા કોઇ અજબ રવેશની બલુકાદાર નજરે આવી. આહ ! તે બેરોનેટ વમાસ્યું કે જે તેને જફાબયું જાહેર કરવાનું હતું તેનાં કરતાં તેણીને પોતાના પગ આગળ સુરદું થઇ પડેલી જોવાનું અને તે મીઠા ઠંડા હોઠો ચુમવાનું ધણું વધારે સહેલું હતું ! સર મેહરનોશજીનાં બરડાની કરોડમાંથી એક કંપારીનો પ્રવાહ વહી ગયો. નહીં-નહીં ! તે તો તેને કહેવાનુંજ હતું અને તેને વાસ્તેનો વખત નજદીક આવતો જતો હતો.

આયદે તે પાટિની અંત આવ્યો-પહોરોણાંઓ, ચાખેલી પહોરો-
 છાગતની મળહથી ઠાકેલાં, પોતાનાં ધરેપારે સધાવ્યાં; મોટાં બળતાં
 ઝુંમરો અને પ્રકાશીત બતીઓ બુજવી નાંખવામાં આવી અને
 માતપર મેહલની આસપાસ અને અંદર રાતની સીહાઇ અને ચુપકીદી
 પથરાઇ રહી. મેહરાં માતપર તો ઠાકેલી, કંટાળેલી પોતાનાં ઝોરડામાં
 જઇ ઘણી જલ્દી ઉંઘ માતાને સ્વાધીન થઇ ગઇ, જેમાં તેણે બધા
 કીંમતી જણસો અને મોજમઝાહનાંજ સુખી સ્વપનાંઓ જોયા. બિચારા
 સર મેહરનોશજ માતપર ! તેવણને એક ઘડી કે પળનો પણ કરાર
 ન હતો. હાથોની અફડાતફડી કરતા, બધી દુઃખમય ગમખવારીની
 હાથો ફેંકતા અને કોઇ કોઇ વખતે તો પોતાનાં ખ્યાલોની ભંયકરતા
 ને લીધે ધીમાં પણ મોટાં ડચકાંઓ ખાતા ઝોરડામાં એકલા અટુલા
 આમથી તેમ કર્યા કરતા હતા. લગભગ અર્ધો કલાક અશ્ચાંતી અને
 એકરારીમાં પોતાનાં ઝોરડામાં ગુજરી તે જૈફ પારસી હાથમાં
 બળતી મીણુબતી સાથે મોટી પીકચર ગેલેરીમાં આવ્યો અને ત્યાં
 ઘણાં મોટા શોકથી પોતાનાં બેહસ્ત પાંમેલા પીદરની એક મોટી
 ચારસી આગળ જઈ ઉભો. હાથમાંની મીણુબતી જમીન ઉપર મેળી
 તેવણે તે ફેમમાંનાં ચેહરા તરફ જોયા કીધું, કે જે ચેહરો જોડેલો
 સખ્ખત નિતિવાંન હતો તેટલોજ ઉમદા અને બપકાવાળો લાગતો હતો.

“મેં એ બધાં સાથે શું કીધું?” પોતાનાં બને દેખતા
 હાથેને એકમેકમાં ભેરવીને છાતી ઉપર મુકી તેવણ ખોખરા, ગમ
 ઘોર અવાજે બોલ્યા, “આ માહરા સુંદર વારસા-માહરાં એકબી
 દાઘ વિનાનાં મગરૂરી તોખમી નામ-એ બધાં સાથે મેં શું કર્યું ?
 માહરા બખતાવર કુડુંબનો હું પેહલો અને છેલ્લોજ છેઉં, કે જે

ધણી શરમ બરેલી રીતે વસ્તેલો છે. એવું મોક્ષારો કે હું નામજો, દુગળો ને સેહલાછળી લલચાઇ જાઉં તેવો હતો-પણ માહરે પ્રમાણીક માણસો અને બદમાસો વચ્ચેનો તફાવત સમજવો હતો ! માહરે નામ નાંમોશી અને શરમીદમાં રંગોડતું ચણી, કે જેમ કદી કો-તું થયું હતું નહિ. અધાં મને ધીકકરશે અને માહરાં નામ ઉપર લ્યાનત નાંખશે કે એક વરસોનાં માંન પામેલાં કુટુંબની સત્યાશીનો પાયો અણુનાર અને ખોદનાર હું છું. યાહ, ખુદા ! તે છતાં, મેં તો એ માહરાં ખાનદાનની નામનામાં વધારો કરવાની કોશેશ કાઢેલી છે. હા-ને તેમ કરતાં મેં શું કરી નાંખ્યું ? ઓ, માલીકોનાં માલીક, આવ અધું મેં શું કરી નાંખ્યું છ ?”

તે જોવા વાસ્તે એ ધણો દયાજનક દેખાવ હતો-તે જોઈ બેરોનેટ મળ્યો હતો કે પોતાનાં આપનાં પીકચગની સાંમે ગુથણ મંડીને પડી ગયો, અને લ્યાનતથી લજવાઇ જતો હોય તેમ કમકમીને બંને હાથોમાં ચેહરો છુપાવી ધણી મોટી ગમખવારીનાં આંજુઓએ તે રાગો. રાતના એકાંતવાસ અને અંધકારમાં તે વૃદ્ધ પારસીનાં ધીમા શોકા-તુર ડચકાંઓ ધણાં બચકાર લાગતાં હતાં. તે દેખાવ, ખચ્ચીત, જોવાને માટે ધણો લાગણીમયો હતો.

પછી તે ઉડીને ઉભો થયો. નવાં વરસની નવી સહવાર પડી હતી; ચંદ્રમાં અને સીતારાઓનાં પ્રકાશની જગા સુંદર કુમળાં પરોઢી-યાંએ લીધી હતી. સર મેહરનોચજીને તરત ખ્યાલ ગયો કે હવે આવી સ્થિતિમાં અંહી રેહવું સગવર હતું નહીં-કદાપી એકાદ નોકરની નજર તેનાં અવતાર બે અવતાર ઉપર પડે અને તેથી તેનાં

મોઝા માટે ધણું કઠંગુ થઈ પડે; જે બધું થયું હતું તે તો તેએ હવે થોડા વખતમાં જાણવાનાં તો હતાજ. કીંતુ જેટલો વખત બને તેટલો વખત તો તેણે તેની 'કેડીટ' જાળવવી જોઈએ. તેવણુ પોતાનાં ચોરકામાં ચાલી ગયા અને ઘણી સંભાળથી પોતાની પાછળ ખાણું ઢાંકી દીધું.

દીવસ ઉગ્યો હતો-તે દીવસ કે જ્યારે તેને તેણીને સઘળી ખાનાખરાબીથી વાકેફ કરવાની હતી, કે જ્યારે તે આશાવાંત અને પનોતી પુત્રીની જીંદગીમાંથી ખુદ તેનાં પોતાનાંજ કરો વટી સુખનો પ્રકાશ છીનવી લેવાનો હતો. ઓહ, ખુદા, જો તે તે ફટકો અટકાવી શકતો હતો ! તે જાણતો હતો કે એ સઘળી ખરાબીની સૌથી વધારે જુડી અસર તે વાહલાં એકપુરાં ફરજદ ઉપર થવાની હતી; અને તે તે એહરેનમુન જુળકી-આખ્યાં પુનામાં સૌથી મગરૂર લેખાતી છોકરી-કેમ સેહવી અને સહન કરી શકશે !

એટલું તો સફાઈથી જોઈ શકાતું હતું કે તેવણુ એક પેહલવાંની તોખમનાં નખીરા હતા, સર મેહરનોશજી માતઅર-એક તોખમ કે જેનાં બેટાઓનાં જીગર ઉંચા અને આત્માઓ ઉમદા હતા, કે જેઓએ હીચકારી બીહક જેવું કદી જાણ્યું હતું નહિ-કાંયજે, જો કે તેવણુ આખ્યાં રાત બયબીત બેચેનીમાં અસાંત બંદગીઓ પઢી, ગમખવારી અને પચ્ચાતાપથી કોટરી ખાતાં જીગરે મુજરેલી હતી છતાં જ્યારે તેવણુ નીચે પોતાની બેટીને તથા ખીજાં સઘળાં વાહલાં સુબેઅઝકોને સાથ મુખારક કરવા ઉતર્યા ત્યારે તેવણુનાં કમતાકાત હોઠો ઉપર

હરણું હતું, અને તેઓની ઝાંખી પડતી જતી આંખોમાં હિમ્મત પ્રગટ જોઈ શકાતી હતી.

પ્રકરણ ૩.

આંધરે તે આવી ઉભો રહ્યો, તે કલાક કે જેમાં સઘળું પોતાની બેટીને તે બેરોનેટને કહી દેવાનું હતું-તે કલાક કે જેમાં તેણે તે જવાન જીંદગીમાંથી જળપાત અને આશા એકદમ ખુંચવી લેવાની હતી.

તેણે વખત ને પસંદ કરીયો, કે જ્યારે આખું ઘર સુગંધાન મીસાલ શાંત હતું-મધ્યરાત્ર, કે જ્યારે સઘળાંનો ઉંઘવાં અને આરામ લેતાં હતાં. તે કાળની હડકત કે નડતલ માંગતો હતો નહિ, કે જેથી જ્યારે શાંત કલાકમાં તે અને એમણાં અને શાંત હોય ત્યારે તે તે બિચારી ઉપર ગગડી પડનારી આફતની પેહલ્લી અસરોને હિમ્મતથી શાંત કરી શકે અને તે અસરો સામે તેણીને ટકાવી રાખવાની મદદ દે.

તેણે તેણીને કહ્યું હતું:

“મેહરાં, જ્યારે આજે ઘેર બધું સુપચાપ અને વગેસગે થઈ જાય ત્યારે તું મને જરા વાર લાયબ્રેરીમાં આવી મળશે ? હું તને મળવા માંગું છું-હું તારી સાથે કાંઈ વાત કરવાનો છું.”

તે તેને હસીને તાબે થઈ હતી-શીકર કે અન્નયખી તો તે આપડીને સહેજ પણુ લાગી શકી હતી નહિ. ક્યાંથી લાગે જ્યારે તે વાહાલા પીઢરે તેણીને અંતની ધડી સુધી ચેહલમેહલ અને સુખમાં રાખવાની કોશિશ કીધી હતી ત્યારે ? તે તેણીનાં વરસ પછીનો ખીજો દીવસ હતો; કદાપી સર મેહરનોશજી તેણીને પેલાં કુટુંબી દરદાગીનાં જ્યોની સાચવત સાઈ' કહેવા માંગતા હશે અથવા તો હવે પોતે ઉમ્મરમાં આવી હતી તેને વાસ્તે કાંઈ સુચનાંઓ કરવા આહતા હશે. એટલુંજ તે વાહાલી માહયુગ પોતાનાં આપની આ વિચિત્ર અરજના ટેકામાં વીચારી શકી. કોઈપણ રીતનો ખીહધરાવનારો શક તો તેનાં મગજમાં પેદા થઈ શક્યો નહીં. તેણે તેણીની આયાને તાત્કાલીક રૂખસદ આપી દીધી, એવું કહેતાં કે આજની રાતે તેણીએ તેને વાસ્તે ચોખવાની જરૂર ન હતી અને પછી પોતે પેહડેલો કીંમતી પોશાક ઉતારી સાદાં પેહડી સુવાનાં કપડામાં સજ્જ થઈ. તે વખતે પણુ, એમ જ્યારે તે એક મોટા શોકની વાત સમજવા જવાની તક્યારી કરતી હતી ત્યારેખી, માતખરની મેહરાનાં સુખી માલો અને કીરમજી હોડો ઉપર સંપુર્ણ સંતોષ અને મનહતું એક આનંદી હરવું રમી રહેલું હતું !

“હવે હું મહરા પપા સાથે જરા વધારે સેહલથી વાત કરી શકશ,” તે સધળાં ધીલાં ધીલાં કપડાંઓમાં તક્યાર થઈને પોતાનાં મનથી બખડી.

તે તે પછી નીચે લાયજેરીમાં જવા ઉતરી, કે જ્યારેજ તે જુળકીને અન્નયખી લાગી અને ખ્યાલ ગયો કે એટલું બધું તે શું

અગત્યનું તેનાં પપાને તેણીને કેહવાનું હતું કે પોતાની અને તેની કીંમતી ઉંઘનાં ભોગે તેવણે આ કટગો અને શાંતીમય કલાક કાંઈ વાત કરવા વસ્તે પસંદ કાઢેા હશે। તે પોતે પોતાની અજાયબીનો જવાબ કરી શકી નહીં.

આજસુધી ખીહકની લાગણી તેણીએ કદી અનુભવી હતી નહીં, ખીહક કે ધાસ્તી શું હતી તે તે કદી જાણતી નહી. તમારી કેટલીક બાહાદુર પારસી નારો જેઓ કસારી જેમ ઉટની મીસાળ કુદકા મારી ઘોળ્યા ઉપર ચઢી જાય છે અને પગ ઉપરથી ઝીણું મઠ જેવું ફેાફળું પસાર થતાં ધાસ્તી અને હેમતથી બેસુદ્ધ થઈ જાય છે તેઓમાંની આ આપણી વારતાની હીરોઇન મેહરાં માતઅર ન હતી તે જેટલાં સાચાં અને સુધ્ધાં વર્તનની હતી તેટલીજ હીંમતે શુરી અને પુરી હતીઃ કીંતુ આજે જ્યારે તે નીચે આ એક ઘણું એકાંત કલાકમાં પોતાનાં બાપનાં તેડાંને માન આપી મળવા ગઈ ત્યારે પોહજો દાદર ઉતરતાં તે કોઈ ઘણી ગુપ્ત રીતે કમકમી અને ધ્રુજ. એ શું હતું? એક હાથમાં ઉગ્ગસ મળે તે વાસ્તે તેણે મીણુતી ધરેલી હતી, જે પણ કાંઈ એવી વિચિત્ર લાઘટ અને ઝોળાઝો નાખ્યા કરતી હતી કે જેણે તેણીને ઘણી ખીહધરાવી; તે જ્યાંથી પસાર થઈ ઉતરી હતી તે બાળુની બીતો અને તેનાં પગ હેઠળનાં દાદરો ઉપરથી કાંઈ એવા ડરામણા ઝોળાઝો પડતા તેણીને લાગ્યા કે ગમે તેવી શુન્વીર છાતીની તે હોવા છતાં કાંઈ ઘણી દેહસ્તની લાગણીથી તેણીનું કોમળ હૃગર ધ્રુજ્યું.

“એક મોટું ઘેર હરીહાક ચુપકીદી અને અંધારામાં કેવું બયાનક લાગેછ !” માતઅરની મહેરાંએ વીચાર્યું.

પછી તેણીએ ખારણું ખોલ્યું, અને સર મહેરનોશઙ્ગ ખાતમને એક ઇંજીયર ઉપર અળેટાયેલા જોયા. હાથમાંની મીણુખતી મેહરાએ એક ટીપ્પ ઉપર સંભાલીને મેળી દીધી અને પછી હાફળી ફાંફળી જેવા પોતાના પીંદરની પડખે જમ ઉભી, ને ઘણાં વાહાલથી તે જંદ બેરોનેટનાં ગળાને વળગી પડી.

“એમ કાંય ? એ કેટલું બેદબયુ” લાગેછ, પપા !” તે બોલી-
“આય” મધ્ય રાતની મુલાકાત.”

તે ઉજળો સપ ચેહરો અને સીફ નાચારીની કમતાદાનીમાં ધરજતા હોડો જોઇ મેહરાએ ઓચખાનો એક આંચકો ખાધો.

“શું છે, પપા, શું થયુંછ ?” તેણે વાહાલથી વીહીલી પડતાં એક અધીરાઇની યુમ પાડી. “તમે ઘણાં સીક જેવા દેખાઓછ, નહિ તો મને લાગેછ કે તમે કાંઇ ખરામ ખખર કેહવાનાં છેઓ. તમારો અવતાર કેવો બદલાઇ ગયોછ. ઓ, પપા, કેહો શું છે ?”

સર મેહરનોશઙ્ગ ઇંજીયર ઉપર અળેટાયેલા હતા. હવે તેવણુ ઉડીને બેઠા અને મેહરાં તેવણુની સાંમે આવી પોતાનાં ગુંથણુ ઉપર પડી ને તેવણુનાં હાથોમાં પોતાનો ચેહરો મુક્યો.

“મને કહી દેઓ, પપા-માઠ રાખજો કે હું તમારી હંમેશની સંધ્યારો આપનારી છેઉ-મને જણાવી દેઓ કે આજનાં આપરાં નવા વરસના પેહલ્લા ખુશાલીભર્યા દિવસે શું ખુરં બની ગીયુંછ ? માહરાથી કાંઈખી છુપાવાની જરૂર નથી. મને કેહો, પપા ડીયર, હું કદાચ તમને કાંઈ મદદ કરી શકશ.”

તે વખતે જે એક મોહનનાં જેવો બયાનક, દીલ ધરજવી મે તેવો શીકાશ તે કરચલી વળેલા એહરા ઉપર ફેલાઈ રહ્યો. તે મેહ માતખર તેની આખી જીંદગીમાં કદી ભુલી જઈ શકી નહીં.

“માહરી દીકરી, માહરી મેહરાં,” સર મેહરનોશજીએ ગમથે બીહામણાં અવાજે કહ્યું—તે અવાજ કે જે જાણે કોઈ પોતાના ઘોરમાંથી બોલતું હોય એવો વાગતો સમજતો હતો, “એ બધું કે વાજ મેં તુંને અત્રે બોલાવેલી છે. દીકરી, ઘણાં ગુનેહગારોએ તેઓ ન્યાયાધીશ બણી, ઘણાં રાજકોટીઓએ પોતાનાં રાજ તરફ, ઘણાં એક હીચકારાઓએ પોતાનાં હમનગર્ તરફ ધાસ્તીથી જોયું હોયે પણ જે મેં કીધું છે તે કેહવા વાસ્તે જેટલી ધાસ્તીથી હું તાર તરફ—માહરાં એક પુરાં ફરજદ—તરફ જોઉં છું તેવી ધાસ્તીથી તે સઘળાં કંગાળોમાંનાં કોઈએ પણ નીરખ્યું હશે નહીં.”

તે હવે ઘણી ગંભીર અને ધ્યાન દેતી થઈ. તેણીનાં હોઠ ઉપરથી મજકાટભર્યા હસ્વાનો દેખાવ ગાયેય થઈ ગયો; તે મીઠી ઘણ માંથી મસ્તીનો અમકાત બેમાલુમ થઈ ગયો; તે શીરીન, ભોળી આંખો અજાયબીથી તમામ ભરપુર, તેનાં બણી જોતી હતી અને તે સ્વચ્છ ઝળકતી ચશમે બણી નજર ઉઠાવી તે જોઈ બેરોન્ટ હીચકારાપણાંથી ફરજો.

“તમે શું કીધું છે?” તે મધુરીએ નરમાશથી પડ્યો પાડ્યો “હું જાણતી નથી કે તે શું હશે; પણ એક ચીજ વાસ્તે હું તાર ખાત્રીપુર્વક છેઉં—તમે આપરાં માતખર ખાનદાનને નબોજી લાં તેવું કશું પણ કીધું નથી.”

“અફસોસ! અફસોસ!” સર મેહરનોશબ્દોએ વિલાપ કર્યો, અને તેણે ધણાં દુઃખથી પોતાનું શીર છાતી ઉપર નાંખી દીધું.

“તમે મને અમથી બીજાધરાવી મુકોછ, પપા ડારલીંગ,” મેહરાંએ તેનું માંયું ધણું હેનથી પસવાડીને પ્યારથી પતામણા અવાજે કહ્યું, જ્યારે ખરેખર તો કાંઈ અદ્ભુત બન્યાંની તે કોમળાંગીને અગાહી થઈ ચુકી હતી અ. તેની અસર હેઠળ તે પોતાનાં બાતેનમાં બધી ધરૂં ધપ્કી મરતી હતી. “તમે કોઈ જાતનાં પડછાયાને કાંઈ ચીજ ધારી લીધેલી છે—એકાઃ સ્વપનાંને ખરાંપણું માનતા તમે લાગોછ; પણ તમે એક માતખર કુટુંબનાં નળીરા તરીકે નીચું જોવું પડે તેવું કશું પણ કીધું નથી. તમારી પાસે તમારી છાતીમાં એક નમ્ર, તીવ્ર, લાગણીવાળું અંતઃકરણ છે ને તમે નજીવી ચીજને ધણું મોટાં ભયંકર રૂપમાં જોતા લાગોછ. એક ગૃહસ્થને ન છાજતું અને નહિં કરવા જેવું તમે કંઈ કીધું નથી.” તે દીકરીએ ધણી હીમ્મતથી અને છટાળી ખાતરી આપી.

“અફસોસ!” તે જૈફ મરદે શોકથી પોકાયું. “જ્યારે મેં જીંદગી શરૂ કરીં હતી ત્યારે માહરા મગજમાં ધણાં ઉંચા અને ઉમદા સ્વપનાઓ હતા. હું આપરાં કુટુંબમાં કદી કોઈએ નહીં કીધું હોય એવું કરી બજાવવાનો હાંફો રાખતો હતો. અરેરે, હું પુટાં નશીબને ઉંધી બુધ્ધીનો એ માહરા ખ્યાલોમાં કેટલો થોકરાયોછ અને હમાયોછ તે માહરા પરવરદીમાર એખલાને રોશન છે!”—અને તે કંગાળ બુધ્ધાએ ધણો અફસોસ છુટે એરી એક ડયામણી હાથ ફેંકી.

મેહરાં માતપરનાં તો ડોળાજ નિકળી પડ્યા ! તે પોતાનાં બાપાં એવા તો અધીક પ્યારે ચાહતી અને તે પ્યારમાં એવી તો સમ્યાદ સ્વચ્છતા અને કાળજી હતી કે તે હેતવંતા, માયાળુ પપાને આવ નિરાશાજનક અવતારમાં રાતની સમશાન જેવી શાંતી અને ગમધો પણાં વચ્ચે જોઇ જેમ એક ઘડનાં ઘડથી ચાહી જાણનારો માત પોતાનાં લાડકલાં, નાનાં બુલકાંને ઘણાં મોટાં કમનશીમે એકાદ ગાડીન ચાકંતી અડકટમાં આવી જતું નિહાળી જેમ ઠરઠર કંપી અને દ્રુદ ઉડે છે તે માફક તે પ્યારી પુત્રીનો જીવ અધો ધરજી અને લપ લપી આવ્યો. આખી જીંદગી તેણે પોતાના બાપને ખુશાળ અં વીનોદી જોયા હતા અને તેથી, કદી ખ્યાલમાં નહીં આવી શકે તેવે તેવણનો અવતાર બેઅવતાર જોઇ તે કામળ તારણીનો પ્રાણ કંથે આવ્યો.

“તમે એમ શું કરોજ, જો, પપા ડારલીંગ !” પોતે હતી ત્ય થી ઉડીને તેવણની કને જઇ પોતાનાં બંને હાથો વતી તે પરા જેવું સફેદ માથું પસવાડતાં મેહરાં માતપર બોલી. “તમે શીકરન માર્યા અમથું જે ગમે તે બોલી જાઓજ-માહરો તો તમારામાં પા વીનાનો વીશ્વાસ છે, જે કેમે કરી કદી નાશ પામી શકવાનો નથી તમે કાંઇ બોડું અને નામોશીમથું કીધુંજા ! અરે, હું ઘણી આસ નીથી માની શકશ કે તારાઓમાનો ઉગ્ગસ જતો રહ્યોજ, કે આર માન દયાહીણ બની રહ્યુંજ, કે સુરજ કાળો મારી આવ્યોજ—પણ તમે ખુરું કરો એ વાત હું કદી માની શકુંજ નહી. આપણ માનવંત માતપર કુટુંબનો એક નખીરો કાંઇ નમોજીતું કરે ! અરે ખુદા ખુદા, કરો, પપા-ખુદા ખુદા.”

“જરા માહરં સમજ, મેહરાં!” તે દીકરીનું એ બાપણુ જાણે સહન થઇ શકતું ન હોય તેમ સર મેહરનોશજીએ દુઃખથી પૂકાયું, “જે મેં કીધું તે નહીં કીધેલું કરવા થકી હું માદરી જીંદગી આપી શકતો હતો તો તેમ મેં હમરો હમર ખુશીયા કીધું હતો; જે કાંઇથી સમ્મ, કાંઇથી દુઃખ, કાંઇથી ટાસવીસથી બની ગયેલું નહીં બનેલું થઇ શકતું હતો તો મેં તે દુઃખને લાખો વાર આશીરવાદ દીધા હો; પણ તે કાંઈ થઇ શક્યું નથી. હું માદરી નામોશી માહરી દીકરીને જણાવતો અહીં ઉભો છું, જ્યારે હું કરવા અને ઇચ્છવા તો કાંઈ જુદું જ માંગતો હતો.”

તે હવે ધાસ્તીથી ડરવા લાગી. પોતાનાં પીદરને માટે નહિ-તેને સાફ તો તે પુરતી ધરજી ચુકી હતી-પણ પોતાનાં પ્યારાં તોખમનાં નામને સાફ. એવણનાં મગજમાં શું દુષ્ટ ખ્યાલ ઘોળાતો હતો? શું કાંઈ એક નજીવી મુર્ખાઈને તેણે એકાદ માહાભારત પાપ અને નામોશીનું નામ આપતા હતા?

“પપા, એ શું છે તે તમે મને કેહશો? એટલા બધા ના ધરજો.” તે કગળી. “જો તમે દુન્યામાં સધળું જો ખોટું કીધું હોશે તોથી મને કાંઈથી તકાવત જણાવાતો નથી; હું તો તમને, તે જાણ્યા પછી, વધારેજ આહવશ-વધારેજ સારી રીતે માન આપશ. જો તમામ ખત્રકત તમારી વિરૂધ્ધ જશે અને તમારાં ઉપર બોહતા નોનો વરસાદ વરસાવશે તોપણ હું તો તમનેજ વળગેલી રેહવશ અને તમારોજ બચાવ કર્યા કરશ.” તે દીકરીએ ખરી સમ્યાઇનાં જોશથી

કહ્યું; અને તેમ કરતાં જે જોવાજોગ હદ સુધીની દીલકર
રવેશે તેણીનો મીઠો એકર પ્રમાણીક જુસ્સાઓ વચ્ચે લાલ થ
આવ્યો તે કોઈની બાપને, તેનાં અગાધ દુઃખમાં પણ, મગસ
બનાવે તેવો હતો। “હું તમને કેટલી બધી ચાહું છું તે યાદ રાખજો.

તેણીએ તે જંગળી બવાંઓ ઉપર પોતાનાં સુવાળા હાથે
ફેરવ્યા અને આકૃતની વ્યાકુળતા વચ્ચે તપી આવેલાં તે મસ્તક
ધણું હેતથી ચુમીઓ કર્યા કીધી.

“માહરા પપા,” તે ધણું ગદગદીત ક’થે બોલી, “હું તમ
કેવાં હોતે ચાહું છું તે જે તમે જાણી શકતા હોતે। માહરા તે તમાર
તરફનાં પ્યારનું ઉંડાગણું હું તમને જણાવી શકતી હોતે। જે બધે
પ્યાર બીજી છોકરીઓ પોતાનાં માય, બેહનો, બાધઓ, સહીમીટાંઓ
વેંદયી નાખેછ તે સઘળો પ્યાર મેં તમને આપી દીધોછ.”

તે સુંદરીનાં પોતાનાં બાપ તરફનાં નીખાણેશ ખેંચાણમાં કાં
ધણું કરજ્યારસીક હતું. તે લાખમાં એક મજે તેવી દીકરી હતી
અને દુન્યામાં કદાચજ કોઈ બાપ એટલાં બધાં અખંડપણાં આં
જોસ્સાઓથી પોતાની દીકરી મારફતે પુંગયો હશે. મેહરાનો તે પ્યા
એક અધીરી માતાનાં પોતાનાં બચ્ચાં તરફનાં પ્યાર જેવો હતો.

“હવે મને બધું કેહો,” તે બોલી. “હું ઇચ્છું કે બધું કેહવા
તમને દુઃખ આપ્યા વગર હું સઘળું જાણી જઈ શકી હોતે; પા
તેમ થઈ શકતું નથી.”

એક કોઇ ઘણો બીડામણો, દુર દુર જનો દેખાવ તે જૈક પારસીની આંખોમાં આવ્યો; તેના વીચારો ભમતા હોય તેવું લાગ્યું. તેણીએ, જાણે શાંતીથી યાદ કરવામાં મદદ કરતી હોય તેમ, નરમાશથી તેનાં તપી આવેલાં મસ્તક ઉપર પોતાનાં હોડો દાખ્યા; તે ચમક્યો. જાણે તેને કોઇએ ભર ઉંઘમાંથી ઉઠાડ્યો હોય તેમ.

“હું વીચાર કરવાની કોશિશ કરતો હતો, મેહરાં,” તેણે કહ્યું, “કે હું કેટલી હદ સુધીનો ગુનેહગાર છું. પણ હું કહી શકતો નથી; માહશ વીચારો બધા ગુંચ ખાઇ ગયેલા છે. દાખલા તરીકે, જો એક માણસ એક કોઇની ચીજ તરફ જુરસા ભરેલી વળાણ સાથે જનમ્યો હોય તો તે તે ચીજને શરણે ગયા પછી કેટલી હદ સુધી ગુનેહગાર કેહવાય?”

“તમે એવો સવાલ પુછી શકશો નહીં,” મેહરાંએ જવાબ દીધો. “ખરાં અને ખોટાની પણ હદ હોય છે. એક ચીજ તરફ જુરસા ભરેલી મજબુત વળાણ હોયછ તે કાંઇ ખોટાં કામ કરવા વાસ્તેનો બચાવ નથી.”

“હું ધાઈંછ કે નથીજ,” સર મહેરનોશહીએ એક નીસાસો ફેંકી કહ્યું. “કોઇ માણસો કવિ જનમેલા છે—તેઓને કવિતા લખ્યા વગર ચાલતું નથી; કેટલાકો આરટીસ્ટ જનમેલા છે—તેઓ પીકચર દોરે છે. હું એક સટોળ્યો જનમ્યોછ—તેથી મને સટો ખેલવાની ફરજ પડી.”

પણ મહેરાં માતબર જીંદગીનાં એવાં વાતાવરણમાં જન્મી હતી અને વસી હતી કે એક સટોળ્યો કેટલી હદનો બચંકર માણસ હોય

છે તે ધણી આસાનીથી પાંખી જઈ શકી નહી. તેણીએ તો મત્ર જાણે સ્વપનામાં બોલતી હોય તેમ તે બોલ પાછો કહ્યો—તે શબ્દએ કાંઈ તેણીનાં દીલને બચથી ધુમ્મચ્યું નહિ.

“એક સટોળ્યો, પપા ! એમાં કાંઈ એટલું બધું બીહધરાવનારું નથી—એમાં હોઈજ શું શકે ?” તેણીએ સાવ નિર્દાષતાથી પ્રશ્ન કર્યો.

“એમાં બહુક ધરાવનારું ઘણું છે,” સર મેહરનોશજી બોલ્યા, “જો એક માણસ સંતોષી નહી હોય તો—જરા મેળવ્યાથી તેને ધરવ આવતો ન હોય તો—”

“પણ તમે,” તે અમ્યબીંથી બોલી, “તમે તેમ કેમ હોઈ શકો, વાર ?”

“માહરી દીકરી, હું કહી શકતો નથી કે માહરી જીંદગીમાં કદી તેમ હોવા કરતાં હું કાંઈ બીજો હતો. સહથી પેહલ્લી ચીજ જો મેં કીધી, જ્યારે હું એક સ્વતંત્ર વારસ થયો ત્યારે, તે એ હતી કે મેં સટો રમવાનું શરૂં કીધું. કોઈ કોઈ વખતે હું ઘણું મોટું જીતી આવતો; કોઈ વખતે વળી ખોલતો પણ હતો. એમ હારજીતની રમત કરતાં માહરા ઉપર ઘેઝાપણું ગાલેજ થવા માંડ્યું. હું કહી જાતનો સટો કહેવા માંગું છું તે તું સમજેછ, મેહરાં ? કદાચ માહરે તેને જુગારનું નામ આપવું જોઈયે—તે આખર કરે ને જુગારજ છે; અને તે એકજ દીવાની તાવ એક સટોળ્યા કે જુગારીની રંગોને ગરમીથી બધી પુઝાવી મેળે છે ! એક દીવસ હું માહરા દલાલ

જે નાપાક પછવાડેથી એક બડો બદમાસે પુરવાર થયોછ તેની
 રૂતે હું એક સ્ટોક ખરીદતો, તેને થોડા દીવસો રેહવા દેતો અને
 તેને કુંદા નાંખી થોડા હઝાર રૂપીયા મેળવતો; પાછળથી હું
 છું જાણ્યો હતો તેનાંથી ઘણું વધારે ખોદતો ચાલ્યો. પંદર વરસ
 હું એકેકી એવી રકમ ગુમાવતો ગયોછ કે જે મને હવે ઘણી
 નાનક લાગેછ,” સર મેહરનોરાજીએ જારી રાખ્યું. “તે ખોટ ખમ-
 ન વારતે મેં આપણો માતઅર માહાત્તને મોરગેજ તરીકે મુકયો;
 ફર નશીય ઉંધુ થતુંજ ગયું અને આપણા આય અંગલાને માર-
 ત તરીકે ગીરવી મુકવાની મને જાણે ફરજજ પડી. જે ગયાસ
 માર રૂપીયા વારતે મેં આપણો અંગલો મારગેજ મુકયોછ તે માહરા
 ધણાં જીનાં મીત્ર જમશેદ દારવાળાએ આપ્યા હતા. તે રેહછ
 મુખમગાં-પણુ તેનાં એકપુરા દીકરા સોહરાય દારવાળા વારતે તો
 પાદ હોશે.”

એક મોટા તુચ્છકારમાં મેહરાં માતઅરનાં હોડાએ વળ પાધા;
 તેણીએ કશો જવાબ કર્યો નહિ.

“હવે એ કાંઈ માહરી મુજવણું મુખ્ય કારણ ન હતું,” ધરડા સર મેહ
 રાજીએ જારી રાખ્યું. “મેં તે રકમ બચાવી હતે, પણ માહરી આવકનાં
 રગો સંકોચાઈ ગયેલાં મેં જોયા અને તેથી કોઈ અભાગણી
 એ મને સુઝ પડ્યું કે એક મોટો સતો જો હું છાતી ધાડી
 ખેલશ તો બધું ખોડેલું બરાબર સરખર થઈ જશે. મુર્ખો,
 કુદ, બેઅકલી હું! બે વરસ પર માહરા માર્ગમાં એક ઘણી જીજી
 ક્ષય આવીને ઉભી રહી હતી, મેહરાં એક નવી કમ્પની ઉભી

કરવામાં આવી હતી. તેનાં સબધમાં ધણજ લાગવડ્યા અને ગણત્રી નાં માણસો હતાં, અને વળી મોટી મોટી આશાઓ પણ ધણી બાંધવામાં આવી હતી. તે મેક્સીકોમાં આવેલી એક સુનાની ખાણને વાસ્તે ઉભી થયેલી હતી. માહરો દલાલ એક દીવસે મને મળવા આવ્યો. તે હુમ્યા બદમાસે તો એ કુંપનીના મોટા મોટા નફા અને ગંજવર રકમ જે તે મેળવનાર હતી તેનીજ વાતો માહરી આગળ કર્યા કીધી અને મને એવો પસરાવ્યો ને પીગળાવ્યો કે આજદે હું પડ્યો. આહ! પડ્યો તે એવો કે આજ લગી ઉડવા પામ્યો નથી.”

અને અહિં તે બેરોનેટ પોતાનું દુઃખનું માથું બંને હાથોમાં ધણાં જોશથી ધરી થોડીક મીનીટ ચુપ ઉભો, જ્યારે તે દીકરીનું એ દુઃખમય દેખાવ જોઈ જે કીસમે કલેજનું વીંધાય ગયું તેનું વર્ણન કરવું મુશ્કેલ છે. તેણે તો પ્યારથી તે બરફ જેવું સફેદ માથું પસવાડીયા કીધું તે કામળ કાન્તીની બાળા એથી જલસ્તી તે શુંજ તે ધડીએ કરી શકે વાઈ, પ્રીય વાંચનાર?

“હું લોભી અને લાલચુ થયો,” જરા વારે પોતાનું માથું ઉંચકી તે સત્યાનાશી પામેલા જૈફે કહ્યું. “આહ, તે માહરા લોભ અને લાલચે મને કેવી બયંકર સજા કીધીછ! મને કેહવામાં આવ્યું કે જે કોઇ એ ખાન વાસ્તે સવા લાખ રૂપીયા રોકશે તે જોતજોતામાં કરોડોપતી થઇ જશે. મેં સઘળાં પેપરઝ વાંચ્યાં, મેં ધણી બારી-કીધી આંકડાઓનો અભ્યાસ કર્યો, મેં ધણી સંભાળ અને આતુરતાથી સઘળી ચીજોનો વીચાર કરી જોયો. પછી કમખખત લોભ અને સટો રમવાની માહરી જીવલેણ કુટેવે મને ઉંધી ખુંધી સુઝાડી. હું મુંબઇ

ગયો અને ધણું ધંધાદારી માણસોને મળ્યો. તેઓ સધળાંઓએ એ ખોન વાસ્તે મોટી મોટી વાતો કીધી. તેથી માહરાથી બની શકે એટલા બધા રસ્તાઓ વાપડી મેં પૈસા ઉભા કીધા-મેં માહરી દરેક ચીજ મારગેજ ઉપર મેળી-અને સવા લાખ રૂપ્યા એક તડાકે તૈયાર કીધા. આહ ! જોડે એક તડાકે તે રકમ મેં એકથી કીધી તેટલીજ ઝડપે-ઓહ, એમ કેહતાં માહરં દીવ કેવું ધ્રજેછ !-મેં તે ખોહી પણુ દીધી.” અને વળી ગમખવારીથી દમ ખાવા તે બેરોન્ટ અંહી બોલતો અચકી ગયો.

“ધણે લાંબો વખત સુધી કાંઈ સારી ખખરની રાહ જોતો હું થોભેલો હતો,” તેવણે શરૂ કર્યું, ‘તેટલાં ધાડ ગગડી-સત્યાનાશીની ખખરનો મને ઓચીનો આંચકો વાગ્યો ! તે ફટકો મને પટ્ટીની સાંજે પડ્યો. ત્યારેજ-ત્યારેજ મેં માહરી સાથી ખરાબ શીકરોને ખરી પડેલી જોઈ. પેલી ખાન એક સંપૂર્ણ નિશફળતા પુરવાર થઈ ચુકીછ, અને માહરં સત્યાનાશ થઈ ગીયુંછ-મેં બધું ખોહી દીધુંછ ને હું તદ્દન પામમાલ થઈ બેઠોછ !” ધણું જીરસાની ખરાડ પાડી સર મેહર-નોશજીએ ખફગી અને નિરાશાથી પોતાનાં ધુમતાં મગજમાં ધણું જોરથી તરાપો મારી.

ગરીબ મેહરાં ! તે તો લાકડુંજ થઈ ગઈ. તે પેદેલી ખારીમાં કોઈખી ચીજ સમજી શકી નહિં. તે સાવ સકમળકમળ બની ગઈ. તેણીથી નાં તો કંઈ વિચારી શકાયું કે ના તો કશું હેઠ ઉપાડી બોલાઈ શકાયું.

“સર મેહરનોશઁ માનવર એક તદ્દન ખાખવરખો થઇ ગયેલો પારસી છે,” જરાવારે તેવણે પાત્રું પુકાર્યું, “તે પોતાનાં કુટુંબનો એક સૌથી પેહલ્લો મુજબ બદલખત છે કે જેણે તેનાં વરસોનાં મોજમાવાળાં અને નામોશીનાં દાઘથી હરદમ નિરાળાં મગરૂર માતવર ખાનદાનને શરમીંદગીમાં રગોડતું કરેલું છે. ઓહ, મેહરાં, માહરે વાસ્તે તુંને સેહજ પણ દયા છે? આય બધું સમજ્યા પછી તું શું કરે? જોટલીખી માહરી દયા ખાઇ શકેછ? માહરા વાસ્તે તને કેવો ધીકકાર આવતો હશે! તું અને તાહરાં જીગરોનાં જીગરથી આ બધું સત્યાનાશીમયું કરી નાંખવા વાસ્તે કેવી શીટકારતી હશે!”

પ્રકરણ ૪.

—:૦:—

મહેરાંએ પ્યારથી તેવણનું માથું પસવાડીયા કીધું.

“તમે જે કીધું તે ભલાંને માટે હતું,” તે ઘણાં ધીમા, ગંભીર અવાજે બબડી. “એમાં કસુર તમારો નથી.”

“તેં બધું હજી સમજી નથી લીધેલું, મહેરાં,” સર મેહરનોજી જીએ કહ્યું. “છ મહિનાં ઉપર તે લોકોએ-પંજાં કમબખતો કે જેઓ એ માહરોં નાશ શોધ્યો હતો તેઓએ-માહરા ઉપર લખ્યું અને બીજા અર્ધાએક લાખ રૂપ્યાની મદદ માંગી. પેલી ખાનને વધારવા, મુધારવા અને તેમાંથી નક્કી નફો મેળવવા એટલાની ખાસ જરૂર હતી; અને તે પછી ગંગવર નફા માટે તેઓએ મને આટલેં પણ શક નહિ રાખવાની ઘણી જખરી ખાત્રીઓ ઉપર ખાત્રી આપી.”

તેણે તેનાં બંને હાથો લાંબા કીધા, જાણે કાંઈ બીહામણા અવતારને પોતાની નજદીક આવતો અટકાવવા માંગતો હોય તેમ.

“ખુદને હાજર નાજર જાણી કહુંછ, મહેરાં,” તેવણે ખોખરા અવાજે પુકાર્યું, “કે મેં જે બધું કરી નાંખ્યું હતું. તેની સંપુર્ણ હદ અત્યાર સુધી કદી પણ જોઈ હતી નહિ. હું આંધળો, સુનો, સાવજ સુધળાખુધળાકુટો થઈ ગયો હતો. લોકો માહરા તરફ ડોળા ફાડી ફાડીને જોશે અને એક ચોરની ઉપમાં મને આપશે.”

“એમ શું બોલોછ જે, પંખા ડીયર !” તે મધુરીએ દેહસ્ત ખાઈ એક પુકાર કર્યો, “નહિ-નહિ, કાંઈ એટલી હદનું ખુરં થયું નથી. મને બધું કેહો.”

“તું જાણેછ તો ખરી કે હું તાહરા કઝીન દોરાખ માતખરનો વાલી છેઉં, અને એની પાસે એનાં મરનાર આપની અર્ધાંએક લાખ જેટલી રકમ છે, જેનો હવાલો એ મને આપી ગયેલો છે. એ બધી રકમ નાના મોટા બેનકીંગ શેરોમાં રોકાયેલી હતી અને તેને વાસ્તે થોડી પણ ખાત્રીપૂર્વક આવક તે લાવતી હતી. જ્યારે એ વિલાયત ગીયો ત્યારે મને હસ્તો હસ્તો કહેતો ગયો હતો કે વેપારી લાઇનમાં માહરૂં બેજીં બાહોશ છે, અને જો મને કદીખી એ એનાં અર્ધાં લાખને વધારીને એક લાખ કરી નાંખવાની તક મળે તો તે માહરે ચુકવી નહિ. જ્યારે પેલા કમખખતોનું કાગળ માહારા ઉપર આવ્યું ત્યારે મને એજ અર્ધાં લાખ રૂપ્યા યાદ આવ્યા. મેં વિચાર્યું કે એ એક કાંકરે બે કપ્પતરો મારવા જેવું થશે. હું એની રકમ વધારી શકશ અને વળી સાથે સાથે માહરી પણ દોલતને સંધરીને બેવરી તેવડી કરવાને ફતેહ પામશ, અને એને લખ્યા વગર કે એની રજા મંગાવ્યા વગર મેં એ રકમ પેલી ખાનવાળી સીનડીકેટને ભરી દીધી-અને, અને એમ કેહતાં માહરૂં જીગર બધું ધરજેછ કે મેં તે રકમખી ખોહી દીધીછ! મેં માહરી દોલતનો તો નાશ કાઢ્યો, પણ પારકાનીખી ચોરી કરી તેને પણ ખુહાર કરી નાંખ્યો. ઓહ, મેહરાં માહરા જેવો ઘેલો, માહરા જેવો મુખો કદી કોઇ બન્યો હશે?”

“પણ તમે કાંઇ એટલા અભરાઓછ-એ રકમ તમે પાછી ભર પાછ કરી છઇ શકશો, પપા.” ખુશાલ અવાજે બોલવાની કોશિશ કરી મેહરાંએ કહ્યું. “તમે કાંઇ તેને જાણીપ્રુછને ખોહી દેવા માંગતાતા નહી.”

“પાછી બરપાછ કરી દઇ શકશ. કયા ચુહલામાંથી?” ધણા ધીયવાઇ, ધીધવાઇ સર મેહરનોશજીએ નાઇલાજીનો એક પુકાર પાડ્યો. ‘ખુદા મને તેમ કરવાની શક્તી આપે! તું સમજી નથી શક્તી કે હું શું કહેવા માંગુ છું-હું ખીલકુલ ખાખાવરખો થઇ ગયેલો છું. હું સર મેહરનોશજી માતબર તાહરી સામે, પોતાની પાસે એક પધને તાટેખી મોહતાજમંદ ઉભેલો છું. આ માહરા વડવાઓનું પુરાણ કાન-આય આપણો પ્રખ્યાત માતબર માહાલ કે જ્યાં અનેક માતબર સુખથી, આખરથી, અમનચમનથી જીવ્યા છે અને દુલગુજર અમ્યા છે તે-માહરા હાથમાંથી જતો રહેલો છે. માહરી આવકનાં કોઇએક સાંધનો માહરાં હાથમાંથી લપસી પડેલાં છે. આપણી લગભગ દરેક ગંજલર મીલકતો મોરગેજ મુકવામાં આવેલી છે. મેહરાં, માહરી દીકરી, તું સમજી શકેછ કે આ બધો ભપકો બાહારનો કળ છે, જ્યારે હું તો ખરેખર એકેક અર્ધી વાસ્તે મોહતાજમંદ કે કંગાળ, કમખખત, કમનશીમ બીખારી જેવો થઇ ગયેલો છું.’

છતાંખી,” જરાવાર થોખી, દમ ખાઇ ચલાવ્યું, “હું એ સધળું કન કરી શકતો, જે ફકટ દોરાખનાં પધસા પાછા ફેરવવાનું માહરે કે બનવાજોગ હતો તો. મેહરાં, માહરું નામ એક ચોર તરીકે કાતું સમજવા હું કદી જીવી શકવાનો નથી.”

તે આ બધું સમજતાં ધણી શીકકી મારી આવેલી હતી.

“કાઇનીખી મકદુર નહી કે તમને એ નામે ખોલાવજો, પપા ર,” તોખી, પોતાનાં પીઠર વાસ્તેનાં ખ્યાસે તેણીની નરમ આંખોમાં પ્રકાશ્યો અને ખ્યાર પ્રકાશીત આંખેજ તે માહાબુખે જોજો

કહ્યું. “તમે અમથા બીહ ધરુ જાઓછ. દોરખે પોતેજ તમને કહ્યું હતું કે તમે, જે તમારાથી બની શકે તો, એની દોલતને બેવડી કરજો.”

“અને તે તો મેં જોહી દીધી,” તે પીઠરે વીલાપ કર્યો. “મેહરાં, જ્યારે એ પાછો મુંબઈ ફરશે અને મને એમ પુછશે કે, ‘તમને હું સોંપી ગયો હતો તે બધા માહરા પૈસા ક્યાં છે?’ ત્યારે એને હું શું જવાબ આપશ?”

“તમે માહરી પાસનાં બધાં દર દાગીનાં વેચી નાંખજોની,” તે ખ્યારી પુત્રીએ તરત સુચવ્યું. “તે ઉપરાંત સઘળાં મોઢાં મોઢાં પીકચરો છે, તે પણ કાઢી નાંખજો-શું એટલામાં અર્ધી અર્ધ રકમખી નહીં ઉભી થશે?”

“તાહરી પાસની અંગત જણસો અર્ધીખી રકમ લાવી શકવાની નથી. અને તું પીકચરને વાસ્તે કેહછ-મગર, તું ક્યાં સમજી શકેછ, મેહરાં!-આચ આપણું આખખું ઘર જેમ છે તેમ માહરા હાથમાથી જતું રહેલું છે. હું લાચાર, બેચાર, ખસ્તે ખુદાર અને ઘેરખાર વગરનો થઈ ગયેલો છું. ઓ, ખુદા, માહરા જેવી આફત કદી કોઈ પર ગગડી હશે કે?”

“અને આજે તો આપણાં નવાં વરસનો પેહલ્લો સપ્તકો દીવસ છે,” તે દીકરીએ વીચારવંત અદાએ કહ્યું, “જ્યારે દરેક જણાં ખુશી ભરેલાં હોવાતુંજ સૌ કોઈ ધારી લે છે. પપા, હવે આપણે શું કરશું?”

“હું કાંઈથી કહી શકતો નથી, દીકરી,” તેવણે ગમખ્વારીથી જવાબ દીધો. “હું કાંઈ વિચાર બાંધવાનીથી હોંમત કરી નથી શકતો. હું એક પાંચમાસ થઈ ગયેલો આસામી છું. તું સમજી શકેછ, એ તાહરે માટે શું છે તે, મેહરાં? તું કે જેને લાડ અને વૈભવ વચ્ચેન ઉછેરવામાં આવી છે, કે જેને ગાડી ઘોડા વાડી અને વજીહા, નોકર ચાકર વાપડવાનો બચપણથી અનુભવ છે, તું કે જે ગમે તેમ કરવા અને જેમ ગમે તેમ પેહડવા તથા ફરવા મોકલી અને છુટી છે તેને માટે એ બધું શું છે તે તું ખ્યાલ કરી શકેછ, મેહરાં? તાહરું શું થશે, માહરી ડારલીંગ? જ્યારે આપરે બેડે જણા અહીંથી એકમેકના હાથમાં હાથ ભેરવીને જતાં રેહીશું ત્યારે આપણે માટે જવા અને રેહવા વાસ્તે એકબી બર રહેશે નહીં; આખખી દુન્યામાં આપણે વાસ્તે એકબી પાછ બાકી રહેવાની નથી. હવે તું જાણી શકેછ, સમજી શકેછ કે આ બધી ખાખાવરખી શું છે તે?”

તે ઉજળી અને વધુ ઉજળી મારતીજ ગઈ, અને તે ખુદાર થઈ બેઠેલા પીદર તરફ મોટી, ભયથી પોહળી પડાક થઈ આવેલી આંખોએ ટગર ટગર જેવા લાગી.

“શું બાબદ એટલી બધી ગંભીર બનેલી છે? શું એટલી હદ સુધીની ખરાબી થયેલી છે?” તેણીનાં અવાજમાંનું મ્યુઝીક સેહન વાર બેમાલુમ થઈ ગયું હતું અને તે ધણાં ગમધોર અવાજે બોલી.

તેણે તેનાં હાથો તે દીકરીની બાથમાંથી બેચી લીધા, અને તેની સાંભે એક જુરસાદાર બરાડ પાડી શુંથણ ઉપર પડ્યો.

“તું મને કદીબી માફ કરી શકશે, મેહરાં ? હું તાહરી માંશી મેળવી લેવા મરી જવાબી ખુશી છે’ઉ,” સર મેહરનોજીએ ઘણું કગળીને કહ્યું. “મેં તાહરી ઝળકતી જવાન જીંદગીને ખુહાર કીધેલી છે—તું, આપણા તોખમની સૌથી સુંદર, સૌથી ઝલેહવંતી છોકરાંને, આપણા રોજીંદા નિર્વાહ સાથે સખખત મેહનત કરવી પડશે. ઓ, તું મને કદી પણ માફ કરી શકવાની છે, મેહરાં, માહરી દીકરી ?”

તે મધુરી તેનાં ઉપર મીઠી, ધીરજવંતી નરમાશથી વાંકી વળી, અને તેને સધ્યારો દેતી હોય તેમ તેનું માથું પસવાડીયા કીધું.

“પપા, તમે માહરી સાથે આવી રીતે વાત ના કરો,” તેણીએ કહ્યું. “તમે જે બધું કીધું હતું તે સાથે થાય એવું વીચારીનેજ હતું. મને તમને માફ કરવા જેવું કશું નથી, કદાપી જો તમે સૌથી જીવલેણ ખોટુંબી ક્યું હતે તો પણ, હું તમારું ફરજદ છે’ઉ—તમને ‘જડજ’ કરવાનું માહરે માટે નથી. મને તમને મદદ કરવા દેશો—હું તમને સધ્યારો દેવશ; પણ મને માંશીને વાસ્તે કાંઈ નાં કહો. હું તમારી સાથે ખમવા ખુશી છે’ઉ.”

“ગઠ કાલે,” તે ખેરોનેટે ધરજતા અવાજે કહ્યું, “જ્યારે પેલી ખાન તદન ફેલ ગઠ તેનું કાગજ આવ્યું ત્યારે તેની લગોલગ એક ખીજીખી કાગજ મને જમશેદ દાડવાળા તરફથી મળ્યું—એટલે કે એનાં વારસો તરફથી. એ પોતે—તે માણસ કે જેણે મને રૂપ્યા ધીર્યા હતા તે—તો મરી ગયોજ. તે લોકખી હવે એ મરનારનાં માંગતા બધા રૂપ્યાને વાસ્તે દયાંણુ કરેજ; તેઓએ પેલા પચાસ હજાર રૂપ્યા માંગ્યાજ. તેઓએ મને તે પાછા આપી દેવાની એક ઘટતી નોટીસ આપેલી

છે; જો હું ત્રણ મહિનામાં એટલા રૂપિયા ભરપાઇ નહિં કરી દેઉં તો હું માતઅર માહાલ ખોલી બેસશ-તે માહરા હાથોમાંથી તે લોકનાં હાથમાં જતો રહેશે.”

“ત્રણ મહિના,” તે મધુરી બોલી-તેણીને તો એ મેહતલ પુરતી લાંબી લાગી. “ખચ્ચીતજ, ત્રણ મહિનામાં તો ઘણું થઈ શકે તેમ છે-તમે એટલા રૂપિયા શું કામ ખીજા પાસે ઉછીનાં લઈ નહીં શકશો, પપા ?”

“પણ એક ફના થઈ બેઠેલા અમાગ્યાને એટલા રૂપિયા કોણ ધીરવાતું હતું ?” તે આપડો કગળ્યો. “અલબત્ત.” તેણે જરા વારે શાંતીથી વધાર્યું, “હું માહરા વકીલને બોલાવીને મળશ તો ખરો અને માહરાથી બનતું બધું કર્યા વગર ચુકવાનો તો નથી; પણ હું જાણું છું કે તે સધળું ફેંકટ જવાતું છે. “માતઅર માહાલ”-આપણાં પુરાણાં માતઅર કુટુંબની એક મગરૂરી-ખીજાનાં હાથમાં જતો રહેવાનો છે-એક દારૂવાળાના ! આપણાં મરનાર કુટુંબીના રહ્યાં કેવાં કમકમશે ? તેઓ માહરા ઉપર કેવી દ્યાનત ફેંકશે ! રે, હું તે લોકો આગળ કેવાં મોઢે જઈને ઉભો રહેવશ ?”

મહેરાનો એહરો આતશ માફક ગરમ થઈ આવ્યો-તેણીની ચક્ષુઓમાં જવાળાજ પ્રગટ્યો !

“પપા,” તે બોલી, “એક ચીજ છે કે જે આપણને કરવીજ નોંધયે—આપરે તરત મેહલ્લી દાવરને બોલાવી મંગાવ્યે અને એને બધી ચીજથી વાકેફ કરી દઇયે. તમે એમ ધારો છ કે એનો માહરા ઉપર જીવ છે અને હું એને ઘણી ગમી ગયેલી છઉં, પણ ત્યારે એને

જાણવું જોઈએ કે હું હવે વધુવાર એક પૈસાદાર વારસ રહી નથી. આપણે જોઈશું કે તેમ કહેવાથી કાંઈ એનામાં તફાવત પડે છે કે નહિ. પણ આપણે કાંઈ અને કાંઈ બાહને નોકરો આકરોની ફ્રાન્- માંખી મોટા ઘટાડો કરી નાંખશું. કેવા અફસોસની વાત છે કે ગઈ કાલની પાટી ઉપર આપણે કેટલા બધા રૂખ્યાની ધુળધાણી કરી નાંખી.”

“તું, માહરી દોકરી, સુખી થઈ—એટલે તે કાંઈ ધુળધાણી કહેવાય નહિ,” તે બાપે કહ્યું, “મને સાચું કહે, મહેરાં; તું મેહલ્લી દાવરને આહુ છે?”

“નહિ, પપા; મને એ ગમે છે ખરો—પણ પ્યાર, પપા ! હું જાણતી નથી; કદાચ વખત જતાં હું તે શીખી શકું તો કાણ જાણે.”

“જો તુંને હું એની સાથે પરણેલી જોઉં તો માહરા દુઃખનો અરધો અરધ કડવાસ જતો રહે,” સર મહેરનોશજીએ ગમખવારીથી દીકરા કર્યા; “મને આપણી જીંદગીમાં થનારા ફેરફાર વાસ્તે તાહરે ખાતર બીહક લાગે છે—મને માહરી તો જરાખી પરવાહ નથી.”

“આપણને મેહલ્લીને આવતી કાલેજ બધું કહી દેવું જોઈએ.” મહેરાંએ સુચવ્યું, “જેવ, જેવ, બેની ટકોરી પડે છે, અને તમે ધણાં ઠાકી ગયેલા દોસો છે, પપા દીયર. હવે વધારે સમજવા હું થોમવાની નથી; મેં બધું જાણી લીધેલું છે. આપણે જોઉં જણાં સમજાં દુઃખ સાથેજ ખમશું—આપણે હંમેશાં સાથેજ રહીશું; ને હું તો ધણી જવાન અને જોરાવરને બાહાદુર છું તે હું તમને ધણી મદદ કરી શકશ. મને વચન આપો કે તમે ઉંઘાઈ જવાની કોશિશ કરશો.”

તેણે તે ચેહરનમુન ભુળકી તરફ આભારથી જોયું.

“હજી એક ચીજ તને વધારે કહેવાની છે, મેહરાં,” તે બાપે માંગી લેતી કીસમે કહ્યું. “પેલાં મારગેજનાં પછસાનું દખાણ કરવાનું જે કાગળ આવ્યું હતું તે જમણાનાં દીકરા તરફથી હતું—સોહરાબ દારવાણા તરફનું. અને તે અંહી માહરી આગળ એ વીષે આવવાનું લખેછ. માહરી વાહાલી દીકરી, તેથી, હું તાહરી પાસે માંગી લેઉંછ કે તું એની તરફ સારી રીતે અને સમ્યક્તાથી વર્તશે. માહરે ખાતર તું તેમ-કરશે કેની, મેહરાં?”

“સમ્યક્તાથી? ખચ્ચીતજ, પપા,” તે દીકરીએ ખાત્રી આપી; “મેં આપણાંથી ઉતરતાંએ તરફ અસમ્યક્તા કદી દેખાડી નથી—હું કોઈ તરફ પણ અસમ્યક્તા દેખાડવાનું ધીકકારુંછ. તેમાં આપણી પોતાની હલકાઈ છે.”

“એ લખોની રકમનો એકસો વારસ છે, મેહરાં—અને, તેથી, એ આપણાંથી ઉતરતો નહીં કહેવાય.”

“જો એની પાસે આખખી ખલકનો પણ ખજનો હોતે, પપા,” મેહરાં માતખરે ગુસ્સાથી ચેહરામાં તપી આવી ઘણાં તીખાસથી કહ્યું, “તોપણ તે ખાખાવરખા થયેલા બીખારી જેવા માતખર ખાનદાનનાં એક નખીરાથી તો ઉતરતોજ કહેવાતો.”

તે ત્યાં પોતાનાં કામળ ચેહરા ઉપર તોખમની તકોખરી સાથે એક પવીત્ર આતશનાં જેવા રતાશે ઝંતેહ મારતી ઉભી હતી અને તેણી બણી સર મેહરનોશજીએ માયાથી જોયું.

“હું તમારે ખાતર એની તરફ સારી સમ્બતાથી જરૂર વર્તશ, પા,” મેહરાંએ ઠંડી પડતાં કહ્યું, “પણ માહરે એ ભુલી જવું નેહતું નથી કે એ, એક દારવાળાનો દીકરો, એક વખત ઘણો ના ાયક અને બેઅદબ થયો હતો. મને બધાં તુમાખી અને મગરૂર જોઈ પણ મને બીહક લાગેછ કે હું માહરા સારા વખતમાં હતી નાં કરતાં પણ જ્યાદા માહરી ગરીબીમાં ગરૂરીમરેલી છે.”

પણ તે સઘળી ગરૂરી અને તુમાખ તેનાં પીઠરનાં ચેહરા ઉપર ંકી વળાને કીસ લેતાં અને તેને ‘ગુડ નાઇટ’ કરતાં મેહરાંનાં ચેહરા પરથી બેમાલુમ થઇ ગયો; પછી તે જતી રહી, તેને એબસો, તેનાં ળેચારો સાથે, રાતની સમશાન જેવી શાંતીમાં છોડીને.

મેહરાં માતખર પોતાનાં ઓરડામાં ગઇ, અને આ જે બધું તેણે મજ્યું હતું તે ઉપર તે વિચાર દોડાવવા લાગી. ખુદાર થયેલી, અરધી વગ ની, નામોશી પામેલી તે અત્રે બેઠી હતી—તે કે જેને સર્વએ એક મોટાં પાનદાનની નખીરી તરીકે માન આપ્યું હતું—કે જેણીએ લાડ, સુખ, વૈભવ મેશઆરામ સીવાય બીજું કશું કદી પણ અનુભવ્યું હતું નહિ ! સલામ પારે તો—સેવટની સલામ, એ બધી મઝાહ અને ઝાહોજલાલી જે સઘળી તેણીએ પોતાનાં બચપણથી અત્યાર સુધી મોગરી હતી ! હવે તેને સાફ વધુ વાર ઝળકતી ફતેહો રહી હતી નહી. સુંદર યળકતી જણસો અને બપકાબર્યા પોપાકો તથા મસતક ખોહી બેસી તેણી બણી મધ પર માખ માંદ્રક ભમતા વખાણનારા; એ સઘળાં-બોનો હવે અંત આવ્યો હતો, તે ઉપર હવે એક સદાનો—સેવટનો—પડદો પડ્યો હતો.

તેણી માટે હવે ફક્ત એક ચીજ કરવાની બાકી હતી; અને તે એ હતું કે તેણી પોતાનાં બાપ સાથે એક એવે ઠેકાણે જઈને વસે કે જ્યાં જે દુન્યામાં તે વસી હતી તેવું લોક તેઓને નડે નહી કે તેઓનાં વધની યાદ આપે નહિ. એજ હવે તેણી વાસ્તે કરવાનું બાકી હતું; અને તે આખાં પુનામાં સૌથી ખુબસુરત અને સૌથી મગ-રૂર છોકરી લેખાતી હતી, અરે, હજી તો એકવીસમું વરસ તેને ગઇ કાલેજ એકું હતું ! તે છતાં, તેણીએ હિમત ધણી રાખી. તેણીમાં પોતાનાં ખાનદાન વાસ્તે જેટલો તુમાખ હતો તેટલીજ તે ખાનદાનની હિમત પણ તેને વારસામાં મળેલી હતી. તે કાંઈ રડી બળી નહી-નાં તો પોતાનાં મોટાં કમનશીબને કદુ:વા દીધી અને ‘બરધુ’ એવું ઓવતર ! પૈસા વગર તો મોહતજ બહું !’ એવું જે ધણીક અધીરીઓ અકળાઇને પુકારે છે તેમ ખીન ફેકટનાં પુકારો પણ ન કર્યા.

મેહલ્લી દાવરનો વીચાર કરતાં તે ઘણાં કડવાસથી હસી. તે હવેજ સમજવા લાગી કે તેનાં બાપ તેણીને તેને વાસ્તે દબાણ શા સારું કરતા હતા. પૈસાને ખાતર તે તેને પસંદ કરે ! આહ, નહી. અબ-જોની દોલત પણ નીખાલેશ ખ્યાર ઉત્પન્ન કરી શકવાની હતી નરિ.

“માહરે માહરે ઉપકાર માનવો જોઇયે કે એ મને ગમતો થયો નથી,” મેહરાંએ વિચાર્યું—“એનાં મીઠ્ઠામીઠ્ઠા બોલો અને આપલુસીખોરી રીતમાતથી હું અંજાઇ ગઇ નહી તે હીકજ થયેહું કેહવાય. ખ્યાર ! એ મને શું ખ્યાર કરતો હતો ! એનો ખ્યાર તો મને લાગે છે કે માહરા પૈસા ઉપર વધારે હતો. હું તો ધાર્છ-અને તેમ ધારવામાં તથા માનવામાં મને લાગેછ કે હું ખોટી નથીજ-

કે જ્યારે એ ખરી બીનાથી વાકેફ થશે ત્યારે ફક્ત દીક્ષાસાનાં એ ચાર બોલો કહી બીજે કે ત્રીજેજ દીવસે પુનેથી ઉઠાગરી કરી જશે.”

જીંદગીની કસોટીનો વખત હવેજ ખરેખરો આવતો હતો; અને પોતે કેટલા બધા લાડ તથા વૈભવ વચ્ચે ઉછરીને મોટી થઇ હતી તે ખ્યાળ કરતાં તેણીને એ કસોટીનો વિચાર ધણો ભયાનક લાગ્યો.

બીજી સહવારે જ્યારે મેહલ્લી તેઓને ત્યાં મળવા આવ્યો ત્યારે ખરી હકીકતનો સેહજ ઇસારો કરતાં તેણે સધ્યારાનાં માયાળુ અને મીઠા ચાપલુસીખેરા બોલો કહ્યા એટલા થોડા; પણ જતી વખતે તે કેહતો ગયો કે હવે તેનાંથી માતઅર માહાલમાં આવવાનું અનશે નહિં કેમજે તેને મુંબાઇ કાંઇ અગત્યનું કામ નીકળી આવ્યું હતું, અને જ્યાં તેને મહીનાંઓનાં મહિનાં સુધી રોકાવું પડે તેમ હતું.

મેહરાં માતઅર તે જવાનને તેઓને ઉતાવળથી છોડી જતો જોઇ તેનાં મનથી એક ધણું કડવું હરવું હતી.

“મને ખાની ઉપરથી એક ધડો લેવાનો છે,” તે બોલી. “જો ગાંધ કાલે માહરા નશીબે મને એક દોલત મળી હોતે, દોલત બોલી દેવાને બદલે, તો મને એજ મેહલ્લીએ પ્યારના સુક્યાણા કીરતનો કહી સમજાવી ફેસલાવી અને પીગળાવી હોતે, એણે મને લગનની માંગણી પણ કીધી હોતે અને બનવાજોગ છે કે તે મેં ના નહિં પાડી હોતે. એનાં કરતાં તો ગરીબાઇજ બલી છે—જો એક શખસ કે જેનાં આત્મામાં ઉમદાપણું નથી તેની સાથનાં લગન કરતાં તો કોઇ બીજું વધારે કીસમતજ ધણું વધારે પસંદ કરવા જોગ છે!”

અને આ વારતા વાંચનારાંઓમાંનું કોણુ હુંદર મેહરાં માતબરનાં
એ શબ્દોનો જોશથી પડવો પાડવા નાં પાડશે? ખરું ઉમદાપણું કાંઈ
પૈસાથીજ મેળવી શકાતું નથી. એક ઉમદા આત્મા કોઈ તવંગર
આસામી એખલામાંજ બેળાયેલો હોતો નથી.

એક ઉત્તમ આત્મ. કેવો હોય છે અને ક્યાંથી ઉપજે છે તે
મેહરાં માતબરને તેણીની જીંદગીમાં છેક ધણું અસુરેથી જાણવાનું
હતું !

તેનાં તે પહરોણાનાં ચાલી જવા પછી તે પોતાનાં બાપને
જોઈને એખલી મળી. સર મેહરનોશજીએ તેવણને પેલા સોહરાય
દારવાળા મારફતે મળેલું કાગજ કે જેમાં તે માતબર માહાલની મુલા-
કાતે આવવાનું લખતો હતો તે પોતાની દીકરીનાં હાથમાં પાસ કયું.

“તું એ સોહરાય તરફ સમ્યતાથી તો વર્તશેની, મેહરાં,
માહરે ખાતર? માહરું આખ્યું કીસમત, ખરું જિતાં તો, એજ
સખશનાં હાથમાં અને દયા ઉપર બટકેલું છે.”

“ખચ્ચીતજ,” તેવણની બેટીએ પાછું વચન આપ્યું. “હું કાંય
નહિં સારી રીતે વર્તું, પપા?” પછી જરા તીખાસથી વધાર્યું, “એ
સોહરાય હવે મોટો ને સેનસીવ્લ થયો હોશે; તેથી પોતાનું મસ્તક
કેમ ઠેકાણે રાખવું તે તે જાણતો હોય તો સારું.”

“મેહરાં,” સર મેહરનોશજીએ તે દીકરી તરફ આંખોમાં કાંઈક
ગંભીર સાથે જોઈને કહ્યું, “તું એ સોહરાય માટે ધણું તીરસ
કાર અને તીખાસથી બોલેછ. પણ, યાદ રાખજે કે, એ હવે એક

સખોપતો થયેલો છે. એનાં જેવા પધસાવાળા પારસીઓ ઘોડાજ હોશે; અને પધસા—આહ, મહેરાં, પધસા ઘણી ઘણી ચીજો કરી શકેછા!”

“હા, પણ પધસા એક ગ્રહસ્થ નથી બનાવી શકતો,—અને તે કદી બનાવી શકવાનો નથી.” મેહરાંએ ઘણાં જોશથી જવાબ કર્યો. “પધસાથી કાંઈ તોખમ, ઉમડાપણું અને ચંચળાઈ ખરીદી શકાતાં નથી. હું નથી ધારતી કે પૈસો સર્વશક્તિવાન છે, પપા.”

“પણ તેને માટે હું શું નહિ આપું, માહરી દીકરી?” તે બાપે બળાપો કીધો. “પૈસા એક સૌથી પુરાણાં અને પંકાયેલાં ખાન દાનનાં નામને નામોશી અને શરમીંદગીમાં રંગોડતું બચાવી શકે તેમ છે; જે મેં ‘અધું’ ખોદી દીધુંછ તે પાછું તે મેળવી આપે તેમ છે—માહરી આબર, માહરં સ્વમાન; તે મને એકવાર પાછું માહરાં દોસ્ત આસનાઓ વચ્ચે ટટાર માથું અને સઘળી મગરૂરી સાથે ફરવાની હોંમત દેશે; તે માહરા કપાળ ઉપરથી બદમાશીનો દાઢ ધોઈ કાઢશે. ઓહ, મેહરાં, જે દુન્યાંતી બધી બક્ષેસો માહરા પગે આગળ રેડી દેવામાં આવે તો તુ શું ધારેછ હું શાની પસંદગી કરું? પધસા! આહ, બસ પધસા એખેલાનીજ!”

“પુઅર પપા!” મેહરાં દીલસોઝીથી બબડી, ધીમેથી અને પ્યારથી. પછી વધારું, “તમે એક ચીજ વાસ્તે તદન ખાત્રીપુર્વક રહેજો—હું સોહરાબ સાથે ઘણી સારી સંબંધતાથી વર્તશ્ચ. ખુદા આપણને આપણની મુશીબતમાં સચુરી અને સારી બુદ્ધી બક્ષે” અને એટલી ખરાં જીગરની દુઃવા ગુજરી તે નેકદીલ દીકરી આવતા પહોંચ્યા વાસ્તે તમયારીઓ કરવા પોતાનાં બાપને છોડીને જતી રહી.

પ્રકરણ ૫.

—:૦:—

“આફત કોઇ દીવસે પણ એખલી આવતી નથી,” સર મહેર નોશજીએ દુઃખથી વમાર્યું. “જો, મેહરાં, આય મેલમાં દોરાબનું કાગળ આવેલું છે; એ ઇગલાંડથી પાંચ છ મહિનામાં પાછો ફરવાનો ઇરાદો રાખેછ, અને સાથે સાથે કહેછ કે માહરે એનાં પૈસા તૈયાર રાખવા, કાંયજે તે કોઇ ઘણી સફર લાઇનમાં તેને રોકવા માંગેછ. માહરી વાહાલી દીકરી હું એને લખીને કેમ જણાઉં કે તે તો મેં ખોલી દીધેલા છે? હું તો બધો દુઃખથી ચુંચવાઇ ગયોછ. શું કરવું ને શું વીચારવું તે પણ મને સમજ પડી શકતું નથી.”

એટલું બોલતાં તેવણ બાપડાએ પોતાનું રાફેદ શીર ઝુમાવી દીધું, અને મહેરાં એવા કોઇખી શબ્દો બોલી શકી નહિ, કે જેથી તેને સહયારો અને હીમત મળે; આ નવી મોહકાણીથી તે પોતે પણ વધારે ગમરાઇ અને તરખાઇ; તેઓની આફત ખરેખર કેવી કાતાંલ હતી તે હવેજ તે તેનાં ખરા આકારમાં જોવા પામી. સર મહેરનોશજીએ પોતાનો બખી ખાધેલો એકરો ઉચકી ઉપર જોયું.

“તે મને મારી નાંખશે, મેહરાં,” તેવણે બળાપો કર્યો—“હું માહરી નામોશી સાથે તેને રૂબરૂ મળી શકવા જીવવા નથી પાંમવાનો, માહરી મેહરાં.”

મેહરાંનાં દીલમાં ઘણું ચુંચાઇ આવ્યું. તે બાપ એવા તો કરણા તપાદક અવાજે બળાપો કરતો હતો કે તે સુંદર બેડીનાં તો બધા ધાણુ જળી મલા. મણુ તે નાણુક હૈયાની હુરી કરી શું શકે? તે

તેને કોઇ રીતે શાંત પાડી કે સંધારે. દઇ શકી નહી. તેણી કને તેને આપવા વાસ્તે હેત, પ્યાર, સહૃદી દીક્સેઝી બરેલી અને તદન સાચ્ચી કાળજી હતી; પરંતુ પછસા ન હતા; અને પછસા તો એખલી ચીજ હતી કે જે તે આપડાને અત્યારે તેનાં અમાધ દુઃખનાં સમયમાં મદદ કરી શકે. તે તદન લાચાર, હતાશ અને દધાયેલી જેવી તેની કને ઉભી રહી, જ્યારે તે જૈદ બેરોનેટ—તે પ્યારે આપ કે જને તે તેનાં જનથીખી જ્યાદા ચાહાતી હતી તે—એક બચ્ચાં માફક તેની પોતાની શરમીદગી અને નામોશીમાં ડુબેલો તેની જોદમાં આવી બરાયો. એમ એકમેકને વળગીને ઉભેલાં તે આપમેટી તે વખતે એક સહૃદી મોટાં દુઃખનો, જેતાંને વાર આંખમાં પાણી બરાધ આવે તેવો કશ્ણુ-રસીક દેખાવ તે વખતે રજુ કરતાં હતાં !

તે દીવસની સાંજે સોરાખ દારવાળા આવવાનો હતો, અને તે ઘરડા બેરોનેટને ધરજતા હાથે સઘળાં કાગજયાંઓ એકથાં કરી જોથ-વતો જેતાં અને સઘળી બાબદને ધંધાદારી દેખાવ દેખાડવાની ફાક-ટમાં કોશેશ કરતો નીહાળી મેહરાંનાં જીગરમાં સૌથી તીક્ષણ દુઃખની લાગણી બરપા થઇ.

“કદાચ તે કોઇ બલો માણસખી હોય,” તેવણે વમાર્યું, “અને માહરા અવતારની દયા ખાય ને માહરા ઉપર મહેરબાની પણુ કરે.” ને પછી પોતાની ઉપરનો કાણુ સખરદખર ખોદી દઇ એક બચ્ચાં પેરે તે બેરોનેટ દુઃખથી કળવાઇને રડયો. “માહરાથી માહરો માતખર માહાલ છોડી દઇ શકવાનો નથી. હું માતખર માહાલને એનાં હાથમાં જતો ખમી શકવાનો નથી !” તેણે ડચકાઓથી ગુંગળાયેલા અવાજે

કહ્યું. “હું તેને બાળી નાંખી અને તેની રાખમાં દટાઈ મરવાનું” હજી વધારે પસંદ કરું છું. ઓ, પણ જીવતાં જીવત તો એ માહરાં પુરાણું બાપીકાં મકાનને પારકી માલેકીનું હું થવા નથીજ દેવાનો !”

મેહરાં-મગર, મનોહર, હાહીમતવાન મેહરાંએ પણ પોતા ઉપરનો કાણુ તે દયાજનક અવતાર જોઈ ખોલી દીધો; તેની છાતી ભરાઈ આવી અને તેખી ધસાંધસ રડી પડી. તેઓનું તે વાહાલું ઘર છોડીને જતી રહેવા કરતાં, એક પારકા પરાયા, તાંઈ નંબોલી દારવાણાનાં દીકરાનાં હાથમાં તે મેહલ જતો કરવો એના કરતાં, તે તેને પોતાને હાથે આગ લગાડી ખાખરાખ કરવા વધારે ખુશી હતી. તે મકાન કે જ્યાં તે જન્મી હતી, જ્યાં તેણીએ હકુમતો ભોગવી હતી તે શું પારકાનાં હાથમાં-અને તેખી છેક એક નહીં જણાયેલા દારવાણાનાં દીકરાનાં હાથમાં જતો રહે ! વંશપરંપરાથી જળીતા થયેલા પંકાયેલા માતખર માહાલમાં બંધા તાડીવાળા ને દારવાળા આવી વસે ! ઓહ નહીં-નહીં-એક લાખ વખત નહીં. તે વાહાલું મકાન પારકાનાં હાથમાં જતું રહેવા તે નથીજ દેવાની.

તે જવાન અને આશાવંત હતી; તે ચાલાક અને ચપળ હતી. તે હજી તો માત્ર એકવીસ વરસની થઈ હતી, અને, તેથી, દુઃખના કચડી નાંખનારા બોળને તે બરાબર માંની શકી નહીં. તેણીને લાગ્યું કે કાંઈખી તોડ શોધી કાઢવાનો હતો, કે જેથી માતખર માહાલ પારકાની માલેકી થાય નહીં. પણ તે તોડ કેમ અને કેવી રીતે શોધી કાઢવો તે તેખીચારીને સમજ પડી શક્યું નહિ.

તેણીએ તે શખશ કે જે હાલમાં તેઓનું ભવિષ્ય પોતાની હથેલીમાં ધરાવી ફરતો હતો તેની તરફ સારી સંખ્યતાથી વર્તણૂંક ચલાવવાનું

વચન આપ્યું હતું. સોહરાય દારવાણા સાથે તેનો વફાઈ ગુસ્તાદજી ઘોરખોડુ પણ આવવાનો હતો, અને તેથી તેણીએ ડીનર બરાબર સાત વાગે તબયાર રાખવાનો હોકમ કર્યો. હોકમ ! હા, હવે તે ફરીથી પાછા એવા હોકમો કયારે કરવાની હતી ? તે અજબ થઈ કે એવાં ડીનરો માતબર માહાલમાં તેણી માટે કેટલાં ગાડી હતાં-તે અજબ થઈ કે તે હવે બધા નોકર ચાકરોની હસ્તી વગર જીવી કે ટકી કેમજ શકવાની હતી, તે કે જેની ઓછામાં ઓછી પણ મરજીને હ'મેશ સઘળાં મોટાં માન અને મરતબાથી સૌ કોઈ તાબે થતાં હતાં.

તે ઘણી સંભાળથી અને ટેસ્ટથી તબયાર થઈ, પેલા દારવાણાનાં દીકરાનું ધ્યાન ખેંચવા કે તેનું મન ઉશ્કેરવા નહીં-આહ ! તે એવો એકાદ નજીસ ખ્યાલ કરે તેવી છોકરી હતીજ નહીં-પણ માત્ર પોતાનાં બાપને, તે ખેરોનેટને ખુશી કરવા તેણીએ આજે પોપાક પેહડવા વાસ્તે સેદજ બ્યાદા તકલીફ અને કાળજી લીધી હતી; અને મગરૂર માતબરની મેહગં તે દીવસનાં જેવી મનોહર કદી લાગી હતી નહીં. તે જોકે તજુમક્કથી ઘણી સાદી તૈયાર થઈ હતી, પરંતુ તે દીવસની તેની ખુબસુરતી એક તાજાં, હળી નીકળેલાં સુગંધીદાર ગુલાબ જેવી દીલ ખેહલાવનારી લાગતી હતી. વળી તે મનોહરતામાં તેણીનો સાદો, સદ્વાદદાર, ઝીણો બાલનો સંહતો કાંઈ ઓર હમેરો કરતો હતો. તે એક સાદીમાદી તૈયાર થયેલી દમામદાર રાણી જેવી દીસતી હતી.

તે પેલા ખેઅદમ સોહરાય દારવાણાનો ખ્યાલ કરી ઘણાં કડવાસથી હસી; તે તેનાં જેવો કુળવાન ન હતો અને તોખી લખો-પતી લેખાતો હતો. તે રૂપસુંદરી એ દારવાણાનાં દીકરાનો ખ્યાલ

કરતાં ઘણાં શીઠકાર અને તીરસકારથી હસી, કેમજે તેનાં બચપણનાં વખતમાં તેણે તેણી તરફ નજર ઉઠાવી જોવાની હીમત અને ગેર-સલુકાદ વાપડી હતી-તેણે તેણીની એક ચળકતા, ઝળકતા સીતારા માફક પુંગ કરવાની સરકશી કરી હતી-અને વધારે ખરાબ તો એ હતું કે તે પુંગને શબ્દો વડી આકાર આપવા વડીકની તેણે છડે એક નાલાયકી વાપડી હતી.

તે આ પ્રમાણે બન્યું હતું. તે જ્યારે નાનો છોકરો હતો ત્યારે તેને પેલાં મારગેજને લગતી કાંઈક શરતો કરવા સારું પોતાનાં બાપ સાથે પુત્રે માતબર મહેલમાં જવું થયું હતું; ત્યાં પોતાની ગવરનેસ સાથે બગીચામાં ફરતી તેણે માતબરની મહેરાને જોઈ-તેણીને જોઈ, કે જોને તેણે ધર્મની એક સુંદર છાયા માની લીધી. તે જો કે તે વખત એક છોકરા જેવો છોકરો હતો, પણ તે તેણી માટે લગભગ ઘેલો જેવો થઈ ગયો. મહેરાંએ તો ફક્ત નજર ઉઠાવી એકજ વખત તેની બણી જોયું હતું; તેણીએ તેની બણી તે શાંત, શીરીન ચક્ષુ-ઓએ જોયું હતું કે જે કોઈથી તરફ ઘણાં ઓછા ઉત્સાહ અને ઉત્તેજનથી દોડતી હતી અને તેથી ફક્ત તે કોણ હતો અને ત્યાં શા માટે આવ્યો હતો તે વાસ્તે અન્યથા થતી જોયું હતું.

“હોશ, કોઈ ઘણાં સારાં ખાનદાનનો છોકરો નથી લાગતો,” તે તેનાં મનથી જોલી હતી, અને પછી તીરસકારથી પોતાને રસ્તે આગળ પડી ગઈ.

તે એક નાદાન છોકરો હતો, પણ તે એકજ નજરે તેનાં છોકરવાદી જીગરમાં જવાળા સળગાવ્યા હતા. તેણે

તેણીનું નામ પુછીને જાણી લીધું, અને પછી બાગમાં બહો વખત સુધી ભમ્યાં કીધો, તે પ્યારી લૂગકીને ફરીથી જોવાની મક્કસદથી; બહુમાં મોટાં કમનશીએ તે તે મક્કસદમાં ફાવ્યો નહી. તે તે પછી પોતાને ઘરે મુંબાઈ ગયો. તે માહતાબ જેવી મનોહરતાથી બધો ઘેરાયેલો છવાયેલો, તેણી વાસ્તે દીવાનાં જેવો બનેલો; અને, જ્યારે તે તેનાં સ્વપ્નાંઓ વધુવાર ખમી શક્યો નહી ત્યારે તેણે તેનાં છોકરવાદી, જુરસાદાર પ્યારને એક કવીતાનું રૂપ આપી ખાલી કીધો. કવીતા કે જે કોમળી દયાળુ આંખમાં દીક્ષ પીગત્રાવી આંખોમાં લાવવા વાસ્તે પુરતી હતી, તે એટલી બધી પ્યાર અને તવળાતથી ભરપુર હતી.

હવે જો એટલુંજ કરી તે બસ રહ્યો હતો તો ધુળ વાળી. તેણે જ્યાં સરકશી કીધી અને તે કવીતાને મેહરાં માતપર ઉપર પોતાનાં નામે પુને મોકલી આપી. મેહરાં માતપર જેનું નામ ! તે જો કે પોતે પણ બચ્ચું હતી, જે મીસાળ તે એક જવાનીમાં ખીલ તો છોકરો હતો તેમ, પણ તે તો એ સુદયાણી, કવીતા વાંચીને લાલ ને પીળા થઈ; તેણીને તે બાળક ગુસ્સો બહો ભયાનક હતો. એક દારવાળાને દીકરો-તેનાંથી હઝારો હઝાર દરજ્જે ઉતરતાં કુટુંબમાં જન્મ પામેલો એક ટુકડાખોરો પેર્યો તેણી ઉપર પોતાનાં પ્યારની કવીતા મોકલવાની હીમ્મત કરી ! મેહરાં તો કોઈથી બધી અંગારા માફક જળી-તે તો બધે પગે કુદી અને ઉછળી. પછી તેણીએ તે કાગળનાં એ ટુકડા કરી એક બોલખી લખ્યા વગર એમના એમ તે બેબહામનાં પોર્ચ ઉપર મોકલી આપ્યા.

તે બધું વરસો ઉપર બની ગયું હતું-પણ માતબરની મેહરાં તે અપમાન કદી ભુલી જઈ શકી હતી નહિ, અને સોહરાબ દારવાળા પોતે પણ પોતાનો તે પ્યાર વિસરી ગયો હતો નહિ. તેનાં બાળપણના વરસોમાં તથા તેની જવાનીની મસ્તીમાં તેણે તે રૂપસુંદરીને યાદ રાખી હતી; તેણે તેને દુન્યાની સાથી મનોહર બાળા તરીકે ગણી અને માંની હતી-એક સંપૂર્ણ સુંદરતાનો તેનો 'આઈડીયલ.' તેણે અનેક વખતે તેનાં મનથી કહ્યું હતું કે એક કોઈ બીજી જીવતી બાળાનો ચાહ જીતવા કરતાં તે મધુરી માહાત્મ્યની માત્ર યાદનેથી વળગી રહેવનું હજારો દરજ્જે વધારે પસંદ કરવા જોગ હતું. તે તે છોકરી ઉપર ઘેલો, દીવાનો અને ચક્રામ બની ગયો હતો-તે કે જોણીને તેણે માત્ર એકજ વખત જોઈ હતી અને જે તેનાં જીવનમાં સદા વાસ્તે કોટરાઈ રહેલી હતી. તેનાં હૈયે માતબરની મેહરાંને તે પાછો મળવા પામે તે અગાઉ કાંઈ ઘણી અદ્ભુત નામના ઠાઠવાની ઉમીદો હતી.

તે તે વખતે ધંધાને લગતું સમજવાને માટે ઘણો નાનો અને નાદાન હતો; અને જ્યારે બચ્ચી છોડી તે છોકરવણ વયમાં આવ્યો ત્યારે તે બહારગામની ખોરડીંગ રસ્તામાં પર્યોપાંચર્યો રહેલો હોવાથી તેનાં બાપનાં ધંધાની બાબદ વિષે તે ઝાઝો માહિતગાર હતો નહિ. તેથી, જ્યારે તેનાં બાપનું વિલ વાંચવામાં આવ્યું અને તેણે તેને પોતાને એક લખોપતી થયેલો જાણ્યો ત્યાર તેની અજાયબી પુષ્કળ મોટી હતી; તે અજાયબી હજી જવાદા વધવા પામી, ત્યારે કે જ્યારે તેણે જાણ્યું કે તેનાં બાપનો મુખ્ય 'ફેડીટર' તે બેરોનેટ હતો કે

જેની બેટી ઉપર તે સાવ દીવાનો થઇ ગયેલો હતો. સર મેહરનોશઃ માતબર ઉપર તેનાં આપનાં પચાસ હજાર રૂપ્યા નીકળતા હતા. જ તેને તેની પોતાની ઇચ્છાની સલાહ લેવી પડી હતે તો તેણે તે પૈસા એમના એમ જવા દીધા હને, પણ તેમ કરવાની તે સત્તા હતો નહિ. તે વિલમાં નાંખેલી કલમો મુજબ સઘળો ધંધો વેર નાંખવાનો હતો; સઘળા પૈસા જે મોરગેજ ગીરવી આપવામાં આવતા હતા તથા શેર સ્ટોકમાં રોકાયેલા હતા તે સઘળા રોકડ એકથા કરવા હતા અને તે આખી રોકડ દોલતનો વીલમાં નાંખેલી શરતો મુજબ અમલ કરવાનો હતો.

મરનાર જમશેદ દારવાળા જે કે દાર અને તાડી ગાળી તર પૈસા વ્યાજે ફેરવી પૈસાદાર થયો હતો પણ તેનાં દીલે અરમાનો બધા મોટાં હતાં. તેણે તેનાં દીકરાને તેનાં પૈસાનાં જોરે મોટી નાંમનાં મેળવવા ઇચ્છી હતી અને પોતાનાં કુટુંબનું નામ કાઢવા કહ્યું હતું. સોહરા દારવાળાએ પોતાને ત્રણથી ચાર લાખ રૂપ્યાની દોલતનો એખં વારસ થયેલો જાણ્યો. તેની બોહોળી દોલતની વાતની સઘળે હો હે થઇ ચુકી હતી અને તે માતબર માહાલમાં વસનારાંઓનાં કાન ઉપ પણ આવી પડી હતી. સોહરાએ પોતાનાં સોલીસીટરો મારફતે જાણવું આહ્યું કે પેલાં પચાસ હજાર રૂપ્યા પાછા માંગવાને વાસ્તે ખરેખર શું તે ફરજથી બંધાયો હતો કે નહીં, અને તેઓએ તેને જવાબ દીધું “હા.”—તેને તે વીલની રૂએ તેમ કરવાની ફરજ પડવાની હતી, જ કે તે મલ્યા પછી તે પાછા બીજેજ દીવસે ધીરી શકે તેમ હતું.

શું તે ફરજ પાડી તે પચાસ હજાર રૂપીઆ ધરડા સર મેહર નોશઃ પાસે લેવનું પસંદ કરે? તેનું જીગર ઘણું જોશથી ધુન્ધ

તેનો જવાન ચહેરો આતશ માફક લાલ થઇ આવ્યો—તેણે તે રૂપ-સુંદરીને પાછી જોવાની હતી અને આ વખતે તો ખચ્ચીત તે તેને ધીકારથી હડસેલી મુકી શકવાની નથી.

તેને તે બેરોનેટનાં સઘળાં કમનશીયનો વાતો વિષે કશું માત્રમ હતું નહિ, અને પેલા પચાસ હજાર રૂપીઆ પાછા મેળવી લેતાં મુંશીયત પડશે તેનો ખ્યાલ પણ તેને આવી શક્યો નહી, પછી જ્યારે તેને સર મેહરનોશીજી માતખરનું કાગજ મલ્લું કે તે રૂપીઆ વિષે તેના હાથમાં અને રસ્તામાં કાંઈ બીજી ગોઠવણો કરવાનું બનવા જોગ હતું કે નહિ, ત્યારે તેની અન્યમીનો સુમાર રહ્યો નહી, અને ત્યારેજ તેને ‘માતખર મહાલ’માં જવા વાસ્તેનો ધરાદો જાહેર કર્યો. વાંચનારાં સાહેબોને કેહવાની ખાસ જરૂર નથી કે તે ધરાદાનાં બાતેનમાં પૈઠસાટકાની ગોઠવણ કરતાં તે માહાલમાં વસ્તી મહિલા વધારે હતી. સોહરાય તે પ્યારની એક દીલકશ પુટળીને ફરી એટ વાર જોવા વાસ્તે અને નહી કે પૈસાની ગોઠવણ કરવા સાહે ત્યાં વધારે દોડતો હતો; અરે, એટલા પચાસ હજાર તો શું, પણ તેની તમામ લખોની દોલત તે માતખરની મેહરાં તરફથી એક નરમ સખ્ત સમજવા અને તેની તરફ એક નરમાશી બરેલી નજરે જોવા વાસ્તે આપી દેવા તૈયાર હતો !

છેલ્લાં બે વરસમાં તેણે માતખરની મેહરાં વાસ્તે ધણું સમજ્યું હતું; તે જાણતો હતો કે જેટલી બાપ્પા પુનામાં તેણીની ખુબસુરતીની વાળવાખી થતી હતી તેટલીજ તેની હતીલી મગરૂરી વાસ્તે પણ તે પંકાયેલી હતી. તે વળી હસ્યો, જ્યારે તેણે એમ સમજ્યું

કે આખ્યાં પુનામાં તે એક સૌથી મગર છોકરી લેખાતી હતી. તે મગરની સોહરાયને અચ્છો ભાસ અને અભ્યાસ હતો. તેને લખેલી પેલી પ્યારની કવીતા જે ફેજ ઉપર જમને પછડાઇ હતી તેનો ખ્યાલ કરતાં તેને તે દીલદારની મગરની ધણી પુરતો અનુભવ હતો. વળી ખીજાં તેણે એમ પણ સમજ્યું હતું કે તે હજી તો જવાનીનાં ખીલતાં જોયનમાં હતી છતાં પ્યાર અને પ્યાર કરનારાંઓ તરફ હદ બાહારનાં તીરસકારથી જોતી હતી. તે પ્યારનો ખ્યાલજ ખમી શકતી હતી નહિ; ભલા ભલા ધનવાન જવાન્યાઓ તેણી ઉપરથી ઉચલાઇ પુચલાઇ જઇ એક હસ્તું મેલવવાની કોશિશ કરતા હતા, પણ તે કોશિશમાં તેઓએ ફ-તેફ કદી જોઇ હતી નહિ-પણુ તે છતાં જો કે તે દુન્યા તરફ તોરવંતી હતી અને તીખા સથી વરતતી હતી છતાં તે પોતાનાં બાપ ઉપર જાન કુરબાનખી કરે તેવી હતી. તે માહયુગ પોતાના પીદરને કોઇ અજગ જેવા પ્યારે ચાહાતી હતી-તે પ્યાર કે જે ખાતર જો જીવ આપવો પડે તો તેમખી તે કરવા તૈયાર થઇ જાય.

તે પાછું હર્યો હતો, એવું તેના મનથી બોલતાં કે જે મીસાલ મેહરાં માતબર પોતાનાં બાપને ચાહતી ને માન આપતી હતી તે પ્રમાણે જો એક છોકરી કરે તો તેણીમાં કાંઈ ધણા ઉમદા ને અનુભુજ ગુણો હોવા જોઇયે, જો કે કદાચ તે વિષે દુન્યા ખીનવાડે પણુ હોય. સોહરાય દારવાળા એમ વિચારીને હર્યો અને તેનાં હરવામાં આ વખતે કાંઇ અર્થસૂચક હતું!

પ્રકરણ ૬.

એક સાદી પણ દમ્ભાદાર રાણીનાં રોગથી તે વિશાળ કોઇંગ રૂમમાં ઉભેલી અને ઉંડા વિચારોમાં અટક ગયેલી આખ્ખા પુનામાં સૌથી મગરૂર લેખાતી તે છોકરી શું ખરેખર તુમાખી હતી? તેણીનાં આકારમાં આયંબો પમાડે એટલી બધી મનોવેષક એસ હતી; તેની દરેક હીલચાલ અને તેનું દરેક કાર્ય મોખ્ખાદાર અને તેણીની એસને જેમ આપે તેવું હતું. તે એક તોરવંત એસપ્રુલ દમ્ભામથી પોતાનું માથું ફફડાવી આજીઆજી જેમ રહી હતી, જે માત્ર જોવાનુંખી કોઇને પણ મોહ પમાડે તેવું સુંદર અને સુશોભીત હતું; તેનાં ભરેલા ખરફ જેવા કોણી સુધીનાં ઉંઘાડા સફેદ કરોની તેણે અદ્ય વાળી હતી. કેમજે તે ધણું ઉંડાં ખ્યાલોમાં ઉતરી ગઇ હતી. તે હાથો રંગ અને શેપમાં સંપુર્ણતાનું એક સ્વરૂપજ હતું; તે એહરે ખરેખરે ખાનદાની અને કુળવાન હતો. તે સુંદર ચશ્મોમાં એક રોનકદાર ઉજ્જસ ઝળકવા કરતો હતો—એક ઝળકાત કે જે ગમે તેવો તુમાખી દેખાવા છતાં નહિ વર્ણવી શકાય તેટલી હદનો નરમ અને ઠંડો પણ બાજે વેળા થઇ જઇ શકતો હતો.

શું તે આખ્ખા પુનામાં, જેમ લેખાતી હતી તેમ, સૌથી મગરૂર છોકરી હતી? મગરૂરી મેહરાં માતખરનાં કુળીન એહરા ઉપર, તે ઝલેહદાર આંખોમાં અને તે સીધા તતાર આકાર મારફતે સ્પષ્ટ

નજરે આવતી હતી. પણ મગરૂરીથી જાત જાતની આવે છે. તે કાંઈ અંહકારી કે અભીમાની ન હતી; પોતે ચક્રબ્રમ કરે એવી સુંદરતા ધરાવતી હતી, જેની સંપૂર્ણતા વાસ્તે તે મોટી મોટી વાતો કરે અથવા તો તે વાસ્તે મગરૂરી બરેલી મેળ લે તેવામાંની તે મધુરી ન હતી. તે કાંઈ પોતાનાં એહરા સાઈં પણ અંહકાર ધરાવતી હતી નહિ; અને પોતે પૈસાદાર હતી તે વાસ્તે તો તે કદી ડુલાતી ડુગરાતી નહિ. પૈસા તથા દોલતને તો તે એક અકસમાતજ લેખતી હતી.

તેની મગરૂરી પોતે એક ખાનદાની બચ્ચું હોવાની પોતાને જે અણુધટી અગત્યતા આપતી હતી તેમાં સમાયેલી હતી. મેહરાં માત ખરમાં જોઈએ તે કરતાં પણ જ્યાદા પોતાનાં તોખમ વાસ્તે તકાવરી હતી. એક કુળીન જનમવું એ તે માહાપુત્રનાં મનથી સઘળું હતું. તે ખાનદાનને અકસમાતીક લેખતી હતી નહિ; તેના વિચારો પ્રમાણે ‘એરીસટોક્રેસી’ એક ખાસ હકો ધરાવતી તદ્દન અલાહેદી ઓલાદ હતી. તે ઉંચ તોખમી ઓલાદ કે જેમાં સમાયેલાં ખમીરને વચ્ચે વાંધેના અને છેક ગરીબ કદી પુગી શકે નહિ. તે ઓલાદને ખાસ અલાહેદીજ રાખવામાં આવી હતી, પૈસાટકા વાસ્તે નહિ પરંતુ તેમાં સમાયેલા ખાનદાની ખમીર અને તોખમી તત્વો કાળે. પરવરદીગારનાં સરજેલાં સઘળાં મનુંજો સરખાં હતાં તે ‘ડોક્ટરીન’થી મેહરાં માતખર કમકમી ઉઠતી. ખાનદાની માણસો અને ખાનદાન વગરનાં માણસો વચ્ચે તે સુંદરી આસમાન અને જમીન જેટલો તફાવત લેખતી હતી. કદાપી તેનાં ખ્યાલો વધારે ધનસાશી બન્યા હોતે, જો તેને એક સમજી માતાનું શીક્ષણ મળ્યું હોતે તો; પણ તેની માતા તો તે ઘણી નાની

હતી ત્યારે બેહસ્તનશીન થઇ હતી અને જો કે ઘણાં મોઢા મોઢા શીક્ષકો અને ગવરનેસીસની તાલીમ તે લેવા પામી હતી છતાં બહોળા ખરો વખત તેણે એખલો ગુનરેલો હતો, જેથી પોતાના વિચારોને વળાણુ તેણીએ પોતેજ આપી હતી, કોઇ ખીખ્ખની સલાહ કે સમજણ વગર.

શું મેહરાં માતૃચરની આ તુમાખી એક બદી હતી ? શું તે એક દુષ્ટા કે પાપ ગણાય ? જો કોઇ દુષ્ટામાંથી સાઈં થઇ શક્યું હોય તો આ એક બદીમાંથી સાઈં થયું. તે મગરૂર ઉધરી; પણ જે ઉમદા નામ તે ધરાવતી હતી તેને નામોશીનો કલંક લગાડવાનાં માત્ર ખ્યાલેખી તે દમામથી કમકમી ઉઠતી હતી. તે કદી જીહું બોલતી નહીં અથવા તો એક ઠગારો બોલ પણ કાઢતી નહીં; તે સીદ્ધી, સુદ્ધી અને સામ્યી હતી, અને પોતાની જીંદગીને વાસ્તેખી તે કદી કાંઇ જીહું ન બોલે તેવી હતી. તે હંમેશાં મોટી મગરૂરી અને દમામથી જાહેર કરતી આવી હતી કે માતૃચર ખાનદાનનાં દરેક નખીરાઓ અને નખીરીઓ સામ્યનાં થઇ ગયાં હતાં અને હવે પછી સામ્યજી રેહવાનાં હતાં. તે મધુરીમાં તેનાં કુળની સામ્યી બાહદુરી, નેકદીલની ઉદારતા અને સુદ્ધ જીરુસાઓ રગેરગ પચેલા હતા; તે કોઇખી જાતની હલકત નખજાઇ, જેવી કે નીચ નીંદા અને તાહરીમાહરીમાં બાગ લેતી નહીં. તે નખજાંદુખજાંઓને સદા સાચવતી અને તેઓનો હંમેશાં બચાવ કરતી. તે સદા જોરેમંદો સાંમે નખજાંઓ તરફથી બાગ લેતી. તે, આખખાં પુનાંની સૌથી તુમાખી છોકરી, ગરીબ ગુરખાંઓ તરફ ઘણી દયાળુ અને નમ્ર વરતતી હતી. તે તેઓ તરફ બાદશાહી જીગરે

ઉદારતા દેખાડતી હતી. તે પોતાનાં નોકર ચાકરો સાથે પણ ઘણી સભ્યતાથી અને ટેકથી વર્તતી હતી-તેણે કદીખી તેનાં કોઇ ચાકરો સાથે તુચ્છકારથી વાત કીધી હતી નહીં કે કદીખી પોતાનાંથી ઉતરતાંઓ તરફ ધીકકાર અને અસભ્યતા બતાવી ન હતી અને તેમ તે માહયુગ શા વાસ્તે કરતી હતી ?

કેમજે તે માનતી હતી કે સામ્રાજ્ય, સભ્યતા, બાહાદુરી, ઉદારતા અને નમ્રતા એક ખરાં ખાનદાની તત્વો હતાં-એ સધળા ગુણો-માંનાં એકપણની કોટાહી એક આત્મામાં સામ્રાજ્ય તોખમની કોટાહી પ્રદર્શીત કરતી હતી. તે-માતખરની મેહરાં-એવું કદી કરી શકવાની ન હતી કે જેનાંથી તેનાં માનવંત ખાનદાનને એમ લાગે. તે એમ તો માનતી ન હતી કે સાધારણ સ્થિતિમાં જનમેલાં, કુળીન નહીં હોય તેવાંઓમાં સારા ગુણોની કોટાહી હતી-નહી, તે એમ તો નજ માનતી હતી, પણ તેણીનું ધારવું એવું હતું કે તે સધળા ગુણો તદન જુદી ધબ્બનાં હતા.

તે એમ માનતી હતી કે એક ગરીબ માણસ ધીરજવતો હોઇ શકે-એક ધંધાદારી માણસ પ્રમાણીક આવ, એક મજૂર મેહનતુ અને ચંચળ નીવડે. એ બધા ધીરજ અને પ્રમાણીકપણાં, મેહનત અને ચંચળતા તે કલાસનાં ગુણો હતા, કે જેનાંથી તે હઝારો કોશ દુર હતી. તે એમ સમજી શકતી ન હતી કે એક ગરીબ માણસ પણ બાળે વખતે એક ‘હીરો’ પુરવાર થઇ શકે છે-એક અરીબ મેહનતુ માણસમાં સામ્રાજ્ય ‘હીરોમજમ’ હોવાનો ખ્યાલ માતખરની મેહરાં કબુલ કરી શકતી નહી. તે એ એ જાતોને ભણી જવાનાં વીચારોને

ધણાં મોટા ધીકકારે ધીકકારતી હતી. એક ખાનદાની શખશનાં કોઇ તેનાંથી ઉતરતાં કુટુંબમાં થયેલાં લગનો તે કદી માફ કરી શકતી નહીં-તેણીનાં મનથી તે બંને ધણાં અજાહેલાં અને અલગાં હતાં અને એવું એક જોડાણ થવું નાસજવાર હતું; તેણીમાં કાંઇ ખેતાબ કે પૈસાનો પ્યાર ન હતો. તે કાંઇ તે વાસ્તે મગરૂરી ધરાવતી ન હતી-પરંતુ તે માહબુબોની માહબુબ ખાનદાનની સુગ બારે ધરાવતી હતી: તેણીમાં તોખમની તકોબરી હતી. કુળીન અને ખીનકુળીન શા વાસ્તે એટલાં અલગ હોઇ શકે તે તે જાણતી હતી નહીં: કોંતુ તે એમ માનતી હતી કે તે એક કુદરતનો કાયદો હતો, કે જે સમજાવવા કરતાં સમજી જવા માટે વધારે સારો હતો.

તોખમની તકોબરી, ખાનદાનની સુગ એ તે મનોહારીણીમાં કમાળ એબ મીસાળ હતાં; પરંતુ તેની નૂનજરોમાં તો તે એક સૌથી ઉમદા ગુણ હતો. તે ધણું શીખેલી અને કેળવાયેલી હતી, પરંતુ પોતે મેળવેલી મોટી કેળવણી વાસ્તે તે જરા પણ મગરૂરી ધરાવતી ન હતી. કુદરતી ચપળ અને ચંચળ હોવાથી તેણે અબ્યાસ ધણો સમ્પન્ન કર્યો હતો. તે સર મેહરનોશજી સાથે ગામેગામ અને દેશેદેશ ફરી પણ ધણું હતી. તેણીએ પુષ્કળ વાંચ્યું હતું, અબ્યાસ પણ પુષ્કળ કર્યો હતો અને પોતાની જ્ઞાનશક્તિ પણ ધણી વાપડી હતી; જો કે તેને સમજશક્તિ કુદરતે ધણી સારી રીતે નવાજી હતી તોપણ તે પોતાની એબ-જો તે એબ ગણી શકાય તો તે-જાણવા પામી નહતી.

તે અજબ સુદ્ધ વર્તનની અને નેક આચાર વિચારની છોકરી હતી-તે ખાતેનથી બોળી ને નીખાલેશ હતી; અને વિચારોમાં એકદમ,

અજ્ઞાન પમાડે તેવી નેકી ભરેલી અને સાચી હતી. તે ‘ફલ્ટેસન’ (ધ્યાર કરવાનાં જુદા દોંગ-નાંજો નખરાં) વાસ્તે કદી ગુનેહગાર થઈ શકતી નહિ. તે સામા મનુષ્યનું ધ્યાન ખેંચવાનાં કે વખાણુ જીતી લેવાનાં નજીવાં હલકત ફાંફાં-મોહતનાં ફાંફાં-કદી મારતી નહિ. તે જવાન્યાંઓનાં હસ્વાંને અને તેઓનાં તેણી વાસ્તેનાં વખાણુમાં ખોટા થેલા મધ જેવા મીઠા શબ્દોને કદી મચક આપતી નહિ; ના તો તે માહયુએ ધ્યાર કે ધ્યારથેલાઓ તરફ ધ્યાન વડીક આપવાની દરકાર કીધી હતી. તેણીએ તેણીનું તમામ જીવન પોતાનાં આપને અર્પી દીધું હતું.

એકાએક તે પોતાનાં વિચારોમાંથી ઝંખકી. ગાડીનાં પછડાંને અવાજ આવતો હતો, અને તેણીએ જાણ્યું કે તે આવ્યો હતો-એ લખોપતી દારવાણાનો દીકરો, કે જે માતપરવાણાઓનું નામ અને ઇજત, કીસમત અને સરજત તેની હથેલીમાં ધરાવતો હતો. તે ત્યાંથી હથા ગઇ નહિ, પરંતુ ઉંડા વિચારોનો દેખાવ તે મનોહર ચેહરા ઉપરથી બેમાલુમ થયો અને તેને બદલે તે ધ્યાન દેતી થઇ.

થોડીક મીનીટો પછી બે ગૃહસ્થો દાખલ થયા, એક બધો ધરડો અને સફેદ ખરફ જેવાં માથાંનો, જેને તેણીએ તરત પોતાનાં આપનાં સોલીસીટર મી॰ ગુસ્તાદજી ધોરખોડુ તરીકે પીછાણી ત્રીધો, જ્યારે બીજો એક ધણો તંદરેસ્ત અને ઉંચ્યો ગબડ જવાન હતો કે જેને મી॰ સોહરાબ દારવાણા તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યો. તે એક ડગલું વધારે આગળ વધી, અને પોતાનાં આપનાં જુનાં મીત્ર-તે ધરડા સોલીસીટરને-બેઠવા તેણીએ ધણાં ટેકબર્યા દમામથી પોતાનો એક

ભરેલો ગોરા કર લાંબો કર્યો, અને પછી લગરીક ઠસ્સાથી સોહરાખ દારવાળાને તેણીએ ડોકું કયું. તેણીએ તેને સેકહેન્ડમાં દાથ આપ્યા પેહલ્લાં તે દાથને તેનાં જડમુળથી કપાઈ ગયેલો વધારે ખુશી સાથે જોયો હતો, અને સોહરાખે તે તુચ્છકાર પરગરો જોયો.

તે ઘણો દેખાવલો અને દીક્ષણત હતો, એ દારવાળાનો દીકરો— એ તે માણસનો દીકરો કે જેને પોતાની રોજની રોટી મેળવવા માટે કપાળ ઉપરથી પસીનો કિતારવો પડ્યો હતો. તે એક ગરાસ્યા જેવો હતો અને પોહોળી છાતીનો, જેરાવર આંખોએ અને મગજપુત, ભરેલ પણુ ગોરાગોરાં દાથો સાથનો જેતાંને વાર ગમી જાય તેવો ગળદ જવાન હતો—એક એવો કે જેની ખોર્દુ દુઃખનાં વખતે કોઈ પણુ સહીસલામતી સાથે લેવા ઇચ્છે—એક એવો કે જેનાં દાથોમાં કોઈપણ ખાપ હઝારો ખુશીથી અને સહીસલામતીના પુરા વીશ્વાસથી પોતાનાં એકનાં એક પ્યારાં ફરજદને મુકે.

તે ઉંચ્ચા, તતણખાર આકારમાં કાંઈ ઠસ્સા અને દમાગ જેવું પણુ હતું—સ્વત્રાંતાનો લોભ અને પોતાનો મોખ્ખો રાખવાનો મોહ પણુ તે તેજસ્વી ચેહરા ઉપર ખુલ્લે ખુલ્લે વંચાતો હતો. તે ચેહરો મરદાનગી ભર્યો ને ચાહવાજોગ હતો, કાંઈ ઘણો ‘હેન્ડસમ’ નહિ. પણુ જેતાંને વાર ગમી જાય એવો. તેની આંખો મોટી કાળી અને ભોળી હતી; તેઓ એક ઝંઘેહદાર, ખુશી ભરેલાં હસવાંથી ઝળકઝળક થતી હતી; તેઓમાં જેરાવર જુસ્સાઓ ઘણી સુભાષિત અને અસરકારક રીતે દરશાવવાની કોઈ અચળ શક્તિ નજરે આવતી હતી—જુસ્સા અને જવાળાથી ભરપુર તેનો મુખડો દ્રઢ અને શાંતી ભરેલો

હતો; તેનાં ફાંકડા શેષદાર હોઠો જે કે કોઈ એવી રીતે અપ્પત્ત હતા કે જે કરડાઈનો ખ્યાલ આપતા હતા, છતાં તે હોઠો ઉપર પ્રગટ થતું હતું એક નાઝનીનનાં જેવું મીઠું અને નાનુક જેવાતું હતું. તે એક ગંભીર, ઠસસાવાળો, લાગણીભર્યો ચેહરો હતો: તે એક એવો ચેહરો હતો કે જેનાંમાં મરદો પાર વિનાંનો વિશ્વાસ મુકી શકતા હતા, જે અબળાઓને ધણો ગમી જતો હતો, જ્યારે બાળકો તો તેનાં ઉપરથી કુરખાન કુરખાન થઈ જતાં હતાં.

માતખાની મહેરાની મગર આંખોએ તે તરફ ધણી બેદરકારીથી જોયું. તેની નજરો સાથે તેણીની નજર મળતાં સોહરાયનો ચેહરો કોઈ એકાએક જુસ્સા અને જવાણાથી બધો ભકભક થઈ આવ્યો. તે હોઠો સુધી લાલ થઈ આવ્યો, તેનાં હોઠો ધુળ્યા, તે જેરાવર ગંભીર અપ્પશ ધણી મુશીબતે પોતાની ઉપર કાપ્યું રાખી શક્યો. તે મગર ઠંડી, બેદરકાર નજરોથી તેનાં જીગરમાં બધા અંગાર જળ્યા.

તે તેણીને કેવો ચાહતો હતો—આ ખુશસુરત, દમામદાર છોકરી કે જેણીએ તેને તે પોતાની દુન્યાનો નહિ હોય તેમ તુચ્છકારી કાઢ્યો હતો, અને જેણે તેને સેફહેન્ડમાં હાથ વટીક આપવાની પરવાહ કીધી નહિ, કેમજે તે તેણીથી દરજ્જામાં ઉતરતો હતો—તેણે ધચ્છયું કે તે બાગે ખુલ્લું આ પરીજનદ નારીને કહે કે તેને તે દીવાના જુસ્સાઓથી ચાહતો હતો અને કાંઈ નહિ તો મહેરખાની દાખલ તેની: કાંઈથી સેવા બળવવાની તેણીએ પરવાનગી આપવી, જે તે એક તાબેદાર શુલામ માફક બળવવા તૈયાર હતો. તેણે તેનાં મગજમાં આ દેખાવને અનેક વેળા યાદ કર્યો હતો. તેણે ધણું.

ટેક અને દમામથી તેનાં એક વખતનાં બચ્ચાં સહી ઘેલાંએડને માફ કરી દેવાની તેણીને અર્જ કરવાનો નીશ્ચય કર્યો હતો; પણ, તે તેજરથી ચહેરા બણી જોતાંજ તેનાંમાં હીમત અને ખાહાદુરીની ઓટ થઇ ગઇ-તે રૂપાળા રોમ્બદાર ચેહેરા ઉપર, તે બચ્ચાં સહી એવ-કુદાઇ યાદ હતી કે નહિ તેના ચીન્હો વટીક જણાતાં હતાં નહિ. તે ઉપરાંત વળી તેનાં જવાનીનો જુસ્સો બંદીકાવી રહ્યો; ના, તે મારી શા વાસ્તે માંગે? તે તેનાં બાળપણનાં જુસ્સાદાર ગંભીર પ્યારને એવ-કુદાઇ કાઠી લેખી શકવાનો ન હતો. શું તે તેણીને યાદ હતું? તેણે તે જાણ્યું તો જોઇયે; તેને એ જાણીને ધણું દુઃખ તો થવાનુંજ હતું કે તેની પેલી પ્યારની કવિતા વાસ્તે તેણીને ઘણો ક્રોધ હતો- તે તે ત્રિષે ભુલીથી ગઇ હતી એવું જાણીનેથી તેને દુઃખ તો લાગવાનુંજ હતું- તોયી સઘળું છતાં તે તેણીની બેદરકારી સહન કરી શકવાનો ન હતો.

જરા વારે સર મેહરનોશઝ અંદર આગ્યા, અને તેવણે ધણાં ઉતસાહથી તે બંને ગૃહસ્થોને સેકહેન્ડ કીધી. તેઓનાં અવાજમાં જયારે સોહરાય દાઢવાળા સાથે તેઓએ વાત કીધી ત્યારે કાંઇ ગભરાત જોવાનું હતું-સેહજ ધાસ્તીનો ઓળો કે જે મેહરાંએ ધણાં ખીજવાત અને આગળથીથી અનુભવ્યો. પછી ડીનર જાહેર થયું અને તે સઘળાંઓ ડાઇનીંગ રૂમમાં ગયાં.

મેહરાં પોતાનાં બોલને ધણી સખ્ખતાથી વળગી રહી. તે સોહરાય દાઢવાળા તરફ સખ્ખતાથી વર્તતી હતી-વધારે કાંઇ નહિ. જે કાંઇ જરૂર પડે તેણીનાં બાપે તેનાં એકાદ ધંધાદારી મીત્રને તેડયો હતો અને તેની તરફ જેમ તે વર્તી હતો તેમજ તે સોહરાય

તરફ વર્તી. ઘણું નરમાશખ્યાં હસ્તમાં સાથે સોહરાય જે કાંઈ વાત તેણીને કરાવતો હતો તેનાં તે ઉત્તર આપતી હતી પણ ખુદ તે હસવામાં જે અંતર તે સાચવતી હતી તે પ્રગટ દીસી આવતો હતો. તે આગળ રહીને તેને (સોહરાયને) વાત કરાવતી નહિ, સીધાંય મેહ-માન તરીકેની ફરજ આવીને ઉભી રેહતી ત્યારે; વળી સંબંધતાનો પણ એક કાતુન તેણીએ તોડ્યો નહિ, છતાં જ્યારે જમીને તેઓ ઉઠ્યાં ત્યારે સોહરાય દાડવાળાને લાગ્યું કે તેની અને આ દીલચરપ દુહીતા વચ્ચે એક અરફથી બંધાયેલો માહાસાગર આડો પડેલો હતો. પરંતુ તે માહાસાગરને પીગળાવીને તે માહબુબની પડખે મોડે જા વેહલે જઈને ઉભો રેહવાનો તેણે નક્કી કસદ કર્યો હતો. શું તે તેનાં કસદમાં ફાવશે? આપણે જોઈશું.

પછી, ડીનર ખતમ થયા બાદ સર મહેરનોશજી અને તેવજીનાં ઘરડા સોલીસીટર તે બુન્નેર્ગોને મનપસંદ આવતી ગેમ રમવા રોકાયા; આજ ને આજ 'બીઝનેસ'ને લગતી વાતો કરવાનો સર મેહરનોશજીનો ઇરાદો નહિ હતો. તેણે સોહરાય દાડવાળાને 'પુછ્યું હતું' કે તે એસ રમતો હતો કે નહિ, અને જે તેને તે વાસ્તે શોખ હોય તો તે ગેમમાં તેની દીકરી મેહરાં એક અથંગ હરીફ પુરવાર થવાની હતી. સોહરાય દાડવાળાએ મોટી ખુશાલી સાથે એસ રમવાની નાની ટેબલ આગળ ખેંચી; તે તે પછી મેહરાં વાસ્તે એક ઇઝીયેર અને કુટ રુદ્ધ લઈ આવ્યો. મેહરાંએ ગંભીર ઇસ્સાથી તે વાસ્તે તેનો ઉપકાર માન્યો, અને પછી તે બંને જણાં રમવા બેઠાં.

તેઓ એમ એકાદ કલાક રમ્યાં કીધાં અને પછી સોહરાય

હાથવાળાને લાગ્યું કે તે તેનાં છોકરવાડી પ્યારને યાદ રાખતી હતી કે નહિ તે તેણે જાણવુંજ જોઈએ. તેણે તેણી તરફ જોયું; તે રૂપ-સુંદર, ઠસાખાથી એકરો રમવાનાં પાટીયાં બણી વાંકો વળેલો હતો; તેણીનાં સફેદ કરો ધણી નાઝુકતાથી મોઝકાંઓને હાથે લગાડી રહ્યા હતા; ખુદ તેની હાજરીનું જી તેણીને બાણ હોય તેવું એકે ચીન્હ તે રોખનાર અહેરા ઉપર નજરે આવતું હતું નહિ. તે ધણો ઝંખવાણો પડ્યો, પણ પછી આખરે તેણે એકાએક હીંમત એકડી કીધી.

“મેહરબાનું,” તે બોલ્યો, “હું વિશ્વાસ રાખું છું કે અત્યાર સુધીમાં માહરી પેલી છોકરવાડી ગેરસલુકાઈ તમે ભુલી ગયાં હશે.”

તે મગર, શીરીન આંખો તેની તરફ મેદરકારીથી જોવા લાગી.

“એક જવાન્યાની તરફ તેનાં ત્રણપણનાં વાંકને યાદ રાખવાનું ધણું ગેરવાજગી કેહવાય,” તેણીએ શાંતીથી જવાબ દીધો. “મેં તે માફ કીધું.”

તે જવાબે સોહરાખને થોડો વાર ચુપ કરી નાંખ્યો. ત્યારે તે સુંદરીએ તેનાં પ્યારને વાંક ગણ્યો હતો—એક ગુનાહ, તે જેસસાદાર, પ્રમાણીક પુંજનેા સોહરાખનું દીક્ર ધણું દુઃખાયું. તે ધણેવારે સાબચ થઇ શક્યો.

“તમે મને ધણેા જેઅકલી અને જેઅદામનો માંખો હશે,” તે જરા વારે હીંમત કરી પાછું બોલ્યો.

“આઇ બેગ થોર પારડન તમારી આજવાની હવે વારી છે,” મેદરાં ઠસાથી આંખો પળપળાવી બોલી. “જે અકલી ને જેઅદામનો? નહિ, મેં તો તમારે માટે જરા વિચાર પણ કીધો’તો નહિ.”

પાછો સોહરાજ દાણાળા ચુપ થઈ બેઠો. તેને ધણું ફજેત લાગ્યું; તેને દીલમાં ધણું જખુન એકર ઉપજ્યું. કાંઈ સેહજ સાહજ ગુસ્સે થવા નેટલીખી તેણીએ તેની દરકાર કીધી હતી નહિ; તેણીએ તેને પોતાનાં ગુસ્સા વાસ્તે પણ ધણો નજીવો માન્યો હતો. તે થોડો વાર લોહીનો ગોઠ ગળી ચુપ બેઠો; પણ વળી પાછું ચક્કાવ્યું !

“માહરા અહંકારને તે એક મજખુન ફટકો હતો.” તે ઉતાવળથી બોલ્યો. “મને તો માહરી કવિતા ધણી ફાંકડી લાગી હતી.”

“એમ કે-ખરેખર?— પણ સંભાળો ! તમારી ‘કવીન’ ધાસ્તી માં છે, મીં દાણાળા.” તે બોલી, જણે હવે વધુ વાર તેણીની તોરી શાંતીમાં તે ખલલ થવા ચાહતી ન હોય તેમ.

“જે હું ડાહ્યો હોઉં,” સોહરાજ દાણાળાએ વિચાર્યું. “તો માહરે જસતી કાંઈપણ બોલવું જોઈતું નથી; પણ હું ડાહ્યો નથી; અને હું જાણું છું કે હું કાંઈ ઓરતું ડોર જરૂર કરી નાંખશ. જરા આંખીને માહરી તરફ જોતી ખી નથી. જરા ગુસ્સાથી ખી જોતી નથી, કે તે ઉપર હું સંતોષ પકડું.”

પણ તેનાં વિચારોમાં તેને એકદમ ખલલ નાંખવી પડી, કેમજે જેમ ખલાસ થઈ ગઈ હતી; અને પછી મહેરાં માતખર ઉડીને તેને દુરથી નમીને સાહેબજી કરી ચાલતી થઈ. તે સરભોગ પોતાનાં ઓરડામાં ચાલી ગઈ, પોતાનાં જીવ સાથે પોતાની કોશેશ વાસ્તે ખુશી થયેલી; કેમજે તેનાં પ્યારા બાપને વચન આપ્યા મુજબ તે તદ્દન પુરતી સખ્યતાથી સોહરાજ દાણાળા સાથે વર્તી હતી.

પ્રકરણ ૭.

તે બે શુદ્ધરથોનાં આગમન પછીની બીજી સહવારે માતંગરની મેહરાં તેનાં ઓરડાની બારી વાટેથી બાહાર જોતી ઉભી હતી. આ વખતે પુનામાં અસાધારણ ઠંડી પડી હતી; કોઇ વખતે નહિ માત્રમ પડે તેવી કસિમનો શીયાળો આ વખતે એ રંગીલાં શેહરમાં આવ્યો હતો. વખત બડી બામદાદનો હતો, કે જ્યારે મનોહર મેહરાં પોતાનાં ઓરડાની બારીમાંથી કુદરતનો રળીઆમણો દેખાવ ગંભીર વિચારવંત આંખોએ જોઇ રહી હતી. ભારી વાદળાંઓ ગોપા એકએકથી જુદાં પડી ગયેલાં હતાં, અને જાણે તેમાંથી રસ્તો લઈ આખખી રાત હીમ પડ્યું હતું; તે એક સફેદ, પટલી. રળીઆમણી, ૩ જેવી પોચી ચાદર સારી જગત ઉપર પાંચરતું હોય તેમ દીસ્તું હતું. ઉપરનું આબ તમામ ખુલુ દીસ્તું હતું, અને ધીમે ધીમે ધુમસ ચીરી તેમાંથી આરપાર બાહાર આવતાં રવીરાજનાં કીરણો સૌથી શીકકાં સોનાનાં દોરા માફક ઝમકી રહેલાં લાગતાં હતાં. દુર અને આરપાર બધું ધુમસ ને હીમજ નજરે આવતું હતું.

તે એક ઠંડીની મોસમની સૌથી રળીઆમણી સહવાર હતી- બધી શીતળ, સુંદર અને શીરીન, કવિતાથી ભરપુર અને ચીત્રમય. મેહરાં માતંગર કુદરતનાં તે અલૌકિક દેખાવ અને તેણીની ચક્ષુઓ સનમુખ અરડાઇ પડેલી રળીઆમણી રચનાને કલાકોનાં કલાકો સુધી

મેજીલી આંખોએ જોતી ઉભી રહી શકી હતે; પણ તે તો દુઃખથી ચમકીને એકાએક અંદર ઝોરડામાં ચાલી આવી.

હવે કાંઇ ઘણો લાંબો વખત સુધી તે મોટાં, મોતેજરીબર્ધાં, રાજવંશી થાયથી ઉભેલાં પુરાણાં દરખતો-કે જેનાં મુળીયાંઓ કાંઇક જમાનાંઓનાં જીનું હતાં તેઓ-ને જોતી ઉભી રહેવાનું તેણીની સરજતમાં હતું નહિ; હવે કાંઇ ઘણો લાંબો વખત સુધી આ ભભકા બધું ધર તેણીનું ચક્રને રેડવાનું હતું નહિ. તે તો પારકે હાથે જવાનું હતુ અને પારકી માણેકીનું થવાનું હતું. મગર મેહરાનું જીગર એ ખ્યાલે મોટા શોકથી જળ્યું. જ્યાં જમાનાઓ થયાં માન-વંતા માતખર કુટુંબના નખીરાઓ અને વારસો જનમ્યા, વરયા અને પુત્રગુજર પાંખ્યાં હતા, બધી મગરૂરી ભરેલી નામદારી મેળવીને, ત્યાં-અરે, અફસોસ !-દાર વેચનારા અને તાડી છેજનારાઓ હવે આવીને વસવાત કરવાના હતા !

તે જીલમ થાને પણ જ્યાદા હતું; અને તેનો ખ્યાલ કરતાં તે મધુરી માહ્યુએ જીરસાદાર ગમખ્વારીથી પોતાનાં બંને હાથોની અદખ વાળી. પોતાનાં તોખમને આવી બયાનક નાંમોશીમાં ગરક ગયેલું જેવામાંથી ઉગારી લેવા તે માહ્યુખ પોતાનો જન પણ સદકે કરવા તૈયાર હતી. જે તેણીની જીંદગીનાં ભોગે તે પુરાણું મકાન માતખર ખાનદાનનાંજ હાથમાં રહે તો એવી એક તો શું પણ એક હઝારળી હોય તો તે બધી જીંદગીઓ આપી દેવા તે સકળચુલસંપન્ન સુંદરી તૈયાર હતી. પણ જન અને જીંદગીને ભોગળી તે નામોશી બચાવી શકવાનો હતો નહિ.

તે બંધી લાપાર, નાચાર, બેભાર બની ગઇ હોય તેવા દેખાવે સધળા દરનાક ખ્યાલો કરતી ઉભી. આ દારવાળો જરૂર બધાં બાહરનાં સુશોભીત, વરસોનાં ખડાં રહેલાં, ગોયા ગગન સાથે ગમત કરતાં દરખતોને તોડી અને કપારી નાંખશે અને તેની જગાએ કાંઇ એવું ‘ગોડી’ ઉભું કરશે કે જે જોતાં ગુજર પામેલાં સવળાં માતબરોનાં રહ વટીક કમકમ્યા વગર રેહવાં નથી. તેણીને પછી ખ્યાલ ગયો કે તેનાં કુટુંબી પોરતેટસ પણ તેઓની જગા ઉપરથી ખસેડી નાંખવામાં આવશે અને તેની જગાએ બધાં રંગબેરંગી, બેડોળ અને બદસુરત એહરાઓનાં પીકચરો ગોથવી દેવામાં આવશે. તે બંધી કમકમી ને ધ્રુજ, આવા ગજબનાક ખ્યાલો કરતાં. તે ખ્યાલોજ તેણીને બીહધરાવવા અને ધ્રુજવવા પુરતા હતા, તો તેનું ખરાપણું અનુભવી શું તે જાણી અને ટકી શકવાની હતી ?

પછી તે રૂપસુંદરીને યાદ આવ્યું કે તેણીને તો નીચે જવાનું હતું, અને તેની સાથે સખ્યતાથી વર્તવાનું હતું; કે જે એક આલાદ જેને તે જગરોમાં જગરથી ધીકકારતી હતી તેનો ‘રેપ્રીઝેન્ટેટીવ’ હતો.

જો સોહરાબ દારવાળાએ માતબરની એહરાંને ગઇ સાંજે ખુબસુરત માંની હોય, તે વખતનાં તેણીનાં સાદા પણ દમામદાર પોષાકમાં, તો આજની સહવારે તે દીક્ષયરૂપ માહાપુષ માટે શું વિચારવું તે તેને સમજ પડી શક્યું નહિ. તે કેવી સાદી, કેવી સુદર, કેવી શોહામણી દીસ્તી હતી ! તેણીએ એક ઝાકે ખુસાડી પેહડી હતી, જે તેનાં ગોરા ઘટમદાર એહરા ઉપર એવી તો મનોવેષક લાગતી હતી કે સોહરાબે તો

પહેલ્લી એ ત્રણ પળ ગોળા તેનું છગર ને મસ્તક ખોડી દીધું! તે માથું ખેલ્લું ને સફામથી હોળેલું હતું: પેલાં કદરળીકાંમણાં, કદરૂપાં માથાંઆનાં વડી તે સુંદરીએ તેનાં શીરને ઢાંકવાની પરવાહ રાખી હતી નહિ-તે ખુલ્લાં, ઉઘાડા, ઝીણાં ઝીણાં સેહતા સાથે સંભાળથી હોળેલા બાલે, અંદર ચાલીને ચાલી ત્યારે, જાણે આસમાન ઉપરથી એકાએક વિજળીમાંથી ઉતરી પડેલી અપસરા જેવીજ લાગી. તે રીત્તિએ ને તતલુખ્તાર આકાર, તેનાં મોહક ચેહરા ઉપરની સુંદરતા, સ્વચ્છતા અને નેકી સાથે આસમાનની હુરીનાં જેવોજ માલમ પડતો હતો. અને એવા એક સ્વરગીય અવતારને સહવારની શાંતીભરેલી શીતળતા વચ્ચે જોતાં બાપડો સોહરાય તેનું મસ્તક ને છગર ખોડી એસે તેમાં કશીએ નવાહ હતી, વાંફ, પ્રીય વાંચનાર ?

તેણે તે જવાનને દુરથીજ સેહજ નમીને સાહેબજી કાધી, દાથ લાંબો કાધા વગર, ઘણીજ સેહેજ તેની સુંદર ચશ્મો ઉંચકાને તેની બણી જોઇ; અને પછી નારટાની ટેબલ ઉપર પોતાની એકમાં તે જમને ગોઠવાઇ. પરંતુ એ સધળી ઠંડી, તુચ્છકર ભરેલી વર્તણૂક છતાં તે જોરેમંદ યુવાન કે જે આ નાજુક યુવતીને જનોછગરથી ચાહતાં શીખ્યો હતો તેનાં મનથી તો તેની આ હાજરીએ નારટો બાવાનાં ઓરડાને પરસ્તાનમાં ફેરવી નાંખેલો લાગ્યો.

નારટો બાધા પછી સરમેહરનોશજી માતખરે મેહરાંને ખોલાવી મંગાવી.

મેહરાં ગઇ. તેણીએ તે બાપને એક છઝીયેર ઉપર બજો-તાયેક્ષો જોયો અને તેનાં જુદા ચેહરા ઉપર પેહલીજ નજર નાંખતાં તે દીકરીને માંલમ પડ્યું કે તે જુદા ચેહરા હમણાં થોડા દીવસો

ઉપર હતો તેનાં કરતાં ઘણો વધારે તંદરોસ્ત દીરો હતો, અને વળી અત્રે તો તે ચીમળાચેત્રા ચેહરા ઉપર ખુશમીજીપણાનાં ચીન્હો બટીક નજરે આવ્યાં. એ છું હું ? તેને માંચે આવી કાઠીત્ર આફત ભમતી હતી છતાં તે ખુશમીજી કેમ રહી શકતો હતો ? માતંગરની મેહરાં સેહજ અંદેશામાં પડી.

“મેહરાં,” તે ઇઝીએર ઉપર તનગુખાર થઇ બેસતાં બોલ્યો, “મેં તુંને તેરવી મંગાવી કાંચજો હું તને ખસ મળવા માંગુછ. ગર્ કાંશે રાતે તારા વગેનગે થઇ જવા પડી અમે ત્રગુ જણાંઓએ બેસીને બંધી વાતો કીવી-આપ માહરી કમખાત્રીબરેલી આફત વિષે એ બિચારો એવો બસો ને બંતમણસાધવાળો દીસેછ કે બેસવે વાત નહિ-હું સોદરાગ દાશવાળાને ‘મીન’ કરુંછ. જો એ માહરો પોતીકા દીકરો હોને તો એટલો બધો માદરી તરફ બસો ને માયાળુ થઇ શક્યો હતો નહિ.”

મગર મેહરાંનો ચેહરો એ સમજી, તેનો આપ ધારનો હતો તેમ, ખુશી ગયો નહિ. તેથી ઉત્તરું તે નાઝીને કાંઇક તુચ્છકાર અને અણકાથી તેનાં સુંદર નાંકનું દીચકું ચડવું.

“આઇ એમ વેરી ગ્લેડ,” તે સેહજની ઉતસાહ વગર શાંતીથી બોલી; તે દાશવાળાને દીકરો તેનાં આપ તરફ બસો થયો અને માયા દેખડી ને ખયાલ તે ખુશસુરત છોકરીને ઝાઝો મર્યો નહિ. તેણીનાં જોતી છોકરી માટે તે ખ્યાલ ઝાઝો મરવાજોગ હતો નહિ. માયા દેખાડી

એ એક તરાંહનો મુરખખીપણનો કાંઈ બાસ આપવા નેવું હતું, અને તે તુચ્છ દારૂવાળાનો દીકરો તેના ખાનદાની આપનો મુરખખી થયેલો કહેવાય। મહેરાં માતખરને ગળે એ વાત ઉતરી જઈ શકી નહિ. એક બેરોનેટ અને એક તેનાં જેવા ટાંઈ ટાંબોલી વચ્ચે એવી ચીજ તે મધુરીને ‘એક્સડ’ લાગી.

“એ ખિચારાએ મેં જે જે કહ્યું તેમાં એવો ઉમંગ અને એટલી બધી તો કાળજી લીધી,” સર મહેરનોશજીએ જારી રાખ્યું, “કે મેં એનાં ઉપર વિશ્વાસ મુકાને બધી વાત એને કહી દીધી. મેં એને દરેક ચીજ કહી—એનાં માહરા ઉપર એના આપના માગતા રૂપ્યા, દોરાખની દોલતની મેં કાઢેલી ખાનાખરાણી અને છેવટે માહરી સદતતર થયેલી સત્યાનાશીની બધી વાત મેં માંડી મેલીને એની આગળ કીધી. ખિચારો કેવો બસો કે માહરી એકેએક મુશીબત ધણાં ધ્યાનથી સમજી અને મને છાતી પસવાડી પસવાડીને દીક્ષાસો દીધો.”

“તમેખી શું, જો, પપા।” તે સેહેજ તકોખરીયા છણકો કરી બોલી; “એને બધું શા વાસ્તે કહી દીધું? એમ એક પારકાં ને પરાયાં તેખી વરી આપરાથી તદન ઉતરતા ઉપર આટલા બધો શાનો વીશ્વાસ મુકી દીધો?”

“તું નથી સમજતી, દીકરી, તું નથી સમજતી,” તે બેરોનેટ કહ્યું. “એ એક કોઈ ખરો પુન્યાદ માણસ દીસેછ-બણો બસો, બણાં બોળાં દીલનો અને ખરો શુભેચ્છક. આઠ લાઈક હીમ સો મય, મેહરાં.”

“ત્યારે તો હું ખુશી છેઉ,” પોતાનો ખીજવાટ ગળી જઈ માતખરની મેહરાં બોલી, “કે તમુને તમારી ‘ત્ર્યક્ષ્ણ’માં એક ફેન્ડ મળ્યો? વાહ, એ લોકો—આય બેઉ જ્વેન્ટલમેન—કાંઈ તોડ શોધી કાઢવાને સામર્થ્ય ન થયા?”

“નહી,” સર મેદરનોશજીએ મોટી ઉદાશીથી જવાબ દીધો, “તે બેઉ જણા કયુજ કરેછ કે ખાનાખરાખી ઘણી ભયંકર, કાળી અને નહી સમી થઈ જઈ શકે તેવી થયેલી છે—એમાંથી દેખાઈતો છુટકો કોઈ બી રીતે નજરે આવતો નથી; પણ એ બેઉ ખીચારાએ એ મને પ્રેમીસ કીધું કે એ બાબદમાં તે લોકો તે લોકનું બનવું કરશે. ગુસ્તાદજીને મુંઝાઈ ઉપડી જવું પડે, કાંપજે એ છેજ બોલણી રોકાણવાળો માણસ અને એને કામધંધાં મુકીને અહીં પડી રહેતાં પાત્રને નેમ નથી. પણ મેં સોદરામને તો બોલસ કરીને પંદરેક દીવસો અહીં પુતામાં આપણા માતખર માહાલમાં તોડી પાડવા કહેલું છે ને એને મને ખુશીથી હા કહેલી છે. દીકરી, તુ એના તરફ ‘સીવીલ’ થશે કેની?”

“સીવીલ!” તે દીકરીએ કહ્યું, કાંઈક અધીરાઈથી—“આઈ એમ ઓક્સવેઝ સીવીલ હુ હીમ, પપા.”

“પણ તું એને એમ્પુઝ કરવાની અને એનો ટાઇમ સારી રીતે પાસ થઈ જાય તેની કાળજી તો જરૂર રાખજે, બેટા,” તે બાપે તેણીને બાર મુકી મુકીને સમજાવ્યું. “એ કોઈ બસો ભણે માણસ લાગેછ, અને એટ દઈને એનાં મનમાં ઓછું આવી જાય તેવું કાંઈ નાં કહીતી. મને ઘણું નરસ લાગશે.”

“પપા દીપર, એમ શું બોલોછ, જો !” અર્ધા રસાયેલી અર્ધા ખીજવાયેલી અદાએ મેદરાં માતખર બોલી. “મને કેહો કે આજ સુધી તમારા કોઠાથી પદરોણા તરફની માહરી ચાલણ્યત્રણથી તમે નારાજ થયાછ ? એથી એક તમારો પહરોણો છે અને તેની તરફની માહરી ચાલણ્યત્રણથી તમને નારાજ કે નાશીપાશી નહીં મળશે તેની દરેક કોશિશ હું કરશ.”

“હા,” તે બાપે વીચારવંત અદાથી કહ્યું; “પણ એ સોહરાજ તરફની તાહરી રીતબાનોમાં કાંઈ ઓળા જેવું છે-દેખાઈતું કાંઈ નહીં-પણ માત્ર એક ઓળા-તે છતાં મને તે માલમ પડી શકેછ. જાણે તાહરા અને તેનાં દરજ્જા વચ્ચે હસ્તી ધરાવતા ફરકને તું કદી પણ ભુલી જતી નહીં હોય તેવું લાગેછ.”

“અને તે તો ખરુંજ છે, પપા,” મેદરાંએ રોકડું પરખાવ્યું. “ફરક તો છેજ-શું તે તમે પોતે કયુંજ નથી કરતા ?”

“સરઠનલી, મેદરાં,” તે બાપે જવાબ દીધો, “એ એક દારવા-જાનો દીકરો છે, જેની જાત કે પુન્યાદ જેવું કાંઈ નથી; તું એક બેર-નેટની બેટી છે, એક એવાં ખાનદાનની નખીરી કે જેનું નામ માત્રથી મગરૂરી ઉત્પન્ન કરે.”

“ત્યારે, જો તફાવત ધરાવનો હોય તો, પપા, તે તફાવત જાળવવો તો જરૂર જોઈયે.” તે દીકરીએ કહ્યું. “જે માફક એક કાળા સીંધીને તમે સફેદ દુધ જેવો ખનાતી શકવાનાં નથી તેજ મીસાગ આ તફાવત પણ ઘાઇથી તોડી ઘડાવાનો નથી.”

સર મેહરનોશજી માતગર ચટકટકમાં પડ્યા; નેવણે ને માહપુત્ર તરફ ધણી અશાંતી અને અધીરાઇથી જોયું, કે જેનાં મધુર ચેહરા ઉપર તોખમી દમામ, સચ્ચાઇ અને તુગાળી સીચાય અત્પરે કાંઇપણ નજરે આવતું હતું નહી. તે મધુર ચેહરો જોટલો મોઠો હતો તેટલોજ મગર પણ દીસ્તો હતો.

“તું જાણેછ, મેહરા ડીયર,” સર મેહરનોશજીએ જરા વારે પતામણા અવાજે કહ્યું, “કે હું વારંવાર ઇચ્છું કે તારા વિચારો મને ધણા બાઠકી જેવા લાગેછ.”

“એ આર રાઇટ,” તેણીએ જવાબમાં કહ્યું. “જ્યારે દરજ્જા વચ્ચેનો તફાવત ટૂટી જાય ત્યારે ખચ્ચીન માનજો, પપા, કે આખી દુન્યાં સત્યાનાશીમાં સપડાઇ ગયેલી તમુને માલમ પડશે. ખાનદાની અને ખાનદાન વગરતાંઓ વચ્ચે ધણો મોટો તફાવત છે અને તે તફાવતને માન આપવુંજ જોઇએ. હું તો જીવશ જાગશ ત્યાંસુધી એવો તફાવત સાચવશ.”

સર મેહરનોશજીએ એક નીસાસો ફેંક્યો. તે ધણી મગર અને ધણા ચોક્કસ ઇરાદાઓવાળી છોકરી હતી, એ તેની પોતાની દીકરી, અને તેવણે પોતાનાં મનથી કબુલ રાખ્યું કે સોહરાજ દારૂવાળાની જગાએ જો તેવણ પોતે હોતો તો તેણીની ‘સીવીલીટી (સમ્યતા) જોઇએ તેવી તેવણે અંતઃજેય કરી ન હતે.

તે દીવસની બપોરે મીઠા ગુસ્તાજી ધોરખોડુ તો મુંઝાઇ જવા માટે ઉપડી ગયા; તેવણ પોતાની સાથે પેપરઝનું એક મોડું બંડલ

અને બધી જાત જાતની ધણી નેંધો ક્ષેતા ગયાઃ પણ જતી વખતેની તેવણુ સમજાવતા ગયા કે આ બધી સત્યાનાશીમાંથી છુટો થવાનો દીરમ એકે મોકળો હતો નહિ—તેવણે ધણી ગમખવારીથી કપ્પુલ્યું કે પોતાનાં માનવંત કુળનાં શીરને મગરૂરીથી તતણુખાર રાખવા વાસ્તે હવે એકે ઉપાય આપી રહ્યો હતો નહિ. તે ચપરખધ્ધા, બુધ્ધા વકાકને કરી પણ આશા હતી નહિ—મરનાર જમશેદ દારવાણાનાં રૂપ્યા તેવણુનાં કુળથી આપી શકાવાનાં ન હતા તેથી ‘માતઅર માહાલ’ તેનાં વારસોનાં હાથમાં મુકવેજ પડવાનો હતો. અને એવીજ રીતે બધો મામલો આશા વગરનો ને સીદા દીસ્તો હતો. તેવણુ ધણું ગમખવાર દીલે સધળાને છોડીને જતા રહ્યા.

માતઅરની મેહરાંના તો ગળે છરીજ ફરી ! તે જૈક ધારા-શાસ્ત્રીનાં જવા પછી સોહરાય દારવાળા સાથે એખલી પડતાં મગરૂરી ને ટેક સાથે સભ્યતા જાળવી રાખતાં તે રૂપસુંદરીનાં તો પ્રાણુ બધા કંઠે આવ્યા. સર મેહરનોશજી તો આતુ પેતાને વખત ચિત્ર વિચિત્ર ઓચરીયાંઓમાં માથું ખોસી લાયજેરીમાં એખલા બેસી પસાર કરતા હતા. મેહરાંને તેવણુ વાસ્તેથી મેટી ચીંતા થઇ પડી હતી. દીવસે, દીવસે તે મોટા ગભરાટ વચ્ચે જોવા લાગી કે તેવણુ બધાં પતળા, દુઃખી, કાહેલી અને કંઠાજેઝા જેવા થતા જતા હતા. તે દીકરીને તેવણુની જીંદગીની સહી સલામતી વાસ્તે ધણી ધાસ્તી પેદા થઇ અને તેણીને તે વાસ્તે જીવ બધો ઉડ્યો સુગ્યો ગયો.

“એ મને મારી નાંખશે, મેહરાં,” મેહરાંનાં કાળજીવંત સવાલોનાં જવાબમાં તે આપે કહ્યું; “હું માહરી નાંખોશી પછી ઝાઝો વાર ઉઘી શકવાનો નથી.”

મેહરાંએ ધીરજ અને પ્યારનાં શબ્દો કહી તેને સંધ્યારો દીધો;
 ૧ કોમળાંગી એથી જ્યાં તો વાહાલા આપ વાસ્તે છું કરી શકે?

દીવસો વેહતા ગયા, અને સોહરાય દારવાણો ને મહીલાનાં
 પ્યારમાં વધુ ને વધુ જોરથી મરક જતો ગયો, જ્યારે તે પુતળી વધારે ને
 પ્યારે નિશ્ચયપૂર્વક થી ગઇ કે તેઓ વચ્ચે ધરાવતા તફાવતને તેની
 રીત પ્રમાણે જળવાવો જોઇયે. તે તે તફાવત સાચવતી અને કેવી
 પંચગાઇથી સાચવતી કે જેથી સંખ્યતાના કાનુનનો ભંગ ન થાય
 ને, અલખટ, લગરીક અગ્નયગીભયું હતું.

એક સુંદર, જળકતી સહવારે સર મેહરનોશજીએ સોહરાય
 પાથે કેયે લાંબે 'રાઇડ' ઉપર જઇ આવવાનું મેહરાંને સુચવ્યું; હવા
 તણી ફાંકડી ને તરોતાઝગી આપતી હતી-તેણીને તેનાંથી ધણો ફાયદો
 થવાનો હતો. પરંતુ મેહરાં જાંડી જેતું નામ? ગિયારા સોહરાય
 દારવાણાએ આતુરતા ને આશાથી ઉપર જોયું; તેનાં દીલમાં ખુશનીદી
 ને ખુશાલી પેદા થઇ, જ્યારે તેનાં ચેહરા ઉપર ધણું આશાભયું
 કરવું ફેલાઇ રહ્યું. પરંતુ તેણીની રીતભાત ને જવાબે તે આપડાને
 ડોંગાર કરી મેલ્યો. તેણીની રીતભાત અને જવાબ અને ધણાં દંડા
 હતા. સહવાર ધણી ફાંકડી હતી, તેણીએ તે કમુલ્યું; અને 'રાઇડ'
 ઉપર જઇ આવ્યાથી મીં સોહરાય દારવાણાને ફાયદો ધણો મોટો
 થવાનો હતો. પણ તે પોતે તો સહવાર હોવાથી ધણી રોકાયેલી
 હતી; એક મોટાં ઘેરનો ખટકો એખસે હાથે ચલાવવાનું કાંઈ નહયું
 તામ હતું નહિ અને એવો જવાબ દઇ તેણીએ તે જાંને ઉડવ્યાં.

“પણ એક ‘રાષ્ટ્ર’ લેખ આવ્યો તો તને જરૂર વખત મળશે, મેહરાં,” તે બેરોતે કહ્યું; અને મેહરાં ધણી ઝડપથી બોલી કે તે તદ્દન નહિ બનવાબેગ હતું.

સોહરાય દારવાજાનાં મુખ ઉપરનો પ્રકાશ ધણો ઝંખવણો પડી ગયો. મેહરાંએ તે એવું. પણ તે તેનાં તરફ માથાથી વર્તવા ઇચ્છતી ન હતી; તે લુલી જવા માંગતી હતી નહિ કે તે આખર કરે તે એક દારવાજાનો દીકરો હતો. એજ પ્રમાણે તે દરેક ચીજમાં વર્તતી હતી. તેણીની રીતમાતમાં કાંઈ ઠપકાપાત્ર હતું નહિ; તે ધણી સફાઈથી તે ચંચળાઈથી ઉડાવતી હતી, કે જેથી તે પુરતી સમ્ય રહી પોતનો ટેક જાળવતી. તે કાંઈ દડી કે બેદરકાર પણ રહેતી નહિ-તે કાળજી તો કરતી હતી ખરી-પણ તેણીની રીતમાત મુખ્ય ધ્યાન ખેંચનારી હતી; તે સોહરાય તરફ એક રાણી પોતાની પ્રાન્ન સાથે વર્તે તેમ વર્તતી અને નહિ કે એક બાનું પોતાની બરોબર સાથે વર્તે તેમ.

જ્યારેખી તે બેરોતે એવું કાંઈ સુચવતો કે જેથી મેહરાં તે લખોપતી વારસાનાં સંબંધમાં આવી શકે ત્યારે તે હંમેશાં કાંઈ ન છુટકો થાય તેવાં બહાનાંઓ લાવી ખડાં કરતી. ફરીયાદ કરવાનું કદી કેહને મુજ તે આપતી નહિ-સોહરાય પોતે તેનાં મનથીખી તેણીની રીતમાત વસ્તે તેણીને ઠપકો આપી શકતો નહિ; પણ તે ધણો ગુચવાતો તે ગુંગળાતો. તે છોકરીની રીતમાતમાં કાંઈ એવું હતું કે જેનાથી તે વગર માંગવે હાર પામતો. જો તેણી તેને વાસ્તે અણુમતો દેખાડતે તો તે તે અણુમમાં સાથે ગાયોગાય લડતો.

હને ને તેને જીતી હને; જો તેણીએ ખુલ્લો તીરસકાર બતાવ્યો હતો તો તે તે તીરસકારને પણ તેણે મારી દેવાવ્યો હતો. તેણી માત્ર તેને અમાડા કરી જતી હતી-અને તેવા સંજોગોમાં ને આપડો શું કરી શકે?

પ્રકરણ ૮.

એમ એક અઢવાડીયું પસાર થઈ ગયું; અને પછી માતબરની, મગર મેહરને લાગ્યું કે તે, આ લક્ષાપત્રી દારૂવાળાનો દીકરો, તેણીમાં ધણો મોટો 'ઇન્ટરેસ્ટ' લેતો હતો. તે બેરોનેટ બણીની તેની કાળજી અને તકેદારીનો તો કોઈ સુમારજ હતો નહિ; તે આખી રાત જાગતો બેસતો, અને બધા હીસાઓ ધણી સંભાળથી અને ખારીકાથી તપાસતો કે જેથી સર મેહરનોશજી માતબરનાં સંબંધમાં શું અવાયેલું શુંછણુ કોઈ રીતે સમુ થઈ શકે. તે તે જુદા બેરોનેટનાં લાભનાં સંબંધમાં કાંઈ મળી આવે કે જડી આવે તે ધરાદાયી બધા હીસાઓ તપાસવામાં બહુ મેહનત લેતો; તે, વળી, સર મેહરનોશજીની પોતાની પણ એવી તો મમતા અને માયાથી કાળજી કરતો કે જાણે તે પોતેજ તેવણનો દીકરો હોય-તેની મમતામાં એક અબજા જેવી નાજીકાત હતી, જ્યારે તે માયા એક બેટા માફકજ રાખતો હતો.

સર મેહરનોશજીનો તો તે મોટો ટેકો થઈ પડ્યો. તેવણ દરેક વાતે તે નવજીવાન સોજનીનીજ સલાહ લેતો અને તેના ઉપરજ બધો

આધાર રાખતા થયા. એ જોયા વાસ્તે ધણું દયાજનક હતું. તે ઘરડો માતપર ખેરોનેટ હવે તમામ નિરાધારીથી ને જવાન્યાનાંજ સરખાસર આધાર ઉપર જઇ પડ્યો હતો, તેનાં ઉપરજ તે બધી હમારત બાંધી બેઠો હતો. એ અનુભવવાનું ખરેખર દયા ઉપજાવતું જેવું હતું. પરંતુ સોરાળ દારવાળાને ઇનસાફ આપવા થકી અત્યારે કહેવુંજ જોઇએ ? તે દીલે દીલાવર જવાન સર માતપરની પરત્રા તેને મુદ્દલ જણાવવા દેતો નહિ. તે દરેક રીતનું તેજશું માન આપે, એક બેટ પોતાનાં બાપને આપે તે મીસાલ; અને તેવણને તે મુરખી ગણીને કાંઈપણ કામ કરતો હતો.

એકરાંએ તે જોયું અને તે મધુરી એ જોઇ ધણી ઓચંમે પામી. તે તેનાં બાપને ધણાં અધીરાં હેને ચાહતી હતી, અને તેવાંજ-તેણીનાં સરખાંજ હેને-તે પ્યારા પીદરને એ સોદરાળ ચાહતો. આં માન આપતો હતો તે જોઇ તે ચાતુરી અજાયબ થઇ. વળી, પછી તેણીએ આ પણ ‘નોટીસ’ કયું. તે કોઇ વખતે વાતચીતમાં આંખે હાથી સોદરાળ તરફ જોતી અને તેને માલમ પડી આવતું કે તેને આંખો ધણાં ધ્યાનથી અને ધણી આતુરતાથી તેણીનાં પોતાને એકરા બણી ચોંટલી હતી. તે ધણી વાર તેણી સાથે થઈ જવાની તકો શોધતો હતો, તે પણ તે દીલાવર નાઝનીનનાં જોવામાં આવ્યું. વળી વધારે તે તે અજાયબ આ ‘નોટીસ’ કરી થઇ કે જે અકસમાટીક તે તેની કં જતી તો તેનો મદીનગીમથો એકરો આતશ માફક બધો બહુ મારી રહેતો. તે તેનાં હાથો ને હોઠો બચાવેજી પડતા. તે, વખ જતાં, એ વિષે સેહજ અજાયબીથી વિચાર કરવા લાગી, જો

તેને વાસ્તેનો તુચ્છકાર તો જોવો અને તેજોજ હતો. પછી વળી તેનાં આપ તેનાંમાં (સોદરાઓમાં) વિશ્વાસ મુકતા થયા એ તેને ગમવા લાગ્યું. તેણીને હવે લાગ્યું કે તેના આપે એ જવાનમાં બરોસો મુકી સંબળી વાતો કીધી એ સાફ જ થયું; અને તોપણ તે તોખમની તકોબરીમાં મરી ચરી રહેલી માહાત્મ્યે તેઓ વચ્ચે હસ્તી ધરાવતા તદ્દાવતને તો વિસરી જવા પોતાનાં મનથી સાફ નાંજ પાડી.

સોદરાઓ તેની સાથે ઘણીજ થોડી વાતો કરતો; તે અનતાં સુધી સારા વખાણનાં શબ્દો તો કદી બોલતોજ નહિ; તેણી સાથની વાતચીતમાં સાધારણ સારા શબ્દો કે જે તે ઘણી સંદર્ભાધથી બોલી શક્યો હતે તે પણ તેણે અખાડાજ કર્યા. તે મેહરાં સાથે બાણુંજ થોડું અને તદ્દન અપખોગુંજ બોલતો; અને એવો જે એક અંતર તે સાચવતો હતો તે જોઇ મેહરાં પોતે પણ ઘણી ઉપકારી થઇ, કેમજે જે તે છેક લેપતો થઇ તેની સાથે વાત કરાવતો આવતે તો પોતાનાં ટેકને વિવેક સાથે સાચવી લેવા વાસ્તે તેણીને ઘણી મુશીબત પડતે. તેની એ દાનેશમંદી વાસ્તે તે છોકરી ઘણી આભારી થઇ. તેને તેની પોતાનીજ જગા ઉપર રાખવા વાસ્તે તેણીને ઘણું ભારી પડ્યું નહિ-પદ્મસાથી મેળવતા દરજ્જનો તે કાંઇ પણ લાભ લેતો ન હતો તે જોઇ તે છોકરી ઘણી ખુશી થઇ. અને તેથી તે કુદરતીજ તેની સાથે ટેકથી અને વિવેકથી રેહવા લાગી. તેમ કરવા વાસ્તે કોઇ રવેશની તેણીને જાસ્તી જોઇમત ઉઠાવવી પડી નહિ.

તેણીને લાગ્યું કે તેનાં પપા તેઓને સાથે રાખવાની કોશિશ કરતા હતા, કે તેવણુ તેણીને એ સોદરાઓનાં સંબંધમાં વધુ ને વધુ

આવે તેની ટકો શોધતા હતા. તેણીએ તે શોધી કાઢ્યું. અને વાસ્તે નારાજ થયું કે નહિ તેનાં નિર્ણય ઉપર તે આવી નહિ. સોહરાય તે આપ દીકરીની વચ્ચે પીકચર ગેલેરી ઉપર આવે તેમ ફરતો, અને તે વખતે તેને ભાગતું કે તે છેક સાતમે આસપાસ હતો. ઘણી જગ્યાએ મેહરાં કાંઈ વાત કરવાનાં 'મુઝ'માં હોતી ત્યારે એવી અંચળાઈથી ને ઉલટથી વાત કરતો હતો કે તે મગરૂર ન હોય. કપડા કીધા વિનાં આડ્યું નહિ કે તેની વાતો અત્યાર સુધી તેણીએ સમજેલી બધી વાતો કરતાં ધણી ચંદયાતી ને હોશ ભરેલી હતી. દરેક આગદો ઉપર તેનાં 'બુઝ' ધણું સુદ્ધ અને જોર હતા; તે દુનનગ્ન દીને એક તીક્ષ્ણ આહોશ 'નડગ' હતો, અથગ નુકનેચીત. તે ઉપરાંત તેની છાતીમાં બધો ગામ ગપાટાએ તો ભંડાર ભરેલો હતો. શેહરે શેહરની તે વાતચીત કરતો અને બાકી આપતો; તે એક સ્કોલર હતો-તે એક સ્ટુડન્ટ હતો; અને શું નહિ હતો એ અજાણી હતી. મેહરાં માત્ર મરને એ કપડાવાની જાણે ફરજન પડી કે એક દારવાજાનાં દીકરા સીવાય બધી રીતે ધણો અજાણીમયો હતો.

બાહાદુરી અને શુરાતનપણાં વિષે, ઉમદાપણા અને સ્વર્ગ માટે તેનાં પોતાના ખ્યાલોળી અલાહેદા હતા. જેમ મેહરાં માનતો હતો કે એ સઘળા ગુણો માત્ર 'એરીસટોક્રસી' વાસ્તેજ હતા તેમ માનતો હોય એમ દેખાતું ન હતું. મેહરાં આ જોઈ અજાણ્ય અને અજાણ્ય થઈને બીજાથી ફાટીજ ગઈ કે તક મળતાં તો ખાતકોબરી અને ખાનદાની સુગ જેને તેણી પોતે ધણી ચાહતી

જેમાં તે ધણું માનતી હતી અને જેને તે ધણું મોટું માન અપાતી હતી તે વાસ્તે તે ધણું સખખત મત ઉચારવાની હીંમત કરતો હતો અને એવી તકાવરી ને સુગ વાસ્તે તે ધણું કરડા ટીકકાઓ બેધડક કરતો હતો. શું એ તેનું મત અને ટીકકાઓ માનવા જેવા હતા ? ખાનદાની માણસોમાંજ ઉમદાપણું અને ખરાં તોખમી લોકોમાંજ અમીરી ખવાસ હોય છે એ વાતને તો તેણે હસી કાઢેલી મહેરાંએ જોઈ !

એક સાંજે તે સર મહેરનોશંઘ સાથે લાપજેરીમાં હતો, અને તેઓ વાતચીતમાં એટલા ગુંથાએલા હતા કે ખાવાનો ધંટ વાગ્યો તે પછુ તેઓનાં સગજવામાં આવ્યો નહિં. એ દીવસે તેણીના પપા કાંઈ અસાધારણ માદા જેવા અને શીકરમંદ દીસ્તા હતા. તે, તેથી બણી ચટકટકમાં પડી. તે માહાત્મ્યને બણી અકડવકડ થઈ.

“એટલા બધા ને શાને વાસ્તે એ લોકો વાતચીતમાં ચકચુર થઈ ગયા હોશે ?” મહેરાંએ મનસે શીકરથી પટપટ કીધી; અને પછી જ્યારે તેઓ બંને સાથે ડાઇનીંગ રૂમમાં બણી ઉનાવળથી દાખલ થયા ત્યારે તે મધુરીને લાગ્યું કે તે બેડ જણાઓ તેણી બણા જોવાનું અખાડા કરતા હતા, જાણે તે નાનુક તુમાખી ચહેરા ઉપર નજર નાંખવાની તેઓમાં હીંમત ન હોય તેમ. એ શું હતું ? સર મહેરનોશંઘના જઈક ચહેરા ઉપર બણે વિચારવંત અને બખી ખાધેલા જેવો દેખાવ નજરે આવતો હતો—તેવણુ ધણું અશાંત જેવા અને ઉશકેરાયેલા દીસ્તા હતા. તેવણુની રીતમાતમાં જાણે કોઈ ચીજ મેળવવા તેવણુ આતુર હોય ને તે વાસ્તે અંદરખાનંથી

કરગરતા હોય તેવું કાંઈ હતું; જ્યારે સોહરાય દારવાળા આતુર ને આશાવંત દીસતો હતો. એ શું હતું? મધુરી મહેરાં તેનાં મનથી ધણું વીરમય પામી.

“મેહરાં,” આખો વખત બોલું ગુપચુપ અને વીચારવંત અવસ્થાએ એસી ખાધા પછી ટેવન ઉપરથી ઉઠતાં સર મેહરનોશણએ કહ્યું, “તું માહરી સાથે વાતચીત કરવા વાસ્તે થોડીક મીનીટો ફાજલ પાડી શકશે, દીકરી? હું લાયબ્રેરીમાં જઈ બેસું છું.”

મેહરાંએ સરેસ્તા મુજબની નમનતાઈથી તે આપને હાકારમાં જવાબ દીધો, જેમ કરતાં તેણીએ જોયું કે સોહરાય તેણીનાં ચેહરા તરફ જોઈ રહ્યો હતો અને તેની આંખોમાં કાંઈ ઓચીંતો તેજસ્વી દેખાવ વ્યાપી રહ્યો—કાંઈક મોટી આતુરતા અને ખુશાલીની એક વિચિત્ર લાઇટ. પછી જ્યારે તેઓ એખલાં પડ્યાં—મેહરાં અને સોરાય—ત્યારે તે જ્યાં બેઠો હતો ત્યાંથી ઉઠ્યો અને તેણીની બાજુમાં આવી ઉભો. તે ધણો ઉશકેરાયેલો હતો, જ્યારે તે ચાતુરી તો શીરીન, શાંત અને ટેકદાર ને મગર દેખાતી હતી.

“મેહરઆનું,” તે બોલ્યો, ધીમાં અવાજે, “હું ઇચ્છું છું કે હું અહીં તમારા પગ આગળ ગુંથણીએ પડવાની હીંમત કરું અને તમને જે તમારા પપા સુચનાં કરવાનાં છે તે વાસ્તે મેહરઆનીભર્યો વિચાર કરવાને આગ્રહ કરી શકું.”

તેણીએ પોતાની શાંત ઠંડી આંખોએ તે ગંભીર દેખાવેલો ચેહરો જોયો.

“માહરી આગળ ગુંડણીએ પડવાનું તમારા જેવા ગૃહસ્થ માટે ધણું કઠું છે, મીઠા દારવાળા,” માતઅરની મેહરાંએ જવાબ દીધો; “અને મેહરઆની કરી અને દરગુજર કરજો-પણ જે માહરા વાહલા ને મુરખી બાવાજીને અને કેહવાનું છે તે મેહરઆનીભરેલી રીતે સમજવા અને સમજાવવાનું કામ તમારું નથી; અને તમારી એવી કોઇથી આજીવનની જરૂર નથી.”

સોહરાય દારવાળાનાં બરડે તે સીધા જવાળયા પાણી ઉતાર્યું !

“પણ, મેહરઆનું તમે જાણતાં નથી-અને કેહવાની રજા—”

તે તુમાખ અને તોરશી માથું ફફડાવી બાજુએ ખસી ગયો; તેનાં તેજસવી હોઠો ઉપર તીરસ્કારનાં મળકાત સાથે તેને બેસતો અટકાવવા એક રાણીનાં ઠોરાળી તેણીએ પોતાનો એક હાથ લાંબો કર્યો.

“પારડન મી, મીઠા દારવાળા; માહરા પપા અને માહરી વચ્ચે ઘનટરશીયર થવા હું કોઇનેથી રજા નથી આપતી. હાલમાં માહરે તમારી દરગુજર ચાકી લેવાની છે, કેમજે અને માહરા પપા આગળ વખત ખોહયા વીના જવુંજ જોઇએ.”

અને બીજે એકબી જયાહા શબ્દ બોલ્યા વિનાં, જુકાઇએ પાછું તે બેણી જેવા પણ વગર, તે ત્યાંથી હરણીની ચપળતાએ નિકળી ગયો. બાપડો સોહરાય ! પ્યારધેક્ષો સોહરાય ! તેણે તેણીને એમ નેની સાથે આવી તોછડાઇ વાપડી ચાલી જતી જોઇનેથી ઇચ્છ્યું કે તેની બેણીનાં તેનાં મોઢા ધીકકર છતાંબી તે પાછો તેણી કને જાય અને પોતાનો ટેક ને દરજજેથી ખોલી, તેનાં ગુંથણ મંડીએ પડી તેણીને તેને

માટે મેહરમાંની બધી વિચારવા સમજાવે. અરે, પ્યાર-પ્યાર-કવિ-
ઓએ તને દીવાનો ગણેલો છે તેમાં કાંઈખી ખોટું છે ? તું, ખરેખર,
અકકલમંદોને પાગલ બનાવી દે છે અને ડાહ્યા, શ્યાણ, શીખેલા
ઓને મુખ, દીવાના અને ચક્રમ કરી મેસે છે. દોસ્તો, દુન્યામાં
બધી ચીજની તલબ કરજો, પણ કદી કોઈ છોકરીનાં પ્યારમાં
ના પડતા !

“આટલો બધો ‘ઇનસોલન્ટ’ બનવાની એણે કેમ હીમત કીધી ?”
ડાઈનીંગ રૂમમાંથી બાહાર પડતાં ચાલમાં પોતાનાં ઉશકેરાયેલા જીવને
શાંત પાડતાં મેહરાં ઘણાં કચવાત ને કોઢથી બેલી. “એ માહરા
પપાતું કેહલું મેહરમાંનીથી સમજવાની મને અરજ કરે-એ, એક
દારવાજો, એક હલકાં ખાનદાનનો સખશ-મને, એક બેરોનેટની
બેટીને, એક ખાનદાની છોકરીને !”

તેણીની ચક્ષુઓમાં પાર વિનાનાં ધીકકારનાં જવાબાજ જળતાં
જોવાના હતા; તે નાજુક હોઠો અમાધ તીરમકારનાંજ હસ્તાથી વળ
ખાતા હતા; તેણીનો રૂપાજો એહરો સળગેલા કોલસા માફક લાલચોલ
ચન્ન આવેશે અને તપી ગયેશે હતો.

તે, પછી, જરા વાર થોળી પોતાનાં જીવને શાંત પાડી નરમ
પગસે ચાલીને લાયબ્રેરીમાં ગઇ, અને ત્યાં પોતાનાં પીઠરને તેવણની
માનીતી ઇઝીચેર ઉપર ગોથવાઇને બેઠેલા જોયા.

“બારણું ઢાંકી દે, મેહરાં,” તેણીને આવેલી જોઇ ખુરસી
ઉપર તડા થઇ બેસતાં તે બેરોનેટે કહ્યું “હું તાહરી સાથે કોઇનાંખી
ખસલ નાંખ્યા વગર વાત કરવા માંગું.”

તે દીકરીએ તેને ફરમાવવામાં આવ્યું તેમ કાઢું, અને પછી તે અંદર ગઇ. તેણીએ જોયું કે તે જૈંક ચેહરે આસુઓથી ભીંજી ચેલો હતો, અને તેવણે પોતાનો એક હાથ લાંબો કર્યો.

“મેહરાં, માહરી વાહાલી દીકરી, અંહી આવ” તેવણે કહ્યું—
“અંહી, કે જ્યાં હું તને કીસ કરી શકું” અને તાહરી આગળ આંજુઓ ને કાલાવાલા કરી તને સગની શકું”

તે તેવણનાં પગ આગળનાં એક નાનાં સ્ટુપ ઉપર ખેડા, તેવણનાં ગુંથણો ઉપર પોતાનાં જાને હાથો પ્યારથી મુકીને; જ્યારે તે નત્ર. રેતવતી, આનુર આંખો, તે ચંમરો લેો ચેહરે જોવા લાગી. તે એટલી અજબ થયેલી હતી કે કાંઈપણ ખોલી શકી નહિ; પણ સર મેહરનોશજી જાણે શરૂ કરવાની ઉતાવળમાં હોય નહિ તેમ દીસ્યું.

“મેહરાં,” આપદે તેવણે કહ્યું, “મહા આવી પુગેલી છે. ઓહ, માહરી દીકરી, જ્યારથી દુઃખને કાળાશ માહરી નજરની આંખો આંજુ કરી વળેલો છે ત્યારથી આજેજ પહેલી વખતે મેં આશાનાં ઉગ્નશનાં કીરણને જોયેલું છે, અને હું ખુશાલીથી માંદો, દુખજો ને ખેસુધ જોવો થઇ ગયેલો છે. ઉ! મેહરા, મેં એક રસ્તો જોયેલો છે કે જે વાટેથી હું ખચી જઇ શકું તેમ છે.”

પછી તેનાં જોરે તેવણને દગો દીધો; જે હીમતથી અત્યાર સુધી તેઓ ટકી રહ્યા હતા તે દબાવીણ બની તેવણને તજી ગઇ

અને તે જૈન ધર્મને પોતાની બેટી બળી વાંકો વળી એક અચ્ચાં માફક રહ્યો.—આગુરતા, અધીરાઇ અને દુઃખ ને નીરાશાનો તે એક માહાસાગર રોયો.

“ફક્ત ખુદા એખજાને રોશન છે કે મેં કેવું કેવું ને કેટલું બધું ખમ્યુંછા!” તેવણે ક્યકાંઓ વચ્ચે કહ્યું, “મેં મને હીણાચેસો, તોછડાચેસો—દયાહીણુ જલગ્નત્રાએ ગયેસો જોયો છે—માહરી દોલતની ખુદારી થયેલી, માહરાં નાખને નાગેશી લાગેની અને માહરાં એકનાં એક નાણુક ફરજંદને રોજની રોટડી વારને વંહીતર કરતી જોઇ છે। મેં મને પોતાને એક ચોર, બદમાસ, દગારો કેહવાતો સમજ્યો હતો, અને તે બધાંએ મને હેકજ મારી નાંખ્યો હતો. હવે—આહ, ખુદા!—તે બધું ખલાસ થઇ ગયું છે—સઘળું સીધા વાદળું ખંખેરાઇ ગયું છે. જે બધા બયાનક ખ્યાલો મેં વિચાર્યા છે તે હવે ખરા નથી પડતાનાં, મેહરાં!”

“માહરા પપા, માહરા ગરીબ પપા, તમે ત્યારે કેટલું બધું સોસ્યું!” તે તેવણનું માથું પ્યારથી પસવાડી ઓલી. “અને તમે મને નહિ કહ્યું. હું અરધી બી વાત જાણતી નથી.”

“હું તને એ કહી શક્યો નહિ, માહરી ડારલીંગ. દુન્યામાં એવી બી ઘણી ગમખવારીઓ છે જે શખ્દોમાં મુકી શકાતી નથી. માહરી બી દલગીરી તેવીજ હતી—ખુદ તેના આકારેજ મને ગભરાટથી વ્યારો બનાવી મેલ્યો હતો. તે ખલાસ થઇ ગયું છે, ઠેક ગોડ!—હું એ બધાંને માટે તદ્દન નાલાયક છેઉં, છતાં હું આશાનું કીરણ જોઇ શકુંછ. હું માહરી સનમુખ સુખનાં વરસોનું એક લંબાણુ મેદાન

અરકાઇ પહેલું જોડે. હું માહરાં નામને જેવું અને તેવું કીર્તીવંત ટકી રહેવું દેખી શકું છું—હું માહરી દીકરીનાં બચ્ચાંકચ્ચાંઓને માહરાં ગુંથણ ઉપર બેસી ગેત્રમમ્મત કરતાં જોઈ શકું છું. અને તે વાસ્તે હું પરવરદીગારનાં હજારો હજાર શુક્ર કરું છું!”

તે માહરાં આપના આ ખુશાલીમાં સખુનો સમજ તે જાનોનીસાર હોને ચાહી જાણનારી નીકૂ દીકરીનો ચેહરો આતંદથી ઉગી નીકળ્યો.

“હું પોતે ધણીજ ખુશી છેઉં, વાહલા પપા,” તે મીઠાસથી બોલી, “મને જેમ તમારી દક્ષગીરી વાસ્તે લાગતું હતું અને મારો જીવ બચા કરતો હતો, તેમ હવે હું તમારી ખુશાલીની અનુભવી શકું છું ને તમારી ખુશાલીમાં માહરાં સર્વોત્તમ ભાગ સમજાજે. મેં તમારે મારે માહરી જીંદગીની વેચી નાખી હોને, જો તેમ માહરાથી થઈ શક્યું હોતો.”

તેવણ તેણી બણી જોવા લાગ્યા, અને મહેરાંએ તેવણની આંખોમાં કાંઈ આતુરતાભરેલી ખીહક ફેંટાયલી જોઈ. તેવણે તેનાં નાજુક બાંઓ ઉપર પોતાના બંને હાથો મેઢ્યા અને તેણી તરફ ધણી આતુરતાથી, ધણી ઉશકેરણીથી, ધણી ખીહકથી ધારી ધારીને જોવા લાગ્યા.

“બધું તાહરા ઉપર આધાર રાખેછ, મેહરાં,” તેવણે કહ્યું—“બધું તાહરી એખલી ઉપર છે.”

“માહરા ઉપર, પપા?” તે ચક્રીત થઈ બોલી. “એ કેમ બની શકે, વાર?”

“તું હમણું બોલી કે મને બચાવા તેં તાહરી જીંદગીથી વેચી દીધી હતે. શું તું માત્ર એ બોલીજ કે ખરેખર એમ કરતે?” તેવણે પુછ્યું.

“હું તેમ કરી બળવતે, જે તેમ બન્યું હતે તો,” તે વાહલી જીજીએ હીમતથી ઉત્તર દીધો. “હું તમારા માટે-અને આપણા માનવંત કુટુંબને નામોશીમાંથી ઉગારી લેવા વાસ્તે એક તો શું પણ જે હજારો હતે તો તે સઘણી માહરી જીંદગાનીઓ મેં આપી દીધી હતે.” તે માહયુએ સાગણીથી વશકેરાઈ આવી ધણાં જ્ઞેશથી કહ્યું અને એ વખતે તે ગોરા, રૂપાળા ચેદરા ઉપર જે ખરાપણું અને સાચી પ્રમાનદારીનાં ચીન્હો હતાં તે, વાહલા વાંગડો, ખરેજ જેવા જોગ હતાં. તે કેટલી સુધ્ધી, કેટલી શુરવીર. પોતાના કુટુંબની નોક માટે કેટલી દરે મરી શીટવાવાળી હતી તે તેણીના આ ઉશકેરાયેલા અવતાગમાં જોખમે ચોખ્ખાં જણાઇ આવતું હતું. તે શુરવીર બાળા! તે તોખમની તકોબરીમાં અટવાયેલી તરણ તારણી! તેણી પોતાનાં ખાનદાનને માટે એક સળગેલી ચેહમાં પણ જઈને જુરકો મારી જીવતી બળી મરવા તૈયાર થઇ જાય તેવી હતી.

“તુંને તાહરી જીંદગી નથી આપી દેવાની, દીકરી; તુંને ફક્ત એક ‘પ્રેમયુદીસ’-તાહરો એકતરરી ધખારો-બાજુએ મુકી દેવાનો છે. સમજ, મેહરાં. સોરાબ દારવાળા ધણા ઉત્તમ ખવાસનો છે, એક ખરેખરા અમીરી ખવાસનો કહું તો ચાહે. તેણે એક એવી માંગણી કીધીછ-અરે, માછ ડાર્ક્લીંગ, તેની માંગણી કેવા શખ્દોમાં તે કહેવી તે પણ મને સમજ પડતું નથી, તે એટલી બધી ઉત્તમ છે! પહેલ્લી બારીમાં

થોડીક ચોક્કસ શરતોએ જે હું તને પછી કહેવશ, એ અને પાછા પચાસ હજાર રૂપ્યા ધીરવાનો છે, કે જેથી આપણો ‘માતપર માહાત્ત’ માહરા વડવાઓનું પુન્યવતું પ્યારું ઘર આપણા હાથમાંથી જતું રહેશે નહિ; પછી વરી એ માહરા ખાને બીજા પચીસ હજાર રૂપીયા જમે કરાવશે કે જે વારને હું તાડરા કઝાન દોરાવના કરજમાં છેડું અને એમ કાધાથી એ રકમ જ્યારેથી હશે ત્યારે હું તેને પાછી ‘રીપં’ કરી દઈ શકશ ને માહરાં નામને જરાબી બટો લાગી શકવાનો નથી. છેવટે, એણે ખુદ પોતાના ગજવામાંથી માહરું દરેક કરજ ભરપાછ કરી દેવાનું માથે લીધું છે. એ દરેક ચીજ પોને સંભાળી લેવાનો છે અને તેથી હું છુટો થઈ જવાનો છેડું-આહ, છુટો કરજથી, છુટો દારૂન વિચારોમાંથી, છુટો નામોશીમાંથી, મેહરાં તું સમજી શકે છે ?”

મેહરાં કાંઈપણ બોલી નહિ; તેનાં બાપની ખુશાલી તેણીને ચક્રબ્રમ કરવાને પુરતી હતી અને તેથી તે કાંઈબી બોલી શકી નહિ.

“હું એ બોલોબી બોલી શકતો નથી, મેહરાં-હું મોઝો થઈ જવાનો છેડા” તે જઈએ એરોનેટે ખુશાલીથી જારી રાખ્યું. “હું માહરો પોતાનો, માહરા કુટુંબનો, માહરી જાગીરનો દમામ જેમનો તેમ જાળવી રાખી શકશ—હું માહરાં નામને નામેશીનો એકબી દાઘ લગાડવા દીધા વિનાં ઘણાં સુખર્યા અને સંતોષથી મરી જવશ. અને જે ભયાનક ‘ઓરડીવલ્લ’ (કસોટી) માંથી હું પસાર થયોછ તે દુન્યા કદી જાણી શકવાની નથી.”

તે દીકરીએ ફક્ત તેણીનાં ધરજના નયના હાથો ઉપર કીસ કીધી અને તેઓને પ્યારથી પસવાડીયા કીધા.

“એ એક સૌથી ઉત્તમ, સૌથી માયાળુ અને સૌથી ઉદાર દીકરો સખશ લાગે, હું મીં દારવાણાને મીન કરું,” તેણી બોલી; “પણ, પપા ડીયર, મને કેહો તો ખરા કે એ બધું માહર ઉપર શા વાસ્તે આધાર રાખેછ? હું સંજી શકી નથી.”

“તે તાહરા ઉપર અને તાહરી એખલી ઉપરજ આધાર રાખેછ,” સર મહેતોશજીએ જવાબ દીધો. “તું એમ કાંય કલ્પેછ કે સોહરાય દારવાણા આપણુ સખજાને મદદ કરવા તૈયાર છે?”

“કારણ કે તાને મદદ કરવાનો તે એક હક છે, પપા.”

“નહિ,” તે બેરોન્ટે જવાબ દીધો, “તે મને મદદ કરવા તકવાર થઇ ગયોછ, કેમજે એ તુંને ચાહેછ.”

“મને ચાહેછ!” ગુરસાથી તેણુ ફફડાતી તે મધુરીએ તેવણનાં શબ્દોનો પડધો પાડ્યો.

“હા. તને એ સોહરાય ચાહેછ, એક એવી રીતે કે જેવી રીત મેં આજ સુધી કદી કેઇ જવાન્યામાં જોઇ નથી,” તે બાપે ઉત્સાહથી કહ્યું. “એ તને ચાહેછ. અને તુંને એની ધણીઆણી બનાવવા માંગેછ.”

ધણાં ઉંડા વિચારોના ગારમાં લાંબો વખત વેહેર ગરક ગયેલાં એક મનુષ્યને ઓચીતો એક સર્પ દંખ દે છે ત્યારે તે જેમ ચમકી ઝમકી-ઉછળે છે, તેજ માફક માતખરની મગર મેહરાં પોતાના

આપનાં ડેહલા સમુતો સમજી અગાધ તીરસકારથી કુદારા મારતી એક દડા માફક ઉછળી ઉભી થઈ !

“તેની ધર્મીઆણી !” ગુસ્સાથી ગુંગળાયેલા અવાજે તે આતુરીએ પુકાયું. “પપા, તમે જે બોલો છો તે સમજી શકો છો કે ? પપા, તમે તમારી સુધ્ધીમાં છો છો કે ? હું-માતૃચરની મેહરાં-એક એરોનેટની બેટી-તેની ધર્મીઆણી, આપ બુન્યાદ વગરનાં એક દારવાણાનાં દોકરાની !”

“એન્ડ વ્હાય નોટ, માઇ ડારલીંગ ? વ્હાય નોટ ?”

“તમે મને એવો એક ‘ફેસેસ્યન’ કરો છો ? હું એક એરોનેટની બેટી છઉં. માહરી રંગોમાં ખરે મરં ખાનદાની, નીરમળ, ધાકું લોહી દેડે છ. એ તો કોઇ ટાંછ ત’બોલી છે, છેક હલકે વાંધેનાં કુટુંબમાં જન્મ પામેલો. હું, મેહરાં માતૃચર, એને પરણું ! હું તે અગાઉ એક હઝાર મોડને મરી જવશ.” એટલું બોલતાં તેણીની આંખોમાં જાણે આતશજ પ્રજ્વળી રહેલા દેખાયા. પાર વગરનાં ધીકકારનો જાણે સળગેલો બમ્બુકાદાર અંગારજ તેમાંથી બહાર નિકળતો હતો; ને તે કોમળ છાતી ઉશકેરણીને મારે બધી હાંફતી હતી.

તેવણ પોતેબી હડયા, અને તેણીની કને જઈ ઉભા-એક દાવાનળ દુઃખનું દયાજનક પીકચર.

“તું ના પાડે છ, મેહરાં-તુ, માહરં એકનું એક ફરજંદ, કે જે માહરે માટે મરી જવા ખુશાલી જાહેર કરે છ ? તું ના પાડે છ ?”

“હું તેથી જ્યાદા શું કરી શકું ?” તે હઠરાવેલા સાહદે ગુસ્સાથી બોલી. “મેં તમને માટે માહરી જીંદગી આપી દીધી હતે; પણ હું

એને પરણી શકવાની નથી-એક 'કામનર'-એક દારવાળાનો દીકરો, એક શખશ કે જેનાં હાથને અડકવા વરીક હું ના પાડું છું. એ ઉદાર દીલનો છે ખરો, પણ તેનાંમાં તેના ખાનદાની ખાસ્યનાંજ ઉદારતા છે, કે જે અને ખરીદીને તે દેખાડવા તૈયાર થઈ ગયોછ ! એવા ખરીદતા પૈસા શું ચીજ છે, પપા ? એક લાખ બે લાખ રૂપ્યા ! અલબત્ત, તે કરતાં લાખ દરજ્જે વધારે માહરી કીંમત તમારે આંકવી જોઈએ. એ હ, આવો એક દાહરો જોવા હું કાંઈ જીવતી રહી હોવશ ?”

તેણીનાં ગુસ્સાદાર ખોસોના રોહ હેથળ બધા તણાયેસો, દુઝેસો, નિરાશાથી ફારી મરેલા જેવો એક અગાધ ગમખવારીની હાથ ફેંકી તે ખેરોનેટ પાછો ખેસી ગયો; અને તે વખતે તેનાં દુઝળા એહરા ઉપર જે નાશીપાશીનો ભખી ખાધેલા જેવો દેખાવ બ્યાપી રહ્યો તે જોઈ મેહરાં માતખર, તેણીની છાતીમાં પ્રજ્વરતા ગુસ્સા છતાંખી, ઘણી દેહસ્ત ખાઈ ગઈ.

“વેરી વેલ.” એક તાખેદાર ખાળકની નખળાઈ ને તાખેદારીથી તે જોઈ ખેરોનેટ કહ્યું, “એ બની શકવાનું નથી, મેહરાં. હું તને કોઈ વાતનો ફોર્સ નથી કરવાનો, દીકરી-તું માહરં એકનુંએક વહાલું કરજંદ છે. હું બચી જવાને લાયક નથી. આશાનું હવે કોઈખી કીરણ નથી-ફટ આફત-સીહા ઓળો જે હવે તો વધુને વધુ ધડો થતો જાયછ.”

“હું માહરં પોતાનું વેચાણ નથી કરી શકવાની, પપા,” તે દીકરીએ પણ નાચારીથી જવાબ આપ્યો-પોતાના બાપની નાચારી જોઈ તે પોતાનો ગુસ્સો જીતી ગઈ અને સાવ લાચારીનોજ દેખાવ

તેણીનાં ઉપરથી માલેજ સ્પષ્ટ આવ્યો. “જો એ ખરેખરો ભલો અંદો
ઉદાર હોય તો તેણે અમી કહ'ગી ચરત કીધા વિનાં મદદ કરવી
જોઈયે-એજ ખરી ઉદારતા છે, એમાંજ સાચી મોટાઇ છે.”

“પણ, મેહરાં, એ તુંને ચાહેછ,” તે બાપે કાંઇક આશ્વાસી-
આતુરતાથી કહ્યું. “એ મને કહેછ કે એને તુંને વરસો થયાં ચાહેલી
છે, છેક તેની છોકરવન ઉમરથી. એક છોકરો હતો ત્યારે એ અહીં આવેલો
તે ત્યારે તાહરા ઉપર ફકટ એકજ વખતે એની નજર પડી હતી. એ
કેહછ કે ત્યારથીજ એ તને ચાહતો થયોછ-કે ત્યારપછીથી કોઇ
બાનુનાં ચેહરા ભણી જોવાનીબી તેણે દરકાર કીધી નથી. તાહરે વાસ્તેનાં
એનાં પ્યારમાં કાંઇ ધણું જોરાવર છે ! એહ, મેહરાં, શું એ કાંઈ તાહરા
જીમર ઉપર અસર કરી નથી શકતો-આપ સાંખા વખતનો, મુંગો,
વરસોનો ચીબ્બટ પ્યાર?”

“એ મને ચાહી કેમ શકે ? એ તો તે વખતે છેક છોકરવન
ઉમરમાં હતો,” તે દીલચરપ દુહીતાએ ધીકારથી તકરાર કીધી. “એક
છોકરવાદી પ્યાર શું છે ? હી વોઝ એન ઇમ્પરટીન્ટ બોય, નહિ તો
એવું સ્ટુપીડ વીચારવાની એ કદીબી હીમત કરને નહિ.”

“પણ એ હવે વધુવાર એક છોકરો નથી, મેહરાં દીકરી,” નાચા-
રીથી ગમખવાર અવાજે તે બાપે તેને યાદ આપી.

“નહિ, પણ એક છોકરવાદી ‘ઇમ્પરટીન્ટસ’-ગેરસલુકાઇ-
હજી એનામાં છે,” તે દીકરીએ રોકડું પરખાવ્યું. “હું એ નથી
કરી શકતી, પપા. માહરામાં જીંદગીનાં પ્યાર કરતાં તોખમની

તકોબરી વધારે છે. હું આપ સમક્ષને પરણી શકતી નથી,
જેનામાં ઉચ્ચાં ખાનદાનનું નયનમાં નમનુંથી તત્વ નથી.”

તે કમકમીને ઝડપથી ફરી ગઈ. અને પછી બીહકથી નીં
જોયું. ત્યાં તેણીનાં પગે આગળ તે બાપ ગુંથણ મંડીએ પડે
હતો, તે સફેદ માલેતોઝાર મગફર શીર આબુજી કરતું નીચે ઝુ
પડ્યું હતું અને તેણે તેનાં બંને હાથો લાંબા કર્યા હતા.

“જો, મેહરાં, હું માહરાં ગુંથણ ઉપર પડીને તાહરી પા
અરજ ગુમફર; માહરે ખાતર, ખુદાને ખાતર, મને મદદ કર-નિરાશ
અને નામોંશીમાં મને મરી જવા વાસ્તે ના તરછોડી જા !”

“તમે મને ના રીખાવો !” તેણીએ પુકાયું. “ઓહ, પપ
એમ માહરા પગ આગળ તમે ગુંથણ મંડીએ ના પડો. તમે ઉ
જાઓ. એમ તમે મને શરમથી નાં મારી નાંખો !”

“ત્યારે તું માહરી અરજ વાંચશે, મેહરાં-તું મને બચાવશે !
તેવણે કહનાત કર્યો.

“મને આવતી કાલ સુધીનો વખત આપો” મેહરાં બોલ
“હું-હું તમને એકદમ જવાબ દઈ શકતી નથી.”

અને ઉતાવળથી વાંકી વળી તેવણનાં કાહેલી એહરા ઉપ
પોતાનાં ધુન્નતા હોઠો દાખી તે તે ઝોરડો છોડી જતી રહી.

આવતી કાલ ! તેટલા વખતમાં તે શું વિચારશે ? તેણી ક
થોડા કલાકો ફાજલ હતા, એટલા વખતમાં તે શું એ માંગણી વાર
મેહરખાનીબર્યા ખ્યાલો કરશે ? તોખમની તકોબરીમાં મળાં સુધ

હુબી ગયેલી એ બેરેનેટની બેટી શું સધળી સુમ બાબુએ મેલી દષ પોતાનાં પ્યારા પીદરને માટે એક દારવાણાનાં દીકરાને પરણવા તમ-ચાર થશે ? જે મરદનાં હાથને વટીક અડકવા તે અગાધ ધીકકારથી ના પાડતી હતી શું તેનીજ સાથે તે જીંદગીની પાર બાંધવા હા પાડશે ? શું એ જરાપણ બનવા જોગ છે ?

પ્રકરણ ૯.

એ સાફજ થયું કે મેહરાને પોતાનાં આરડામાં રાંહસાબર અને ધસારાબધ ચાલી જતાં સોહરાબ દારવાણાએ જોઇ નહિ; નહિ તો તે રૂપસુંદરીને કાપાયમાન અવતાર નિહાળી તે આશાવંત જવાનનું જીગર તેની છાતીમાં અગાધ નાશીપાશીથી રૂંધાઇ જાયું હતે. તે ધણી ઘાટકી રવેશે તે બાપડા બણી ગેરમનિસાશી અને લાગણી વગરની બનતી હતી. તે તેનાં તરફ ધણા જોરસાથી અને ગુસ્સાથી ક્રોધે ભરાઇ હતી, કેમજે તેણે તેણીને તેની પોતાની ધણીઆણી બનાવવાનો વિચાર કરવાની હીમ્મત કીધી. ફકટ પૈસાના જોરે-એક નશીબદાર અકસ્માતની બરકતે-તે તેણી સાથે પરણવા માંગતો હતો ! તેનામાં ન હતું તોખમ કે ન હતું ખાનદાની ખમીર, અને તે છતાં તેઓ વચ્ચે હસ્તી ધરાવતા એક મસમાટા તદ્દાવતને જીલી જવા જોટકો તે અપંગ બન્યો ! તે તેની દોહતનાં જોરે તેણીને-માતબરની મેહરાં-એક બેરેનેટની બેટીને-પોતાની ‘લવલ’માં લાવવા માંગતો હતો !

તે તુચ્છ બુદ્ધિનો નીમકહરામ—તે એક હલકા જીવનનો દોષાત-
મંદ દેવ ! જેના ધરની તેને કુત્રી પશુ ન મળે તેજ ધરની
ચુત્રી મેળવવાની તે સરકશી કરતો હતો ? ખુબસુરત મેહરાં ચુસ્તાથી
બધી ઉછળી અને આગની માફક બધી ધમધમી આવી.

“મને ચાહવાની એ વાત કરેછ !” તે ફફડાત કરતી પુકારી
હી—“એની છોકરવાદી ગેરસલુકાઇને એ લવ કહેવડાવેછ, અને વળી
એ બધું માહરા પપાને પશુ એણે કહ્યું ! હુ ટોક ઓફ હીઝ કોન
સ્ટનસી હુ મી ! શું ત્યારે એ મને એક સફેદ ગુલામ સમજેછ, ?
જેને એ સુનાના ચળકાતથી આંજી નાખી ખરીદ કરવા તબયાર થા
ગીયો છે ? બીઆરા માહરા પપાને પૈસાની જરૂર છે અને તેથી એ
તેનો લાભ લઇ માહરા પપા પાસે માહરું વેચાણુ કરવા કપુલાવેછ
કદમ છે !”

હાથની ધણી જોડથી અદ્ય વાળી અને બળતા કાલસા-
દુકડા માફક ચકચકતી આંખો સાથે તે ધણી ઉતાવળથી ઓરડા
એ ત્રણ ફેરાઓ ફરી.

“એ તદન એક વેપારી સાટાં જેવું દીસેછ !” તે કડવાસ
તેના મનસે બોલી. “એ તો એમજ હોય એમ દીસેછ. માહરા પા
કોઇ દુશ્મન તદન ખુહાર લઇને બેઠાછ અને એવણુને પૈસાની હાડેહ
જરૂર છે. આય માણસ આવી ઉભેછ અને કેહછ કે તે પૈસા તે
જીને મળી જકડશે; પશુ તે પૈસાની કીંમતમાં માહરા બાપને પોતા
બેટી આપવાની છે. એક ખરા ખાનદાની માણસે, એક ખરેખ
અમીરી ખાસ્તત ધરાવનારાએ તો પૈસા એમના એમ આપી દી

હતે--પૈસા ધીર્યાં હતે--આવી કશીયી હલકી શરતો કીધા વખર, અને નહિ તો એવી ઓફર કરવાનુંજ અખાડા કરતે. તે પોતાનાં પૈસાની કીંમત માંગેછ. આનાં કરતાં વધારે હલકતપણું શું હોઇ શકે ! આનાં કરતાં કોઇખી ચીજ વધારે એક ખાનદાની અને એક ખાનદાન વગરના વચ્ચે હરતી ધરાવતા જોરાવર તફાવતને પુરવાર કરી આપી શકશે ? એ મને, ખરું જોતાં તો, ખરીદવાની ઓફર કરેછ--મને, માતજરની મેહરાંને ! આઇ વિલ નૉટ મૅરી હીમ. આઇ વુડ રાધર ડાઇ ! એક હલકાં, ખાનદાન વગરનાં, તુચ્છ બુધ્ધીનાં કમીનાંને પરણવા કરતાં હું કાતીલ મરીયાઇ, સમ્પત્તમાં સમ્પત્ત વૈહીત્રું, જીખ, ટાઢ તડકો વધારે ખુશીથી વેચશ !”

તે છોકરીએ દ્રઢ નિશ્ચય કર્યો. તે તેને કદી પણ પરણવાની હતી નહિં. તે તો તેને દેખાડી આપવા માંગતી હતી કે એક હલકે વાંધેનાં લગન કરવા કરતાં બીજું કાંઇ પણ ખમવા હંમેશાં એક સાચ્યાં તોખમવાળી છોકરી તૈયાર થઇ જતી હતી. તે તેને એમ દેખાડી આપવા ચાહતી હતી, અને તે ખ્યાલ માત્રએજ મેહરાંને મઝાહ અને મોજ આપી ! તેણી પૈસાનાં તકલીદી ચળકાત કરતાં એક ખાનદાનની વધારે પરવાહ કરતી હતી; જે તેની આગળ પુરવાર કરી આપવાની હતેહનાં તે ખ્યાલો જોવા પડી. તેની પાસે પૈસા હતા અને તેણી કને ખાનદાન હતું. એવાં એક અમીરી ખાનદાનને તે પોતાનાં પૈસા વટી કદીખી ખરીદ કરી શકવાનો ન હતો !

તેણીએ જે સમ્પત્ત, નાતરસ, તાણાબણીભર્યાં શબ્દોમાં તેને આજે કેહવાની હતી તે પાછા અને પાછા પોતાનાં મનથી ચાદ કર્યું,

તે અમાધ તીરસ્કારથી તેની માંગણી તુચ્છકારી કાઢવાની હતી—અદારવાળાનાં દીકરાની, કે જોણે તેનાં પ્યાર અને પૈસાથી તેણીને અપમાન કર્યું હતું.

પછી તે પોતાની મેળે દાંએળાંએ થઈ જવાનો હતો, મેહરાંએ વિચાર્યું. તે માતખર માહાલ છોડીને જતો રેહશે અને એ બધું બનવાબેગ હતું કે તે તેઓનાં ફરી જોવામાંથી કદી આવશે નહિં. અલબત્ત, તેણીનાં પપા તેને ધણો 'મીસ' કરશે—તેની માયાળુ ખાતર ખરદારી અને ચાલુ કાળજીવંત હેત તે ખીચારો બાપ ખોહી મેલશે ખરો; અને વળી તેણીને પોતાને પશુ તેની ખોટ થોડી ધણી લાગવાની હતી તો ખરી, તે છતાં તેને ચાલીજ જવાનું હતું. તે ધણો દયાળુ અને ઉપયોગી પુરવાર થયો હતો; પરંતુ આ તેની ગેરસલુકાઈ અને ન છાજતી હીંમતે તેની સઘળી કાળજીભરેલી મેહનતને લાઘવ લગાડવા જેવું કર્યું હતું. અને તેથી તે ગમે તેવો ખપનો માણસ હોય ને તે ગમે તેવી સેવાખી બજાવતો હોય તોયી તેને માતખર માહાલ છોડી જવા દેવોજ જોઈએ.

“જો હું સાચ્યું કહું તો,” મેહરાં જરા વારે શાંત થઈ ખોલી, “મનેયી એ એક ચોક્કસ રીતે ગમતો થતો, જો એણે આવું એક આપઘાતીક પગલું બધું નહિં હોત તો. બટ ધીસ આઘ વીલ નેવર પારડન !”

આવો એક માણસ—આવો ચંચળ, આવો ખુદ્ધીશાળી, આટલો બધો જરદાર—તેણીને ચાહતો થયો હતો તે વાતની એક અબજામાં ખેદ થવી જોઈએ તે મગરૂરી કે ખુશાલી તેણીમાં બધું થોડા દરજ્જે

પણ ઉત્પન્ન થઈ નહિ; તેનાં તરફથી તે એક કોમ્પલીમેન્ટ જેવું હતું-પરંતુ તેણીએ તો તેને એક ધનસદૃશ ગણ્યું !

તે પોતાનાં વિચારોમાં વધુ અને વધુ ગરક જતી ગઈ. તે જતો રહેશે; તે તેઓના રસ્તા વચ્ચેથી કદાચ સદાકાળનો ખસી જશે; અને પછી વાદળું ઠડાકા અને ધડાકા કરતું ગગડી પડવાનું હતું-પછી શરમાઈગી, નાંમોશી, નાગ્યારી અને સત્યાનાશીનાં સેહતાનનો ઓળો દેખાવાનો હતો ! માતપર માહાલ એ દારવાણાનાં દીકરાનાં હાથમાં જતો રહેશે; તેણીના કઝીન દોરાખ માતપરનાં જાણવામાં આવશે કે તેની પોતાની દોલત લુટાઈ ગઈ હતી, અને ત્યાર પછી નામોશી, સીહા ગમખવારી, દુઃખ, દલીદ્રતા અને ગરીબાઈ સીવાય બીજું કશું નજરે આવવાનું ન હતું. આ પ્રમાણે એક અમીરી અને વરસોનાં પુરાણાં ખાનદાનનો અંત આવવાનો હતો, કે જેની નામનાં ને મોટાઈ તેણીને પોતાનાં પ્રાણથી પણ વધારે પ્યારી હતી.

તોબી કાંઈ નહિ-તે પોતાનીજ ફતેહ મેળવવા આહતી હતી ! તે શખસને ખરાં જીગરનાં ધીકકારથી હડધુત કરી મેલશે, કે જે તેણીનાં તોખમી ખ્યાલોને પોતાનાં પૈસા તજે ચગડી નાખવાનો ખ્યાલ કરવાની બેવકુફાઈ દેખાડતો હતો. બસે તે માતપર માહાલનો ધણી થઈ બેસે-કાંતુ તેને જાણવું અવશ્યનું હતું કે આ દુન્યામાં તેનાં જેવા હલકાં કુટુંબમાં જનમેલાને ધીકકારવા અને તેનાં પૈસાનાં ચળકાતને એક તચાકડી વડે દુર રાખવાની એક નાજુક છોકરીમાં શકિત હતી !

તેણીએ ત્યાર પછી, એકાએક, જાણે સ્વપનામાં હોય તેમ, એક સફેદ શીરને પોતાની સનમુખ ઝુમી પડેલું દીડું-તે વાહલો બુનેર્ગ

નાતવાન બાપ તેણીના પગ ઉપર માથું મુકી અરજ કરતો હતો કે તેની સફેદ જૈશી ખાતર, ખુદાને ખાતર, તેણીએ તેને મદદ કરવી. ઓ, તે ક'ગાળ કરણામય દેખાવ ! મેહરાંએ તેની આંખો ઉપર પોતાના બંને હાથો ઢાંકી દીધા.

તેણી કે જે તેને જનોઝગરથી ચાહવાનું કહેતી હતી તેણે તેવણને મદદ કરવાનું ના પાડ્યું હતું. પેલા તુચ્છ દારવાણને હડધુત કરવાની પોતાની મોજ તે એખલી એખલી ચાખશે, પણ આ સફેદ વાળવાળા વાહલા મુરખી બાપનું શું ? પછી તેને તેવણની એક અચ્ચાંસહી ખુશાલી યાદ આવી—જે માફક એક બાળકને કાંઈ ચીજ મળતાં તે હર્ષિલું થઈ જાય છે તેવો તેવણનો આનંદ મેહરાંને યાદ આવ્યો. એ શરતો કયુવવા પોતાની દીકરી ના પાડશે તેવો તો શક તેવણને કદી પણ ગયો હતો નહીં; તેવણ તો સંખળી પુર આશા અને ઉમીદમાં હતા. અરે, ત્યારે સાફ સાફ ના પાડીને તેણીએ તેવણનું દીવ કેવું તોડી નાખ્યું ?

તે છોકરીની આંખોમાંથી ગરમ લાગણીનાં આંસુઓ ખરી પડ્યાં. ઓહ, તેવણ બીચારાએ બધું કેવું સોરથુ હતું ! મગજની એક કેવી તાસરીસમરેલી બીમારીમાંથી તેવણ પસાર થયા હતા ! અને હવે જ્યારે તેવણની આંખો આગળથી પ્રગટી નીકળેલાં આશાનાં શીગળે એમાલુમ થઈ ગયાં ત્યારે હવે શું કાંઈ માફક બનવાકાળ ન હતું ?

તે ધ્રુજ પડી. તેવણનાં જેવી ગમખવારી અને આફને પણું જણાએનો આપઘાત વટી અંત આણ્યો હતો. અલખત, તે એક હીચકાઈ કામ હતું—સર્વેને તે વાતની ખાબીતી હતી. પરંતુ કાતીલ

દુઃખ વખતે મગજનું સમતોલપણ જાળવી રાખવાનું કેટલું બધું મુશ્કેલ બન્યું છે ! તેણીનાં પપા નબળા, બુઢા અને માંદા જેવા હતા : દુઃખ અને દુઃખનાં વિચારોએ તેવણનું મગજ પણ ઠાકી અને કંટાળી ગયું હતું; તેવણનાં સઘળા ખ્યાલો પણ બધા ગુંચગુંચ ખાઈ ગયેલા જેવા હતા; અને તેવા સમયમાં જે—ઓહ, નહિ ! ઓહ નહિ ! એવો એક નાપાકીબર્યો ખ્યાલ મેહરાંથી ખમાઈ શકાયો નહિ અને તે ઘણાં જોશથી પોતાનાં બંને હાથો વટી મસતક ધરીને કશા પણ ખ્યાલો કર્યા વગર એમની એમ બેસી રહી.

ત્યારે તે શું કરી શકે ? જરા વારે પાછું તે એહરેનમુન ચપળા દુઃખથી-લાચારીથી-વમાસવા લાગી. શું તે બાપડાને દુઃખથી ઝુરપંઝુર થતો, બધો ખવાઈચવાઈને પોતાની આખેરી નજદીક જતો મુંઝે મોંઢે તે જોયા કરે ? હા. તેણી તેવણની પોતાની જાંઘળી પોતાનાં હાથોની હથેલીનાં ધરી બેઠી હતી, તે મીઠા, જૈફ બાપની; અને તેનો ખચાવ કરવા તે ના પાડતી હતી. ફકટ એક શબ્દ વડે-માત્ર એકજ શબ્દ વડે-તેણી તેને પાર ઘરનો સુખી બનાવી શકે તેમ હતું; શબ્દો નહિ જાહેર કરી શકે એવા આનંદનો પ્રકાશ તે તે બેરોનેટની દુઃખી, સીદા, જફાકારક જાંઘળીમાં ફકટ એક બોલ વડે આણુવા માટે શક્તિવાન હતી, એ તેનીજ પોતાની અને એકની એક દીકરી. તેણી તેને સુખચેન, સત્તા, આબાદી, શાંતી અને સ્વમાન સઘળું અપાવી શકે તેમ હતું. તે તે બાપડાનાં સઘળા સ્વપનાઓ ખરા આડી શકે, તેનાં પાછલા દીવસો કરારબર્યા બંધાવી શકે અને તેને

માટે એક શાંતીભર્યું માનવંત મોહત જળવી શકે તેમ હતું—અને, —અને, અરે, તે છતાં તે તે માંગણી સ્વિકારવાને નાં પાડતી હતી, કકટ પોતાનાં શુભાનને ઉપર તરત્તું રાખવા અને સોરાય દારવાણા ઉપર પોતાની સરસાઇ ભોગવવા ખાતર.

ને ખુદા બેરોનેટનો પોતાનાં ગુંથણ ઉપર પડેલો અને આજીવ જીવી માંગણી કરતો દેખાવ તે છોકરીને યાદ આવતા તેનું કામળા જગર બણી તીક્ષણતાથી દુઃખાયું.

“માહરા ગરીબ પપા ! માહરા વાહલા પપા, ખીચારા પોતાનાં ગુંથણ ઉપર પડીને પોતાનાં એકપુરાં ફરજંદ આગળ એક માંગણી કરે, અને તે માંગણી ના પાડવામાં આવે !” તે કામળાંગી બણી દશાથી તેનાં મનસે બોલી.

એ તેણીને બહું ઘાટકી દીસ્યું—બહું બયંકર. ના, તે જેમ વધારે ઉડો વિચાર કરવા લાગી તેમ તેમ તે પોતાનાં કુર નિશ્ચય માટે કમકમી. શું તેણી—તેનું વાહાણું બચ્યું, જેનાં એખલા ઉપરજ તે આશ્વાવંત રહ્યો હતો તે—તેવણને એકવાર ફરી આકૃતનાં ગારમાં દુખાડી દે, કે જેમાંથી તેવણ બાપડાનો હમણાંજ બચાવ થવા પાંચો હતો ?

શું કોઈ ખીજે દીરગજ ન હતો ? એક ખ્યાલ તેણીને આવ્યો. તે સોહરાય દારવાણાને જાતે જાહેર મળવા માંગતી હતી, અન તેને એક સીધો સવાલ કરવા ચાહતી હતી કે લગન સીવાય શું ખીજ કોઈ પણ વધારે સારી સુચના તે સુચવી શકવાનો ન હતો ? તેણીની

પોતાની હાજરીમાં તો ખ્યાર ફ્યારનાં તે બેલાંચેડાં નજ કાઢવાં હતો તેની તો તે તુમાખી છોકરીને હૈયે નેહ હતી.—તે વાસ્તે તેણીને ખાત્રી હતી—તે તેણીથી તો બધો ખીહતો ને ધરજતો ફર હતો—પણ તે જરૂર તેણીનું બોલેલું લક્ષ દષ્ટ સમજશે અને ક વધારે સારી ચીજની ખચ્ચીતજ સુચનાં કરશે.

તેણી તેને (સોહરાબને) સહવારનાં ઘણાં સકકાળેથી જમને મળ આહાતી હતી, અને તેને રોકડે રોકડું પરખાવી દેવા માંગતી હતી દુન્યાની કોષખી ચીજ—કોઈખી કાલચ—તેણીને તેની સાથે લગ કરવા વાસ્તે લલચાવી શકવાની ન હતી; તે એક ખુલ્લે ખુલ્લે “એબસરડીટી” હતી; પણ જો એ ઉપગ્રંત કાંઈ વધારે ડાહપણુ જુએ તે સુચવશે અને તેણીના આપનું નામ ડુખી જતું અટકાવશે તો તે તેની જીંદગી સુધી આભારી થયેલી રહેશે.

પછી આવા બધા વિચારો કરી તે મધુરીએ ઉંઘાવાની વેત્ર કાઢી, પરંતુ તેણીના પોચ્યો મખમલી ટકાયો આજે એક મો પતથર કરતાં પણ વધુ સખખત તેણીને માંલમ પડ્યો. તેણીને ઉં આવી શકી નહિ—તેણીને કશી વાતની શાંતીજ મળી શકી નહિ ફકટ તે તો આવતી કાલની સહવારનોજ ખ્યાલ કરતી ચીરે ડોળાએ જગતી કલાકોનાં કલાકો સુધી પડી રહી.

તે ખીજ સહવારે ઘણી સકકાળેથી ઉઠી; તેણીએ પોતાનાં અને એટલું જલ્દી તેને મળીને લટકો ફટકો કરી નાંખવાનો ઠરા કર્યો, કે જેથી આતુરતા, તવળાત અને કંગાલ્યતનો અંત આ જમ અને કાંઈખી કરવાનું સુઝ પડી શકે. કોષ દીવસે નહિ અ

આજેજ, તબ્બ બેધ્યાનપણે તેણીએ પોતાની ટાઇસેટ પાછળ જોડાયેલે લે કરતાં જાસ્તી વખત ખોડયો; તે આજે ધણી સરસ દેખાવા માંગતી હતી—કાંઈ તેનું ધ્યાન ખેંચવા વાસ્તે નહિ, પરંતુ પોતાના ટેક અને ઠંઠેરાથી તે તેનાં ઉપર વધારે સારી અસર ઉપજાવી શકે તે વાસ્તે.

પણી તેણીને યાદ આવ્યું કે તે શખશ સાથે એખલી નારનો જમવાનું મુંનાસેય ન હતું કે જેને તે પોતાનાં તુચ્છકારથી કચડી નાંખવા માંગતી હતી. તેથી, તેણીએ તેનાં ઉપર દુરયુજર મેકલી અને પોતે પોતાનાં રૂમમાં નારનો એખલી જમ્યો.

સોહરાજ દારૂવાળો ચકીત થયો. તેણે શું ધારી લેવું? તેને આ કાંઈ સારા સગનની ઇલાણી માનવી કે માઠા? આહ, પણ તે હવે સધળું થોડા વખતમાં જાણવાનો હતો, અને એમ વમાસણું કરતો જ્યારે તે એખશે નારનો ખાવા બેઠો હતો ત્યારે માતખરની મગર મેહરાં તેની સાથે એક જંગ બેલવાની હોય તેમ પોતાનાં તોખમની સધળી મગરૂરી અને હીમત એકથી કરી લેતી હતી—તેની સાથે, કે જે તેણીને એક મોટામા મોટા દોસ્ત અને તેજ વેળા એક દુશ્મન પણ હતો.

પ્રકરણ ૧૦.

માતપર માહાલનાં સઘળા ઓરડાઓમાં મોરનીંગ રૂમ કહે-
જાતો ઓરડો સૌથી સુંદર ને ઉત્તમ હતો. તે ખાસ અલાહેદો તે
કુટુંબની બાનુઓનાં વપરાસ સાર રાખવામાં આવ્યો હતો, અને
સૌથી સરત ટેસ્ટ ને મપકાથી તેને શણગારવામાં આવેલો હતો. તે
એક કનઝરવેટરીમાં ખુલતો હતો, કે જે બધી મધમધતાં ને બહેક
બહેક થતાં પ્રુલોથી સદાકાળ ઉરપુર રહેતી; વળી તે કનઝરવેટરી,
બીજી બાજુએ, એક લીલી પોચી સુંદરતામાં પહેલે નંબરે આવતી
લોનમાં ખુલતી હતી, કે જ્યાં ઉનાળામાં એક પ્રવારો સોડમદાર પાણીથી
ત્યાંની જગાને સાવ પરસ્તાનમાંજ ફેરવી નાખતો હતો અને મોટાં,
કાંધક જમાનાઓના પુરાણા દરખો નો પોતાનો માયાકુલ પડછાયો અને
શાંતીભર્યો છાંયો આપી રહ્યાં હતાં.

તે, જે કે તેમાંની સુખ સગવડમાં તો કશીએ કોટાહી નજ
હતી છતાં, તે સંબંધ કરતાં, તેનાં દમામ ને રોચ વારતે વધારે
ધ્યાન ખેંચનારો ઓરડો હતો. સફેદ લેસનાં પડદાઓ, શીકકાં રોઝ
ક્લરનાં સીલ્ક હેંગીંગસ અને એક મોટું અસલની દેવીનું મારબલનું
સફેદ દુર જેવું પુતળું કે જેણીના હાથોમાંથી એક બહેકબહેક થતાં
પ્રુલોથી ચીકાર બરાચેલી ખાસકોટ લટકતી હતી તે પણ ત્યાં હતું.

દુકામાં તે એક નાજુક, નમુનેદાર અને સુંદરતામાં પહેલે નંબરે
આવે તેવો એક ઓરડો હતો, કે જે ઉપર કહ્યું તેમ, માતપર

કુટુંબની નાનુક અળલાઓનાંજ વપડાસ માટે અલાહેદા રાખવામાં આવેલો હતો.

અહીંજ-આ બાગે પરસ્તાનમાં-તે અપસરાએ, આપણી માત-પરની મેહરાંએ, સોરાળ દારવાળાને મળીને પોતાનાં કુટુંબનાં કીસમ તનો કીસો નકકી કરવાનું તેણીનાં મનથી ઠરાવ્યું હતું; અને તેને તેને તે પ્રમાણેનું કેહણુ કેહવડાવી પોતે તેને માટે ખોટી થતી ત્યાં જમ ઉભી.

તેણે તેણીને જોધ. તેનાં આગમનની રાહ જોતી એક રાણીનાં ઠોરાથી ઉભેલી તે દીલચરપ મહીલાને સોરાળે તે ખુશ્સરત ઓરડામાં ઉભેલી જોધ. મેહરાં પેલાં સફેદ મારખલનાં પુટળાંની ખેઠકને અધેલીને ઉભેલી હતી, તેણીનાં દુધ જેવા ગોરા નાનુક હાથે કીરમજી ખુલોનાં ઢગલા સાથે ઘણી બેદરકારીથી જલ ગમ્મત કરતા હતા, કીંતુ તેણીનો દમામદાર આકાર સેહજ વાંકો વળેલો હતો; ને જે ધબ્બે તેણીની આંખો આસપાસ અમકચમક થતી જોવાતી હતી તે ઉપરથી આસાનીથી કહી શકાતું કે તે મધુરી માહાપુષ્ય ધણી અશાંત ને ઉંડા વિચારોમાં ઉતરી પડેલી હતી.

સોરાળ દારવાળાએ તે દુન્યાતુ સઉથી ઉતમ ચીત્ર નીહાળ્યું અને તે એક જોદ્ધા જેવા જોરેમંદ જવાનનું તમામ જીગર તેણી તરફ એક દીવાનાં, જુસ્સાભર્યા પ્યારે દોડ્યું, કે જે તે આપડા માટે ખરેખર ઘણું દુઃખભરેલું હતું.

“શી ઇઝ માધ કવીન !” તે પ્યાર ઘેલાએ વિચાર્યું-“ખુશ્સરતી અને મગરૂનીની એક રાણી ! માહરી અધારી, એકજવાઇ જીંદગીનો

માહતાપ—એક મગર તેજસ્વી માહતાપ ! પણ હું એને જીતશ અને ફર જીતશ, જે એ જીતી જવા માટે હશે તો.”

તે તેને આવેલો પહેલ્લાં જોઈ કે સમજી શકી નહિ; અને જ્યારે, તેનાં પગલાંના અવાજે, તેણીએ ઉપર જોયું અને તેનાં ઉપર તેની નજર પડી ત્યારે તે ગોરો રૂપાળો મુખડો એક કીરમજી લાલ્લીથી બધો ભલુકા મારી નીકળ્યો. તે ઘણી ઉતાવળથી તેણીને બેઠવા ધસ્યો—અલ્લે ઉઝ્યો; અને તે છોકરી તે યુવાનના આશાવંત ચહેરા ઉપરનો જુસ્સો ને તેની આંખોમાં પ્યાર વાંચ્યા વિનાં રહી શકી નહિ. તેણે ઉતાવળ્યો બની તેનાં હાથો તેણીને બેઠવા લાંબા કર્યા—પરંતુ તેણી તો તે જુસ્સાબરેલી હીલચાલ ભણી અધીરાઇ, અકળામણ, તીરસ્કાર ને કમકમાતથી ફરી ગઈ.

“ સાહેબજી, મીંઠ દારવાળા,” તે દુસ્થી સેહજ નમીને ડોકું કરી બોલી, એ માતબરની મગર મહેરાં. “ હું તમને મળીને વાત કરવા ઇચ્છું છું, જે તેમ કરવા વાસ્તે થોડો વખત તમે ફાજલ પાડી શકતા હોવ તો.”

“ તમારે માટે હું હંમેશાં વખત ફાજલ પાડી શકશ, મીસ માતબર. હું તમને માહરી આખખી જીંદગી પણ આપી દેવા ખુશી છું—એ સીવાય ખીજી કોઈ ચીજ તમારે માટે બળવેલી મંત પસંદ આવવાની નથી.”

તેણીએ પોતાનો એક હાથ ઉગામ્યો, તેની આગળથી એવાં અગાધ ધીકારનાં દેખાવે ખસી જતાં કે સોરાળ પોતે પણ

તે નિહાળી બીહક ને નાસીપાસીથી બધો ધણુધણી હક્યો. પછી અર્ધાં મીનીટ સુધી, તે ચુપ રહી—બોલવા વારતે તેણી કને શખ્તોની ખુટ થઈ પડી હતી એમ નહિ, પરંતુ તેણીને એટલું બધું બોલવાનું હતું કે કેમ શરૂ કરવું ને ક્યાંથી શરૂ કરવું તે તેણીને સુઝ કે સમજ પડી શક્યું નહિ. સોરાબે તેણીની ચુપકીદીનો લાભ લઈ લીધો.

“મેહરબાનું,” તેણે શરૂ કર્યું; “તમે સર મેહરનોશજીને મળી આવેલાં છેઓ; હું માહરે માટે એક મેહરબાનીભરેલા જવાબની આશા ને આજીજી કરું?”

તે તકોબરીભરેલી તારણીએ જોયું—તેનો જુસ્સાદાર પ્યાર અને દયાથી પીગળાવી નાંખે એવો કરગરતો અવતાર; જે એવું કાંઈ તેણીએ કાંઈ બીજાંમાં જોયું હોતો તે બધી દયા ને દીલસોઝીથી દાઝી મઘ હતો; તેનામાં તે નિહાળી—એ તોછડા સરકશી કરતા દારવાણાનાં દીકરામાં તે જુસ્સો ને લામણી અનુભવી તે, બની શકે તો, વધારે તેણીનાં જીગરથી પથર જેવી થઈ. તેની દયા ખાવાને બદલે તેનાં ભણી તે છોકરી વધારે સખખત બનતી ગઈ. તેણીની મગરર, ચળકતી આંખો સેહજબી માયા મોહનતનાં કતરા વગર તેનાં ચેહરા ભણી માત્ર લખોટાનાં ગોળા મીસાલ ચમકચમક અને ઝમકઝમક થઈ—તે આંખોમાં દયાનો એક છાંટો માત્ર પણ જણાયો નહિ અને સોરાબ દારવાણાનું જીગર તે નિર્દયતા નિહાળી તેની છાતીમાંજ રૂંધાઈ ગયું.

“હું તેને વાસ્તેજ તમારી આગળ વાત કરવા ઇચ્છું છું, મી. દારવાણા,” તે માહાપુએ જણાવ્યું. “મને સૌથી પેહલ્લાં પુછવા હો કે

કાંઈ મીસ્ટેક તો જરૂર થવા નથી પાંમી ? શું તમે આવું એક પ્રોપોઝીશન ખરેખર માહરા પપા-સર મેહરનોશી માતબર—આગળ મેળ્યું હતું ?”

“મીસ્ટેક કાંઈ પણ જરૂર થવા નથી પાંમી, મહરબાનુ” તે જવાબે શાંતીથી નરમ અવાજે જવાબ કર્યો; “હું તમને ચાહું છું, અને માહરા જીગરની એકજ જીસાસર આતુરતા બરેલી જે ઈચ્છા છે—માહરું અંતઃકરણ જે ફક્ત એકજ ચીજ વાસ્તે રાત ને દીસ તવળે છે તે તમને માહરાં ઘણીઆણી ખતાવવા માટે છે.”

“આપણે આ સઘળી ખીનાં તેની વધારે ખુલ્લી લાઇટમાં મુકશું, મી. ઇન્ડ્રાણી,” તે છોકરી સોરાબનું ઉપણું બોલવું સમજીને છછણી પડવાને બદલે શાંતી ને સખુરી અખત્યાર કરી ઘણાં ધીરજ ભર્યા અવાજે બોલી, જે કે કેહવાની જરૂર નથી કે તેણીનાં ગોલાખી હોદો તો સાવ તુચ્છકારમાંજ વળ ખાતા હતા ! “માહરા પપા થોડાક પૈસાની ઘણી તાકીદની જરૂરમાં છે, અને તે પૈસા તેવણનાં દીકરીનાં હાથની કીંમત તરીકે તમે તેવણને આપ્ત કીધેલા છે.”

“પારડન મી,” પોતાનાં ચેહરામાં સેહજ ઉશકેરાઈ આવી તે ઉમીદવારે કહ્યું, “પણ ઘેટ છઝ એન અનજનરસ એન્ડ અનજીયકુલ વે આફ રેટર્ટીંગ ધી ફેક્ટ ! મને માફ કરજો—તમે સચ્ચાઈથી ઘણાં દુર જાઓ છો, મેહરબાનુ, મેં તમને માહરાં ઘણીઆણી ખતાવવા માંગ્યાં છું કેમ જે હું તમને ચાહું છું, એક એવાં અખડ હેતે કે જેવી રીતે દુન્યાની કોઈખી અખજાને એક મરદે ચાહી ન હશે એમ હું

માનુંછ; હું તમને ચાહુંછ, કે જે વારતે હું તમને માહરી જાંઘાન પશુ હજારો હજાર ખુશીથી આપી દેઉં.”

મેહરાં માતઅર, આપણે જાણ્યે છીયે કે, ઘણી નમુનેદા ખુશસુરતી ધરાવતી હતી; પરંતુ તેણીની ખુશસુરતીનું મુખ્ય આકર્ષણ તેણીમાં સમાયેલી મનોવેધક એસ હતી. એક ખુશસુરત છોકરું અલગ જોવા વાસ્તે ઘણી ખુશનુમા હોય છે, તો પશુ તેનામ તે સુંદરતાને જોય આપતી એસ ન હોય તો તે ઠાટાહી ખુશસુરત ઉપર એક લાછન મીસાળ છે. એસ તો એક બાળાની મગફરી છે જેનાં વગરની ખુશસુરતી કાંટાવાળા ગુલાબ જેવી છે. એક અખળ સાધારણ સુંદરતાની પશુ હોય, મગર જે તેણીમાં કુદરતીજ એસ હોય તો તે સાધારણ સુંદરતાથી જોવાજોગ દીપક ને ઝમક મારી ઉઠે છે. આપણી માતઅરની મેહરાંનો તમામ આકાર એસડુલ હતો જે તેણીની માહતાય જેવી મધુરતા ને સુંદરતા સાથે પરસ્તાનન પરીનેજ જોય આપી રહ્યે હતો.

એજ તેણીનાં એસડુલ આકાર સાથે, સોરાય દારવાળાનું ઉંપલું બોલેલું સમજ, તે સુંદરી તતલખખાર થઈ ઉભી; અને તેને અણી તીણી, તીક્ષણ, તીખ્ખી અને તીરછી નજરે જોવા લાગી

“તમે જાણોછ, મીં દારવાળા.” તે ઘણાં તુમાખથી બોલી, “તમારા જેવા જેને માહરી આગળ પ્યાર કરીને કહેવાની સરકશી કરે તે હજીહતી બેવકુદાઈ ને શરમભરેલી ગેરસસુકાઈ છે?”

તે ઘાટકી, નીર્દય અપ્પટોથી સોરાય દારવાળો વધુ કંગાળ બન્યો, તો પશુ તે બજીદ થયો અને ઘણી આંતીથી પુછ્યું, “કાં મેહરખાનું—એમ કાંય?”

“એ સવાલને જવાબની કશી જરૂર નથી,” તેણીએ જવાબ કર્યો. “આપણે ખેડ તદ્દન જીદી ને અલાહેદી તોખમનાં શખસો છાએ-તદ્દન જીદા ને અલાહેદા દરજ્જાવાળા. હું કાંઈ ‘૩૩’ થવા માંગતી નથી અથવા તો અણુગમતી સવ્યાઈ કહી દેવા આહતી નથી, પણ તમે એનાથી તો વાકેફ છોએ કે, જે માહરા પપા તમારા કરજદાર ન હોતે તો, તમે અમારા માતપર માહાલનાં એક પહોણા પણ કદી હોઈ શકતે નહી.”

“આઈ બ્લેસ ધી હુપી ફેક્ટ ઓફ ધી ડેટ!” તે જવાને રીમાર્ક કર્યો.

“તમે મને-મેહરાં માતપરને-તમારી સાથે પરણવા કેહો છો?” તેણીએ જારી રાખ્યું. “પણ ધ્યાનથી સમજો. માહરાં તોખમની કોઈપણ બાતુએ એવાં એક હલકે વાંધેનાં લગનનું કોનત્રાકટ કદીપણી કીધું નથી.”

“મને માફ કરજો,” પોતાનાં એહરામાં તપી આવી સોરાખે કહ્યું, “પણ માહરી સાથનાં લગનને હું કદી એક હલકે વાંધેનાં લગન કહી શકવાનો નથી.

“હું તો તેમ કહેવાનીજ,” તોખમની તકોપરીમાં મરીચરી રહેલી તે માહાબુએ વધતા ઉશકેરાતથી જવાબમાં કહ્યું. “માહરાં તો ખમની દરેક બાતુ પોતાના દરજ્જાને છાજતી ધખેજ પરણેલી છે. શું તમે મને માહરાં કુટુંબની નોક જુલી જવા સમજવોછ? અત્યાર સુધી માહરાં કુટુંબી બાતુઓએ સાચવેલી મગરૂરીને ધુળમાં નાંખી દેવા તમે મને કહોછ? શું હું માહરાં તોખમને વિસરી જાઉં

ને એક કે જે કુટુંબમાં માહરે ત્યાંની કુત્રી પણ ન જઈ શકે તેવે ઘેરે હું જાઉં અને તે કુટુંબની હું થાઉં?”

તે તાણાનણી તેને મોહતની માફક લાગી. આ નિર્દય-બલ્કે ઘણાં ગેરસલુકામર્યા શબ્દો હતા અને સોરાળ દારવાણાની જગાએ જો ખીજો કોઈ વધારે જુસ્સાવાળો શખશ હતો તો તે તાણાનણી સામે ઘણી મુશીબતે ટકી શક્યો હતો! પરંતુ તેનું ખમીર ખમાઉ હતું.

“હા, મીસ માતમર, હું એમજ કેહુંછ,” તેણે ઘણી ઠંડાઇથી જણાવ્યું.

“એવી નામોશી-અને એ ચીજને નામોશી સીવાય હું ખીજું શુંજ કહી શકું?—જાણતાં તો માહરાં ગુજરેલાં વડવાઓના રહેા માહરી સામે આવી ખડાં થાય ને બધી ચીસાચીસ પાડી આવા હડહડતા ગેરધન્સાફ માટે માહરી પાસે તે લોકો જવાળ માંગે!” તે ચાતુરીએ તુરત જવાળ કર્યો.

“એને નામોશી કહેવામાંજ તમે મોટી ભુલ કરોછ ને દયા જનક ગફલત ખાઓ છો,” સોરામે રાખેતાની શાંતીથી સમજાવ્યું. “તમે તમારાં કુટુંબની મગરૂરી વાસ્તે બોલોછ. એ બધું ઠીકજ છે. હું તો તેને તકોબરી ગણુંછ; તમારા ખ્યાલો વટીક તકોબરી ભરેલા છે. ખાનદાની મગરૂરી ને તોખમની તકોબરી હવે ઘણી ઝડપથી મરતી જાય છે. માણસો હવે પોતાનાં જાતબાઇઓને સધળા એક સરખી ટરમઝ પર મળે છે; ખાનદાન ને તોખમ તો માત્ર અકસમાટીક છે—તેને વાસ્તે બકબક કરવી અને તે ઉપર મગરૂરીની મદાર બાંધવી

એ, માહરં તો આધીન મત છે કે, સ'વ ગરરી ને હેંકરાષ છે.” તે માહયુગ આ શબ્દો સમજી ચમકી અને ભડકી. જાણે તે શબ્દોએ તેણીને દામ દીધો હોય તેમ.

“હું એવી કાઠખી ચીજ માનતી નથી,” તેણીએ તીખાસથી ગર્જના કીધી. પૈસા ટકા અને દોલત વૈભવને હું અકસમાટીક માનું છું, કેમ જે તે ચીજ આંધત્રી છે અને કદી પણ દરજ્જે સાચવી પછવાડે જતી નથી; પણ ખાનદાન, તોખમ, અમીરીપણું એ સાવ જુદીજ ચીજ છે. તે કુદરતી છે અને નહીં કે અકસમાટીક.”

“એનાં કરતાંબી બીજું વધારે ઉમદા અમીરીપણું છે,” તે જવાને તકરાર લીધી. “કે જે બાળં બધાં ઉમદાપણું કરતાં વધારે સરસ છે. એક ચાલાક બુદ્ધીશાળી, એક વિદ્વાન અને એક પોતાની ઉપર ટેકો રાખના ચત્રાકીમર્યો માણસ તમારાં જનમે અમીરી ને ખાનદાની કહેવાતાં માણસો કરતાં, માહરા મત પ્રમાણે, વધારે ચઢ્યાતો છે.”

“હું તમારી સાથે જાંસ્તી તકરાર કરવા માંગતી નથી,” તે કંટાળાથી બોલી, “કેમજે આપણે કદીબી એકમત થઇ શકવાનાં નથી. હું તોખમની બીજી બધી ચીજ કરતાં કીંમત વધારે આંકું છું; એન્ડ, બીલીવ મી, મીં દારવાળા, તે સંબંધની કોટાહી હું કદીબી લઇ ચલાવી શકતી નથી.”

પછી તે તીખાસથી ફરી ગઇ, મગર સોરાખ દારવાળો તો તેણીના વધું નજદીક ખેંચાયો.

પ્રકરણ ૧૧.

“મેહરબાનું, જરાક થોભો અને માહરં સમજો,” તેણે કરગરીને કહ્યું. “આપણે કાંઈ આય દુન્યાને કંટાળો ખવાડી રહેલી આપદ ઉપર તકરાર કરવા અંહી ભેગાં થયાં નથી. તમારા ખ્યાલો તમારા પોતાનો થોડોક અંશ ભાગ છે; હું તેઓને માન આપું છું—હું તેઓને ઉલટાવી નાંખવાની કદીખી જેહમત નથીજ કરવાનો—હું માહરા ખ્યાલોને ખોલના પાડવા કે પરગરા કહી દેવા અને પોતાને અટકાવીશ. મેહર બાનું—મીસ કુમાતખર—” તે વધું કરગર્યો, “જે ખાનદાનનો તફાવત તમે રાખો છો તે ભુલી જવાની અને તે તરફ આંખમીચા-મણાં કરવાની કોશિશ કરો—માહરે માટે ફકટ એવોજ વિચાર કરો કે હું તમને ચાહું છું ને તે ચાહ વાસ્તે હું માહરો જીવખી આપી દેવા તૈયાર ને રાજી છું.” અને એટલું ખોલતાં તેનો જુસ્સો એટલો વધી ગયો કે તે જ્યાંદા ખોલી શક્યો નહી; તેનાં પ્યારનાં જુસ્સાએ તેનાં અવાજને દાખી દીધો અને તે જુસ્સો તેની આંખોમાં ખોલ્યો વિજ-ળીનાં ચમકારા માફક ઝળકી રહ્યો.

“હું તેમ કરી શકતી નથી.” તેણીએ જવાબ દીધો; “હું આપણા વચ્ચે હસ્તી ધરાવતા તફાવતને કદીખી ભુલી જઈ શકવાની નથી; અને તમારા મને ચાહવા વાસ્તે તો—વાસ્તે ખુદા, મને પુછતાજ ના!”

“ત્યારે શું તમે મને ડીસાછડોડલી રીક્યુઝ કરોછ?” તે નાસી-પાસીની એક ગમખ્વારી મરેલી હાથ ફેંકી બોલ્યો—“તમે મને નાંજ પાડોછ?”

પછી એકાએક તેણીનાં મગજ આગળ તે જમ્મક બેરોનેટને તેણીની સનમુખ શુંથલ મંડીને પડેલો ને મદદ વારતે કરગરીને કાલા-વાલા કરતો આકાર આવીને ખડો થયો. શું તે-તેવણની દીકરી-મદદની માત્ર આ એખલી તક તેવણનાં હાથોમાંથી ખુચવાઇ જવા દે? શું તે તેમ કરી શકવાની હતી?

“થોભો, મીઠ દાડવાળા,” તેં જરા નરમ થઇ ઉતાવળથી બોલી; “મને તમને પુછવા દેઓ કે શું તમે એવી કીસમે ઉદારતા નહી દેખાડો અને માહરા ગરીબ પપાને એવી રીતે મદદ નહિ કરો, જેથી હું અંદર સંડોવાઇ શકું નહિ?”

“નહિ,” તેણે જવાબ દીધો, ધણી શાંતીથી; “જે તમે માંગોછ તે માહરી શક્તીની ઉપરાંત છે—માહરાથી તેમ થઇ શકવાનું નથી.”

“એ એક વેપારીઓ વચ્ચે થતાં સાટાં જેવું દીસેછ,” માતખરની મેહરાંએ કહ્યું. “પોતાનાં ગુણોની પણ કીંમત માંગવી—પોતાની ઉદારતાનું વેચાણ કરવું—એક ધણીઆણીને ખરીદવાની ઇચ્છા દેખાડવી, કે જેને ળીજી કાંઇખી શરતે તે મેળવી શકતો નથી. તે એક વેપારી સડું છે—એક ગુલામી સાડું!” તે તુમાખી છોકરીએ તીખાસથી ઉમેર્યું. “એક ખાનદાની માણસ—એક અમીરી અમીરવાળો શખશ માહરા બાવાને બચાવી લેતે, અને તેની કીંમત તરીકે તેવણની બેટીને બોગ લેવા સદા તુચ્છ માંનતે.”

“જો તે તે દોકરીને ચાહતો હતો તો તેણે એમ નજ કયું હતું,” તે જવાને હીમતથી-છતાથી-પોતાનાં ચેહરામાં આતશ માફક લાલ થઇ આવીને પ્રતિહત્તર કર્યો, “મને માફ કરજો, મેહરબાનું, પણ એક સખશ કે જે એક છોકરીને ચાહતો હોય તો તેણીને જીતી જવા વાસ્તે તે પોતાનું સઘળું કરીને બળવે છે.”

“તે ખાનદાની પ્યાર નહિ કેહવાય, મીંઠ દારવાળા—ઘેટ ઇઝ પ્લીબીયન લવ.” માતખરની મેહરાં બોલી. “એક ખરો ખાનદાની માણસ જુદીજ રીતે પ્યાર કરી જાણેછ; તે તેનાં પોતાનાં સુખનાં કરતાં જે છોકરીને તે ચાહેછ તેનાં સુખને વધારે જાણેછ.”

“મને પાછું માફ કરજો, મેહરબાનું, જો હું એમ કેહવાની હીંમત કરું તો કે, તમારા સઘળા ખ્યાલો ધખારા બરેલા છે.” સોરાબ દારવાળાએ રોકડું પરખાવ્યું. “જોને તમે ‘પ્લીબીયન લવ’ કરી કેહવાડો છો તે વિષે તમે મને તમારી આગલ બોલવા દેશો—તે લવ કે જે એક તમારા દરજ્જાવાળા મરદમાં તમે જોયો હતો તો તેને તમે એકઝોલટેડ શીવલરી કરી ગણ્યો હતો?”

“તમે જે કેહવા માંગોછ તે બોલતાં હું તમને અટકાવી નથી શકવાની, મીંઠ દારવાળા,” તે બોલી, નાખતીના દેખાવ સાથે, “મને સમજ્યા વગર બીજો છુટકો પણ નથી,”

“એ ધણાં વરસોની વાત છે.” તે જવાને ચક્કાવ્યું, “કે જ્યારે હું એક તદ્દન નાનો છોકરા જેવો છોકરો હતો ત્યારે મને માહરા બાવાજીનાં સોલીસીટર—જેઓ અમારાં કુટુંબી મીત્ર પણ થાય છે તેઓ સાથે પુનામાં થોડાક હોલીદેઝ ગુજરવાનું થયું હતું;

અને તે વખતે એવું થયું કે બીજનેસને લીધે એવણને ‘માતબર માહાલ’માં આવવું પડ્યું. અને હું પણ તેવણ સાથે ગયો હતો. આઠ વોઝ ઓનલી એ બોય, મેહરબાનુ, ઉદ્ધત—ઉછાછળો—અજ્ઞાન જેવો—એક દારવાણનો છોકરો અને હું કપ્પલ કંઈક કે માતબરના મગર મેહરબાનુનાં ખ્યાલને માટે બીલકુલ નાલાયક અને તેઓથી ઘણોજ ઉતરતો; પણ, “વેનું અંહી જરા પ્રવાસ ખેંચ્યો, અને પછી શરૂ કર્યું”, “પણ એજ અજ્ઞાન દુકતામાં, એક દારવાણા બાપના એટામાં, હું ધારૂંક ને હાજરીથી માનુંં છું કે, એક કવિનો આત્મા અને એક આરટીસ્ટનું સમજ હતું—તેનામાં કંઈ એવું હતું કે જેણે તેને એક ગમાર બુક્યું અને જેવાની હાલતમાંથી ઉગારી લીધો. હું એક છોકરો હતો; અને, નવમી આય જીનાં દમામદાર પાકમાં ફરતો હતો, કે જ્યાંનાં ઝાડે અને વરસાનાં પુરાણા છે, ત્યારે મેં તે જોયું કે જેને મેં માહરી બાપનાં સહી આંખોએથી એક સંપુર્ણ એસ અને ચક્રમ છુપ્પસુરતો; એમુલ નમુનો મન્યો હતો—એક ઝલેહવાંની જવાન છોકરી કે જે માહરી બાપુથી નીચી ઝુંમી પડેલી આંખોએ પસાર થઈ ગઈ હતી.

તેણે માહરા ઉપર એક નજર ફેંકી—મગર, મેહરકાર, ઠંડી નજર—અને પોતાને રંગે ચાલી ગઈ ને મને વિસરીખી ગઈ; પણ માહરું જીગર તેણી સાથે જનું રહ્યું. હું કહું છું કે હું ફકટ છોકરો જેવો છોકરો હતો, ઉનાળાનાં સ્વચ્છ આસમાનની હેથળા ઉભેલો, તે ઝલેહવાર વીજનથી ઘેરો આંધરો, ગુંગસ, ગમરાયેલો અને

ચક્ષુષ્ય થયેલા જેવો—ઓનલી આ બાંધ—તે છતાંબી તે પગે માહ-
રાંમાં એક જોરાવર મરદનાં પ્યારનો જુસ્સો ધાઈ આવ્યો હતો, અને
હું વધારે વાર એક છોકરા જેવો રહ્યો નહિ. આહ, પાછળથી તે
સુંદર, ગરૂંબીયાં, નાજુક છોકરવાદી ચેહરાએ મને કેવો બમતો
કર્યો હતો! હું જ્યાંબી જોતો ત્યાં મને તે મગરૂં ચક્ષુઓ અને
કામળ, તોરી હોઠો સીવાય કશુંએ નજરે આવતું નહિ. ફકટ
છોકરા જેવો છોકરો—અને તે છતાં એક મોટી ઉંમરે પુગેલા મરદના
પ્યાર જેવું ઘેલું મને લાગ્યું હતું!

મેં ખબર કાઢી અને મને જણાયું કે તે સુંદરતાનો નકશ
કાઠનો નહિ પણ આખ્યા પુનામાં પંકાયેલી બ્યુટી માતપરની
મેહરાનો હતો. ત્યારથી મં નિશ્ચય કર્યો કે માહરે સખખત મેહનત
કરી અબ્યાસ કરવો—એવી જાતી મેહનત કરવી કે જેવી કદી કોઈ
સખશે ન કરી હોય અને માહરે માહરું નામ કાઢવું, એવી રીતે કે
હું ઘણો જાણીતો ચાંડ અને પછી જો, તે બનવાકાળ હોય તો, માત-
પરની મગરૂં મેહરાને જીતવી.”

તે ઝનુનથી દીવાનાં જેવો થઈ ગયો હતો, પ્યારનાં ઝનુનથી—
બધો ચેહરામાં આતશ જેવો લાગ થઈ આવેલો, અને આ સવળું
બોલી જતી વખતે જાણે તે પોતે પોતાને પણ ભુલી ગયો હોય તેમ
લાગતું હતું.

“હું એક છોકરો—છોકરવાદી અકકલ ને સમજ ધરાવતો એક
નાદાન છોકરો હતો, કે જ્યારે મેં આ બધા ઠરાવો કર્યા,” તેણે
જરા વારે એક સરખા ઉતસાહ અને જુસ્સાથી જારી રાખ્યું, “પણ

માહરા ઉધરભાવ સાથે માહરો પ્યાર પણ તેની સ્થિતિમાં ઉધરતોજ ગયો; તેણે મને દરેક લાલચ સાંમે ખચાવ આપેલો છે, તેણે મને દરેક મુશીબતમાં મદદ કરી છે, તેણે મને અભીલાષાઓની સૌથી ઉંચી સોનેરી ટાંચો ઉપર ગોડા મારી મારીને ઘસડ્યો ને ખેંચ્યો છે; અને હવે-હવે, મેહરબાનુ, જ્યારે તેનો વખત પાકે છે-હવે જ્યારે તે મને માહરી જીંદગીથી પણ જ્યાદા થઈ પડ્યો છે ત્યારે તેને હું તમારી આગળ લાંબું અને માહરાં ગુંથણો ઉપર પડી તેની તમને હું ઓફર કરું છું. તે તમે સ્વીકારશો ?”

તેનાં શબ્દોનાં જુરસાઓથી તેણીને ધણું લાગી આવ્યું—તે દેખાવલા કરગરતા ચેહરાએ તેણીનાં છેક અંતરોનાં અંતરમાં દયાની લાગણી ઊપજાવી—તો પણ તે ઘણી ઠંડાઈથી હટી ગઈ.

“મને માફ કરો, હું તે કયુલ કરી શકતી નથી,” તે કોમળાંગીએ જવાબ દીધો, “કેમજો તે બદલામાં પાછો હું તમને આપી શકવાની નથી.”

“જો માહરામાં ખાનદાન હોતે, જો હું કોઈ ધરખમ તોખમમાં જન્મ પામેલો બાગ્યશાળી નખીરો હોતે તો આ માહરા એક સરખા વરસોનાં મોટાં પ્યારથી તમારામાં લાગણી ઉત્પન્ન કીધી હોતે ખરૂંની ?” સોરાએ સીધો સવાલ કર્યો.

“જો તમે માહરાજ દરજ્જાના હોતે, તો, હું ધારું કે કદાચ હું તમારી દરકાર કરતી થતો;” તે મધુરી માહાત્મ્યે કયુલ્યું. તે સાચી ને સુદ્ધી હતી, જેથી આવી એક વાત ના પાડી તેણે જુઠાણું કયું નહી.

“અને એક ખાનદાનવાગામાં એવો જો પ્યાર હતો તો તેને તમે શુરવીરતા ભરેલો પ્યાર ગણ્યો હતો—સાચુંની?”

“હા,” તેણીએ ખુશાસાથી જવાબ દીધો, “અત્યંત, મેં તેમજ ક્યું” હતો,”

“પણ, કારણ કે હું કોઈ મોટાં ખાનદાનથી ઉતરી નથી આવ્યો, કારણ કે હું એક દારવાળાનો દીકરો છું, જેનાં બાવાએ પોતાની જાા મેહનત ને પસીનાથી પૈસા પેદા કર્યાંતા—તેથીજ તમે માહરા પ્યારને ગેરસલુકાદ ગણોછ અને તે કપ્પુલ કરવા વાસ્તે ના પાડોછ—એમજ કે’ની, મેહરખાનું?”

“હા,” માતખરનાં મેહરખાદએ જરાબી અચકચા કે દગમગ્યા વગર સીધો તે કોસ એક્ષામીનેશનનો જવાબ કર્યો.

સોરાખ દારવાળા થોડોક વાર ચુપ થઈ ઉભો; તેને સમજ પડી શક્યું નહી કે આવી એક તીક્ષણ, કડવી, જડ અને મોટી મગરૂરી સાંમે તકરારમાં કેવી રીતે ઉતરવું અને તેને કેવી રીતે માહાત કરવી—તે મગરૂરી કે જેને તે પોતાનાં પ્યાર વડી પીગળાવીને છતી જવાનો ફાંકો રાખતો હતો।

“તમે મને એક ચીજ કહેશો, મેહરખાનું?” તેણે જરા વારે પાછો સવાલ કર્યો. “તમે કોઈ બીજને ચાહોછ?”

તેણીએ પેહલ્લાં જવાબ દીધો નહિ—તેણીનાં મસ્તકમાં ધ્રુમ મચાવી રહેલું જંગ મોટું હતું. મગરૂરી તેણીને જવાબ નહિ આપવો એમ સમજાવતી હતી; પરંતુ ચુંથણ મંડીએ પડેલા ને

ડચકાં ખાઇ ખાઇને એક બચ્ચાં માફક અર્જ કરી રહેલા પોતાનાં પીદરના ગમખ્વાર અવતારની યાદ તેણીને નરમ થઇ જવા મનાવી રહી હતી.

“હું બીજાં કોઇને પણ ચાહતી નથી,” તે બેરોનેટની બેટીએ જવાબ દીધો. “આખી દુન્યામાં હું માહરા પપા એખલાને ચાહું છું.”

“ત્યારે તો માતબરનાં મેહરમાનું,” સોરાએ ધણાં નિશ્ચયપૂર્વક ધરાદાથી જુરસાથી પુકાર્યું, “જો તમારું જીગર એક મારખ કરતાં પણ વધારે સખખત ને વધારે ઠંડુ હશે તોખી હું તમને જીતીશ—હું તમને માહરા પ્રખલ, પ્રૌઢ, જુરસાદાર પ્યારનાં જોરે જીતી જવશ.”

“મીઠ દારવાળા,” તે ચાતુરીએ શાંતીથી જણાવ્યું, “તમને ચાહવાનું તો માહરે માટે તદન ન બનવાજોગ છે. હું માહરી તમામ કુદરત કાંઇ બદલી શકવાની નથી—હું કંઇ માહરાં બચપણથી પળા-ચેલા ને પોખાચેલા વિચારોની વિરુદ્ધ કશુંખી પગલું ભરી શકવાની નથી. શું તમે એવા ઉદાર નહિ થાઓ, અને માહરા દુઃખી પપાને આ માહરી પાસેથી એક આવો બચકર ભોગ લીધા વગર તમે તમારી મદદ નહિ આપો?”

“હું તેમ નથી કરી શકતો,” તે દલગીરીથી—લાચારીથી—જાણે બોલતો હોય તેમ જવાબ દીધો, “જો તમે એમ કબુલ કીધું હોત કે તમે કોઇ બીજાંને ચાહતાં હોઓ તો હું કાંઇખી બપાદા બોલ્યો હોત નહિ; પણ તમે જીતી જવા વાસ્તે હજી મોકળાં હોઓ—તેથીજ હું તમને જીતવા ઉપર માહરી તમામ જીંદગીને રોકું છું.”

“તમે ફ-તેહ નથીજ પાંખવાનાં,” તે ચાતુરીએ જવાબ કર્યો.

“બહે, માહરાં માનવંત ખાનદાનની છેલ્લી નખીરી આવાં એક લગન કરી પોતાનાં તોખમને એમ લગાડે તે કરતાં તે તોખમ હજી તેની હસ્તીમાંથી નાપુદ થાય તે વધારે જોવાજોગ છે.”

“તમે મને નાં પાડે’છ, કેમજે હું એક ‘કામનર’ છું’-કાંયજે માહરી ‘પેડીમી’ જેવું કાંઈ નથી-હું કાંઈ ઉંચ ખાનદાનનો નખીરો નથી?”

“હા-તેટલાંજ કારણોસર તમને ના પાડવામાં આવે છે.” તે મધુરીએ જવાબ કર્યો.

“મેહરખાતું,” તેણે ઘણી ગંભીરામ્મથી જારી રાખ્યું, “શું તમે એમ ધારો છો કે અમીરી ખાસત, વારસામાં મળેલી જાગીરો ને પૈસા માફક, સઘળાં ઉંચ ખાનદાનવાળાં એખત્રાંઓમાંજ સમાયેલી હોય છે?”

“હા, હું હંમેશાં એમજ માનતી આવેલી છું,” માતખરની મેહરાંએ જવાબ દીધો.

“શું તમે કાંઈ મોટા ખાંદાનમાં એવાં પુરાંઓ વિષે જાણ્યું નથી કે જેઓ પણ ચોરી કરેછ, એક ફોરજર બનેછ, પોતાનાં પાળકો ને ગરીબ ગુરખાંઓને લોભી બની પૈસાથી લુ?છ અને તેઓમાં મુકેલા વિશ્વાસનો ઘાટ કરે છે?”

“એવાં અપવાદરૂપી હશે-પણ કાંઈ કાયદા જેવું તો નથીજ,” તે સવાલનાં જવાબમાં તે ચાતુરીએ કહ્યું.

“તે છતાં પણ તમે એવાં જ્ઞાનદાની પુરાઓ વિષે સમજેલું તો છેજ ?”

“ત્યારે તમે એમ કેમ કહી શકો કે ઉત્તમ આત્મા-સ્વભોગી, ખુદ્દ, અમીરી આત્મા-ફક્ત જ્ઞાનદાનીજ માણસોમાં હોય છે ?” સોરાળ દાડવાળાએ સીધો સવાલ કર્યો. “તમે જુઓ છો તો ખરાં કે, તેમ નથીજ બનતું. ધણાં જાણીતાં, સખાવતી, મોટા માણસો ગરીબ કુટુંબમાંથી પેદા થયેલા છે મેહરબાનું, મને તમારી આગળ પુરવાર કરી આપવા દો કે એક મોટાં કુળમાં નહીં જન્મ પામેલો શખશ બી શુરવીર ને સામ્યો થઈ શકે છે-મને તમારી આગળ પુરવાર કરવા દેઓ કે હું, ગરીબ ઘેરે જન્મેલો, ગરીબાઇમાં ઉછરેલો ને મોટો થયેલો, મોટાં જ્ઞાનદાની ખુબી વીશેની લાહેરી બરેલી વાતો કરવામાંથી સદાકાળ ઓવારતીવાર રહેલો બી દુન્યાનાં અમીરો ને તોખમી માણસોની માફકજ વફાદારી ને અથગ શ્રીદા ગીરીથી તમને ચાહી શકુંછ.”

“તે તદ્દન ન બની શકે તેવું છે,” સોરાએ કદી નહીં જોગેલી મગફરી ને તુચ્છકારથી તે તુમાખી ખુબસુરતી માથું ફેરડાવી બોલી-
“છટ છઠ એન ઇમપોસીબીલીટી.”

થોડીક મીનીટો તે બેઠ વચ્ચે એક ઘાડી ચુપકાદી ફેલાઇ. સોરાળ દાડવાળાએ તેને પેહલ્લી તોડી.

“હું પાછું કહુંછ, માતખરનાં મેહરબાનું.” તે જવાબાએ હારી ન ખાતાં વક્તતા જોશ અને શોરથી કહ્યું, “કે જો તમારું જીગર આપ મારખસનાં પુટલાં કરતાં પણ વધારે ઠંડું અને વધારે

સખ્ત હશે, તો બી હું માહરા જોસાદાર પ્યારનાં પ્રયજો તમને જીતશ અને તમારી મગરૂરીને માહાત કરશ. તમે એમજ ધારતાં હોવ તેવું દીસોછ કે તમે મને પરણશો તો એક મોટો ભોગ આપશો, અને તે સધજો ભોગ તમારે એખલાએજ આપવો પડશે ?”

“હા, હું એમ માનુંછ,” તે મહિલાએ ટહુકા પુર્યો.

“ત્યારે તમે મને થોડીક મીનીટો જાસ્તી સમજી લેશો ?” તેણે માંગી લીધું; “જે હું તમને માહરા ગરીબ બાવાની કેરીયતમાં ‘ધન્ટે-રેસ્ટ’ લેતાં કરવાની આશા કરું તો તેવણુ બિચારાએ કેવી ચાલુ મેહનત કાઢીછ, રાત ને દીસ એક કરી જોહમતો વેડીછ, પોતાની જાતી મેહનત અને જાતીકા પસીનાંએ કેવી રીતે કળેટા વેડી એક મોટી દોલત એકઠી કાઢીછ તે બધું માહરે તમને જણાવવું જોઈયે. તેવણુ બિચારાનાં હૈયે એક હોંશ હતી અને તે હોંશ તેઓ પુરી કરી શકે તે અગાઉ તો તેવણુ બિચારાને જન્મ ઉચાઉચ ગરી ગીયો. તમે જાણોછ તે બિચારાની શું ઉમીદ હતી તે ? તેવણુ એક કુટુંબનાં ‘ફાઉનડર’-એક સ્થાપક પોતાને થયેલા જોવાની હોંશમાં હતાં.”

“એક ધખારો-એક નમળું એમખીશન !” તે બંધાં દયાડીણુ પણે બોલી, એ માતપરતી મગરૂર મેહરાં.

“નમળું તમારી આંખોમાં હશે, મેહરખાનું, પણ તેવણુની નજરમાં તો તે એક મોટામાં મોટી ઉમીદ હતી,” તે વફાદાર બેટાએ જવાબમાં કહ્યું; અને ત્યાર પછી આગળ ચલાવ્યું, “તેવણુ માહરી આગળ એ સીવાય બીજાં કશાંનીબી વા કરતા હતા નહિ. તેવણુ બિચારાએ એવી આશા બાંધી ને એવી ઉમીદની રમતમાં રહ્યા કે તેવણુનું કુટુંબ

દુન્યાનાં નામાંકીત કુટુંબો મીસાલ પંકાચ; અને મનેથી એવીજ હેંશમાં તેવણે ઉછેરીને મોટો કર્યો. જ્યારે તમારા પપા માહરી આગળ પોતાની આફનો વિષે મોંઘે જોલીને બધું જોડ્યા ત્યારે મેં તે આશ્વાને માહરી છાતીમાં દાખી દીધી—મેં તેને તમારા પગો આગળ મુકી, મેં તેવણને કહ્યું કે જો તમે માહરી દરકાર કરતાં શીખશો તો હું તેવણની મરજીને આધીન થઈશ. હું તમારા લોકોનું નામ ધરાવવાનાં ‘લેરઝ પેટન્ટ’ કાઢું, કે જેથી તે ખાનદાની નામ કદી દુખી જાય નહિ; અને માહરૂં માંત્રજો, મહેરબાનું, બધે તમે તમારૂં દીલ આહે તેટલો ધીકકારજો, પરંતું હુંથી માહરા મરહુમ જાવાનો વરસોનો અરમાન નહિ પુરો પાડવામાં ને તેને સાવ છોડી દેવામાં, તમે તમારી જીંદગીનાં ખાલોને તીલાંજલી આપી જેવો મોટો ભોગ આપતાં કહો છો તેવડોજ મોટો ભોગ હું પણ આપું છું. તે માહરે મનથી એક ભોગજ છે, જે હું ખુશીથી આપું છું, જે મીસાલ હું માહરી જીંદગીનો પણ ભોગ આપવા તઇયાર છું, જો તેમ થતાં તમને હું ખુશી કરી શકું તો.”

“તે વાસ્તે હું કાંઈ તમને જરાબી વધારે ‘રીસપેક્ટ’ આપી શકતી નથી.” મેહરાંએ ઠંડાઇથી જવાબ દીધો. “એક શખશ જેની પાસે કાંઈબી નામ જેવું હોય અને તે વાસ્તે જો તે મગર થતો હોય તો તે તેને કદીબી છોડી દે નહીં.”

“તે તમારે ખાતર છે, મહેરબાનું.” તે કગલ્યો, “ઓહ, જરા માહરૂં ધ્યાનથી સમજો! મને તમારી આગળ અરજ ગુજારવા દેઓ કાલાવાલા કરવા દેઓ! વખત જતાં તમે માહરા પ્યારની કોંમત

પુનઃશો-નરેન્દ્ર તેને સમજતાં ચશો-નરેન્દ્ર તે મને અદલામાંથી આપશો-હું થોપવા ઉપર નરેન્દ્ર સંતોષ પકડીશ.”

“તે છતાં બી તમારો મોટો પ્યારે માહરે બલીદાન લીધા વગર આહરા પપાને નહિજ બચાવશે?”

“નહિ; કાંચ જે એમ કરતાં તમને જીતવાની ને માહત કરવાની માહરો એખલો ચાન્સ જતો રહે છે. મને ના તરછોડી કાઢો. જે તમે માહરા ઉપર માહરે ખાતર દયા કરી શકતાં ન હોવ તો તમારા પપા ખાતર તો કરો? જે તમે બ્યારે મેં બધો પ્લાન એવળુને કહી સમજાવ્યો ત્યારે તેવળુનો ઉગી નિકળેલો ચેહરો જોયો હતો તો તમે માહરાં બણી જોઈ હસ્યાં હો-નરેન્દ્ર મોટા ઉપકારથી હસ્યાં હો. મેહરખાનું, હું ફકટ માહરી દોલત તમારા પગો આગળ રેડી દેવાની રજા ચાહુંછ-તે બધીને તમારી સેવામાં વાપડવાની મને કરમ બક્ષેસ કરવાની મેહરખાંની માંગી ક્ષેઉંછ. હું તમારા પપાનું જીમર હદ વગરની પુશાલીથી હસ્તું ને મોકળું કરશ. હું તેવળુનું પાછાએ પાછું કરજ બરપાછ કરી દઈશ. હું આ બધી પુરાણી જગીરોને વધુ મોટાબરેલા બપકાથી તર કરીશ. હું માહરી તમામ જીંદગી તમારા ઉમરાવ પપા અને તમારી તરફ અટકાવી નાખશ. હું માહરી પોતાની ‘આઇડેનટીટી’ને દુબાડી સંતોષ પકડશ. હું માતબર ખાનદાનની આબર, મોટાઇ, વૈભવ સાથે મેહનત કરશ-તેને વધારવાની અને આબાદીબરેલી હાલને પુગાડવાની દરેક યત્ન કરશ. તમે મને ઉતસાહ ને ઉતેજનનો ફકટ એકબી શબ્દ નહિ કહેશો, મેહરખાનું?”

સોરાબ તે ખેરોનેટની બેટીની વધારે નજદીક ગયો, અને તેવાં શબ્દોની જુસ્સાબરેલી ઉતાવળે જીભથી તે રૂપાળા કેમળ કાઢ્યો.

ઉપર તેનાંથી પોતાનો એક હાથ ભેળી દેવાયો. તે ચમકી, જાણે એકાદ બળતો આતશનો ગાંગડો એકાએક તેણીનાં હાથો ઉપર આવી પડ્યો હોય તેમ, અને પછી તે હાથને છછુકા કરી ખસાડી નાંખ્યો; અને પછી ધણાં વીચીત્રભર્યાં બોળાં હસવાંથી તેણીએ તે જવાન તરફ જોયું.

“જ્યારે ખુદ તમારો હાથ મને અડકેછ તો હું કમકમી ઉઠું છ ત્યારે તમે મને પરણવાનું કેમ પુછી શકતા હશો?” તે રૂપસુંદરીએ સવાલ કર્યો.

“પણુ તેમ કાંઈ તમે હમેશાં નથી કર્યાં કરવાનાં,” તે ધીરજવંતાએ સાક્ષેશાઘથી જવાબ કર્યો. “મને માહરા પોતાનાં મોટા પ્યારમા વિશ્વાસ છે. હું તેનાં બદલામાં કાંઈખી મેળવશ. મેહરખાનું જે તમે મને હડસેલી મેળશો તો ગિયારા તમારા પપા મરી જતા રહેશે તેવજની સધળી આશાઓ આ લગન ઉપર મદાર બાંધી ટકેલી છે.”

“તમે શું એમ ધારોછ કે મને, માહરા બાવાજી તરફનાં માહરાં અખંડ હેત ખાતર આવાં એક લગનમાં બળતવારી ને જોર જખરીથી ઉતારવાનું મરદાનગીભર્યું છે કાંયજે એજ એખલો રસ્તો કે જે વડેહું તેવણુ ખીયારાને બચાવી શકું તેથી આવું એક માહરી કને સાદું કરવાનું શું બાહાદુરીભર્યું છે?” તે મંદુરી મહાપુખ બોલી, એકાએક ધણાં જુસ્સાથી.

“જો તમારો પ્યાર જીતવામાં ને તેમ કરી તમને સુખી કરવામાં હું હારી જાઉં તો તે મરદાનગી ભરેલું હું ધારતો નથી,”

તે સુરવીરે જવાબ કર્યો. “પરંતું હું જાણું છું કે હું બેઠ બળવી શકશ. મને માહરામાં પુરતો વિશ્વાસ ને ધત્યાર છે.”

તેણીને ખચર હતી કે તે સાચ્યુજ બોલ્યો હતો—તેણીનાં બાપ ની જીંદગી બચાવી લેવાનો, તેઓનાં કુટુંબનાં પુરાણાં નામને નામોશી ને નાલેશીમાંથી ઉમારી લેવાનો ફકટ એકજ ઇલાજ હતો. અને તે તેની સાથનાં લગ્ન હતાં; પરંતું તેની સાથનાં લગ્નનો ખ્યાલજ તે બળાને બધી દુઃખ ભરેલી રીતે કમકમાવતો હતો, અને તે ખ્યાલે તે તેણીને સૈથી વધારે અણુગમતો થઇ પડ્યો. તે સુંદરીએ પોતાની બાંને બાંખો પોહણી કરી અને ઘણાં ચીવતપણાંથી તેનાં એહરા તરફ જોયું.

“તમે માહરી સાથે પરણીને સંતોષ પકડશો, એવું જાણ્યા છતાં કે હું તમને ધીકકારું છું કે હું તમારા તરફ અણુગમાં ને તીર-સકાર ભરેલી નજર સીવાય કદીબી જોતી નથી?” તેણીએ પ્રશ્ન કર્યો.

“મેહરબાનું.” તે સચુરીથી બોલ્યો, “તે ધીકકારને ખ્યારમાં કેમ બઁલી નાંખવો તે હું જાણુશ; અને હું દુનીયાંની બીજી કોઇ અબજાના સૈથી ગરમ દીલસોઝીભર્યા ખ્યાર કરતાં તો વધારે ખુશીથી તમારા ગુસ્સા, અને ધીકકારને વધાવીશ!”

“તમે એવું જાણી માહરી સાથે પરણીને સંતોષ પકડશો કે તમારા ને માહરા વચ્ચેનો અંતર કદિ નહિ દુર થશે એવું હું ઘણી જોસબરીથી માનું છું—કે હું તમને માહરા સરખા કદીબી ગણી શકવાની નથી—તમારું ગમે તેટલુંબી કીધેલું મને તમારી ઉતરતી જાન

અન્યાદ ભુલવી શકવાની નથી? શું એ બધું જણ્યા પછીખી મને પરણવામાં તમને સંતોષ મળવાનો છે?”

“હા, હું જરૂર સંતોષ પામીશ,” તે મધુરીને જવાબ મળ્યો; “તમે દુન્યાનાં કોઇખી જવાનને ચાહતાં નથી—અને તે પ્યાર ત્યારે તો સેવટે મનેજ મળશે.”

“માહરો પ્યાર તમને કદી મળવાનો નથી,” તે મોટા તુચ્છકારથી પુકારી ઉઠી—“એવો મનમાં ફાંકો તો જરાખી રાખતા ના.”

“તોખી હું સંતોષી છેઉ,” તે યુવાને ઘણી વખાણવાજોગ આંતી અખત્યાર કરી જવાબ દીધો.

થોડીક મીનીટો તે રૂપસુંદરી ચુપકાદીમાં ઉભી રહી, દેખાઇતી રવેશે પોતાનાં કોષ ને ગુસ્સા સાથે તે જંગ મેલવી રહી હતી, અને પછી તે બોલી, ઘણાં ધીમા કામળ કઠે.

“હું પાછું કહુંછ કે તમે મને તમારી સાથે જોરજબરીથી પરણાવામાં એક ઘણું હીચકાફાં કામ કરો છો, તમે મને ફોર્સ કરો છ, કેમજો તમે મને ખીજો કોઇખી માર્ગ આપતા નથી; માહરે યાતો માહરા બાવાને જુગજુગનાં દુઃખી કરવાના છે અથવા તો તમારી સાથે મને પરણવાનું છે. બાહારની બધી દુન્યા કરતાં પણ જસ્તી મેં માહરા પપાને ચાહેલા છે અને હમેશાં ચાહતી આવશ; તેવણુ તરફનું માહફં હેત માહરી જીંદગીનો માસ્તર પેશન છે. તેવણુને બચાવા થકી મને એક માણસને પરણવાની ફરજ પડેછ કે જોતે ના તો હું ઓળખુંછ, ના તો હું પસંદ કરુંછ, ના તો તેની હું કાંઇ કીમત આંકતી કે ના તો તેને હું ચાહુંછ.”

“તે સધળું આવશે.” સોરાબે કહ્યું; “હું તમને એવા તો ચીવત પ્યારે આહુંછ, અને તમારા પ્યાર સાથે એવા જીવસાથી તકલી રહેલો છું કે હું કોઈની શરતો ઉપર સંતોષ પકડીશ.”
તે કોમળાંગીનો એકરો કીરમજી થઈ આવ્યો.

“એમ છે?” તેણીએ પ્રતિઉત્તર કર્યો. “તમે કોઈ શરતો ઉપર સંતોષ પકડવા તૈયાર છેઓ? ત્યારે તો તે શરતોને હું માહરેથી અને એટલી મુશીબત ભરેલી કરશ. હું તમારી ધણીઆણી થવશ. એટલે કે, તમને માહરું નામ ધરાવવાનો અખત્યાર આપશ-પણ તમારે કદી માહરા હાથોનેખી અડકવું નહિ-એક આંગળીખી માહરા દીલને લગાડવી નહિ; તમે મને મેળવશો તમે મને તમારી સાથે જીંદગી સુધી બાંધી લેશો-કે જે બધું મને તમારી પોતાની મરજી મુજબનું દીસેછ-પણ યાદ રાખજો કે માહરા હોઠો વાટેથી પ્યારનો એક શબ્દખી તમારી તરફ બોલાવાનો નથી; આપણે સાથે રહીશું અને તે છતાં પણ અગ્નિયા માફક આપણે એકમેકથી અળગાં ને દુરનાં દુર વસસું-સાથે, પ્યાર વગર માત્ર નામનાં, જે હું જરાખી કપુલ થાઉં તો ફક્ત આ શરતોએજ-અને નહિ તો, નહિજ! હવે તે શરતોને કપુલ રાખવી કે નહિ તે નક્કી કરવાનું તમારે માટે છે. જો, કપુલ રાખ્યા પછી, તમે તે શરતો તોડશો કે માહરી મારફતેથી પ્યારનાં બેલો બોલાવાની બેવકુફાઈ કરશો અથવા તો મને એક આંગળી વડેખી અડાશો કે મને તમારી સોસાયટીમાં બેળાવાની સરકશી કરશો તો, હું સૌથી મંજીરમાં મંજીર કસમો ખાધને કહુંછ કે, આય ઘેર તે અને તેજ.

ધડીએ છોડીને જવી રહેવશ. આ સઘળી શરતો ઉપર મને તમારી ધણીઆણી તરીકે કયુલ રાખવા તમે તક્યાર થશે ?’

તેણે તે ઉશકેરણી વચ્ચે પવીત્ર આતશ માફક જળતા રૂપાળા ચેહરા તરફ જોયું; તેનાં મનથી તેણી પોતાનાં આ ઉશકેરાયલા અવતારમાં પણ એવી રાણી જેવી ખુશસુરત લાગી. તેણીનાં આ તીરસ્કારમાં તેને એવો સુંદર દમામ ને મોહીત પમાડનારો ચેહેરો જોયો કે તેનું, અર્ધું ફરેલું’ ગસ્તક, પુરતું ફરી ગયું, અને સઘળા ધીકકાર છતાંખી ને તે શરતો કયુલ કરવા એકદમ તક્યાર થઇ ગયો. આ તેને એક નાની ફ-તેલ જોયું દીસ્યું. ઘેલો તે ! તે તેનાં પ્યારમાં કેવો છેકજ ચરી ગયો હતો ?

“હા,” તેણે જવાબ દીધો. “તમે કોઇ બીજાને આહતા નથી. હું ધીરજથી સચુરી અખત્યાર કરી યાચશ; તમે મને પીછાણુશો અને જરૂર વખત જતાં પ્યારથી આહનાં શીખશો.”

“ત્યારે, જો આ શરતો ઉપર તમે તમારી આઘડેનટીટી ખોલી દેવા અને માતખર કુટુંબની સેવા બખવવા તમારી જીંદગી આપવા તક્યાર છેઓ,” તે એક મહારાણીનાં ઠોરાથી ખોલી, “તો હું તમારી સેવા કયુલ રાખુંછ, અને આપણો ‘મન્ટરવ્યું’ અહીં ખતમ થાયછ.”

તે આ સઘળું ધણા મોટા તુચ્છકારથી ખોલી, અને તીરસ્કાર નીજ એક તીરછી નજર તે પ્યાર ઘેલા જવાન ઉપર ફેંકી ત્યાંથી એમાલુમ થઇ ગઇ. દીવાનો સોરાખ ! આવા અગાધ તીરસ્કાર ઉપર ખી તેણે શુક કર્યો અને ધણાં મોટાં દીલે તેણીનાં ત્યાંથી નીકળી

જવા પછી તેનાં મનથી બોલ્યો કે પ્યાર વખત જતાં જરૂર પોતાનું કામ કરશે.

પ્રકરણ ૧૨ મુ.

—:૦:—

મેહરાં માતબરનાં એમ મોટા તીખાસ અને તુમાખ કરી આ લી જવા પછી સોરાખ દારવાળો ધણો વખત સુધી લાંબા વિચારોનાં ઉંડા ગારમાં ઉતરી ગયો. તેના જેવા એકને, એક દારવાળાના દીકરાને—મહેનત ને ચકકલ હુશીયારી વાપડી આગળ વધનારા વર્ગમાં ના એકને—પોહળા આત્મા અને ઉંડા વિચારનાં શીશોસોફરને આ માતબરની મહેરાંએ દેખાડેલી તોખમની તકાબરી કાંઇક ધણું અસાધારણ ને બનાવટી જેવું દીશ્યું. તે તે સમજી શક્યો નહિ. જો તે તેની ચક્રમ કરનારી ખુબસુરતી સાથે અથવા તો તેણીનાં દમામદાર ઘેર માટે મગરૂર હતો તો તેણીને તે સારી રવેશે સમજી શક્યો હતો, પરંતુ આ તેણીનાં ખાનદાન માટેની ખુમારી સમજવાનું તેની શક્તિથી ધણું વેગળું હતું.

તેણે હસીને તેને તો ફક્ત એક ધખારો માન્યો—દુન્યાની સૌથી સંપૂર્ણ ને સુંદર સ્ત્રીની એક વાહીયાત માન્યતા—એક ખામી; જે જીતી જવા માટે તે પુરતો શુરો ને પુરો હતો, તેણે વિચાર્યું; એટલું તો ખરું, તેણી કોઈ બીજાને ચાહતી ન હતી. તે એક

મુખ્ય મોટી પોઈન્ટ હતી, આશા માટેની એક જોરાવર ધાળ. તે કોઈપણ બીજા શખ્ષને ચલાતી હતી નહિ, અને, જે કે તેને તો તેણીનાં હાથને વરીક અડકવાનો હોકમ ન હતો કે એક પ્યાર ખરેખે બોલખી બોલવાની મના હતી છતાં તેઓ સાથેજ રહેવાનાં હતાં—તેઓ એકજ છાપરાં હેઠળ વસવાનાં હતાં, અને કાંઈ નહિ. તો થોડીખી એક સરખી ચીંતા ને ફરજમાંથી તેઓને સાથે પસાર થવાનું હતું. તેને તે બધું પુરતું લાગ્યું, અને નાશીપાશ થવાને બદલે ઉલટું તે તેનાં મનથી ઘણી ઉદારતાથી બોલ્યો કે આ બધી તકો સાથે જે તે તેણીનો પ્યાર જીતી ન શકે તો તેના જેવો નામરદ બીજો કોઈપણ ન હતો !

પહેલાં તો તેણીને એકદમ, જેવી તોડછોડ તે છોકરીએ ખતાવી હતી તેવીજ તોડછોડે મુકી છુટવાનો તેને ખ્યાલ આવ્યો—તેઓ તેને માટે અને તેના પ્યાર માટે બીલકુલ નાલાયક હતાં. પછી તેને ખ્યાલ આવ્યો કે સાચ્યું અમીરીપણું કેવું હોય છે તે તેણીને પોતાનાં દાખલા ઉપરથી ઘણી સારી રીતે શીખવી શકશે—અને તે લેશન સાથેજ તેના બદલામાં તે તેણીનો પ્યાર પણ મેળવતો જશે.

તે તેણીને સઘળું આપશે, સોરામે વિચાર્યું, અને બદલામાં તેણી કનેથી તે કશુંએ ન લેશે—તે તેનું હેત તેણી ઉપર એવાં તો બાદશાહી દીલે અને ઉદાર હાથોએ રેડી દેશે કે તેમાંનું ઘણું નહિ તો થોડું પણ બદલામાં પાછું આપ્યા વગર તેણીને ચાલશે નહિ. તે તેણીને દેખાડી આપશે કે એક ‘કોમનર’ નાં દીકરામાં એક ગ્રહસ્થ આસામીનો આત્મા હોઈ શકે છે. તે તેણી બધી એવાં તો શુરાતનથી,

એવી તો નાનુકાઈથી, એવી તો અથાગ કાળજીથી વર્તશે કે તેણીને તેને વખાણવાની જાણે ફરજન પડશે—ના, તે ઉપરાંત તેણીને એટલુંબી કબુલ કરવાની જાણે જબરી થશે કે એક બીન કુળીન શખ્શોમાં પણ એવા સદગુણો હોય છે કે જે તેણીની માન્યતા પ્રમાણે તો ઇશ્વરી હકથી ફક્ત મોટાં ખાનદાનવાળાંઓમાંજ જાણે રહેલા હોય છે.

આ બધાં સોરાખ દારવાળાનાં પ્લાનો હતા, કે જે વડે તે મગર મેહરાંની તકોબરીને માહાત કરવા આહતો હતો. તે કેવી મગર હતી, કેવી તકોબરીભરેલી, કેવી રાજવંશી દમામવાળી, પણ, ઓહ, કેવી ખુબસુરત ને ઝલેહવંતી ! શું સોરાખ તેની સઘળી હુશ્ચારી અને બાહોશી, તેની હીંમત અને છટા છતાં, તે તારણીને પીગ જાવી શકશે ?

ફક્ત તેણીની નજદીક રહેવાનું, જે હવા તે મધુરી દમમાં લે તેજ હવામાં જીવવાનું, તેણીનાં માહબોખતાર જેવા મીઠા એહરાને ચાલુ જોયા કરવાનું, તેણીનો સારંગી જેવો સુરીલો કંઠ નીરંતર સમજ્યા કરવો—એ તે પ્યાર ઘેલા જવાનને લાગ્યું કે આ ધર્થી ઉપરનું ખેલત હતું. તે છતાં, તે તેણીને જીતવાનો તો હતોજ—પ્રાઈ પ્યારનું પ્રખળ હંમેશાં મોટા પ્યારને જીતી શકે છે. એક એવોબી દીવસ ખચ્ચીતજ આવશે કે જ્યારે તેણી તેની આગળ જશે, તેણીનાં કામળ, બરફ જેવા ગોરા કરો તેની ગરદનની આજુબાજુ ભેરવશે, તેની પોહળી પ્યારથી ધગધગ થતી છાતી ઉપર તેણીનું દમામદાર, તોખમી શીર ટેકવશે અને કહેશે, “ ઓહ માહરા વાહલા ધણી, આયંદે હું તમને

આહતાં શીખીછ !” યા ખુદા, તે એક સ્વપ્નો હતો—અને ને સ્વ પનાઓ ખરા પડી શકતા હોય તો આ તે આપડાનાં બાબમાં પણ કાંય નહિ ખરો પડી શકે, વાર ? તે એક સ્વપ્નવત ખ્યાલ હતો— બધા ધીકકાર, બધા તીરસકાર, બધા તુમાખ, બધી ધીરજવંતી સખુરી વાસ્તે કેવળ રંગેરંગ લાચક. તે સંતોષી હતો અને તેનાં પ્રમાણીક જીવનનાં સધળાં સામ્યાં જોમ વડી તેણે તેનાથી અને તે બધું કરવાનો કસદ કર્યો. તેણીને સુખી કરવાનો અને તેણીને પોતાની મરજી પ્રમાણે માર્ગ લેવા દેવાનો.

માતખરની મેહરાં, સોરાખ દારવાળા સાથનાં ધનટરવ્યુ પછી, પોતાનાં આપને જઇ મળી. તે જૈંદ બેરોનેટ બ્યારે પોતાનો ચેહરો ઉંચકી તે વાહાલી બેટીનાં મોંહ ગમ જોયું ત્યારે તેની ઉપર એક ધણું શોકાતુરપણુંનો ગંભીર દેખાવ વ્યાપી રહેલો હતો.

“ તું માહરે માટે સારી ખખર નથી લાવી, મેહરાં, ” તે આપે અગાધ નિરાશાથી કહ્યું; “ તાહરી આંખોમાં સારી ખખરોનું એક કીરણુ પણ નજરે આવતું નથી. ”

“ કદાચ તમે તો તેને સારી ખખર માનશો, પપા, ” મેહરાંએ જવાબ દીધો. “ હું અંહી એ કેહવા આવીછ કે મેં મીં દારવાળાની માંગણી સ્વીકારેલી છે. ”

તે નિરાશ થઇ બેઠેલા બેરોનેટથી તેનાં હોઠો ઉપર ચઢી આવેલી મોટી ખુશાલીની યુમ અટકાવી કે દબાવી શકાઇ નહિ; તેના તમામ અવતાર બદલાઇ ગયો. તેની ચીંતા, આતુરતા, તેની ધાસ્તી જાણે

એકદમ ઓગળીતી તેનામાંથી ગળડી પડી હોય અને તેનું દીલ વાથી પથ્થુ જ્યાંદા હલકું થઇ ગયું હોય તેમ દીસ્યું: તે પોતાની બેઠક ઉપરથી ઉડીને ઉભો થયો, કોઇ દીવસે નહિ જણાયો હોય તેવો બધો જોરાવર થયેલો—એક શુરવીર માફક તતલુખાર, તેની જૈશી જાણે તેનામાંથી જતી રહી હોય અને તે પાછો જવાન જોરેમંદ બન્યો હોય, એવી બધી અચુક અસર તે ખુશ્ખાલીથી તેની ઉપર થઇ.

“માઇ ડારલીંગ,” તેવણે પ્રકાર્યું, “માહરી વાહાલી મેહરાં, તેં માહરી જીંદગી બચાવીછ !”

“અને માહરી પોતાનીનું સત્તાનાશ્ચ વાળી નાંખ્યુંછ,” મેહરાંએ ધણું દુઃખથી પોતાનાં મનસે કહ્યું. પથ્થુ ધણી નરમાશીથી અને શાંતીથી જે બધા વાહાલમર્યા ઉપકારના શબ્દો તે બાપ બોલી ગયો તે તેણીએ સ્વીકાર્યા અને સમજ્યા; અને પછી, જ્યારે તેવણુ—સર મેહરનોશ્ચ માતગર—શાંત થઇ શક્યા, અને તેણીને ધ્યાનથી સમજવાની હાલતમાં આવ્યા ત્યારે તે મધુરી માહાપુત્ર નરમાશથી બોલી:

“મેં તદન પ્રમાણીકપણે મીં દારવાળા સાથે કામ લીધેલું છે, પપા. મેં એવણુને કહી દીધેલું છે કે હું તેવણુને મુદ્દળ ચાહાતી નથી અને કદીખી ચાહી શકવાની નથી.”

“કદીખી નહિ ?” તે બેરોનેટે મોટા ગભરાતથી પડ્યો કર્યો.

“હા, પપા—કદીખી નહિ! આવાં લમનો વાસ્તે હું શું ધારૂંછ તે મેં એવણુને ખુલ્લે ખુલ્લું સમજાવી દીધેલું છે—સોશીયલ બેરીયરઝ આટે માહરું શું મત છે તેખી—અને કોઇખી ચીજ તે માણસને

માહરી સરખામણીમાં લાવી શકવાની નથી તે પણ મેં તેવણુને સાફ સાફ જણાવી દીધેલું છે.”

સર મેહરનોશણએ અજબખી ને ચીંતાથી તેણી તરફ જોયા કયું :

“માહરા ખુદા ! અને એ બિચારાએ શું કહ્યું ?”

તે દમ ખાવા થોડીક મીનીટો થોખી, અને પછી જવાબમાં શાંતીથી બોલી: “જે બધું એવણે કહ્યું તે એવણુની પોતાની રીત મુજબ ધણું સેનસીવ્લ હતું; તેવણુ જરાખી અજબબ થયેલા દીસ્તા ન હતા.”

“જો હું એની જગાએ હતે તો ધણો અજબખી પામ્યો હતો.” સર મેહરનોશણ માતખરે કહ્યું. “મેં એક માંગણી આવી કીસમે કયુલ રખાતી કદી જોધ કે સમજ નથી.”

“મેં સઘળી ખીના કેવા તખકકા ઉપર ઉભેલી છે તે એવણુને તદન સમજ પડતી રીતે કહી દીધેલું છે. એ એક ધંધાદારી સાદું છે—તેની લાઇનની એક વેપારી ગોઠવણુ. તમને એક ચોકકસ પૈસાની રકમ જોધયેછ; તે તેવણુ પાસે ધીરવા વાસ્તે છે, અને ધીરવાનું વચન આપેછ, જો હું એવણુની ધણીઆણી કેહવાઉં તો. મેં તેમ કરવાની રજા આપેલી છે. યુ સી, અહીં સેન્ટીમેન્ટને લગતો કાંઇ સવાલજ નથી; એ એક નરદમ ધંધાદારી ગોથવણુ છે. મેં તેવણુની ઉદારતાને અપીલ કરી જોધ, મેં મને અંદર સંડોવ્યા વગર મદદ આપવાનું કહ્યું પણ તેવણે ના પાડી; અને ત્યારે મેં બધી ખીનાં તેની ખરેખરી લાઇટમાં દેખાડી આપી.”

“પણ, મેહરાં,” તે બાપે આ બેજાં ફાટેલ તુમાખી બેટીનું બધું સમજીને અકળાઇ પોકાર કર્યો, “એ તુંને ચાહેછ—એ અરેખર તુંને ધણો ચાહેછ ! જે કદી કોઇ સખશે એક અબજા સાથે પ્યાર કીધો હોય તો એનેજ છે. એનાં જોવો પ્યાર કીધનો નહિ હશે. તું એનાં તરફ કેવી ઘાટકી થાયછ ! તું કેટલી બધી તુમાખી છે !”

“પ્યારનો કાંઇ સવાલજ નથી, પપા—ખીલીવ મી, મેં એવણુને કહ્યુંછ કે હું તેવણુને ચાહતી નથી અને કદીખી ચાહવાની નથી; તે છતાં જે ખીજી કોઇ શરતે એવણુ માહરા બાવાને બચાવી શકતા નહિ હોય તો હું મને એવણુની ધણીઆણી કેહવડાવા તદ્દન ખુશી થઇશ.”

“વેલ,” તે પીદરે નાખતીનાં દેખાવથી કહ્યું, “તું અને તે હવે તો એ બાબદમાં સૌથી વધારે સમજી શકો. એ એક ધણો વીચીત્ર ‘અફર’ છે. એ સતોષ પાંચોછ, હું ધારૂંછ; પણ હું તો તે છોકરીને કદીખી નહિ પરણું, કે જે રોકડે રોકડું પરખાવી દેતી હોય કે તે મને ચાહતી નથી અને લગનને એક ધંધાદારી ગોઠવણુ તરીકે ગણતી હોય.”

“એ ધણું બનવાજોગ છે.” તે દીકરીએ કપુલ રાખ્યું; “પણ ત્યારે તમે તો એક બેરોનેટ છેઓ, અને એ એક ‘કોમનર’ છે. જે તમે ધીકકારથી સ્વીકારવાનું ના પાડો તે એવણુ કપુલ રાખવા ખુશી થાયછ. એજ સઘળી વાતની પુરવારી છે ! હવે તમે ત્યારે સુખે કરારે રેહજો, પપા—તમને બચાવી લેવામાં આવેલા છે; હવે તમારે વાસ્તે બરતી વેઠવાનું કાંઇખી નથી. તમે સુખી અને આબાદ છેઓ, જેવા અસલ હતા તેવાજ—ઠેક ગોડ !”

તેવણુ અત્યારે મામલો જ હાલતે ઉભો હતો તેમાં સમાયેલી વિચિત્રતા ભુલી ગયા, અને તે વાહાલી દીકરીનાં ગળે ખાઝી પડી પોતાની ખુશાલીનાં ખરાપણામાં એક નાના બચ્ચાં માફક રડી પડ્યા— તેણીએ તેવણને બચાવી હતી—એ, તે વાહલો, મીઠડો, પાસખાંની આપતો ફરેસ્તો ! તેવણુ હવે સઘળી જગણીની જજીરમાંથી સદાને માટે અળગા ને મુક્ત થયા હતા—પરવરદીગાર તે પ્યારી બેટીનું હઝારો હઝાર સાલ કલ્યાણુ કરે !

“બધું વખત જતાં સમું થઇ જશે,” તેવણે વિચાર્યું. “એ ફરજયાત એને ચાહતી થશે, જ્યારે સોરાખમાં સમાયેલી અમીરી લાગણીઓ ને ફરેસ્તાઇ ખાસ્થત એના જોવામાં આવશે ત્યારે.”

તે પછી મેહરાં માતખર પોતાના ઝોરડામાં જતી રહી, અને આખો દીવસ કાઢનાંખી જોવામાં આવી નહીં.

સર મહેરનોશ્ચછ માતખર અને સોરાખ દારવાળા તે સાંજે પાછા મળ્યા. બંને જણા તે બાજદ ઉપર આવતાં કુદરતી ઘણું શરમાયા અને અચકાયા; આપદે તે બેરોનેટેજ ખરફ ભાંજ્યું.

“માહરી દીકરીએ મને બધી બલાઇ ભરેલી ખખર કહીછ,” તેવણે હસીને જણાવ્યું; “હું ખુશી છોકું કે હું હવે તમને માહરા જમાઇ તરીકે તેડી શકીશ.”

“હા,” સોરાખે ઉત્તર કર્યો. “અને એક સાચ્યા અને વફાદાર જમાઇ તરીકે પુરવાર થવાની હું આશા રાખુંછ.”

“માહરી ચેતવણી ખરી પડેલીજ તમે જોઇ હશે, દીકરા—માહરી દીકરી આખા પુનામાં સઉથી મગરર છોકરી છે.”

“તમારી દીકરી તો તમામ દુન્યાની ખુશસુરતી અને તેજસ્વી લાઈટ છે,” તે યુવાને ઉત્સાહથી ઉત્તર કર્યો. “હું મને પોતાને સૌથી નશીબદાર સ્થાન સ્થાન લેખું છું.”

“જો કે પોતાનાં બધા તકાવરી જરૂરો પૂરા થાય એને તમને ચક્રાવળ તો કીધા હશેજ,” તે બેરોનેટે ખરીખંખારીને કહી દીધું.

“તેણી મને ખુશી કર્યા વગર ખીજી કંઈક કરી શકતી નથી; એનો નજીવામાં નજીવો ધખારો—ખ્યાલ—એને ઘણી મોઢ પમાડનારી રીતે શોભેછ. મને જરાખી ખીલક નથી. સર મેહરનોશજી. એ મને કહેછ કે એ મને મુદ્દલ ચાહતી નથી; પણ, જો એક મરદનાં જીવનનાં સઘળાં જોર અને જોરસા અને પ્યાર અને ઉમંગથી એક અબળા જીતી શકાતી હોય, તો હું એને હજીખી જીતશ.”

“આમ એમ સ્થુર એક ઘટ-ઘટ ઇકા એનલી એ મેટર એક ટાઇમ,” તે બેરોનેટે ખાત્રી આપી. “અને વખત જરૂર પોતાનું કામ ગુપચુપ બજાવ્યો જશે.”

પછી તેઓ બધી કામની વાતો કરતા બેઠા. જો મેહરાં રજા આપે તો લગન એપ્રીલ મહિનાની આખેરીએ કરી નાખવાનું તેઓ એ ઠાડાવું. માર્ગેજ એકદમ ભરપાઈ કરી દેવાનું હતું. વળી તુરતજ સર મેહરનોશજીનાં ખાતે અર્ધા લાખ રૂપિયાની નાદર રકમ સોરાય મેલી દેવાનો હતો, કે જેથી તેવજીના ભાઈનો દીકરો દોરાય માતખર ન્યારે જોઈએ ત્યારે તે ખેંચી શકે અને તે જૈફ બેરોનેટની આંતને ધકકો લાગવા જેવું કંઈક થાય નહિ. અને એવીજ રીતનાં સર

મેહરનોશછની કરજદારી બાબે પણ બીજાં પગલાંઓ સેવામાં આવનાર હતાં.

આ સઘળી ગોઠવણો કરવા વાસ્તે સોરાબ દાશવળાને મુંબાઈ જવાની અગત્યતા હતી. પણ જવા અગાઉ લગનના રોજ બાબે તે કાંઈ રીતે બોક્કસ થઈ જવા માંગતો હતો-એક ખાલી ફીયા-લગન શાના? કાંયજે તેનાથી નાં તો તેને પ્યાર મળવાનો હતો કે ના તો તેની પરણેતરનું છગર, ના તો તેણીનાં શરીરને અડકવા વડીકનો હોકમ; અને તે છતાં તેને તે ખાલી કે પોકળ નજ માલમ લાગ્યું, કેમજે તેનાથી તો તે તેણીને છંદગી મુઘી પોતાને માટે બાંધી લેવાનો હતો.

તે બાબદ માટે તેણે માતબરની મેહરાંને કનસલ્ટ કીધી. તેણીએ તેની તરફ મગશરીબર્યા, છુપા ગુસ્સા સાથે દીઠું.

“બચું, એમાં મને શું પુછવાનું?” તે તુચાખથી બોલી. “એવા ખાલી ઢોંગમાં આહરી સલાહ તે શાની લેવાની? મને લાગે વળગેછજ શું?”

“હું તો એવી આશા રાખતો’તો કે તમે કાંઈ નહિ તો હવે થોડીવણીબી હલ્ટ પકડશો,” પોતાની મોટી નામુરાદી ઘણી હીંમતથી છુપાવી તેણે જણાવ્યું.

“એ એક ધંધાદારી ગોઠવણ છે,” તેણીએ કહ્યું. “અને એમ છે તો જેમ ઝડપથી થાય તેમ સારું. જો એપ્રીલ, સર મેહરનોશછ, આહરા પપાને, સુટ થતો હોય તો મને વાંધો કઠાવવા જેવું કાંઈ

નથી. એક વાત કહી દેવા મને ગમેછ-હું ધારું છ કે દુન્યાં જેને ધણી મુખાર્થથી હનીમુન કરી કહે છે તે ગુજરવા જવાની તો આપણને ફરજ પડશેજ-આપણા કેસમાં તો એ એક કમપ્લીટ નોનસન્સ છે, તે છતાં દુન્યાની એ રીતમાત્ર પ્રમાણે આપણને કરવું જ જોઈયે. હું તેથી એ કેહવા માગું છ કે એ ગારે જેટલી ઓછી ધાંધલથી અને ઓછી ક્રીયા વડે કામ થાય તેટલું વંચાર સારું.”

“તમારાં દરેક ફરમાન જમા આવેલાં તમે જોશો, મેદર્યાનું” સોરાય દારવાળાએ ધણી તાબેદારીથી જવાબ દીધો. અને તે બેરોનેટની બેટી—નેની બવિન્ચની મોદરદાર—નેની આગળથી ધણાં દમામ અને તુમાખથી ખશી ગમ્.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

—:o:—

તે એક વિચિત્ર લગન હતું, જે કે એક લગનને લગતો બપોરો ને તેને જરતી કીયાનાં સંબંધમાં કોટાહી, કશાનીએ ન હતી. સર મેદરનોશજ માતજર તે લગન પેતાના ખાતદાનનાં જરનાં ભપકા પ્રમાણે કરવા મથ્યા હતા, અને તેથી તે વારને જર કે જે જે હમતની કશીએ વાત કાઢેલી જોવાઈ નહિ. સધણું હાલતી ધમતું, હાલનાં જમાનાને અનુસરતું, તેઓનાં ખાતદાન અને ખેતાયને જર આવતું હતું. એટલા બધા ભપકાથી ખીજાં કોઇનાં લગન બાયગે કરવામાં

આખ્યા હશે. પરંતુ જે બધાંની કોટાહી તેમાં આલમ પડતી હતી તે ફકટ પ્યારની હતી. લગનને લગતી સઘળી તક્યારીઓ અને દોડ ધામ ત્રણત્રણ મહિનાંઓથી કરવામાં આવી હતી, અને એ ત્રણથે મહિના માતઅરની મેહરાંએ ગજો કાઢ્યો ઉશકેરણીમયું' બનતું ન હોય તેમ, સાવ નફરાઈ અને બેદરકારીમાં યુગ્મર્યા હતા. તેણીએ પોતે પોતાનાં કીસમતને તેડયું હતું ને સ્વીકાર્યું હતું; હવે તેને તે ગંભીર ચુપકીદીમાં શરણે જતી હતી, કાંઈ પણ બખડાત ફફડાત કીધા વગર કે તેમાં જરાયી ઉલટ કે મગ્ગહ લીધા વિના દુન્યાની દરેક ચીજ તેણીએ ખોહી દીધેલી લાગતી હતી; તેણી સઘળું યુગાવી બેઠી હોય તેમ તેણીને દીસ્તું હતું, સીવાય તે મુરખ્ખી આપનું શીર છત્ર અને નિષ્કલંક હેત. જે એક મોટા સંધ્યારામાં તે મગ્ગહ લેતી હતી તે આજ હતો કે પોતાની છાંદગીનાં ભોગે તેણીએ તે વાહાલા આપને અચાવી લીધા હતા.

તે મનોહારીણી શીરીન અને શાંત બની ગઈ હતી, ઘણી મગરરીથી તે બેદરકારી બની ગઈ હતી. તેણીની તમામ છાંદગી તે વાહાલા આપની ખાતરઅરદારી કરવામાં અટવાઈ ગયેલી હતી, તેણી એ દુન્યાનાં દરેક આવકારને તે વહાલા આપ ખાતર. સદા દુરનાં દુર રાખ્યા હતા. તેણી ઉપર મધમાખ માફક ભમતા ઉગીદવારોને તેણીએ હંમેશા સો કોસ દુરનાં દુર રાખેલા હતા; અને અબજા-નાગ્ગુક, નવચુવાન અજાનાં પેરોહ્યાંને કુમલો પ્યાર, ખુદાની મેહરથી અને તેણીનાં ખુશનશી બની અરકતથી એક બંધ ચોપડી મીસાલ હતો. જે પોતાની આફતો ઉપરાંત તેણીને એક પ્યારની સામે લડત લડવાની હતે તો, અચ્ચીત તે

કોમળાંગીની ઘૂંઘૂંગી ઘણી બોમ્બ સમાન તેણીને થઇ પડી હતો. પણ તે વાહાલી મધુરીનાં બપ્તાવર નશીબે પ્યારની ખુદાઇ લાગણી-ને એડી અવિત્ર, મીઠી, સ્વર્ગીય લાગણી તેણી ઉપર અત્યારતુલીક ગાલેજ થવા નજ પામી હતી.

જ્યારેથી તેણીનાં લગનની ગોઠવણ વિષે તેણીને કનસલ્ટ કરવા માં આવતી કે કોઇ તરફથી સલાહો પુછાતા ત્યારે તે એકદમ શાંતી-ભરેલી બેદરકારી અપ્ત્યાર કરતી હતી. તે ઘણા ખરા જવાબો એવી રીતના આપતી કે તે લગન પોતાનાં કરતાં કોઇ બીજી પારકી છોકરીનાં હોય. તે ફક્ત ત્યારેજ કાંઇક ઉલટથી પોતાનું મંદ પડેલું શીર ઉંચકતી કે જ્યારે તેણીનાં બેરેનેટ આપનો સવાલ ઊભો થતો અથવા તેવણને લગતી કાંઇ વાતો કરવામાં આવતી. જો તેવણની ખુશાલી કે તેવણની સગવડનો સવાલ આવતો ત્યારે તે મહાખુશ એક ઘોડી મીશાલ કાન ફફડાવી તેજસ્વી અને ઉઝટમંદ બની જતી. તે આપ તો તેણીનું સર્વસ્વ હતો-તેણીની આશા, તેણીની મગ્નહ, તેણીનું સુખ અને તેણીનો આધાર, અને તે વાહલાં મુરખી આપનાંજ સવાલમાં તે સુખ અને મગ્નહ ન લે? પણ જો કોઇ બાબદ તેણી પોતે એખલીને લગતી હોય તો તે એક હોલવાઇ જતા આતસ માફક સુસ્ત અને સુતી થઇ જતી હતી; જો આપડા સોરાબને લગતું કાંઇ હોય તો-તો તે અત્યંત તુમાખ અને તીરસકારથી વર્તતી હતી.

એપ્રીલ મહીનાની આખેરીએ તેઓના લગન “માતખર મહાલ” માંજ ઘણાં દમામ અને ભપકાથી કરવામાં આવ્યાં. તે એક અતી દીક્ષાખુશ અને રળીયામણો દીવસ હતો, બધો કુદરતનાં લીલાં લહેરબર્ષ

સુગંધથી ભરપૂર. સુરજ ને વિચિત્ર લગનની સહવારે સોનેરી થાળી માફક ચોકખો, નિરમળ, ઝગરતો કચ્છો હતો—ખુદ કુદરત બદકે કુળ જોડાંન જાળે મળાદમાં અને મુખમાં ખીલી નીકળેલી લાગતી હતી. પુત્રેનાં તેમજ મુખાધનાં બધાં મોટે મોટે ખાંચરેનાંઓને ખાસ ઇજ્જત કરવામાં આવ્યું હતું; અને તે લોકોએ કદી ન ચાખેલી મોજ અને મગલ તે વિચિત્ર લગનમાં ચખાડવામાં આવી હતી, કેમજે સોરાખ દારવાળા એ બાદશાહી જીગર દેખાડી પાપરી પેરે પૈસો વેરીયો હતો. તેણે વિચાર્યું હતું કે એ લગનમાં સમાયેલી કદંગી વિચિત્રતા તે લગનનાં અસાધારણ દોરદમામ અને બેટ સોગાદની ઉશકેરણી વચ્ચે જરા પણ માત્રમ પડી આવવાની હતી નહિ.

દરેક જણું તે હેન્ડસમ વરરાજની વખાણુ ગાતું હતું—કોઇ તેતે ઉદારતામાં એકકો દેહતાં, તો કોઇ તેતે અગીરી જીગરનો માણસ ગણતાં. ખાસ મુખાધ વેદરથી તો તેણે એક મોટા કેટરરને રોક્યો હતો, જેણે પોતાનાં બાવરચીઓની જંગી ફોજ સાથે પહોરણાંઓની જે ઉમદા સેવા અગ્નની તેનાંથી સર્વ ધન્યાં મેહીત થયાં. વળી પુત્રાંની ત્રણ ચાર જણીની રકુત્રોમાંથી નાનાં બાળકોને પણ ખાસ નોતર્યાં હતાં, જેઓએ પોતાન નિર્દોષ રંગરાગે અને ખુશમીજનજી રમત ગમતે તે મોહભરેલા મેજાવડાનાં રંગરૂપ ફેરવી નાખવામાં જાણે મદદ કરીધી.

આખખું પુતું જાણે હળમળી રહ્યું હતું! સર્વ તે લગનનીજ વાતો કરતાં અને તેનાં ખરચ, તેના દમામ, બેટસોગાદો, જર ઝહવે-રાત્, કપડાં ચપડાં છત્વાદીની વાતો સીવાય જાણે ખીજી કોઇ વાતોજ સમજાતી ન હતી. બધું હતુંજ એવું ખુશનુમાં, પરેસ્તાન જેવું

રળીયામણુ ને રંગીલું કે પહરોણુંઓ ઉપરાંત બાહરનાંઓએ પણ દુરથી સઘળો મહિમાં જોઈ મઝાઢ મેળવી. બાહારગામમાં લગન છુટાં છવાયાં થતાં હશે—પણ એકાદ મોટે ઘેરનાં લગનની તો ત્યાં નવાઈજ હોય છે; અને આ માતખરની મેહરાંનાં લગન, દરેક એક મત થતું કે, એક નવાઈ જેવાંજ હતાં.

પરંતુ તે લગનમાં સમાયેલી અફસોસ ભરેલી ટ્રેન્ડેડી કોઇનાં જોવામાં આવી શકી નહિ. કોઇ આ તો નિહાળી શક્યું નહિ કે પરણતી છોકરીનાં ચેહરા ઉપર પ્રગટી નિકળેલી તુમાખીપણાંની ઇંધાણીઓ, ધણી દ્રઢ અને નિર્દય હતી. કોઈ આ તો નિરખી ન શક્યું કે સઘળાંનાં ભારે વખાણુ જીતી જવા બાગ્યશાળી ગણાતા વરરાખનાં હેન્ડસમ ચેહરા ઉપર અચારનચાર એક ઘડી ગમખવારીની દયાજનક કરચલીઓ વળી જતી હતી. કોઈએ પણ અટકળ બાંધી નહિ કે તે એક તદન પ્યાર વગરનાં લગન હતાં, “એક ફક્ત ધંધાદારી ગાયવણુ”—કોઇનેગી ખચર ન હતી કે ઉદારતા વાસ્તે બધાં જોને એકકો ગણુતાં હતાં તેજ ભલો પરણુતો છોકરો પ્યારની બોખારે પીડાતો હતો, કે તે ભલો જવાન આજનાં ખુશખખ્તીમયા દીવસ માટે તેની ખાજુએ ખડી ઉભેલી ચંદમાંથી કોરી કાઢેલા ચેહરા સાથની તે ચાતુરીનાં દ્રઢ હોઠો વાટેથી એક મીઠું હરવું બાહાર પડેલું જેવા પોતાની જાંઘીખી આપી દેવા તક્યાર હતો—કોઈએ પણ અટકલ બાંધી નહિ કે તે ખુશસુરત જવાન પરણુતી છોકરી કને તેની બોદુમાં બેઠેલા શખશ વાસ્તે મોટા કોષ અને ધીકકાર સીવાય ખીજુ કશુંએ ન હતું.

કોઇએ તે લગનની ખાતેનની કાળી આજુઓનો તો ખ્યાલ નજ કર્યો. સર્વ કોઇ સધળું ચળકાતમયું, ઝમેહવાંતું, દમામદાર જોઇ હયરત-છક-દંગ થઇ ગયાં હતાં !

અને તે વીચીત્ર જોઈ આશીરવાદનાં પુત્રદં કલામો સમજતું, પાક શબ્દોથી એકમેકને વચન આપતું, જીંદગી સુધી એકમેકને વળગી રહેવા જરથોસ્તી ધર્મની કાયા પ્રમાણે લગન કરતું બેઠું હતું. તે વચનબર્ખાં શબ્દો સોરાય દારવાળા મનસે ઘણું અશો જોવા લાગતા હતા-તે સધળા શબ્દો તેનાં જીગરનાં છેક ખાતેનથી ખરી લાગણીએ બોલ્યો હતો. મેહરાં માનગરે તે ત્રિપે વિચાર નહિજ કરવાની કોશિષ કાઢી. જે ફકટ એખસી ચીજ તેણીને ટકાવી રાખી શકી હતી અને હીમ્મત રખાવી શકી હતી, તે તેનાં પુર્જેગ આપનો ખરી ખુશાલી વચ્ચે હોય અને ખીસી નિકજોશો એહરો હતો.

આખા પુનામાં સહથી મગરર ભેખાતી તે માહાપુત્ર-માતખરની મેહરાં-સાંમે બેસી, આડા અંતર વખતે, સોરાય દારવાળાએ તેણીનાં હાથ પોતાનાં હાથમાં સહથી પેહેલ્લી વખતે લીધો હતો-ને કામળ, કમશે, શેપદાર, મીઠકો કર-તેણે તે પકડયો હતો, અને કોઇ ઘણી નવાઇ જોવી લાગણી તે આપડાએ તે વેળા અનુભવી અને ઘણી મોટી મુશીબતે તેને પોતનું મસ્તક ખોલી બેરતાં તે અટકાવી શક્યો હતો. જો મેહરાનુ તે વખતે ચાલ્યું હતે, જો તેણીથી તેમ થઇ શક્યું હતે. તો જરૂર પોતાના હાથને ખરાં દીક્ષનાં તુચ્છકારથી તેનાં હાથોમાંથી ખેંચી કાઢ્યો હતે, તે આપડાની લાગણીના કશોખી ખ્યાલ કીધા વગર; કમજો તેઓ વચ્ચે થયેલા કરારમાંનો આ ખી એક કરાર હતો કે

તેણે તેણીને કદી પણ અડાવી નહીં; કીંતુ દુન્યાની નજર તેઓ
હતી કે જેથી તે નાનો અખમસી હાથ તેની ગરમ જોશદાર હથેલ
શાંતીથી દબાવે પડે એ રહ્યો. તેણે તે કોયા આશી તેરસો વ
ધણી માનવંતી ધમે ધરે એ રાખ્યો અને પછી જ્યારે અગતે
ફરજ પાડી ત્યારે તેને તેણે છોડી દીધો, પોતાનાં મનથી એવું કે
કે હવે ફરી તે હાથ તેનાં હાથોમાં પાછો શાંતી મેળવશે તેને ક
વરસો વહી જવાનાં હતાં. પણ એ વખતે સોરાજનાં ચેહરા ઉપર
દેખાવ બ્યાપી રહ્યો, કે જેની સનમુખ મગફર મેદરાંની અ
ઝૂમી પડી અને કોઇ વીચીત્ર, ઝડપી સાગણીથી તેણીનું અંતઃ
તેણીની છાતીમાં ધુળ્યું.

તેઓ ધણી ધણીયાણી થયાં. આપણાં પાક અને ખુલ્લું
થોરતી મહાજની તે પવીત્ર ક્રીયા ખતમ થઇ, અને જીંદગી
એકમેકને સુખ અને દુઃખમાં વળગી રેહવા તેઓ કદી ન છુટે
માંથે જોડાઇને એક થયાં, એ દાશવાળાનો દીકરો ને જેરાનેટની
સોરાજનું જીગર ધણી જોશખંધ ધગકારાઓ પાડી રહ્યું હતું,
ચેહરો બધો આતશ જેવો લાલ ને ઝળકતો થઇ આવેલો હતો,
તે પરણી ઉઠેલી છોકરીનો મુખડો તો તમામ ટોડો, સ્થીર અને
જળી ઉશકેરાવા વગરતો હતો. લગનની ક્રીયા ખતમ થયા પછી
જોડું અગ્યારીમાં પગે પડવા જવાનું હતું, અને થોડાંકાએ નો
કર્યું કે તેઓ એકમેકનો હાથમાં હાથ લઇ આસતાં ન હતાં કે ના
પરણી ઉઠેલી છોકરીએ પોતાનો હાથ તેનાં તુરતનાં થયેલા સરતા
બગલમાં ટેકા માટે મુક્યો હતો. સોરાએ પોતાની ધણીઆણીને ગા

બેસ્તી વખતે મદદ કીધી, અને તે ગાડી અગ્યારી જવા હંકારી ગઇ. રસ્તામાં તેઓએ ધણીજ થોડી અને દમસાંસ વિનાની વાતો કીધી. પોતાની નવી પરણેતર બણી જોઇ સોરાએ વિચાર્યું કે તે મગદરી બરો માલેતોઝાર મુખડો અત્યારે અસાધારણ શીકડો મારી આવેલો હતો.

“તમે ઠાકી ગયાંજ, મેહરખાનું?” તેણે કાળજીથી પુછ્યું; અને તે જવાબમાં ફક્ત એટલુંજ બોલી, “હા.”

પછી અગ્યારી ભગભગ નજદીક આવી ત્યારે તે રૂપસુંદરીએ પોતાને અણગમતા ખાવીંઢ બણી એકાએક જોઇ ધણું ધીમા મંદ આવાજે કહ્યું.

“જ્યારે આપણે તદ્દન એખલાં હોઇયે ત્યારે તમે મને જે ગમે તે રીતે બોલાવજો—પણ, જ્યારે હવે આપણે પરણેલાંજ છીએ ત્યારે, બોકોનાં દેખતાં તો મને મેહરાનાંજ સાદાં ટુંકા નામે તેડજો. અમથી આવાચીવી થાય તે મને પસંદ નથી.”

“જો તમે તેમ માહરા કરવાથી આપણું કરારનામોનો ભંગ થયેલો નહિ માનો તો તે કરવા વાસ્તે મને ધણું સુખ પ્રાપ્ત થશે.” તેણે જવાબ દીધો.

તે જોડું, તે પછી, અગ્યારીમાંથી ધરે પાછું ફર્યું. પહેરણાઓ, દોસ્ત આસનાંઓ, મીત્રો, સગાંવહાલાંઓ ધત્યાદી તેઓના અતરાફમાં ફરી વળ્યાં; બહો મચ્છાઓ, નેક દુવાઓ, માયાળુ શબ્દો, ખાકી રહી ગયેલી બેટ સોગાદોનો જરા વાર તો જાણે જેવાજોગ પ્રવાહ માતખર માહાલના ગંજવર હીવાનખાનામાં ફેલાઇ રહ્યો.

મેહરાં માતબરે તે બધું પોતાના મેહરાને દીલજીત રવેશે હસ્તો રાખી રહ્યાં. સોરાબ દારવાણાનાં જીગરમાં આસા અને કડવાસ અને ખીસ થઇ ગયાં હતાં; એ સંધળું ખરું નીવડશે, આ બધી સારી ધૂંછાઓ અને બધી કુવાઓ, કોઇ દીવસે, કે જ્યારે તેના સ્વપ્નો ખડો પડેલો તે નિહાળશે અને તેની પરજોતર તેની ગરદન આજીવું બાજી હાથો નાંખી ખરાં જીગરનાં હેતથી કેહશે, “માહરા ખાવીદ, હું તમને આહું!”

તે નવું જોડું હતીમુન શુગરવા કાશમીર ઉપડી જવાનું હતું. તેઓ રાતે ત્યાંથી ઉપડી જવાનાં હતાં, પણ તેઓ જ્યારે તે અગાઉ સર મહેરનોશજી થોડોક વાર પોતાનાં પહેરણાંઓ આગળથી ચાલી ગયા, અને એક ઝોરડામાં જઇ બેઠા કે જે બહો કવચીત ખોલવામાં આવતો હતો—તે ઝોરડો કે જ્યાં મહેરાંની સુંદર માતા બર જવાનીમાં બેઠેલ નહોતી થઇ હતી. ત્યાં તેવજો તેણીને તેડી મંગાવી. મહેરાં આવી, તમાગ ઠંડી, ચીરીન, શાંત અને મેદરદાર જેવી.

“માઇ ડારલીંગ,” તે બેરોનેટે ઉશકેરણીથી બહજતા બધાને કહ્યું, “મેં તને તેડાવી મંગાવીછ, કાંચને હું અંડી તાહરી સાથે ચાત કરવા ઇચ્છુંછ, કે જ્યાં તાહરી માય મરી ગઇ હતી; હું તાહરો ઉપકાર માનવા માંગુછ અને તને માહરાં ખરાં જીગરનાં આપોશો આપણ ઇચ્છુંછ. તાહરો ઉપકાર એટલા વાસ્તે કે તેં મને એક જમાનક કરમીદમી, એક એવી નામેઝરીમાંથી બધાવી લીધાછ—આપોશ તાહરી બાલાઇ અને તાહરાં હેત માટે.”

તેણી તેવણને કાસી કરવા વાંકી વળી અને પહેલીજ વાર તે હાવસે તેણીની આંખોમાં આંસુઓ ઉભરાઇ આવ્યાં. જો તેવણ આટલા બધા સંતોષ પામ્યા હતા તો જો બે મ તેણીએ આપ્યો તે પુરતો કીંમતી તેને દીસ્યો.

“હું કહી શકતો નથી, મહેરાં કે હું કેટલો બધો સુખી છઉં,” તેવણે જારી રાખ્યું. “જીંદગી કાંઈ એક સરખી નથી; હું વિસ વરસ વધારે જીવાન થઇ ગયો છું. અને તું જાણે છે, મારી કારલીંગ, કે હજી ખીજાં વીસ વરસ હું જીવશ તેની મને ખાત્રી લાગે છે. માફરી દરેક મુશ્કેલી હવે બર આવશે. હું માફરી દીકરીનાં બાળગોપાળને માફરા ખોળે રમોડશ અને આંખ પેટમાં ચાંપશ, બચ્ચાં કચ્ચાંઓનાં મ્યુઝીક હું સમજશ અને તેઓની મસ્તીથી, તેઓનાં પુનમનાં ચાંદ જોવા ચહેરા ઓ જોઇ હું પાછો જીવાનીમાં ને લંદરોસ્તીમાં આવશ ઓ મેહરાં ખરાં જીગરની દુવાઓ તને પુગશે. હું તને માફરા અંતઃકરણથી આપીશ આપું છું ને તાફરો ધણો ધણો મોટો ઉપકાર માનું છું.”

તે ડોસાજની ઉરપુર ખુશાલીના કેવી રીતે જવાબ વાળવો તે તે મનાહારીણીને સમજ પડી નહિ; તેણીએ તો તે ધરજતા હાથો ને જુએર્ગ એહરો પ્યારથી વાંકી વળી ચુમ્યા કીધો.

“તમે આટલા બધા રાજ થયા છો તે દેખી હું ધણી ખુશી છું,” તે બોલી, “તમે મને પણ ધણી સુખી કરો છો, પપા.”

અને પછી તે બેરોન્ટે તેની બેટીને પોતાનાં પાંસામાં ખેંચી.

“તું જાણ તેની અગાઉ એક બોલ વધારે, મેહરાં,” તેવણે આંખી લીધું. “તું મગર છે—અહીંનું ભોંક તુને આપ્યા પુનામાં

સૌથી મગરર છોકરી લેખે છે, તાહરા બરથાર સાથે તુમાખી ના થતી. તે કદાચ ખાનદાને તાહરાથી ઉતરતો હશે; પણ તેનું જીગર અમીરી છે—એ એક ખરો મહત્ત્વ આસામી છે, ખીજા સાધારણ જવાનો કરતાં ઘણો ચઢ્યાતો. એને ચાહજે, મેહરાં; એ દરેક પ્યારને વાસ્તે તદન લાયક છે. દુન્યાની સૌથી ઉમદામાં ઉમદા છોકરી વાસ્તે એ તદન લાયક બરથાર છે, એને સુખી કરજે, કાંચજે આપણે બેઉજણાં આપણાં સુખ વાસ્તે એનેજ રજેરગ આભારી હોયે. તું આય માહરા અખુનો જુલી તો નહિં જશે, મેહરાં ?”

તે શું કહી શકે—તે કે જોણીએ પોતાનાં ખાવીદને એક માયામર્થો બોલ વટીક તેણીને કેહવાની મના કીધી હતી, કે જોણી તેની સાંથે મોટા તુચ્છકાર ને તીરસકારથી વર્તી હતી ? તે ફક્ત તે જમ્મ જોરોનેટની ગરદનની આળુબાળુ વળગી પડી અને બોલી !

“હું માહરૂં બનતું બધું કરશ, પપા ખુદાનાં હઝારોહઝાર શુકરાનાં કે તમે સુખી થયાહ !” અને પછી તો હનીમુન ગુજરવા ઉપડી જવાનો વખત થયો.

મકરણ ૧૪.

સેવટની સલામતીઓ લેવાઇ ચુકી, સેવટની સલામો સઘળાંઓ એ તે નવાં જિંદાને કરી લીધી અને માતબગની મેહરાં પોતાનાં પીતાનું ઘર છોડી ને જતી રહી, તેણીનાં બરથાર સાથે કે જેને

તે ખરાં અંતઃકરણથી ધીકકારની હતી. તે લગનની સહવારેજ સોરાળ દારવાળાએ પોતાનું અસલી નામ છોડી દઇ નવું નામ ધારણ કરવાનું જાહેર કર્યું, અને તે જાહેરાત તેણે દરેક પેપરોમાં, રાખેલા મુજબ પ્રગટ કરાવી. તે હવેથી મી. સોરાળ માત્ર તરીકે પીઠાણાવા સાગયો. જે વાહલાં નાંમને ખાતર તેનાં આપે જગરી નેહમતો પોતાને માથે હારી લીધી હતી, જેની નામનામાં વધારો કરવાની તેની મોટામાં મોટી ઉમીદ હતી તેનાથી છુટો પડનાં તેને એક બચ્ચા મોઢાં દુઃખનો અમટો તૂટયો; પરંતુ તેણીને ખાતર તે શું નહિ ખમે ! આવી એક મોહઅતબરેલી મોહરદાર મેળવવાનાં સુખી સ્વપનાંઓ આગળ આ દુઃખનો સામુત ચટકો કુચ્છ બીસાદમાથી નહિ હતો !

છેક અંતની ધડીએ માત્રનાં મેહરખાનુંએ પોતાનો વિચાર ફેરવી નાંખ્યો. તેણીએ છેક કાશ્મીર વેહર દુર જવા ના પાડ્યું—વળી માથેરાન, માહઅલેસબર જેવાં ધપધપવાં ધાંધળીયાં મથકે પણ તેણીને જવા ન ગમ્યું, કેમજે આવા સંજોગો વચ્ચે એવાં એકાદ હાઈ કલાસ મથકે જવાનું નામુનાસેખ હતું તેમજ એવાં ઠેકાણાંઓ ઉપર તો તેણી ધણીક વેળા જઇ આવી હતી. તે કથે સુરત સાઇડે જવા હચ્છતી કે જ્યાં તે કદી પણ ગઇ ન હતી—કુમસ, બીમપોર, ખરમપોર એવી એકાદ ફરીયાઇ જગોએ. તેણીની કોઇથી ઇચ્છા સોરાળના મનમે કાયદા મીસાળ હતી. અને તે ઇચ્છાને માન આપવા તે એકમત થવા વિનાં રહ્યો નહિ. તેણે, તેથી, પેહલ્લાં એકદમ સુંબાઇ જવાનું નક્કી કર્યું અને ત્યાં જવા માટે તેઓ, સધળાને મળી ભેટી, પુનેથી ઉપડી ગયાં.

મુંબાઈ તેઓ હોટેલ મેજેસ્ટીકમાં ઉતરનાર હતાં, ફક્ત બે ત્રણ દીવસ માટે, કે જે દરમિયાન સોરાબ પોતાનાં એક ફાસ્ટ મીત્રનાં ધરમપોર ખાતેનાં બંગલાનું નકકી કરી લેનાર હતા.

પુનાંથી મુંબાઈની મુસાફરી ઘણી ખુશનુમાં નીવડી હતી. તેણીએ સુખ સધ્યારાનો એક મોટો શ્વાસ ખેંચતાં જોયું કે તેણીની અતરંગમાંનું કોઈપણી તેઓ તરતના પરણેલાં હતાં ને હનીમુન ગુમરવા નીકળી પડ્યાં હતાં એવું માનતાં દીસ્તાં ન હતાં. કદાચ તે કારણ સરજ તેણીએ સકથી સાદાં કપડાં પેહડી લીધેલાં હતાં, કે જેથી તેણીને કોઈ માની શક્યું નહીં કે થોડા કલાકો ઉપર તે તે એક પરણુતી કન્યા હતી. જે થોડાં ઘણાંઓનાં જીવામાં તેઓ આવી શક્યાં તેઓ ફક્ત તેણીની ચક્રબ્રમ કરનારી ખુશસુરતીથી હવરત થઈ ગયાં અને તે જોડી વચ્ચેની ચુપકીદી નીહાળી તેઓને માત્ર બાઈ બેહન ભેખ્યાં, કે જોઓ વચ્ચે કાંઈ નહીં જેવો બાઈચારો હોવો જોઈએ.

સોરાબ ઘણી મયાથી વતર્યો, તેણીની સુખ સગવડ તરફ તે સહથી વધારે ધ્યાનપૂર્વક રહ્યો. તેણે તેણી વાસ્તે પુરતાં ચોપડી ચોપાન્યાંઓ ખરીદી લીધાં; અને સવળાં તે મધુરી સુખ સગવડથી વાંચી શકે તેમ ગોથવીખી આપ્યાં. તે ઘણી ઉલ્લટથી તેણીની અરદાસ્ત ને સંભાળ લેતો, હંમેશાં તેણીની કાંઈપણી મરજીની વીરૂદ્ધ જવા વગર, હંમેશાં જે તફાવત તે જાગવવા આહાતી હતી તેવો તફાવત જાળવેલો રાખીને.

તેઓ રાતનાં પોણાં આઠેક વાગેના સુમારે બેરીમંદરનાં સ્ટેશન ઉપર આવી હતર્યાં; અને તે વખતે સ્ટેશન તેનાં રાખેતાનાં ઘોંધાટ

કરતાં પણ વધારે ધમધમી રહ્યું હતું. તે પોતે સામાન ગાડી છત્યાદીની તકવેલમાં પડે તે અગાઉ તેણે તેણીને થોડોકવાર વેટીંગ રૂમમાં આરામ કરવાની અરજ કીધી, જે સ્વીકારવાને તેણીએ નાં તો નહિજ પાડી. વળી તેણીએ જોયું કે ત્રેનનાં દબ્બામાંથી તેણીને ઉતરવા સારૂ પોતાનાં હાથનો ટેકો આપવાનીથી તેને મંચા દેખાડી નહિં જો કે તેની રીતમાત્ર સેહજથી ઓછી ગૃહસ્થાશ્રમરેલી કે તેની કાળજી ઓછી મંદ પડેલી તેણીને જણાઇ નહિં.

તે વેટીંગ રૂમમાં ગઇ, જ્યારે સોરાજ સામાન છત્યાદીને લગતી ગોઠવણ કરવા ગયો. બાહાર હોટેલની ગાડી ઉભેલીજ હતી અને તેનાં માણસોએ તેને સઘળી બનતી સગવડ કરી આપી. પણ તે પોતાની મોહરદાર આગળ ગયો અને સઘળી ગોઠવણોથી તે મધુરીને બને તેટલા ઓછા શબ્દોમાં વાકફ કરી લીધું. તે, તેણીએ જોયું કે, તેણીની દરેક સુખસગવડ હવેર જોઇએ તે કરતાંથી જ્યાંયાં ખ્યાનપૂર્વક હતો ને વળી, એટલુંજ નહિ પણ, પોતાનું કરારનામુંથી તે ધણી વધારાથી જાળવતો હતો.

તે એક ફાંકડી રળીયામણી રાત્રી હતી, કે જ્યારે તેઓ રોશન પરથી હોટેલમણી હંકારી ગયાં. સઘળું ઘણું દીલખુશ હતું. વળી સોરાજ નવરંગી મુંબાઇ નગરીની એવી ચંચળ વાતો કરતો કે મેહરાં માતઅરને ઘણો વધારે હતસાહ મળ્યો અને તે સેહજ ખુશ મીઝજી પણ બની.

તેઓ તે મંજવર હોટેલમાં આવી પુગ્યા, કે જ્યાં તે બરથાન ને હવે તેની મોહરદારની હાકનો કાંઇક ખ્યાલ આવ્યો. તેઓ

પોતાનાં ફમમાં ગયાં, જ્યાં સેહજ દુર હોયો રહી તેણે તે મગફરી બરેલી મોહરદારને પ્રશ્ન કર્યો.

“તમુંને “ત્રાવેલીંગ”ની ધણી ઠાક લાગી હશે, મેહરખાનું,” ને બોલ્યો. “તમે ગમે તો ખાખા અગાઉ થોડોવાર રેસ્ટ લેઓ કે જેથી મગફરનાં હોસ્પિટલ થઇ શકે.”

તે મધુરી મોહરદારે તેનાં ચેહરાબણી ઉપર જોયું અને હસી.

“તમે માહરા ‘બ્લીમઝ’ ને ‘કેપરીસીઝ’ જાણતા નથી,” ને બોલી. “અગુચટતે વખતે જઈને ખીજાણાં ઉપર મને બધાવા મમનું” નથી. આવી રૂપેરી રાત્રીએ બહાર અગાસી ઉપર જઈને બેસવાની માહરી સૌથી માનીતી મોજ છે.”

“ત્યારે તો માહરે અગાસી ઉપર જઈને તમારે સાઈં મગફરી કમફરટેબલ મીટ જોઇ માહરી પડશે,” ને બોલ્યો. “પંજી હું તમારે વાસ્તે શોલખી લઈ આઉં, કેમ જે બાહાર ઠંડો પવન ફૂકાયછ.”

“નહિ કાંઈ નહિ ઠંડકું!” તે પોતાનાં રાખેતાના તુમાખી ખવાસ ઉપર હતરી પડતાં બોલી, “જો બધું માહરી આપા કર્યા કરશે; તમે તકલીફ ના લેઓ.”

પરંતુ પંજી નાશીપાશીથી બધા નખાઈ ગયેલા ચેહરે તેને પાછો હથેતો જોઇ તેણીએ હતાવળથી ઉમેર્યું. “કદાચ તમે વંચારે સારી રીતે ‘મેનેજ’ કરી શકશો. હું ખુશી થવશ, જે માહરે લીધે તમે તકલીફ લેશો તો.”

તે સમયે તેનાં ઉપર ચમતકારીક અસર કાઢી. તેના ચેહરે આનંદથી બધો તાજાં શુક્રાત્મ માફક ઉગી નીકળ્યો, અને વહેલો

વહેલ્લો ઉતાવળો બની તે તેણીની ત્રંક શોધવા ને તેમાંથી તેણીને વાસ્તે શોધ સર્થ બાવવા ગયો. એ તે બરથાર! આ દુન્યાની કેટલી સમકતી નારીઓનાં નશીબમાં એવો એક ઉમદા ખાવીદ મેળવવાનું સરખયેલું હશે ?

“ખરેખર બીચારો એ માયાળુ છે.” પોતાની તોછડાઇના બચાવમાં જાણે બોલતી હોય તેમ તેનાં મનથી બબડી, “કે હું ગુસ્સે ચાલ શકતી નથી.”

અગાસી ઉપર સોરાબે તેણીને માટે એક કાંકડું હુંફાળું ખુણું અને ખુરસી શોધી આપ્યાં, જે બાહારનાં સરદ પવનથી તેણીને બચાવ કરવા ઉપરાંત તેણીને મનને ગમતી મોજ પણ આપી શક્યાં અને તેણીને કમુક્ત કરવાની જાણે ફરજ પડી કે તેણે તેણીને ખરેખર બહુ સુખદાયક ગોઠવી હતી.

“યુ આર ક્વાઇટ જ્યુર,” તેણે કાળજીથી પુછ્યું, “કે તમોને સરદી નહિ લાગશે?”

“નહિ કાંઇ બીહવાની જરૂર નથી.”

અને પછી થોડીક મીનીટો તે તેણીની બાજુમાં બહુ વીચાર વાંત બદાએ ઉભો.

“મેહરાં,” પછી તે બોલ્યો, “જો, આપણી આ વિચિત્ર જીંદગીમાં આપણને કાંઇથી સુખચેન મેળવવું હોય તો એકદમ શ્રેષ્ઠ ફારવડ રૈહવાની આપણને જરૂર છે. મને અંદી તમારી બાજુમાં ચાલુ બેસવા ગમેજ; પણ તેમ કીધાથી કદાચ હું સરકશી કરવા

ઉપર ઉતરી પડશ—મને બીહક લાગેછ કે તેમ કીધાથી મેં માહરું કરારનામાંનો ભંગ કીધેલો ગણ્યો. જો તમને એખતુંજ અંહી એસવા ગમતું હોય તો, મને ચોકખે ચોકખું પરખાવી દો.”

“હા, મને એખતુંજ એસવાનું વધારે પસંદ છે,” માતબરની મેહરાંએ જવાબમાં કહ્યું.

જો કે આ ટુંકા, તોછડા, બેકદર શબ્દોએ તે બાપડાનાં જીગરમાં દુઃખનો એક મોટો ચમતો તોડ્યો: પરંતુ પોતાની કશી દુઃખની લાગણી નહિજ પ્રદર્શિત કરવાનો તેણે ઠરાવ કર્યો હતો. તેણે તેનો હાથ લાંબો કર્યો, અને પછી પોતાનું એક્સમેન્ટ યાદ આવતાં તેણે તે પાછો હથાડી લીધો.

“ચુક નાહટ,” તેણે કહ્યું—“ચુક નાહટ, અને ખુદા તુંને સુખી રાખે!”

માતબરની મેહરાં તો એ બધું તેનાં તેણીનાં આગળથી ચાલી જવા પછી પાંચજ મીનીટમાં ભુલી ગઇ. પણ બાપડો સોરાબ એખતો કયડાયેલા જીવે અને નિરાશ્રીત અવતારે પોતાનાં એરડામાં ગયો, અને ઇઝીચેર ગાઠવી એવી રીતે તેનાં ઉપર અજેટાયો કે જ્યાં તેણીનાં જોવામાં આવ્યા વગર તે તે રૂપાળા ચેહરાને પેટ ભરતી રીતે જોઇ શકે—તે ચેહરો કે જે તેની ઉપરનાં તેને વાસ્તેનાં અગાધ તીરસકારનાં ચીન્હો હતાં તેનાં મનથી તેની પોતાની દુન્યાંજ હતી!

તેઓની મુસાફરીના પેહલ્લા થોડાક દીવસો પુરતાં સુખચેન વચ્ચે પસાર થઇ ગયા. મેહરાં આ નવી જગ્યાએ ઉપરની મુસાફરીથી

ધણી મગન થઇ. એકની એક ફેશનેબલ જગાએ જોઇ આવ્યા પછી
ગરગામડેની 'નેવેલરી'એ તેણીને ધણી ખુશ કીધી; સોરાબની
મરયાદાબરેલી વર્તણૂક અને ધયાનથી તે ધણી ખુશ થઇ-ખચ્ચીત,
તેની કાળજી ને તેણીને હરેક કીમતની સગવડ કરી આપવાની તેની
ચંચળ જેહમતો અજબથી ભરેલી હતી. તે તેણીને કદીથી ભુલી
જતો માલમ પડ્યો ન હતો—તેણીની ઓચ્છામાં ઓચ્છી ઇચ્છા,
તેણીનો નજીવામાં નજીવો ઇરાદો, તેણીનો ઝાંખામાં ઝાંખો 'કેપરીસ'
[ધખારો]—તે સઘળું હતું તો તેણી જોશે તે અગાઉ બન આવેલો
તેણી જોતી—તે તેણી સાથે પ્યારનો એક શબ્દથી કદી ખોલ્યો ન
હતો—તે કદી પેતાને વાસ્તેથી કાંઇ વાત કરતો ન હતો, કીંતુ
તેણે તેણીને એક એવાં હેતવંતી કાળજીનાં વાતાવરણથી ઘેરી લીધી
કે જે વખત જતાં, તેણીને તેનાં વગર નહિજ ચાલી શકે તેવી
થઇ પડી. તે તુમાખી તારણી પોતાની જીંદગીની સગવડ વાસ્તે
હવે તેનાં ઉપર ધજતી ને આધાર રાખતી થઇ-પણ તેને ચાહવાને
માટે તો—આહ ! તે ખ્યાલ પણ તેણીને કદી આવી શકતો નહિ.

તેઓ સઘળે ફર્મા, જયાંજયાં જવાની તેણીએ મરજી દેખાડી
ત્યાં ત્યાં. તેણીએ ધરમપોર, બીમપોર, હજીરા, કુમસ સૌ જોયું. તે
આ નવી ગરગામડેની આવી હવાવાળી જીંદગીથી હૃદની બાહાર
ખુશ થઇ-અને ધણી ગમતથી ત્યાંની જીંદગીની મજા તે માણેતો
નગર મનોહારીણીએ ભોગવી. તેણીનો ભરથારથી જ્યારે તે ભુલી
જઇ શકતી કે તે તેણીનો ભરથાર હતો-જ્યારે તે ભુલી જઇ શકતી
કે તે તેણીથી ભોલીએ અને ખાનદાને ધણી ઉતરતો હતો.

ત્યારે-તેણીને એક સૌથી ચંચળ સોજતી માલમ પડતો. સધળી ગામે ગામની ખજરોનાં તેનામાં સમાવણા બંડારે તેણીને અભયજ કીધી-તે અભયજીથી ચક્રમ બની ગઇ. તે દરેક પીકચર અને પુટળાં, દરેક મળહ મારવાની જગાનો ઇતીહાસ અને કાઢાંણી જાણુતો લાગ્યો-તે દરેક ચીજ અને દરેક ક્રીસમનાં માણુસોની કાંઇને કાંઈ એવી રસ ભરેલી વાતો કરતો અને તે વાતોમાં તેની આ હોશી એવી રીતે પ્રગટ જણાઇ આવતી કે માનવંતી મેહરાં પોતાની મરજી ઉપરાંત તેનાથી ખુશખુશ થઇ જઇ શકતી. તે તેની સાથે તનપાંચ ને ભાંજગડ કરવા ચાહાતી-તેણીની છાતીમાં પ્રજરતા મોટા તીરસકારનાં ધીકકારને તેનાં ખુદ્ધા આકારમાં જાહેર કરવા માંગતી પરંતુ સોરાબ એક એવો કમપેન્યન તેને માલમ પડ્યો કે જે એ બધી તેણીની ઇચ્છાએને તેણીની છાતીમાંજ મરી જવા દેતો હતો.

તેઓ હાલમાં સુરત હતાં. સુરતમા સોરાબનો એક ફ્રેન્ડ હતો, જેનાં કુટુંબ સાથે માતબરની ગેહરાંને પણ પીછાણુ હતી. તેણે તેઓને એક દીવસે ખાસ બોલસ કરી તેનાં પોતાનાં લાઇનસ ઉપર આવેલા બંગલામાં તેડીયાં હતાં.

વખત સમી સાંજનો હતો, અને તે વીચીત્ર જોડું મોરાબનાં તે ફ્રેન્ડનાં બંગલાની પીકચર ગેલેરીમાં એખહું હતું. ત્યાં જાતજાતનાં પીકચરો ને પેનટીંગઝ ધણા હતાં, જેમાંનું એક પેન્ટીંગ ધણું ધ્યાન બેચનાઈ હતું અને તેની નીચે આ શબ્દો લખેલા હતા: “એક અસુખી લગન.” તેમાં એક જવાન ખુશસુરત ધણીઆણી, મીઠા

રૂપાળા, ધીરજવંતા એહરા અને બધા સોનેરી કલ્કલે થયેલા બાલ સાથની હતી—એક શોકાતુર એહરા કે જે એક વખતે જોયો હોય તો કદી ભૂલી જઈ શકાય નહિ, અને તેનાં હપર ફરીયાદો એક બહુ ગમખ્વાર દેખાવ બ્યાપી રહેલો હતો. તે ખીચારી તેણીના ભરથારને સુતેલો તપાસતી બેઠી હતી—તે એક ધણો જવાન મરદ હતો, ધણો દેખાવલો કુછંદો અવતારનો, એહરામાં બધો ભાલચોળ થયેલો અને વેરબીખેર થયેલા બધા ગુન્હાગુન્હવાળા બાલ સાથનો. તે એહરદારની આંખોમાં દુઃખી પશ્ચાતાપની એક દુન્યાં સમાયેલી હતી, તે માઠડી, આશાહીન આંખો કાંઈ બણી કંઈલાજનક કાઠાંણી કેહતી ભાગતી હતી. સામતું જોતાં તે એક બહુ દીલને ચાક કરી મેલે એવું ગમખ્વાર પીકચર હતું. સોરાબે માતબરની મેહરાને ત્યાંથી ખસી જવા કહ્યું.

“એને ના જોયા કરો,” તેણે બણી શીઘ્રતાથી કહ્યું—“મને એ નથી ગમતું.”

“પણ મને તો ગમેછ,” તે સામી થઈ. “તમને કાંય એ નથી ગમતું?”

“એ એક બહુ દુઃખી ચીજની મને યાદ આપેછ,” તેણે જવાબ દીધો.

પરંતુ તે દીલજન સુંદરી તો હસી પડી.

“એ કાંઈ આપણને લાગે વાગે તેવું નથી—આપણો કેસ કાંઈ નાશીપાશીનો નથી. હું નથી ધારતી કે આપણે એક ખીજ

થી નાશીપાશ થયાં; આપણાં લગન તો એક ધંધાદારી સગવડનાં છે. એ પીઠ્ઠર તમારા ઉપર એટલી બધી અસર શા વારતે કરતું હોતું જોઈએ ? ”

તે એક દુઃખનો મોટો નીસાસો નાંખી-બલકે ગળાં સુધી આ બેલું ડચકું દાખી દધ-તેણીની આગળથી ખસી ગયો, જાણે તેનાં અંતરની વેદના તે ખમી શકે તે કરનાં પણ જયાદા હોય તે મીસાલ.

તેણે તેને પોતાને સુખી કરવાની કોશિશ કરી. જો તે તેણીને ઓછા જીવસાચોથી આહતો હતો તો તે તેને માટે બધું મુશકેલ થઈ પડ્યું ન હતું. તેણે તેને પોતાને તેની અતરાફનાં દેખાવોમાં રોકવાની કોશિશ કરી જોઈ; તેણે સઉથી સુંદરમાં સુંદર ચીજો મં ગાવી-દરેક સુખ સગવડ અને જરૂરીયાતની ચીજો. જો તે એક પુટ જાને વખાણતો, અને તેને તે અસલમાં નહીં મળી શકતું તો કોઈ ખી કરી તે એક નકલનોખી ઓરડર કરતો; એજ પ્રમાણે દરેક ચીજમાં તે કરતો. જો ખી તેણીને ગમતું તે-જો પછસાથી ખરીદી શકતું તો તે- તેણીને મલ્યા વગર રહેતું નહીં. વળી તેને પુને માતખર માહાલમાં ખી એવી બધી ચીજો અવારનવાર મોકલ્યા કરી કે તે બેરોન્ટ પોતે ખી છક થઈ ગયો.

તેઓ ત્યાર પછી બધાં ગામેગામ અને શહેરેશહેર ફર્યાં; અને તે મુસાફરી દરમીયાન તે લોકોને બધાં ઓળખીતાંઓ મળ્યાં. મેહરાંએ હવે તે લોકોને મળવાનું અખાડા કરી જવાનું મુકી દીધું હતું; તે સપળાંઓને છુટથી મળતી. વળી તેણીનાં બરબર સાથનાં સંબંધમાં કંઈ વિચિત્રતા સમાવેલી હતી એકું પણ યાદ રાખવાનું હવે તેણીએ

માંડી વાળું હતું. તે સાધારણ રીતે તેની સાથે હવે કાંઈ ધણી ગુન્હા વાચેલી જેવી રહેતી નહિ, કે જેથી અંગણના કે ઓળખીતાઓની હાજરીમાં તેઓ બંનેને વસમું કે જરા મુશ્કેલીભર્યું લાગતું નહિ. વળી તેઓ વાસ્તે કશા ટીકકાળી કોઈ કરતું નહિ-કોઈ કદી એમ પણ બોલ્યું નહિ કે તેઓ એકમેકમાં ધણાં પ્યારથી ગંધાયેલાં હતાં કદી કોઈએ તેથી ઉલટુંબી કહ્યું નહિ; તેઓ સઘળી બાબતથી એક સરખાં આવકાર પામ્યાં.

અને તે બધી ચીજોએ, બાપડા સોરાબને આશાવંત બનાવ્યો. એનું જીવન આશાઓથી ભરાઈ જવા લાગ્યું, કે જે માત્ર ઉપરજ હાલ તો તે લટકી ને જીવી રહ્યો હતો. મેહરાં કાંઈ હંમેશાંજ તેની સાથે એવી ટંડી રેહવાની ન હતી, આવી મગર અને દમા-મદાર તેણીને તેને આહવાની ફરજયાત જરૂર પડશે, અને તે ગમે તેવું સંકટભર્યું હશે તેવી, તે બાગ્યશાળી દીવસ આવે ત્યાં સુધી ધીરજ અને ખંતથી ટકી રેહવાનો તેણે કસદ કર્યો હતો. કોઈ કોઈ વખત તો તે બાપડાનો જીવ તેણી મારફતે એક માયાળુ શબ્દ સમજવા બધો તકપનો-તેનો આત્મા જે મીઠો દયાવંતી ધમે તેણી પોતાનાં પીદર સાથે વાતચીત કરતી હતી તેવી ધમે પોતાની સાથે તેણીને વાતો કરતી સમજવા બધો તગર કરતો અને તરફ હતો. પણ નહિ-તે બધી ઘેસઝા હાલમાં તો તેની છાતીમાંજ દાખી દેવી પડતી.

તે ઇચ્છા પાર પડશે તો ખરીજ-તે મુરાદ બર આવશે તો જરૂરજ ! તેનાં જેવો પ્યાર તેનું બાગ્યશાળી ધનામ મોડે કે વહેશે

જીતી જવા વગર તો નથીજ રહેવાનો. તેની તેને ખાત્રી હતી. પણ
 ધીરજની ધણી મોટી જરૂર હતી—સાધારણ ધીરજ નહિ, પણ
 ધીરજનાં એક દુન્યાબર ભંડારની. તે એક દીવસ ખચ્ચીતજ આવ-
 વાનો હતો કે જ્યારે તે દીલકશ, તુમાખી મોહરદાર આવીને તેનાં
 ગળે ભાગી પડશે અને બોલશે. “માહરા ધણી, હું તમને આખરે
 આહુંછ!” અને એજ ખુશામતીભર્યાં સ્વપનામાં તે પ્યાર લેલા પતીએ
 પોતાને શાંતી અને સંતોષથી જીવતો રાખવાની કોશિષ કીધી.

પ્રકરણ ૧૫.

—:૦:—

તેઓ ધરે પાછાં ફરતાં હતાં—એ માતપરની મેહરાં અને તેને હીણાએલો ભરથાર. તે વેળીંગ દુર ખીનફોકટની લ'આવવામાં આવી હતી. મેહરાં સઘળી મેઝમજાહ એવાં તો 'સુખથી અને ઉલટથી ભોગવતી હતી કે સોરાળ પોતાનાં જીગરની ઇચ્છા બોલોમાં પ્રગટ કરી શક્યો નહિ, અને તેણીને ધરે પાછા આવવાનું કહી શક્યો નહિ. તે તો ધરે જવા બધો તલપાપડ થઇ રહ્યો હતો. બાહર ગામમાં તો તેણી તેની દરકાર કરતી કદી થવાની ન હતી, તેનાં હદ બાહારનાં હેતની કદી પણ કદર ખુબવાની નજ હતી, કેમજે પરદેશની નોવે લટીઝજ એટલી બધી હતી કે મેહરાંનું સઘળું ધકધ્યાન તેઓજ રોકી લેતા; એટલે બાપડા સોરાળને બાહાર ગામમાં પોતાનો પ્યાર મેળવવાની આશા મુદદલ લાગી નહિ. તે તેથી, ઉપર કહ્યું તેમ, 'માત પર માહલ'માં પાછા ફરવા ઘણો આતુર હતો, કે જ્યાં તે તેના પ્યાર વતી તે મધુરીને ઘેરેલી રાખે, કે જ્યાં તેણીને તેને માટે વિચાર કરવાની ફરજદ મળે, ને જ્યાં તેને તે ચાહતાં શીખે એવા બધા સંભવ હતા. એ બધા સખખો સર તે પુને પાછો જલ્દી ફરવા ચાહતો હતો. મગર તે પાછા ફરવાનું તેણે તો નહિજ સુચવ્યું. તેણી પોતેજ જીલાઇ મહિનાની શરૂઆતમાં ફુલોનાં બેહકખહક થતા રળીઆમણાં દેખાવ વચ્ચે પોતાનાં ભરથાર આગળ બોલી કે હવે

તેઓએ ધરે જવાનો વિચાર કર્યો. જોયું, તે ખુશાલીનો ઝટકો ! આ કલમમાં તેનું વર્ણન આપવાની શક્તિ નથી.

“પુને પાછાં ફરવાનો હવે ખરેખરો વખત આવી પુગોછ,” તે દીલ્લચરપ દુહિતાએ જણાવ્યું. “આપણો માતબર માહાલ તો સૌથી સુંદર આ વખતે લાગેછ. તે હમેશાં સુંદર તો છેજ, પણ જીલાઈ મહિના પછી તે ઘણો વધારે સુંદર થાયછ.” અને પછી લગાર નરમાશ અને ઐસથી તેણે વધાર્યું, “એ હવે તમારું ધર થવાનું છે, એ માહરે યાદ કરવું જોઈયે. હું આશા રાખુંછ કે એ તમને ગમશે” તેણીએ એમ તો નહિજ હમેયું, “અને તમે ત્યાં સુખી થશો.” તેણે, એ સોરાએ, તે નોટીસ કર્યું, “પણ આશાવંત સેવટ સુધી રહેવાનો તે જવાને તો કસદ કર્યો હતો.

તે એક જીલાઈ મહિનાની ઘણી ખુશનુમાં રહાંજ હતી, જ્યારે તેઓ માતબર માહાલમાં જઈ પુગ્યાં. તે બેરોનેટની બેટીને લાગ્યું કે આવો તડકો કદી પડ્યો ન હતો—રંગબેરંગી મણુકાદાર લાઇટ, મીઠો ગરમાટો, શીરીન સુગંધ આજનાં જેવાં તેણીએ કદી અનુભવ્યાં હતાં નહિં ! બધું એવું સ્ત્રીતણ, એવું સુંદર, એવું શીરીન હતું કે માતબરની મેહરાંતું જીગર જાણે ખુશાલીથી ગળે આવી અટક્યું.

“આમણે બધાં બધાંમલાં જેવાલાયક સુંદર રોહરો ફરી આવ્યાં,” તે રુબરુદરીએ રીમાઈ કર્યો, “પણ આખી દુન્યામાં ધરનાં જેવું સુંદર બીજું કાંઈપણ નથી. હોય સ્વીટ હોય !”

“ધરારે તમને માતબર માહાલ જોઈશે યધો મનેછ ?” સોરાએ સવાલ કર્યો.

જવાબ આપતાં તે બાળકની તોરી આંખોમાં આંસુઓ ઉભરાઈ આવ્યાં.

“હા, મને તે ગમેછ-હદની બાહાર, નહિ વર્ણવી શકાય એટલો બધો.”

અને પછી તે ખાવીદે પોતાનાં મનથી વિચાર્યું કે, જો તે પુમાખી છોકરી તેને કદી ચાહે કે કદી નહિખી ચાહે તોપણ, તે સંતોષ તો પકડશેજ, કાંયજો તેણે તેણીને આ સૌથી મોટું મુખ બદલ્યું હતું -તેણે તે પ્યારી છોકરીને વાસ્તે તેનું ઘર એમનું એમ સાચવીને રહેવા દીધું હતું. એવા શબ્દો તે હોટો કે જોને તે ચાહતો હતો તે વાટેથી સમજવા તે આના કરતાં થાંધ બમણી કીંમતી સ્ત્રીજખી આપી દેવા તકમાર હતો.

તે એક ઘણું મનોવેદક ‘હોમ-કર્મીંગ’ હતું. ઠેકાણે ઠેકાણે લીલાં પાંદડાંઓ અને ધુલોનાં આરચીઝ કરી લેવામાં આવ્યાં હતાં, જોને મથાળે “બલે પધારો”નાં મુત્યારક શબ્દો જોવાતા હતા. વળી વાવતા કાથીઓ ઇત્યાદીનો પણ સણગાર હતો અને તે દરેકની વચમાં ‘બલે પધારો’નાં આવકાર આપતા બોલો કોતરેલા હતા. વળી તે જોડાંને આવકાર આપવા સર મહેરનોશણ માતબરની બોહોળી જગીરો પરનાં ભરબાડતો પોતાનાં ખચ્ચાં, કુચ્ચાંઓ સાથે એકઠાં થયાં હતાં, અને આ બધો સણગાર પણ તેજ બધાં મની-ખોએ કર્યો હતો.

માતબરની મેહવાનો સુંદર એકઠો કીરમણ મારી આવ્યો; તે કુચ્ચાંકરીને ખૂબ ઘણું વિચિત્ર રહેલો મીઠું ભાગ્યું હતું, આ જો

લોકો વચ્ચે તે વસી હતી અને જેઓ તેણી ઉપર પોતાનો પ્રાણ પણ આપી દેતાં હતાં તેઓ તરફનો દીલેખનીભર્યો આવકાર. ઝાડો માંથી થઇને રવીરાજ ધીમે ધીમે પોતાનાં ઘરેબારે સીધારતા હતા; પવનની લેહકીમાં નાનાં મોટાં પાડદાંઓ ખુશમીગ્નજે હીલીને કાંધ ધણો ગમ્મત ઉપજાવે એવો ગણગણાટ કરતાં હતાં; ધુલોના સોડમથી લચલચેલી હવા બહુ મીઠી અને લેહજતદાર લાગતી હતી; જાણે એમજ ભાગતું હતું કે ખુદ કુદરતથી તેનો સાથી ઉમદા અબ્બે પેહડીને તે જોડાને આવકાર આપતી હતી.

જૈફ સર મેહરનોશજી માતબર મોટા 'એનવન્સ હૉલ'માં હતા, અને મેહરાંએ તેવણુ બણી હદબાહારની મોટી ખુશાલીથી જોયું. તેવણુનાં આંખો ચમકતી હતી; તેવણુનાં ચેહરા ઉપરથી બધો ખવાયેલો ચવાયેલો, ધાસ્તોનો ડયામણો અવતાર બેમાલુમ થઇ ગયો હતો; તેવણુ વધારે તતાર અને વધારે તતણુખાર જણાતા હતા. વરસો સુધી આવી સુંદર તંદરોસ્તીમાં તે છોકરીએ પોતાનાં આપને કદી જોયા હતા નહિ. ખુશાલીની એક ખુમ પાડીને તે તેવણુનાં ગળે આઝી પડી.

“પપા,” તે સુખથી બોલી, “તમને જોઇને હું કેવી ખુશી થઇશ !”

તે બેરોન્ટ પોતાની બેટી બણી દીકું. અને તેણીનાં સુધારો પામેલા દેખાવ ને વધારો પામેલી ખુબસુરતી જોઇ બધા ખુશખુશ થઇ ગયા; તેવણુ પોતાની આંખો તે શુભાખ જેવા રાતા, તાજા, મધુરા ચેહરા ઉપરથી ધણી મુશીબતે હયાડી ચકતા હતા. એકાએક

તેવણુને સોરાખ ચાદ આવ્યો, કે જે તેઓ તરફનાં આવકારની રાહ જોતો એક ખુણામા ચુપ ઉભો હતો.

“માહરી દીકરી,” તેવણુ ધણાં ઐસથી નમીને - નમનતાઈથી બોલ્યા, “જેને આપણું આ બધું સુખ આભારી છે તેને આપણુને વિસરી જવો જોઈતો નથી. માઈ સન, એ હંદરેડ વેલ કમઝ હોમ!”

પછી તેવણે તે સુંદર ધરને ફરીફરીને જોતાં મેહરાંને ધણાં ધ્યાનથી જોઈ. તે મોટા પાદશાહી મેહલ જેવાં મકાનમાં થયેલા બધાં સુધારા વધારાઓ સોરાખે સુચવ્યા હતા અને સર મેહરનોશજીનાં ઉપરીપણા હેથળ કરવામાં આવ્યા હતા.

તે બેરોનેટને ‘માતખર માહાલ’ માટે કાંઈ તદ્દન નહિ જોવો ખરચ કરવો પડ્યો હતો; પણ સોરાખે તો બધા નવા તબેલાઓ બંધાવ્યા. અને વધારે સરસ તો એ હતું કે તેઓને ગામેગામથી ઉમદા-બદકે સાંથી ઉમદા-ધોડાઓ ખરીદી ભરપુર કરી નાખ્યા. વળી તે બંગલાને એક નવી ‘વોગ’ પણ વધારવામાં આવી હતી, અને તેને હાલની દરેક ફેશનેબલ ખરચાલુ રીત પ્રમાણે ટીપ ટોપ કરવામાં આવી હતી. થોડીક નવી કનઝરવેટરીઝ પણ ત્યાં ઉમેરવામાં આવેલી જોઈ શકાતી, અને માઉન્ડઝ જે મોટાં કમનસીએ ધણી બેદાદી ભરેલી-ફરજયાત બેદાદી ભરેલી-રીતે રાખવામાં આવી હતી તેઓને સંપૂર્ણ ઓરડરમાં કરી દેવામાં આવી હતી. તે ઘેરનો માહેનો ભાગ તો તદ્દન નવીજ રીતે પાછો ફરનીશડ કરવામાં આવેલો હતો.

પીકચર ગેલેરીમાં માતખરની મેહરાંએ તે પીકચરો અને પુતળાંઓ જોયાં કે જેઓએ તેણીની ખુબસુરત ચક્ષમેને બીજાં

દેશોમાં ખુશાલીથી નવાવી હતી. ત્યાં તે સઘળું આવેલું જોવામાં આવતું હતું, જાણે જાદુથી હોય તેમ, સઘળું કે જે તેણીએ યોગ્ય વખતની વાત ઉપર ધણું ગમી ગયેલું અને જે તેણીએ ધણા મોટા ઉત્સાહથી વખાણ્યું હતું. એ બધું, અલગત, તેનાં નહીં ઠાકી જાય એવા પ્યારનાં પ્રતાપ હતા—તે ઉમદા ભરથારની ભક્ષાર્થનાં પ્રતાપ, કે જે બિચારાને તો તેણી સાથે એક હૈતભર્યો બોલણી બોલવાની મના કરવામાં આવી હતી. તે હમણાં તેણીની પડખે પડખે ચાલતો પશુ ન હતો—ને પોતાની ઉદારતાને તેણી મારફતે ઉપકારનાં શબ્દો માંગવાની ખાહેશ દેખાડી હીલું છગાડવા નહિ ચાલતો હતો. તેમ કરવાનું તેનું ખમીરજ ન હતું. તે તેથી અલગો રહ્યો, જ્યારે સર મેહર નાશજીએ બધું ફરી ફરીને પોતાની બેટીને દેખાડ્યું.

“આપણે જ્ઞાને માટે એ બિચારાનાં ઉપકારમાં નથી, મેહરાં?” તેવજી સઘળું દેખાડ્યા પછી પોતાની બેટી તરફ ફરી આખરે કહ્યું.

તે પોતાનાં ભરથારને ચાહતી ન હતી; તે તેની બણી પોતાનાં તોખમની ટાંચ ઉપર બેસી ધીકારથી જોતી હતી. પરંતુ પોતાના ઉપર ઉપકાર કરનાર વાસ્તે એ બોલ નહિ બોલે તેટલી હતી તો નમુણી તે થઇ શકી નહિ—બલકે, થવા ચાહતી ન હતી.

“આપણે એવણનાં ઉપકારી છાએ,” તે દીકરીએ મીઠા હલકે કહ્યું; “અને તેવજીનો એ બધાં વાસ્તે ઉપકાર માનવોજ જોઇએ.”

તે એકદમ તેની શોધમાં ગયું, અને તેને એમનો પેલા સુંદર મોરનીંગ રૂમમાં ઉભેલો જોયો—તે રૂમ કે જ્યાં તેણી ધણું તુલ્ય કાર સાથે તેની પરજોતર બનવા કયુલ થઇ હતી.

શું તે તેનો વિચાર કરતો હતો, તે અનળ થઈ-તેણીનાં તુચ્છ કારમયાં કડવા, નિર્દય સખુનોનો-તેણીનાં નહિ વર્ણવી શકાય તેવા ખોટલા તીરસ્કારનો ? તેણીનો ચેહરો તે બધું યાદ કરીને લજ્જતી જોવાળેગ હદ સુધીનો રાતો મારી આવ્યો.

તેણી તેની નજદીક ગઈ-તે એક ઉધાડાં કાચનાં પારણાને અધેલીને ઉભો હતો-અને આ સઘળા સુખમયાં દેખાવો વચ્ચે તે કેવો દુઃખી, એખસો, તળચેલા જેવો લાગતો હતો તે જોઈ તે કામળાંગીનાં પેટમાં ચુંથાઈ આવ્યા વગર રહ્યું નહિ. તેનાં ચેહરા ઉપર એક ધણી ગમખ્વારીબરેલી નાશીપાશી હતી-મોટાં દુઃખનો એક નીરાશ્રીત દેખાવ તે ચંચળ આંખોમાં વ્યાપી રહેલો હતો.

મેહરાંને દાખલ થતી તેણે જોઈ; તે તેનેજ શોધતી આવી હતી એ દેખવતું હતું અને કાંઈક આશ્ચર્ય તે કમખમ્ત જવાનનો ચેહરો જોઈ નીકળ્યો-એક ઝાંખી આશા કે જેણે તે પાપડાનાં નાસખર જીગરને થોડીક પળો ખુશાલીથી ધુન્નવ્યું. શું તે આચંદે ખરૂં આવતું હતું, એ તેનો લાંબો સ્વપનો ? શું તે એમ કહેવા આવી હતી ‘હું તમને આહુછ, માહરા બરથાર-આખરે હું તમને આહુછ ?’ તે નાઝનોન તેની બણી આવતી હતી, કદી નહિ જણા-યેલાં એક મીઠાસભર્યા હસ્ત સાથે. શું તે ખરીસુરત નાર એવાં શીરીન હસ્ત સાથે તેનાં સ્વપનાને લગતુંજ ખરૂં પાડવા આવી હતી ?

“સોરાખ,” તે બોલી, “હું તમારો ઉપકાર માનવા આવીછ તમે ધણાં બધાં છેઓ-ધણાં ઉદ્ધર. તમારી સઘળી બલાઈ માટે હું

માહસં ખરાં જીગરથી તમારો ઉપકાર માનું છું, તમે અમને ધણું સુખી કીધાંછ.”

તે ભારે આતુરતાથી તેણીને મળવા ધસ્યો હતો, તેના હોઠો ઉપર તેનાં જીગર અને તેની આંખોમાં તેનાં આત્મા સાથે, હાથો લાંબા કરીને; પણ જ્યારે જે તેણીને કેહવાનું હતું તે તેણે સમજ્યું ત્યારે-અરેરે-તે બિચારાની આશ્વાઓ મરણતોલ થઇ પડી અને તેનાં આતુર હાથો તેની બાજુમાં ટુટી પડ્યા.

“હું ખુશી છેઉ કે તમે રાજ થયાંછ.” તે પોતાની નીરાશા છુપાવી બોલ્યો, “અને મેં જે કીધુંછ તે વાસ્તે તમે પસંદગી દેખાડોછ તે જાણી હું સુખી છેઉ.”

તે સુંદરીએ અજ્ઞાપ્રીથી તેનાં ચેહરા ઉપર જોયું; તેનો અવાજ રંગેરંગ દર્દનાક હતો, નાશીપાશીથી બધો ટુટેલો ને ખોખરો; અને તેનો ચેહરો જોવા વાસ્તે ધણો દયા ઉપજાવે તેવો હતો. તેણે જ્ઞાની આજ્ઞા રાખી હતી? તેણે શું ધાર્યું કે તે શું કેહવા આવી હતી? પછી એક પોતાનાં ચેહરા ઉપર એક કીરમજી લાલી સાથે તે બે ડગલાં પાછી હટી ગઇ અને પોતાના વિચારોને હસી કાઢવાની તેણીએ વેતણ કીધી.

“હું તમને શોધવાને તમારો ઉપકાર માનવા પપા આગળથી નાહસી આવીછ. તમે મને જે બધું ગમેછ તેની આબાદ અટકલ કરેલી છે. તમે! સમજોછ, હું તમારી ધણી આભારી છેઉ?”

“હું સમજુછ, મહેરઆનું,” તેણે ગંભીરાઇથી કહ્યું, અને પછી તે બન્ને વચ્ચે ચુપકીદી ફેલાઇ.

“હું પણ આગળ પાછી જઈંછ.” તે એકાએક બોલી. “તમે માહતી સાથે આવશો ? તેવણુ આપણા ઘેરમાં કરવામાં આવેલા બધા હલ્લુત ફેરફારો મને દેખાડવા ધણુ ખુશી છે.”

“હું ધારૂંછ કે માહતી ગેરહાજરીમાં તમે વધારે સારી રીતે એનજોય કરી શકશો,” તેણે જવાબ દીધો.

“આપણે આઠ વાગે જમશું.” માતખરની મહેરાં જતાં જતાં બોલી; અને તે પાછો એખસો પડ્યો.

તે પોતાની શરતોને બોક્ષે બોક્ષ વળગી રહ્યો; તેણે હેતવંતા શબ્દનો, તે ઉપકાર માનતી આવી તે વખતની તક લઇને, એક હુંકારો વટીક કાઢ્યો નહિ. જો તેમ તેણે ક્યું હતે તો તેણી ધણી ગુસ્સે થઈ હતે પણ તેણીએ આ તો ઇચ્છ્યું કે તે આટલો બધો એખસો અટુટા જેવો દેખાયો નહિ હતે—કે તે તેનાં અવાજમાં આવી અગાધ વેદના સાથે બોલ્યો નહીં હતે; કેમજે આખર કરે ને, આ સઘળાં સુખ વાસ્તે તેઓ રગેરગ તેનાં એખલાનાં આભારી હતાં તે ખીચારો કેવો બલો અને માયાળુ થયો હતો !

તેઓ પાછાં ડીનર ઉપર મલ્યાં. માતખરની મહેરાંને પોતાનાં બાપને તેઓની ત્રીપ વેળા જે જે બધાં લોકો મલ્યાં હતાં, જે જે બધી જગાઓ તેઓએ જોઈ હતી, જે જે બધી મોજમગ્નહ તેઓએ કીધી હતી તે વીધે ધણું કેહવનું હતું. તેણીએ તે બધું કહ્યું—સઘળાં ઝળકતા એહરા ને ખુશાલીથી દીપી નીકળેલી આંખો સાથે. ડીનર પછી સોરાએ તેણીને કહ્યું;

“હું તમારી આય બધી વાતચીત સમજી બસો ખુશી થયોછ. મને કેટલી બધી ખુશાલી ભાગેછ કે તમે ‘દુર’ બહુ સારી રીતે એનજોય કીધીછ.”

“શું તે તમે જાણતાંતા નહી?” તેણીએ પુછ્યું.

“નહી,” સોરાબે જવાબ દીધો, “તમે લુલી જાઓછ કે તમે મજા કરતાં હતાં કે નહી તે મને કદી જાણાવ્યું નથી—છન ફેકટ, હું જાણતો બી નથી કે તમે કદી પણ તમારે વાસ્તે માહરી આગળ બોલ્યાં હોવ.”

“ત્યારે તો હું તેનો હમણાંજ બદલો વાળી આપશ્ચ.” તે બોલી “એ દુર મેં ખરેખર બહુ સરસ રીતે એનજોય કીધીછ.”

“વારં આય બીનાંની જાણથી તે બગડી જવા તો પામી ન હતી કે હું તમારી સાથે હતો?” તેણે પ્રશ્ન કર્યો.

“નહિં, તેમ નહિ હતું.” મેહરાંએ જવાબ દીધો.

“છનફેકટ, એ એક તમારા મનસે બહુ નજીવી બાબત હતી—એક સંજોગ કે જે વિચાર કરવાને વાસ્તે પણ લાયક નથી,” તેણે કહ્યું. “હું માહરી હાજરી માટે બોલુંછ.”

“જો તમે સાચી વાતજ જાણવા મને પ્રેસ કરતા હોવ,” તે બોલી, બહુ તોરથી, “તો માહરે કેહવું જોઇયે કે એ બાબત વાસ્તે હું બહુ બેદરકાર હતી; તે છતાં પણ તમારી કાળજીવંતી દરકાર માટે તો હું તમારો ઉપકાર માનુંંછ, પણ આખરે ફર ને પાછાં આવ્યાં તેની પેહલ્લીજ રાતે એમ તાહરી માહરી પર આપણને ઉતરી જવું

જોઈતું નથી. જો આપણીજ માફક સધળી ધંધાદારી જોઈવળે! સતોષકારક થઈ શકતી હોય તો દુન્યાં વધારે સુખી થાય.”

તેણે તેણી આગળ એક વધારે પગલું ભર્યું, અને તે મીઠા એહરામાં કરગરીને જોયું.

“મેહરાં,” તે દલગીરીથી બોલ્યો, “શું તુંને એમ મને હીણુ લગાડવા ગમેછ? તુંને આપણા લગનને ધંધાદારી જોઈવળુ કરી કેહવા ગમેછ? દરેક ધંધાદારી આખતમાં અરસપરસનો લાભ સરખો હોય છે. તું ફક્ત એકજ મીનીટ વિચાર કરી જોશે અને પછી મને કેહશે કે મેં શું લાભ મેળવ્યોછ?”

તે શબ્દોએ તેણીને દલાવી મુકી. તેણે તેઓને તેની દોલત, તેનું નામ, તેનું તનમન અને સર્વસ્વ આપી દીધાં હતાં. તેણે બદલામાં શું મેળવ્યું?

“આપ બધું કરારનામું તમે તમારી પોતાની મરજીથી કાઢેલું છે.” તેણીએ જણાવ્યું.

“હું તે કપ્પલ કરુંછ પણ તેને એક ધંધાદારી જોઈવળુ કહી બોલાવવાનું વાજખી નહિ કેહવાય, મેહરખાનું.”

“ત્યારે,” તે પતાવત કરતાં બોલી, “જો એ ‘એક્ષપ્રેસન’ તમને નહિ ગમતું હોય, જો તે તમારી લાગણી દુખવતું હોય તો હું વચન આપુંછ કે હવે પછીથી હું તે કદી બોલીશ નહિ.”

આ એક પેહલ્લી છુટ તેણીએ મુકી હતી—તેને આપી હતી અને તે ખુશી થયો. તે તેણીનો અસ્સો, તેણીનો મોટો તીરસ્કાર,

તેના સખત નાતરસ શબ્દો છુલી ગયો. તેણે ફક્ત એટલું જ યાદ કર્યું કે પેહલ્લીવાર તેણી તેની મરજીને કાંઈ નમતી આત્મા, અને તેની ખુશાલીનો કાંઈ પાર રહ્યો નહિ ।

“એ હજી ખી માહરી થશે,” તે હર્ષથી બબડ્યો. “એ મને ખચ્ચીતજ આહતી થશે અને એમ મને કેહતી આવશે. આએ સેવટની શરૂઆત છે !”

—:૦:—

પ્રકરણ ૧૬.

—:૦:—

પુનાનાં તે જૈંદ અને લોકપ્રીય બેરોનેટ સર મેહરનોજી માતબરનો જમાઇ ધણો ઓધાયો ને મોધાયો । તેની બાહોશી, તેની સામેસાધ, તેની હવારતા અને તેનાં રાખદાર દેખાવલાપણાંએ મોટાંથી નાનાં, ગરીબ કે શ્રીમંત એક સરખાનાં ધણાં દીલ હરી લીધાં, અને સર્વ કાંઈ તેને પોતાનાં મુરખખી મેહરબાન ને એક શુભેચ્છક સલાહકાર તરીકે માન આપવાને પુંજવા લાગ્યાં. તેનાં જટલો પ્રીય થઇ પડેલો માણસ તે વખતે પુનામાં બાગ્યે કાંઈ હતો. તે જ્યાં ખી જતો ત્યાં સર્વ કાંઈ તેને એવું માન આપતાં કે તેવું માન મેળવતાં ધણાકોને માટે તો વર્ષો વહી જતાં હતાં. તે અને તેની પરણેતર બંને જણાં ત્યાં ધણાં જાણીતાં, માનીતાં અને વગવાળાં થઇ પડ્યાં હતાં. તે-એ સોહરાબ-તેની જાહેર જાહેરીમાં ધણો સુખી જણાતો હતો. પરંતુ તેની ધરની સંસારી જાહેરીમાં તેને પોતાને

કપ્પલ રાખવાની જાણે ફરજ પડી હતી કે તે એક દુઃખ ઉપજાવે તેવો નાસીપાશી પામેલો શખશ હતો. તે બાહારથી જોડેલો સુખી અને હસમુખો જણાતો હતો, તેટલોજ બાતેનથી દુઃખી અને નિરાશીત હતો.

તેઓ ઘેરફુપાછાં ફર્યાને થોડોક વખત વહી ગયો હતો, અને દીવસો જતાં તેની જવાન, ખુબસુરત, મગરૂરી બરેલી મોહરદાર મારફતે પ્યાર અથવા તો હેત જીતવાની તેની આશા ઝાંખી ને વધુ ઝાંખીજ થતી જતી. રોજ અને રોજ તેણીની સંપૂર્ણ બેદરકારી, જે ઘાટકી તફાવતે તેઓ જીદાં પડતાં હતાં તેની વધારે મોટી પુરવારીઓ મળી જતી હતી. ગરીબ તે! બાપડો દીવસો જતાં પોતાના હૃદયમાં તે હારતો જતો હતો.

એક સહવારે, તે સપટેમ્બર મહિનાની આખેરીની એક સહવાર હતી, ઘણી અને ઘણીઆણી મોરનીંગ રૂમમાં સાથે હતાં. સોરાબને તે રૂમ ઘણું ગમતો હતો—કદાપી તે રૂમમાં પેલો તેની જીંદગીમાં યાદગાર રહી જાય તેવો ઇન્ટરવ્યુ થયો હતો તે વાસ્તે. પણ તે કાંઈ ચોક્કસ કહી શકતો નહિ. આ સહવારે તે તેનું ન્યુસપેપર વાંચતો બેઠો હતો, જ્યારે માતબરની મેહરાં પાસેની કનઝરવેટરીમાં તેનાં માનીતાં પુલો ઉપર ધ્યાન આપવા ગઇ. તેણી પાસે કરમાઇ ગયેલાં ફલાવરઝ એકથાં કરવા સાફ એક નાની ટોપલી તેમજ કાતર હતી. સોરાબ ન્યુસપેપર વાંચવાનાં ઝાથાં હેથળ તે માહબોબતાર જેવા દીલકશ એહરાને પુલો ઉપર ઘણાં ધ્યાનથી વાંકો વળેલો મોટી મોજથી નિહાળતો હતો. એકાએક મેહરાંનાં મોંહમાંથી કાંઈ દુઃખની ઝીણી

ચીચ્ચારી ખાડેલી સમજી તે ચમક્યો. તે એ બુમનું કારણ શોધવા આગુરતાથી ધડકનાં જીગરે તેની મોહરહાર આગળ દોડી મથો.

તેણીએ પોતાનો જોક કામળ કર ઉઘો કરી તેને દેખાડ્યો.

“જુઓ, આ માહરાથી શું થઈ ગીયું છે તે!” તે રૂપસુંદરીએ પુકાયું.

તેણે તે નાજુક આંગળાંઓમાંનાં એક ઉપર એક નાનો પલ્લુ ઘણો ઉઠો ધા દોડો.

“એ કેમ કરતાં થયું?” સોરાબે પુછ્યું.

“હું પ્રેલો કાંટો જરા જોસથી કાઢવા ગઈ,” મેહરાંએ જવાબ દીધો, “અને તેમ લાહેરી મારવા જતાં મેં માહરી આંમળી કાપી નાખી છે.”

સોરાબે જોશું કે તેણીનાં હોઠો અથા એકદમ ઉજળા સપ મારી આવ્યા હતા, કેમજે થયેલા જખમમાંથી સોહી બહુ ધણું જડું હતું.

“આપણે હવે શું કર્યે?” તે આકરી ગાભરી પડી બેઠી.

“ડાન્ટ યુ બી અફરેડ!” તેણે જવાબ દીધો. “માહરી પાસે ચોકકસ કોર્ટ પલાસ્ટર છે. જખમ કાંઈ ઘણો સજ્જત થયો નથી; આવાથી સોહી જહેનું એકદમ અટકશે.”

તેણે તેની પોકેટ પુક આહાર મળી, જેમાંથી એક નાનું પેકેટ જમાં કોર્ટ પલાસ્ટર હતું તે બેગી કાઢ્યું અને સંજ્ઞાથી એક સ્લીમ ફાડી બેથે મેહરાંની લાંબે બહુ, તેણીને આમતો હોય તેમ.

“એ માહરા હાથે તો નહીજ મુંકી શકશે,” તે બોલી

“ત્યારે હું તમારી આંખોને તેડું, મેહગ્યાનું?” તે સોરાળ તરફ
મોટા આશ્ચર્યથી જોવા લાગી.

“નહિ. તે તમે પોતેજ કાંય નથી માહરી આંગળી ઉપર
મુકતા, સોરાળ?”

“તમે તમારા હાથે વટીકને હાથ લગાડવાની કીધેલી મના
કેમ લુલી જાઓછ? હું તે કોનત્રેકટનો ભંગ કરવા રાજી નથી.”

“આવા કેસમાં કોનત્રેકટ ફોનત્રેકટ પર ધ્યાન આપવાની
જરા બી જરૂર નથી,” તે મધુરીએ ઝટ જવાબ દીધો.

અને—પાહ, ખુદા! તેની છાતીમાં ચતી બધી લાગણી ભરેલી
હૃદયપાથમેનું વર્ણન આપવાની આ ક્ષમતામાં તદ્દન તાકાત નથી!—
તેણે તેની જીંદગીમાં આ બીજી વેળા તેનાં પોતાનાં હાથોમાં તે
કોમળાંગીનો મક્કમલી કર લીધો. કાળજીથી, ધીરજે, પ્યારથી.
નરમાશથી બધાં અંગે હાથે તેણે તે સુંદર નાનું જખમી થયેલું
આંગળું બાંધ્યું.

“હવે તમને પેન થાયછ?” તેણે પુછ્યું.

“હાંક થણી નહિ,” તેણીએ જવાબ દીધો, “ડેંકયું.”

મધુ તેણે તો તે હાથ એક મીનીટ ત્રધારે પોતાનામાં ધરી
રાખ્યો, તેની તરફ એક સ્મિતે જોતો.

“માહરી મનેજોતરો હાથ,” તે બોલ્યો—“હાથ કે જે માહર
જીમર, માહરો પ્યાર, માહરી જીંદગી પકડીને બેઠીછ—હાથ
કે જે કદી પણ માહરા હાથોમાં પોતાની રાજીખુશીથી નથી

મેલાયો. માહરા હાથમાંથી છોડી મુકવા અગાઉ, મેહરાં, હું એને કીસ કરું?”

“હા,” તેણીએ જવાબ દીધો; તે રોનકદાર, રોબરોતો ચેહરેક એ વખતે બધો કીરમજી મારી આવેલો હતો. “જો તેમ કીધાથી તમે રાજી થઈ શકતા હોવ તો.”

તે વાંકો વળ્યો, અને તેને એવા પ્યારથી, એવા જોરસાઓથી ચુમ્યો કે તે કીસી તેણીને આતશ માફક જળાવા લાગી; પછી, ખીજો એક ખી ખોલ ખોલ્યા વગર, તે ત્યાંથી ચાલી ગયો.

“એ કેવી અફસોસની વાત છે કે એ એક ખાનદાન વગરનો શખશ છે,” મેહરાં તેનાં મનથી બબડી. “એનામાં કાંઈ ખરેખર મજાહ ઉપજાવે તેવું છે.”

આખો દીવસ તે કીસીની યાદ તે માહબુબને આવ્યા કીધી. જે હાથ તેણે પ્યારથી પસવાડ્યો હતો તે જાણે આગમાં બળ્યો હોય તેમ તેણીને લાગતું હતું પણ તે આગ ઠંડી હતી—એક મીઠી, ઠંડી આગ. તે દીવસે એક વખત નહિ, પણ અનેક વખત તેની આંખો કેવી ઝબકી રહી હતી અને તેનાં હોઠો લાગણીથી કેવા ધુન્ધ્યા હતા તે તેણીને યાદ આવ્યા કીધું—તેનાં ચેહરા ઉપર એક કેવો જુસ્સો અને દુઃખનો એક કેવો કરજોત્પાદક દેખાવ ફેલાઈ રહેલો હતો. તે ઘણાં ઉડાણથી ખ્યાલો કરવા લાગી. તેણીએ એક પ્યાર, લાડ, ખુશાલી અને મોજશોખથી ભરેલી તદ્દન સેહલ્લી અને સુખી જીંદગી ગુમરી હતી, જ્યારે એક ઉમદા, અમીરી જીવન તેણીનાં પગો તળે પડ્યું હતું—એક જીવન કે જે તે દર ડગલે કચડતી જતી હતી.

એક સહવારે તે બેરોનેટની બેઠીને લાગ્યું કે કાંઈ અસાધારણ ખનવા પામ્યું હતું. નોકર નફરો બધાં ઠાકેલાં કે કંટાળેલાં જેવાં દીસતાં હતાં, અને કેટલાંકો તો ગેરહાજર પણ હતાં. ખબર કાઢતાં તેણીને પોતાની આયા મારફતે માલમ પડ્યું કે આગળી રાતે સર પેહરનોશજીને એકાએક ફેનટોગ શીટ થઇ આવી હતી; તેઓએ ઉતાવળે સોરાબજી શેઠને તેડી મંગાવ્યો હતો, જેની પેહલ્લી કાળજી એ હતી કે મેહરાંને કોઇથી વાતની ખબર કરવી નહિ કે જેથી તે આપડી આકરી મામરી પડે નહિ અને કોઇ વાતે તે બેકરાર થઇ શકે નહિ. તેણે તુરત ડોકટરને તેડી મંગાવ્યો હતો, અને આખી રાત તે રીક માથુસની આગળનો આગળ જઇતો ને તેવલુની ચાંપતી ને ઉપરાઉપરી મેનીજ કરતો ખડો રહ્યો હતો. તે બેરોનેટ હાલમાં ઠીક હતા-લગભગ સારીકાની જેવા, ખરું પુછાવે તો તે એટલે કંઇ નહિ જેવો અને નજીવો હતો. તે છતાં સોરાબજી શેઠે તો તેવલુને કદી વીહલા મુક્યા નહિ, પણ પોતાના સસરાની એક દીકરા માફકનાં હેત અને લાગણીથી સારવાર કીધી હતી. તેની એખલી કાળજી તેની પરજીવનને કશી બી રીતે ગાભરી નહિ પાડવાની હતી.

“સોરાબજી શેઠ હમણાં કાંઈ છે ?” સવળું સાંભળી લીધા પછી તે શેઠાણીએ પુછ્યું.

આયાએ કહ્યું કે “તેવલુ તો મોરનીંગ રૂમમાં એક સોફા ઉપર આરામ કરતા, હાલમાં ત્યાંને ત્યાંજ બર ઉંઘમાં પડેલા હતા. તે ત્યાંજ જરા પણ ગરબડ-કર્યા વિનાં ગઇ. તેની બાજુમાં એક સ્ટુલ

હતું અને તે ઉપર તેણીના માનીતા લીંબુનાં છોડવાનું કુંડું હતું. તેણીએ તેમાંથી એક ઝીણી નાળુક દાખલી તોડી નાંખી, જેમ કરતાં પોતાના આંગળીને વળી પાછો એક ધસારો પાડ્યો. તેણે તેની દર કાર કાઢી નહીં અને તે બર ઉંધમાં પડેલા આકારને ધારી ધારીને જેવા લાગી. તે કેવો ઉજળો સપ ને ઠાકેલા જેવો લાગતો ! તેની શાંતી ભરેલી ઉંધમાં તે પહેલવાન જેવો મુખડો કેવો દેખાવ્યો જણાતો હતો—મજાત નિશ્ચયવાળા એક શખશની યુવાહી આપ નારા ચપ્પત હોઠો સાથે તે કેટલો બધો ધ્યાન ખેંચનારો દીસતો હતો ! તેનાં બાળો ખેરાયેલા ચેરાયેલા જેવા અને તેનું અન્ધું કપાળ ઢાંકી દધ તમામ વેર વીખેર થઇ પડ્યા હતા. જે તે તેનીજ સંકેતો હતે, એકાદ ખેરાનેટનો ખેટો યા તો મોટાં ખાનદાનનો નખીરો તેણીએ તેને એક શાહજાદા જેવો ગણ્યો હતે. એક હાથ તેનાં માથાં ઉપર પડેલો હતો, અને તે કોમળાંગી તેને તપાસતી, ધારી ધારીને ધ્યાનથી જોતી, ચુપકાદીમાં ઉભી. તે એક સુખી માણસ જેવો મુદ્દલ જણાતો હતો નહિ, તેનાં ચેહરા ઉપર દુઃખની મોટી લીટીઓ નજરે આવતી હતી, કે જે ધણું કંટાળેલા, ઠાપેલા કલાકોની દુઃખ ભરેલી પુરવારી પુકારતી હતી.

સુખી નહિ? દુઃખી ! તેની બધી જોઇને તેણીનાં કોમળ જીમરમાં ધણું ચુંકાઇ આવ્યું—અલ્લે, એક ચમતો તુટ્યો. તે તેણીને કેવો ચાહતો હતો ! તેણે બધી રાજવંશી ચીજોથી તેણીને નિહાળી ને નવાજી હતી ! તેણે તેણીને તેની દોલત, તેનું નામ, તેનો પ્યાર દરેક દરેક ચીજ આપી દીધી હતી—ખુદ પોતાની ‘આઇડેનટીટી’ને બી દુઆડી

હતી અને તે સઘળું તેણી માટેના પ્યાર સારું હતું. તેણે, તેનાં બદલામાં શું મેળવ્યું? એક પ્યાર ભરેલી ચશ્મ કે હેનવંતો શબ્દથી નહિ !

“મરીબ બિચારો!” તે તેનાં મનથી બબડી. અને તેણીનાં જીગરમાં અત્યાર સુધી કદી નહિ ઉત્પન્ન થયેલી દયા અને નમ્રતાથી તે તેનાં ઉપર વાંકી વળી. પછી તે ચોંકી, ધણીજ સેહજ-કેમજે તેણીએ સમજ્યું કે તે તેની ઉંઘમાં બબડતો હતો.

“મેહરાં, માહરા પ્યાર, માહરી ધણીઆણી-કેવી બેદરકાર, કેવી બેકદર !”

એક ઘાડો નિસાસો, બલકે એક ઉડું દયાબળનક ડચકું તે કમબખતનાં હોઠો વાટેથી બાહાર પડ્યું. તે હજી વધારે વાંકી વળી, અને પછી પેલા છોડવાની કીણી દાંખતી તેનાં હાથોમાંથી સરીને સોરાબની છાતી ઉપર જઇ પડી.

“મરીબ બિચારો!” તે પાછું બબડી, અને કોઇ એકાએક જીરસાઆએ દોરવાઇ જઇ તેણીએ તેનાં વાજો પસવાડીયા. આજે પેહલ્લીજ વાર હતું કે બ્યારે તે એમ પોતાની મરજીથી તેની આગળ ગઇ કે તેનાં દીલને અડકી હતી. તેનાં વાજો તેણીએ પસવાડ્યા ! શું તે બાપડા માટે તેનાં સ્વપનાંઓમાં તેનું બેહસ્ત ખુલ્લું થતું હતું !

• એકાએક તેણે તેની ઉંઘમાં હીલચાલ કાઢી અને તે બાહાર નિકળી જવા ઉતાવળી થઇ. તેણીને ખુબસુરત ચેહરો આગનાં શોળા માફક બધો લાક્ષણીક ને મરમ થઇ આવ્યો. રખે, તે જાગી

હો અને તેણીને પોતાને ત્યાં જુએ. તે એક ગુલામનાં મધ્ય ખીંડુમાં સમાતાં રંગ જેવી રાતી મારી આવી. પછી તે ઝપાટામંધ ઓરડો છોડીને ત્યાંથી નાહડી. જેવી તે નાહડી કે સોરાખ નગી ઉઠ્યો, ખંધો ગુંગળાયેલા જેવો, ગાફેલ અનેક્ષો, તેણે ખારણા આગળથી બેમાલુમ થઈ જતો તેણીની સાડીનો વાવટા માફક સેહજ ઉડતો કટકો અછડતો જોયો અને તેની છતી ઉપર પેલી ડાંખલી પડેલી હતી. એ શું? તે જાગતો હતો કે ઉંઘતો? જો તે જાગતો હોય તો તે ક્યાં જાગ્યો હતો-ખરાંપણમાં કે સ્વપ્નામાં?

પ્રકરણ ૧૭.

માતખરની મેહરાંનાં તેના ભરથાર સાથે પુત્રે પોતીકા બાપીકા મકાનમાં આવી વસ્યાને ખાસ્સું એક વરસ વહી ગયું. દરેક ચીજ તેની રાખેતાની રૂઢી મુજબ બનતી ચાલી કે જેથી માતખર માહાલ ઉપર એક વખતે સત્તાનાશીનો સીદાઓળો ભમવા પાંચ્યો હતો એવું કંપવનુ ધણુ મુશકીલ દીસ્યું. જે દેખાઈતો તદ્દાવત માલમ પડ્યો તે સોરાખની હાજરી અને માતખર માહાલની ચેહલ મેહલ અને વૈભવમાં થવા પાંમેક્ષો અનહદ વધારો હતો. એ અરસામાં જે ટર્મઝ ઉપર તે ભેરોનેટની બેટી અને તેનો ખાવીંદ એક મકાનમાં વસ્તો હતો તે થોડા ધણા લોકોની જાણમાં આવવા

પામ્યું હતુ. સાધારણ લોક મત એ હતુ કે માતપરની મેહરાં સોરાળને તેની મજલખ દોઝત ખાતર પરણી હતી, જ્યારે સોરાળ એરીસટોક્રેટીક યુનીયનને ખાતર મેહરાંને પરણ્યો હતો.

સોસાયટીમાં તો માતપરની મેહરાંનું ચક્રણ એક રાણીનાં રાજ જેવું હતું. તે ઝલેદદાર ખુબસુરતી, તે દમામ, તે તોર, તે મગરૂરી તેણી વાસ્તે તે જે આહતી તે પોતાનાં પગો હેથળ લાવી શકતી હતી. સોરાળને એક કીસમનો સધ્યારો હતો કે જે કે તેની મોહરદાર તેને મુદ્દલ આહતી હતી નહિ-તેની જરા જેટલી તુંબા કે પરવાહ પણ રાખતી નહિ-તેણીના બધાઓ તરફ ખી તેટલીજ બેદરકાર ને નફરતી હતી. ને કાંઈની ઉપર ખી ખાસ વધારે ધ્યાન આપતી નહિ, કે જેથી તે પ્યારધેન્ના પતીને અદેખા બનવાનું કાંઈખી કારણ મળી શકે. તે તુમાખી, શીરીન, શાંત ને રૂપાળા એહરા ઉપરથી એક ધડી ખી ખસી શકતી હતી નહિ.

પછી તે જાહેર હીલચાલોમાં સગાર વધારે અને આગેવાનીમર્યો ભાગ લેવા લાગ્યે; તેની દરેક કોશેશમાં વધતી ઓછી ફ-તેહજ પામતો. મેહરાં તે ફ-તેહ જોધ રાજ થતી-ફકટ રાજ, જે સોરાળ પાંખી જધ શકયા વગર રહ્યો નહિ. તેણે પોતાનો તમામ આત્મા અને જીગર તેની તે નવી ફરજોને આપી દીધાં-તેણે પોતાની જાંદગીને તેઓથી ભરી નાખવાની કોશેશ કીધી પણ તેનામાં તે એખલાં અડુલાપણાનો પેન્નો નીરાશાજનક દેખાવ તો જોવો અને તેવો હતો; તેના જીગરની વેદના, તેના મનનું દુઃખ અને પોતાની પરણેતરનો પ્યાર મેળવવાની સુખ તો તેનામાં જોવી અને તેવીજ વેદના દેતી

રહી હતી. તે બીજાને સુખી કરતો-બીજાંઓને સુખી કરવાનું તે શોધતો જતો અને તેમાં, તેની બીજી અગણીન ફરજો માફક, તે ખરાં દીક્ષની મગ્ગ અને ઉત્સાહ લેતો; પણ-અફસોસ ! પ્રીય વાંચનાર, તે પોતે કોઇ વાતે બી સુખી હતો નહી.

પછી સીઝન બી ખલાસ થઇ, સોસાયટીની રાખેતાની ધમ ચકરીઓ બી શાંત થઈ અને ધીમી પડી, 'માતખર મહાલ' જે અવારનવાર પહોરોણાંઓથી ગાજવાજ રહેતો હતો તેમાંની ગાજવીજ બી એક સુખમરેલી શાંતીમાં ફેરવાઈ ગઇ. સોરાબ હવે આશા છોડવા લાગ્યો. તેની કેળવાયેલી, તુમાબી, તાજેવંત મોહરદારની બેદરકારી છેક બેકદર હતી અને તેને લાગ્યું કે તે તે વધુવાર સહન કરી શકવાનો ન હતો.

માતખર મહાલનો કારોબાર હવે એક ફીંગ થઇ પડ્યો. માતખરની મેહરાં પોતાનો વખત તેણીના બેગેનેટ પીતા સાંચે અથવા કેથે બાહાર ફરી હરી કે બાહારથી આવતાં પહોરોણાંઓની પહોરોણાગત કરી ગુજરતી; તેમાંથી વખત ફાજલ પડતાં. ચોપડીઓ, મ્યુઝીક અને ટ્રુક્સો વચ્ચે પોતાનો ટાઇમ પસાર કરવાની કોશીશો કરતી. તે પોતાનાં ભરથાર બણી એક ચોક્કસ બેદરકાર ધબે માયાજી રેહતી. દરેક ચીજમાં અને દરેક બાબદમાં તેની સત્તાને તે માન ઇજજત આપતી. સર મેહરનોશજી માતખરની ઇચ્છાથી તેને તે ધરનાં ઘણી દાખલ મરતબો આપવામાં આવતો હતો. તેની સત્તા એ બેરોનેટનાં જમાઇ તરીકે, ઘણી માનપુર્વક અને મોટાઇ ભરેલી હતી, પણ તેનું જીગર ખ્યારની ખ્યાસથી જગતું હતું, અને કશોબી

૥૨ તેને બદલામાં મળી શક્યો નહિ. જે બાળાને તે એટલા બધા રસાઓ અને જોરથી પુંજતો હતો તે તેની દરકાર બી તી હતી નહિ. તેણીમાં જીગર હતુંજ નહિ: તે એટલી તો માખી હતી—તોખમની તકાગરી તે તરણુ નાજનીનમાં ડ એવી તો પચી ગયેલી દીસ્તી હતી કે સોગામની મોટી મખારી અને તેનાં કાઠીલ દુઃખ તરફ તે કીંચીત ભાર બી દીક્ક ઝી ધરાવી શકતી નહિ. તે, પોતે કેવી માયાળુ અને નરમ માંની હોવા છતાં, તેણી ઉપર થયેલા અણહદ ઉપકારોને પણ ક્ષી જઇ, તેણીનાં ભરથાર તરફ—અને તે ભરથાર બી કેવો? ખમાં એક મજે તેણે!—જેકજ દયાહીણુંપણું ઉપર ઉતરી પડી દરકાર રેહતી હતી.

એ બધું તેને લાગ્યું કે હવે તેને વાસ્તે નહિ ખમી શકાયું હતું. તે તેની આંધામાં જેકજ કઠાયો હતો: તેને ધણી રાશાથી લાગ્યું કે તેને બાંધેલી ઉમીદો ખોટી અને જીડી હતી, બધું તેણે કર્યું હતું તેને વસ્તે તો તેને કમરસ જેટલો બી પ્રાતાપ થતો નહિ—ના, ઉત્તરો તે બુદ્ધિ સ્વભાગ તો, મા બાતેનનાં નાસબરપણાં છતાં બી, તેને હરખાવતો અને ગરબ બનાવતો હતો. તે દીક્કજીત દીક્કદાર ખાતર તો જે એ બધું ફરી અને ફરી આપી દીધું હતે, પણ હવે તેની વાંમદી—તેનું શીર્ષ—તેની મરદાનગી તેનાં કીસમત સામે બંદ આવવા લાગી. મેહરોં તેનાં વગર સહેલાઈથી જીવી શકવાની હતી, યુ તેણીની બાજુમાં તે હવે વધુ વાર જીવી કે ટકી શકવાનો ન

હતો. તેણે પુરતું ખમ્યું હતું. જે બધું તેનું પોતાનું હતું તે તેણીને હઝારો વાર-બમકે લાખો વાર મુખારક હતું, પણ તેણીની હાજરીની વેદનાં, તવલાટ, પ્યારની સોસ તે જાસ્તીવાર સહન કરી શકવાનો નહીં હતો. તેનાથી વધારે હવે જરા બી ખમી શકવાનું હતું નહીં. તે દરાવ કરી ચુક્યો હતો-તેને અહીંથી જતા રહેવાનું અવસ્યનું હતું. તેજ એખલો સેહલો રસ્તો હતો, જે તેનું અગાઠ દુઃખ તેને જુઠાવી શકશે અને તેનો અંત આણી શકશે. તેઓ પરણ્યાં હતાં, ખરી વાત, પણ છુટાં તેઓને પડવું જેઠએ. તે તેની ધીરજની હદ સુધી આવ્યો હતો. જે મેહરાંએ એવું દેખાડ્યું હતે કે તેણીને તેની જરૂર હતી, તો તે રહેતે; પણ તેવો હાવભાવ તે મોહરદારે કરી દેખાડ્યો નહીં. તેની ગેરહાજરી તેણીની જીંદગીમાં કાંઈ બી નજવો પણ ફેરફાર કરવાની હતી નહીં.

કોઈ રીતની આવાચીવીની પણ ધાસ્તી રાખવાની જરૂર હતી નહિ-કોઈ ખુલાસો આપવાની પણ અગત્યતા ન હતી-તે કાંય આલી ગયો હતો તેનું ખરું કારણ કોઈ બી જીવ જાણી શકવાનો ન હતો. તે અમેરીકા જશે, ત્યાંની એકાઠ મોટી કંપની સાથે તેને ધાડો સંબંધ હતો. તે કંપનીના કામમાં તેનાં પૈસા રોકાયેલા હતા, જેથી ત્યાં તે ધંધા અર્થે આલી ગયો હતો એમ આસાનીથી કારણ આપી શકાશે. તે અહીંથી બધું બાળીબોળીને જશે અને ત્યાં એકાંતવાસમાં ખુદાતાલા પાસે ખરાં જીગરથી એટલીજ દુઃવા ગુમરશે કે પરવર દીગાર તેને ત્યાંથી પાછો અંહી જવતો કદી ફેરવે નહિ. મોહત! મી!હું મોહત! તે કંગાળ એકાંતવાસમાં તેનું મીત્ર બને અને તેને સદા વાસ્તે પોતાની પનાહમાં લઈ જાય.

એક સહવારે તેણે મેહરાંને તેડાવી મંગાવા. તે તેનાં પેલા માનીતા મોરનીંગ રૂમમાં હતો, કે જ્યાં તે આવી અને તેને જોતાં ખુશ્મીભર્યાપણાંથી હસી.

“આય ઝોરડો તમારે વાસ્તે ઘણી મોટી મોહીનીવાજો દીસેછ, સોરાખ,” તે નાઝનીને કહ્યું.

“માહરા પ્યારની આશા પેહલવેહલ્લી મને અહીં મળી હતી,” તેણે જવાબમાં કહ્યું, “મેહરાં, મેં તુંને અહીં તેડાવી મંગાવીછ, કેમજે હું તાહરી સાથે કાંઈ વાત કરવા માંગુંછ-અહીં, કે જ્યાં પ્યાર વગર તેં માહરી પરજોતર થવા કમુલ્યું હતું, અને હું મેં, માહરા પ્યારનાં પ્રયત્ન ઉપર તાહરો પ્યાર જીતવાની આશા બાંધી, માહરે માથે એક એવું કામ લીધું કે જે માણસાઈ શક્તિની બાહાર છે.”

તેનાં અવાજની ગંભીરતા અને તેની રીતભાતે તેણીને ગભરાવી. તેણી બેસી ગઇ, અને સોરાખ તરફ ધારીધારીને ઉંડા વિચારથી જોવા લાગી. ખચ્ચીત, બધું તો ખરાબર હતું. એ સોરાખ ત્યારે કેહવા શું માંગતો હતો ?

“મેહરાં,” તેણે ગંભીર, જુરસાવાળા અવાજે જ્વરી રાખ્યું, “તાહરો પ્યાર જીતવાને વાસ્તે શું જે એક માણસ બળની શકે તે બધું મેં નથી કર્યું ?”

“હા,” મેહરાંએ જવાબ દીધો, “હું તે વાતની નાં નથી પાડતી.”

“છતાં તું તો હું અહીં માહરા પ્યાર વાસ્તે પેહલવેહલ્લી તાહરી આગળ બોલ્યો હતો તે વખતનાં કરતાં લેશ માત્ર બી વધારે મને આહતી નથી.”

“તમારા અને માહરા વચ્ચે પ્યારનો એક ખોલ બી આવવો જોઈતો નથી,” તુમાખથી ડોળા ચઢાવી તે માહાપુએ જણાવ્યું, “હમણાં આપણે છઠ્ઠે તેમ રહેવા ઉપર તમે સંતોષ કાંય નથી પકડતા?”

“હું સંતોષ કાંય નથી પકડતો?” તેણે પુકાર્યું, દુઃખથી ચીંચવા થેલા ધીધવાયેલા અવાજે. “કેમજો હું પત્થર કે બરફનો બનેલો નથી? કેમજો માહરી છાતીમાં એક જીવતું માણસાઇ જીગર છે કે જે પ્યાર વાસ્તે તવળે છે, એક આત્મા કે જે માહરાં બાટકી જીવ તર, માહરાં નિર્દય અછોવછોપણાંની સામે જંગ અને બંડ ઉઠાવેછ-કેમજો હું માહરી આપ જીંદગી વધુવાર તામોશ કરી શકતો નથી!”

“પણ ખોટું શું થયું?” તેણીએ તેનાં ઘાડા આવાજમાં સમાયેલો ઉડો લાગણી ઉપજાવનારો જુસ્સો જોઈ પુછ્યું.

“મને તેને બદલે એમ પુછ કે ખરું શું થયું? હું તને એટલી બધી લાગણીથી ચાહું છું, માહરી છાતીમાં તાહરે વાસ્તે પ્યાર કાંઈ એવાં તો જન્મનપણાંથી જડ઼ ધાલી બેઠોછ કે માહરે બદલામાં પ્યાર જીતવો જોઈએ અને નહિ તો માહરે તાહરી આગળથી જતાં રહેવું જોઈએ. તું તાહરે હાથ માહરામાં મુકી શકશે અને એમ બોલશે, “હું તમને ચાહવાની કોશિશ કરશું, સોરાબ?” એટલું બી મને બણો સંતોષ આપશે.”

તે મનોહારીણીને ચેહરે બણી વિચીત્રતાથી ઉજળો સપ મારી આંબો. તે એક બે ડગલાં પાછળ હતી ગઈ.

“ નહિ, ” તે ધીમા, ગંભીર, સ્થિર અવાજે જવાબમાં બોલી.

“ નહિ, તે માહરાથી થઇ શકવાનું નથી. ”

તે મોટથી હસી પડ્યો, અને મેહરાં તે અવાજમાં સમાયેલાં ઘોઘારીપણાં અને ગમખવારીથી વધતી કમકમીને ઠેરજી, એટલો બધો ખીહામણો તે તે વખતે લાગતો હતો.

“ નહિ, તે તાહરાથી થઇ શકવાનું નથી ; આ ખરખચડા, ખીનખાનદાની હાથો માતખરની મેહરાંનાં નાજુક સુંવાળા આંગળાં-એને અડકવા વાસ્તે સરખાયેલા નથી. ”

“ સોરાખ, એમ શું કરોછ ? ” તે દેહસ્ત ખાઇ ગઇ હતી અને ખીહધેલા સાહદે બોલી. “ તમે મને ગભરાવોછ. આવા મુડમાં હું તમને જરા ખી સમજી શકતી નથી. ”

“ આઇ બેગ ચેર પારડન, ” તે તે નરમ અવાજ સમજીને શાંત પડતાં બોલ્યો, “ હું ખુદ પોતે કાઇ કાઇ વખતે માહરાથી ગભરાઉંછ. હું માનુંછ કે માહરી મોટી નીશફળતા-કંગાલ્યત-દળીદ્રતા, જે કહેા તે, મને એક દીવાનાની હાલત ઉપર લાવી નાખે છે. હું જે કહેવા માગું છું તે ગમગીન અને ગંભીર અદાએ કહેવાની તજવીજ કરશ. હું ધણો દુઃખી છેઉં. હું બધું ખમતે, જે તાહરો પ્યાર જીતવાનો મને કાંઇખી ચાન્સ હતે તો, પણ ચાન્સ કશો નથી અને હું ‘અહીં’ વધારે વાર રહી શકતો નથી. મેં એક માણસે ખમવું જોઇએ તે કરતાં જસતી ખમ્યું છે, કેમજે મેં હંમેશાં વીચાર્યું ‘તું’ કે વખત જતાં હું તાહરો પ્યાર જીત શકશ. હવે હું જોઉંછ કે તે હું કદી મેળવી શકવાનો નથી. ”

“પણ તમે ક્યાં જશો ? તમે શું કરશો ?” મેહરાંએ નર-
મારીથી પુછ્યું.

“હું એવું કાંઈ કરવાનો નથી કે જે ચાવાચીવી કે અફવાઓને
જનમ આપે—એવું કાંઈ બી નહી, કે જે તુંને કે બી.ન. કોઈને બી કંચ
વાવે. અમેરીકાની એક પેઢી સાથે મને પૈસા ટકા બાએ સંબંધ છે—હું
જવા માગું, ઠેક અમેરીકા ! લોકો એટલુંજ જાણશે કે હું ધંધા
અર્થે ગયો છ અને કોઈ કશું બોલી શકવાનું નથી.”

“તમે અમેરીકામાંજ રહેશો ?” તેણીએ પુછ્યું.

“હું ઇચ્છું ને આશા કરું કે ખુદાતાલા માફરા ઉપર દયા
કરે અને મને ત્યાંજ મરવા બી દે. પણી તું હંમેશના છુટી થશે.”

“હું નથી જાણતી કે છુટી થવા મેં કદી માંગ્યું હોય,”
મેહરાં બોલી.

“ત્યારે તું મને ચાહશે, મેહરાં ?”

“નહિ, નહિ, ઓ, સોરાબ ! જરા તમારી ઠેકાણે સુદ્ધ
રાખો. અને આપણે અહીં હાલ રહેલાં છઠ્ઠાંએ તેમજ રહેા.”

“નહિ, હું વધારે વખત ગુલામગીરી તામોશ નથી
કરી શકવાનો. મેહરબાંનુ, ફકટ એક બોલ તમારી તરફનો અને
હું રહી પડશ. મેહરાં, તું જોયેછ તો ખરી કે હું તુંને કેવાં
દીવાનયતપણાંથી ચાહુંછ.”

“ત્યારે તમે કાંય જાઓ ?” તેણીએ પુછ્યું.

“કાંયજે હું આવ માહરી મોટી ગમખારી તાહરાથી દુર જોડે સેહવી શકશ પણ તાહરી હાજરીમાં પ્યાર વગર માહરાથી જીવી શકાવાનું નથી. શું તું એમ ધારેછ કે હું પત્થર કે લોખંડનો બનેલો છેઉં-કે તને કીસ કરવા માહરું જીગર કદી તરફડતું નથી? તાહરી તરફથી તાહરી મરજીની ફકટ એક કીસ માંટે, મેહરાં, હું શું નહિ આપું? પણ એક કીસ-તાહરા મીઠા, ગુલાબી હોઠોની કીસ-માહરી સરજતમાં નથી લખાઈ! તું શું એમ ધારેછ કે તાહરા મખમલી હાથો માહરા હાથોમાં થોડો વખત સુધી ધરી રાખવા ગેં નથી ઇચ્છીયું. તાહરો મધુર અવાજ માહરી તરફ પ્યાર ભરેલી રીતે બોલાતો સમજવા મેં નથી આહયું? શું તું એમ માંની શકેછ?”

“હું નથી જાણતી,” તે મોહરદારે જવાબ કર્યો.

“પણ હું જાણુંછ, મેહરાં. અને એ રીતવાનું માહરાથી જનસતી વખત ખમી શકાવાનું નથી. માહરા મગજમાં હું અહીં આવી રહ્યા પછી એકજ વિચાર મને ભમતો ને સતાવતો રેહછ. તે વિચાર શું છે તેની તું અટકળ કરી શકેછ?”

“નહિ,” તેણીએ કહ્યું.

“હું તને કેહવશ. તે એ છે કે તું માહરી આગળ તાહરી આંખો માં પ્યારનાં ચળકાત સાથે આવશે-માહરી ગરદન આગળઆગળ તાહરા હાથો ભેરવશે, અને કેહશે, “માહરા ભરથાર, આખરે હું તમને આહતાં શીખીછ, એવો માહરો સ્વપનો કદી ખરો પડશે, મેહરાં?”

“નહિ,” માતબરની મેહરાંએ નખળા અવાજે જવાબ દીધો,
“હું નથી માંતલી કે તે કદી ખરો પડશે.”

“ત્યારે માહરે કેહવું જોઈએ, પરવરદીગાર, તાહરે નીજેખાન
થાઓ. માહરી ધણીઆણી, તાહરે અને માહરે છુટાં પડવાની જરૂર
છે; અને તાહરે ખાતર, મેહરાં, હું દુવા ગુમરૂં કે હવે પંજી
આપણે પાછાં કદી મળવા પાંચે નહિ.”

પ્રકરણ ૧૮.

—:—

તોખમની તકાબરીમાં ગળાં સુધી ગરક ગયેલી તે રૂપસુંદરી—
તેની હકદાર મોહરદારથી— તમામ નાસીપાસ થયેલા તે તુટેલાં દીલનાં
જવાનના પુનેથી ઉચાઠ્ય ઉઠાંગરી કરી જવાના ઠડાવે તે નાનાં ઘર
ખટલામાં એક મોટો જેવો ખળમળાટ ફેલાવ્યો! નાનાંથી મોટાં,
અદના કે આલા, બળી ઘેરનાં ઉપરાંત તેનાં સંબંધમાં આવનાર
બાહરનાંઓખી તેનાં ચાલી જવાનો વિચાર જાણી ખરાં દીલથી દુઃખી
ને દલગીર થયાં. બિચારા સર મેહરનોશજી માતબર તો-ધરૂં પડ્યા.
જ્યારે સોરાબે તેવણને જણાવ્યું કે તે અમેરીકા હંમેશ માટે ચાલી
જતો હતો ત્યારે તે જૈફ બેરોનેટ ધણી મોટી ધારતી ખાઇ ગયો,
અને ધ્વજતાં જીગર ને તુટેલા અવાજે, આંખમાં આંસુઓ સાથે,
તેની કને એવી રીતે ગળે લગાડી ગરદન મારીને નહિ ચાલી જવાનું

ધણી આજીજીઓ સાથે માંગી લીધું. તેવણુ પહેલ્લાં એકદમ ડર ખાઈ ગયા ; પછી સોરાળને તેવણે ધણો મનાવ્યો-પટાવ્યો-વિનવ્યો.

“ તું તો મને એક માહરાં બચ્ચાં મીસાલ છે, ” તેવણુ ગદગદીત ક’ઈ બોલ્યા. “ જો માહરાં પોતીકો એક દીકરો હતો તો ખીમે’ તેને એથી વધારે ચાહ્યો નહિ હોતો. ઓહ, સોરાળ દીકરા, તું એટલો દુર વેહર કાંય ચાલ્યો જાએછ ? ”

સોરાળ, તે જમણે ડોસાનો આવો તવલાત અને આવું પોતાની તરફ પ્રેમપુર્વક દીલ જોછ, બધો લાગણીથી ભરાઈ ગયો, અને પોતે પૈસાને ખાતર ત્યાં જતો હતો એવું કાંઈ તેવણુને સમજાવ્યું પણ સર મેહરનોશજી તો, એ સમજી, એક અધીરાઈની યુમ પાડી ઉઠ્યા.

“ પૈસા ! ” તેવણે પ્રુકાયું. “ એવા પૈસાની તને પરવાહ છેજ ક્યાં ? અમેરીકામાં જો તાહરું છે તે બધું પણ જતું રહે તો તું થોડી દરકાર કરવાનો છે ? ”

પણ સોરાળે ધણી ગંભીરાઈથી તેવણુને પ્યારથી સમજાવી જણાવ્યું કે ત્યાં જવા વગર તેનો છુટકો ન હતો-ફરજબાત તેને એવો ઠરાવ કરવો પડ્યો હતો. સોરાળનો એવો નિશ્ચય જોઈ તેવણે પોતાની દીકરીને તોડાવી મંગાવી.

“ મેહરાં, ” તેવણુ બાપડા કગળીને બોલ્યા, “ ઓહ, મેહરાં, સોરાળ તો ચાલી જાયછ. તું એને અહીં રેહવા નહિ કહી શકશે ? તું એને નહિ સમજાવી શકશે ? એ આપણને છોડીને ચાલ્યો જશે

તે માહરાથી ખમી શકાવાનું નથી. માહરાં તો હાજાંજ ગમડી ગયાંછ, આય એનો વિચાર નાણીને. કેહ એને—સમજાવ એને, કે એ નહિ જાય.”

તે જાણતી હતી કે તેણી તરફના ફકટ એકજ બોલે સોરાળ તેની મુસાફરીનો વિચાર સદાખરે પડતો મુકે તેમ હતું—એકજ બોલ. પણ તે તે એકજ બોલ બોલવા માંગતી હતી નહિ. તે પોતાને નીચી પડેલી જોવા ચાહતી હતી નહિ. તે છતાં, તેણીનાં આપની આવી ગમખવારીએ જેવી તેણીની આંખો ઉઘાડી તેવી કાઠખી ચીજો બોલી હતી નહિ, અને અગાઉ કરતાં તેણે પોતાનાં ભરથાર માટે વધારે વિચાર કર્યો. સોરાબે તે જૈફ બેરોનેટને બધા સંધ્યારાનાં સંખુનો કલ્હા અને હાંપે ઘણાં હાથે દીધા; પરંતુ તેણે તો તેનાં મનથી કહ્યું કે હવે પછી માતખર માહાલ કદીખી પાછો જોવાતું તેનાં જાગ્યમાં લખેલું હતું નહિ. તે માતખર માહાલમાંથી જતો હતો—સદાનો—ફરીથી કદીખી પોતાનાં કદમ વડે તે મનોહારીણીને દુઃખમાં નહિ નાંખવા.

આયંદે તે સહવાર આવી કે જ્યારે સોરાળ પોતાની ઘણી-આણીની સાંમે આવી ઉભો. તે બધાંઓને મળી બેટી ચુક્યો હતો—સઘળાંઓને સેવટની સલામ તેણે ભરી ચુકી હતી; અને હવે સૌથી છેલ્લાં તે તેની મોહરદારને મળવા તેણીની સાંમે આવી ખડો થયો.

“હું તને ગુડ બાય કરવા આયોછ, મેહરાં.”

મેહરાંએ અભયખીથી ચમકીને ઉપર જોયું.

“તમે શું આજે જાઓછ—હમણાં? હું તે જાણતી’તી નહિ.”

“હા, હું જાઉંછ. માહરો પ્યાર, માહરું જીગર, માહરી જાંઘી
હું તાહરી સાથે છોડીને જાઉંછ, મેહરાં. હું ખુદાતાલા પાસે ફકટ ઝેજ
માથુંછ કે તે તાહરો નિગેહ્યાન થાય !”

તેણીએ પોતાનો હાથ કાંઠાની બોલ્યા વગર તેની તરફ લાંબો
કર્યો. તે કદી હતી તેનાં કરતાં હવે વધારે તેની લગભગ દરકાર
કરતાં શીખી હતી.

“મેહરાં,” સોરાબે ધીમાં ગમખવાર સરોદે કહ્યું. “હું સૌથી
છેલ્લી વાર આય તાહરી આંખોમાં જોઉંછ કે જોઓ પોતાનામાં
માહરું સુખ ધરાવી બેઠીછ. હું ધીકકાર, તૂચ્છકાર, તકોબરી અને
માહરું દુઃખ ભૂલી જાઉંછ, અને માહરું જીગર તાહરી તરફ સેવટની
સલામ ભરવા આવેછ. ફેરવેલ, માઇ લોસ્ટ લવ-માઇ આઇડોલાઇઝડ
વાઇફ! મને એક વખતે કીસ કરશે-ફકટ એક વખત? એનાં કરતાં
ખીજો વધારે કડવાસ હું કાઢી સહન કરવાનો નથી. તું મને
કીસ કરશે, મેહરાં?”

મેહરાંએ તેનો સોહામણો ચેહરો તે આતુરતા વચ્ચે બળતા
મૂખડા બણી ફેરવ્યો-તેણીનાં સુગંધીદાર બાલો તેનાં ચેહરાને ગોચા
પ્રશ કરવા લાગ્યા. તે સુંદર, ગુલાબી હોઠો તેનાં પહેલવાની રાખસારો
ને અડક્યા-નરમાશયી, ધીમેથી, ધણાંજ અળગા, અને તે મહાપુએ
જોયું કે તે મોહત જેવો શીકકો મારી આવ્યો હતો. તેણીનાં તાજા,
પ્યારા હોઠોનો સ્પર્શ તે લીસા ગાલોને લાગ્યો-એક પળ-નાં, વાંચનાં
સાહેબો, એક પળ તો ધણો લાંબો ને સરાહગાતીભર્યો સમો છે

તેથીજી ઓછો વખત તે મોહ્યતવંતા સ્પર્ધનો ઝટકો તે નજીવાનને લાગ્યો—અને તે ત્યાંથી હટી ગયો; પોતાનું મોંઢ ફેરવી નાંખી, રખે તેનાં જીસાઓ તેને નામરદ બનાવે ને તેની મરજી ઉપરાંત ગેર-સલુકાઈ ઉપર તેને ઉતારી પાડે એવી બીહકથી તરખાયેલો, તે માહતાય મીસાલ હગી નિકળેલા મુખડા તરફ જોયાથી વગર તે ત્યાંથી નાહયો—આંખોમાં આંજીઓ સાથે, પોતાની ગમે તેવી કાશેશો છતાં લપેરાઓ ખાતો, બીહધેલા કુત્રા માફક હાંફતો, ધુન્જતો તે કમનશીય, કમઅખત બરથાર ત્યાંથી તીરી ગયો ને જોતજોતામાં ખેમાલુમ પણ થઇ ગયો.

પછી તે એખલી પડી—એ માતખરની મગરૂર મેહરાં. એખલી ! અને કોઈ જાતની વિચિત્ર આજ તેણીની રગોમાંથી થોડીક પળો વહી ગઇ, જે સમી જતાં તેણીનો નાજીક મનોહર આકાર, તોફાનમાં સપડાયેલી એક કમજોર નાવ મીસાળ, ઠરઠર ધ્રુજ્યો અને કમકમ્યો. પેહલ્લી થોડીજ પળો, પછી તો તે સાવધ થઈ; અને સાવધ થતાં તે અજાય થઈ કે એ કેવી કીસમની વિચિત્રતા હતી, કે જે એમ તેણી ઉપર એકાએક ગાલેય થઈ આવી ? એ હતું શું ? તે બીહધી, તે અજાય થઈ—તે દલાઇ ગઇ. એવી અદલુત વિચિત્રતા તેણીએ આજસુધી કદી અનુભવી હતી નહિ, તેમજ તેની જીંદગીમાં તે એ મીસાળ કદી બીહધી પણ ન હતી. એવી રીતે, તેથી, ઘણી અજાયબી પામતી તે સરભોગ ત્યાંથી ચાલીને સીધી પોતાનાં ઓરડામાં જઈને બરાઇ.

એ દીવસ પછી એક પેકટ તેણીનાં હાથમાં મેલવામાં આવ્યું. તે છોકરીએ તરત તેનાં અક્ષર પીછાણી લીધા, અને તે મોઢું એને

વેલપ તેણીએ તુરત ખોલ્યું. તેણીએ તે ખોલ્યું, અને અંદરનાં સમા-
વેશ ઉપર નજર પડતાં ગરમ આંજીઆ ગડગડ તે મધુરી ચશ્મો-
માંથી ખરી પડીને જમીન ઉપર ટીપાયાં. તે એક ‘ડીડ ઓફ ગીફ્ટ’
હતું, કે જેમાં તેણે તેની સધળી દોલત અને અસકેયામત પોતાની
મોહરદારનાં નામ ઉપર કરી નાંખી હતી. તેણે ઘણાજ થોડો ભાગ
પોતાને માટે અલાહેદો રહેવા દીધો હતો અને તે બી વળી તેનાં
મરણ પછી તેણીનું થવાનું હતું. તેની તમામ દોલત મેહરાંનાં નામ
ઉપર તેણે કરી આપી હતી—કશીબી શરત કે કોઇબી રીતના કઢંગા,
અણુગમતા અટકાવ વગર. દેખાઇતું હતું કે તેનાં મનમાં એજ
ખ્યાલ હતો કે જ્યારે તેણી જે મોહતને તે શોધતો અને તેડતો ગયો
હતો તેનાંથી અળગી થયા પછી પોતાની ખરનાં અને લાચકનાં બીજાં
લગન કરશે. પરંતુ તે ડીડ ઓફ ગીફ્ટમાં તેવી કીસમનું કંઈ બી
વર્ણન કરવામાં આવ્યું ન હતું, કે તે માટે કોઇ બી રીતના અટકા-
વની કલમ નાખવામાં આવી હતી નહિ.

મેહરાંનાં દીલમાં ઘણું લાગી આવ્યું. આવો પ્યાર,
આવો સ્વભોગ, આવી એક બી ખામી વગરની જિદારતા જોઇ અને
અનુભવી કોણ કહી શકશે કે અમીરી ખાસ્યત ફક્ત ખાતદાની મા
જુસોમાંજ હોઇ શકે છે? આનાં કરતાં વધારે ઉમદા આત્મા પાદશા
હી જીગર-અમીરી ખાસ્યત કદી કોઇમાં જોવાઇ હતી નહિ.

સૌરાષ્ટ્રે તેણીનાં પ્યાર વાસ્તે શું નહિ કંઈ હતું? તેણે જે
નામ તે ધરાવતી હતી તેને શરમીદગી અને નામોશીમાંથી બચાવી લીધું
હતું—તેણે તેના ઉમરાવ પપાને ખાનાંખરાબીની એક સૌથી ભયાનક

ખાલીનાં છેક ઉંઠા તબ્યામાંથી ખેંચી કાઢી આખરૂં ધ્રજળતના મોઝા-
દાર શીખર ઉપર ખેસાડ્યા હતા ને તે ઉપરાંત તેવણને પોતાની
સત્તા, હેત અને નમુનેદાર ઉદ્ધારતાએ એક નવીન જીંદગી અને નવુંજ
જીવતદાન બક્ષ્યું હતું—તેણે તેઓનાં કુટુંબની પુરાણી મીલકતને
સૌથી સરસ અને સૌથી મોટા બૈભવવાળી કરી હતી—તેણે તેણીનું
નામ કીધું હતું, અને તેનામાં નવું જોમ, નવો ઝળકાટ, નવી ઝલેહ
છમેરી હતી—તેણે તેણીની પોતાની અને તેણીના “પત્ની” સે
વામાં પોતાનું તન, મન, ધન સર્વસ્વ અર્પી દીધાં હતાં, અને તેની
તમામ દોલત તેઓનાં પગ આગળ પાથરી દીધી હતી. તેનાં જોવો
પ્યાર કદી હતો? તેનાં કરતાં વધારે સારી રીતે કદી કોઇએ પોતાના
પ્યાર ખાતર જોગ આપ્યો હતો? તેનાં કરતાં વધારે કદી કોઇએ
પોતાનાં પ્યાર વાસ્તે ખમ્યું હતું?

પ્તીખીયન! ખીન કુલીન! હલકાં કુટુંબનો! અરેરે, એ બધા
શબ્દોનાં ઘાટકી બાણ તે બાપડા તરફ કેટલી બધી વખત ફેંકાયા
હતાં ને તેનાં જીગરને કેવાં નાતરસપણાંથી ધાયલ કરવામાં આવ્યું
હતું? મેહરાં તે ચીજોનો ખ્યાલ કરતાં માથાંની તાલક સુધી લાલ
ચમ આવી! કમુલ કીધું કે તે કોઇ મોટાં કુટુંબમાં જન્મ પામ્યો
નહિં હતો, પણ તેનો આત્મા તો અમીરી હતો—તેનું જીગર પાલ્લશાહી
હતું. તે ખેરોનેટની ખેટી, તેણીની સઘળી મગરૂરી સાથે, જે બધી
અમીરાત તેણે દેખાડી હતી તે કમુલ રાખવા અને તેની કદર યુજવા
વાસ્તે છેક નખોજ અને નયુની તો નજ હતી.

તે ચાલી ગયો હતો પણ જો તે પાછો આવી ઉભો રહેતે તે તેણીને ગમતે અને તદ્દન નિષકપટાઇ અને સાવ બોલાઇથી પોતાનો હાથ તેની બણી લાંબાવી તે કેહતે—

“મેં તમને ગેરઘનસાફ કર્યોછ—મેં તમારી કદર કરી નથી. હું, આપદે, તમારામાં એક એવી ખાસ્યત જોઉંછ કે જેવી મેં આજ લગી કોઇ બી તોખમી માણસમાં જોઇ નથી. હું તે ખુશીથી કપ્પુલ રાખુંછ.”

તે બોલી હતે, પણ શબ્દો હવે ફેાકટના હતા. તે પેલું ડીડ લઇને પોતાનાં બાપ આગળ ગઇ, કે જેવણે તે તુરત વાંચ્યું, અને પછી ઘણી દલગીરીથી બોલ્યા:

“મને તો એમાં કાંઇ સાંરે બાસ્તું નથી, મેહરાં—મને લાગેછ કે પાછા ફરવાની એ તદ્દન આશા રાખતો નથી. માહરી દીકરી, હું એક ખુધો માણસ છું અને આપ દુન્યાનો માહરો અનુભવ બોહજો છે. હું તુને કેહુંછ કે આપ તાહરા વરનાં કરનાં બીજે વધારે અમીરી લાયકાત ધરાવતો માણસ કોઇ નથી.”

મહેરાંએ ધીમાં હલકે ઉમેર્યું; “હું પણ એમ માનુંછ, પપા.” જે ગમે તે થાઓ, પણ હવે તેણી વધુ વાર તેને તુચ્છકારશે નહિ—તે તેનાં કરતાં હદ વગરનો મોટો પુરવાર થયો હતો—ખરી મોટાઇ વાળો, કે જેવી ખુદ તે પોતે પણ, આટલી ઉંચા તોખમની હોવા છતાં, કદી દેખાડી શકી હતે નહિ.

તે ચાલી ગયો હતો. તેનાં ઓરડાઓ ખંધ હતા; માતખર માહાલમાં તેને બચાવનાર સખ્શનાં ઘણાંજ થોડાં ચીન્હો હતાં, પણ

તે તેનાં બાહુતોનાં જીગરમાં જીવતો હતો. નોકરચાકરોખી એકમેકનાં કાન ઉપર પડી બબરાત ફફરાત કરતાં હતાં કે તેઓની ખુબસુરત જવાન શેઠાણી ઘણી મગરૂર બની હતી, પણ હવે જ્યારે તે મગરૂરીએ તેને હંકારી કાઢ્યો હતો ત્યારે તે જરૂર તે વાસ્તે પસ્તાશે. જ્યારે માતબરની મહેરાં પોતાનાં ભરબાહુતોમાં ગમ્મ ત્યારે જે કીસ મની હેતવંતી કાળજી તેઓએ સોરાબ માટે દેખાડી તે જોઇ તે ઘણી અજ્ઞયખી પામી. તે ત્યાં એક સરખો પંકાયેલો હતો, અને દરેક જણુ તેને વાસ્તે મોટી દલગીરીથી વાત કરતાં હતાં. બધેબધે તેનાં એમ ચાલી જવા માટે મોટી ઉઘાશી ફેલાયલી હતી.

તેનાં ચાલી જવા પછી ત્રણ વરસ વહી ગયાં. તે ત્રણ વરસ થયાં ચાલી ગયો હતો, અને તે દરમિયાન વારંવાર તે સર મહેર-નોશજી ઉપર લખતો રહ્યો હતો, પણ કોઇ કવચીત તેણે મેહરાં ઉપર તો લખ્યું હતું. દરેક જગા કે જ્યાં જ્યાં તેણે ફરીને મુસાફરી કરાંધી હતી ત્યાંથી તે કાંઇ અને કાંઇ ચીજ તે જમ્મક બેરોનેટ વાસ્તે મોકલતો. તે તેવણને તો કદી ભૂલી જતો જણાતો નહિ; પણ તેનાં મેહરાંનાં કાગળોમાં તો એક સરખો બળાયો લખાઇ આવતો ને તેણીની દરગુજર ચાહતો કે હજી સુધી તે જીવતો રહેવા પામ્યો હતો.

ધીમેથી, પણ સાબુતપણે, તે સોરાબની ગેરહાજરી 'શીલ્પ' કરવા લાગી-તેનો પ્યાર, તેનું નિરંતર રક્ષણ, તેની હાજરી, તેની ઉલટમંદ કાળજીની ખોટ તે માહબુબને રફતે રફતે પણ ઘણી મજબુતીથી લાગી. જ્યારે તે બાહાર જતી ત્યારે કોઇ બી હેતવંતો સોબતી તેણીને મળતો નહિ; કોઇ બી પ્યારા હાથો તેણી નજદીક હતા નહિ;

તેણીના દરેક ખ્યાલો અને ધખારા હવે કોઇ સાચવતું નહિં કે હેતથી તે વિષે સુચના લેવા કોઇ આવતું નહિ. જો તે ઠાકી જતી તો આરામ લેવાનું સમજાવવા કોઇ હતું નહિ. કોઇખી તેણીને તેણીની પોતાની સંભાળ લેવા સાચી શીદાગીરીથી જણાવતું નહિ કે કોઇ પણ તેણીને નજીવી ચીંતામાંથી મોકળું કરવા રહ્યું હતું નહિ. તે એખલી અટુલી, આધાર ટેકા વગરની જાણે થઇ ગઇ. તેણી તેના જોરાવર નમ્ર, કદી ઠાકે નહિ તેવો પ્યાર ધણો ‘મીસ’ કરવ લાગી, જો કે તે વાતનું વાસ્તવિકપણું કબુલ રાખવા તે આનાકાની કરતી હતી. વળી સર મેહરનોશજી માતખર પણ છેક એખલા પડી ગયા, અને તેવણનું નાસખરપણું મેહરાંથી દેખી શકાયું નહિ. તેવણ સોરાખનાં ગયા પછી છેકજ દગલો પુંજો થઇ પડયા, અને તે માટે મેહરાંને તેણીનાં જીગરનાં છેક ઉંડા પડમાંથી દયાની લાગણી ખરપા થઇ. તે વાહલા ખાપનો અવતાર એઅવતાર તે બેટીને ધણો ડાંખવા અને દુઃખ દેવા લાગ્યો.

સર મેહરનોશજી પોતાની જીંદગીની શાંતી અને સુખ વાસ્તે તે દીકરા જેવા જવાન ઉપર એટલો તો આધાર રાખતા થઇ પડયા હતા કે તેની ગેરહાજરીએ તેવણ માટે જીવવાનુંખી જાણે મુશીબતમયું કરી નાખ્યું. સોરાખ તેમનાં સઘળાં કાગળોનો ધણીજ કાબેદ્યાત અને સીધતાથી ઉત્તર કરતો હતો; તેવણના સઘળા ખીઝનેસ એકરઝ તેજ આલાકીથી સાચવી લેતો હતો. વળી તે એટલો તો માયાળુ હતો કે પોતે ઝપાટામાં ન્યુસપેપરઝ વાંચ્યા પછી તેવણ માટે ખાસ શું બાંચવું તે સીલેકટ કરતો અને તેવણને મનપસંદ આવતું સઘળું એવું

વાંચતો કે તેવણુ તો તેની ઉપર બધા ખુશ ખુશ થઇ જતા. સોરાળ તો તેવણુનો આધાર, ટેકો, બદકે ધડપણુની લાકડીજ થઇ પડેલો હતો. તેવણુ વારંવાર તેને હસ્તાં હસ્તાં કહ્યું હતું કે તે તો તેની આંખો અને કાનો બંને હતો. હવે-આહ ! હવે તે સઘળું જતું રહ્યું હતું-હવે માતપર માહાલમાં તે સઘળાંની ખોટ હતી. જ્યારે સર મેહરનોશજી આહાર ફરવા નિકળતા ત્યારે સોરાળનાં મજબુત હાથો હંમેશાં તેવણુનાં કમજોર આકારને રક્ષણ દેવા કાળજીથી તદ્દવાર રહેતા; તે તેવણુ તરફ એક માયાળુ દીકરા માફકજ વર્તતો હતો—અને તે સઘળાંનું કારણ તેનો તેવણુની દીકરી મેહરાં તરફનો અખુટ પ્યાર હતો. તે ઉપરાંત વળી, તેણે શોધી કાઢ્યું હતું કે તે મેહલ જેવાં મકાનમાં જોઇએ તેવું સઘળું જરાબર હતું નહિ. તેણે તે ખેરોતેની સઘળી એસ્ટેટોનું મેનેજમેન્ટ પોતાનાં હાથમાં લીધું હતું, અને તેનાં મેનેજમેન્ટ હેઠળ તે સઘળી જમીનો અને અંદરની ઇમારતનું ગોચા રંગ-રૂપજ બદલાઇ જવા પામ્યું હતું.

રફતે રફતે પણ, ઉપર કહ્યું તેમ, સાચુતપણે, એ સઘળું માતપરની મેહરાંનાં હાથમાં ધણી જલ્પન રીતે લાગવા માંડ્યું, અને જાણે તે અંતની શરૂઆત હતી. તે તેને ધીકકારતી હતી તેનાં કરતાં વધારે હવે તેણીને તેની ગેરહાજરીનાં ચમટા તુટવા ત્રાગ્યા. તેણી શીખી કે અમીરી ખાસ્યત કાંઈ વારસા હીસ્સા તરીકે નથી મળતી—તે કાંઈ વંશપરંપરા નથી ઉતરી આવતી—તે કાંઈની ધરાવી શકે તેમ હતું. તે શીખી કે હંચા ખાનદાનમાં જન્મ લીધેલો હોય તોજ તેને પરવરદીગારની સઘળી ઉમદા કરમબક્ષેસ થાય છે એવો આ જમતને

કાંઈ કાયદો છેજ નહિ. સારા ગુણો, ઉંચી ખાસ્યત કાંઈ સધળાં કુલીન આસામીઓમાં જોમ હોઈ શકતી નથી, તેમ ઉંચા ખાનદાનમાં નહિ જન્મ પામેલાં બધાંઓમાંજ ઉમદા ખાસ્યત અને અમીરી ખમીર નથી હોતું એવું કાંઈ છેજ નહિ. આ સધળા પાઠો તે ધીમે ધીમે શીખી, અને ઘણી અસુરેથી શીખી.

માતખર માહાલની મોટી ગેલેરીમાં સોરાબની એક પોરત્રેટ ટાંગેલી હતી. સર મેહરનોશજીએજ તે ખાસ બોહસ કરી ત્યાં મુકાવી હતી; અને દીવસમાં એકથી વધારે વખત મેહરાં તે જોવા જતી— તે દહાડામાં ત્રણથી ચાર વખત ત્યાં જતી. તે શખશનો મુંગો આબેહુબ ચીતાર કે જોને તેણીની મગરૂરી અને તીરસકારે દેશનિકાલ કર્યો હતો, કે જ્યાંથી ફરી કદી નહિજ આવવાની તેની આશા અને તેનો ઈરાવ હતો.

તે એક ખુબસુરત ચેહરો હતો; તેની ખુબસુરતી તે મગરૂર ચમુ-ઓમાં ફરી જવા લાગી, તે અન્યથા થઇ કે આવા એક ચેહરાની તે કદર ખુજતી કેમ ન થઇ શકી હતી—કે તેને તેણીએ કેવી રીતે સાદો અને ખીનકુલીન ગણ્યો હતો ? તે એક રાજા જેવો રોબદાર અને રાજકુંવર જેવો શોબાતો લાગતો હતો. આખખી દુન્યામાં તેનાં જેવો અમીરી ચેહરો કદી કોઇનો હતો નહિ. આહ, જ્યારે છેલ્લો તેણીએ તેને જોયો હતો ત્યારે કેવાં મોટાં દુઃખ અને વિલાપથી તે બરાથેલો હતો ! તે આંખો કેવી ઉંડી ગમખવારીમાં દયાજનક રીતે ચરતી હતી અને તેના હોઠો કેવા કચ્છારસીક રવેશે ધુન્યા હતા ! અરેરે, તે પોતે તેનાં તરફ કેવી કદી માફ નહિ થઇ શકે તેવી દયા-હીણ બની હતી ?

દયાનાં, દીલસોઝીનાં હેતવંતા ખ્યાલો મેહરાંને તેને માટે હવે આવ્યા-હવે કે જ્યારે તે માધલોનાં માધલો છોટે મોહત માટે તલખ કરતો પડેલો હતો-હવે કે જ્યારે ધણું અસુર થવા પામ્યું હતું.

—:૦:—

પ્રકરણ ૧૯.

—:૦:—

એમ વખત વહ્યો ગયો. એકાંતવાસ, ઝુરપંજુરપણાં, એખલાં-પણાંનો તે કાલીક સમો પાણીનાં રેલા મીસાલ પસાર થતો ગયો, અને પછી માતબરની મેહરાંનો કઝીન દોરાખ માતબર ઇંગલાંડથી ઘણે લાંબે વખતે માતબર માહાલમાં આવ્યો.

તે અખળાએ પોતાનાં ભરથારને હીણ્યો હતો, કેમજે તે એક કોમનર હતો-તેનો જનમ કોઇ ઘણું ઉચ્ચા, મોભાદર તોખમમાં થવા પામ્યો હતો નહિ; તેણીએ તેવા એકમાં સાચ્યા અમીરી-પણાંનાં ગુણદોષ હોઇ શકે એમ માનવાને ના પાડી હતી; ને તેણીએ તેનો તૂચકાર કર્યો હતો. હવે તે એક એવા શખશને જોવાની હતી કે જેની મુખ્ય લાયકાત તેમાં હતી કે જેની તે કીમત ઘણી મોટી આંકતી હતી-ઉંચું જ્ઞાનદાન.

તે પોતેખી તેમાં ગરરી લેતો હતો, એ દોરાખ માતબર. તેની દીલજીત કઝીન મેહરાંની માફક તે જવાનમાંખી તોખમની તકોબરી રમેરગ પચેલી હતી. તે ધણું શીખેલો ભણેલો કહેવાતો હતો. તેનો રાખ અને દમામ પાર વગરનો હતો. આજ કાલેનાં પેલા કેટલાક

ચોડું બણી-એકાદ ડીમીનું પુછડું મેળવી-દમ ઉપર સુમાર રાખનારાં તકલીદી બેળનાં ડુકરાજીભર્યા જવાનોમાંનો આ એક આપણો નવો મીત્ર દોરાળ હતો. તે પોતાનાં ખાનદાન સારું ધણો તુમાખી હતો, મેહરાં માફક; પણ, મેહરાંનાં ગુણદોષોથી તમામ ઉલટું, તે અહંકાર ને પોકળ તકોખરીથી ભરેલો હતો. તે પોતાની સ્થિતિથી ઉતરતાંઓ તરફ અનહદ મોટા અણગમા ને તુચ્છકારથી નિહાળતો હતો, જાણે જે હવા તે દમમાં ભરતો હતો તેજ તેઓને દમમાં લેવાનો હક નહિ હોય તેમ ! તે તે લોકો બણી ધણી અપમાન ભરેલી વર્તણૂકે વર્તતો-તેનામાં સમ્યક્તાની તો કોટાહીજ હતી. જે કે તે ઇંગલાન્ડ વેહર ફરી આવ્યો હતો; પણ ગરીબો તરફ લાયકી બતાવવી કે તેઓ સાથે લગાર વિવેકથી વાતો કરવી એ તો તે મોટા ‘ સાહેબ લોક ’ એક મોટું પાપ ગણતો હતો !

મેહરાં આગળ તે મોટાં ખાનદાન અને તેની ખુબીનીજ બધી મોટી મોટી બટાઇ ભરેલી વાતો કરતો-એટલી બધી, કે બાપડી મેહરાં લજ્જાથી રાતીબી મારી આવી. તેણીએ તેનાં કઝીનમાં જાણે પોતાને એક મોટા આપના સાંમેજ ઉભેલી જેઠ.

દોરાળ માતખર બધી બડાઇ લઇનેજ વાતો કરતો હતો ! અને વાતવાતમાં તે પોતાનાં તોખગ, પોતાની દોલત, પોતાનો દમામદાર સોહામણો અહરો અને પોતે સંપાદન કીધેલી કેળવણીને દહીં લુલી જતો નહિ. તેનામાં હુંપણાંની કોઇ હદજ નહિ હતી. “માહરં એમ” અને “માહરં તેમ” “માહરા જેવો ખાનદાની માણસજ એમ કરી શકે” “અરે, એ તો હું મોટા ખાનદાનવાળો શખશ હતો ફરીને

એમ થવા પામ્યું !” એ બધા તેનાં માનીતા વાક્યો હતા. અને વાતો ચલાવતી વખતે એવા બડાધખોરા વાક્યો બોલવાનું કદી નહિ ભુલવા સાડ તે હદ બાહાર કાળજીવાળો રહેતો હતો.

પુત્રે આવ્યા પછી સૌથી પેહલ્લી “લાયકીસીટી” તેણે એક નાનાં નિર્દોષ બાળકને પોતાનાં ઘોડાની અડફટમા લાવી નાંખી તે બીચારાંને મોટી ઇજ્જત કરી દેખાડી આપી । તે એક સહવારે ઘોડા ઉપર ફરવા નિકળ્યો, અને માતબર માહાલમાં પાછો ફરવા સાડ તે ઝડપથી પોતાનાં ઘોડાને ગેલપ કરાવ્યો જતો હતો, જેટલાં એક નાનાં કોટેજ આગળ રમતું એક બાળક તે ઘોડાની અડફટમા આવી ગયું. અલબત્ત, તે અકસમાત હતો અને તેમાં દોરાબનો કશોએ વાંક હતોજ નહિ. પણ ઘોડા ઉપરથી ઉતરી પડી તે ઇજ્જત પાંમેલાં બાળકને કાળજી કરી જેવા કે આકરીગાભરી અનેલી તેની તરફ દોડતી આવતી તે બિચારી માતાને સંધ્યારાનાં સખુન કેહવાને બદલે તેણે તેા ઘોડા ઉપર બેઠાં બેઠાંજ એક ચાર આનાનો સીકકો તે માતા તરફ ફેંક્યો, અને કાંઈખી માયાનો શબ્દ બોલ્યા વગર કે હાની પાંમેલાં તે નાનાં બકળીયાં બહુ પાછું જોયા વિનાં તે ત્યાંથી ચોટટે ખુશાળ પોતાનો ઘોડો દપટાવી ગયો.

એ અકસમાત ‘માતબર માહાલ’ના રસ્તા ઉપરજ અન્યો હતો, અને તે વખતે મેહરાં બાગનાં દરવાજા આગળજ ઉભેલી હોવાથી તેણીનાં જોવામાં એ અકસમાત આવ્યો. તે બહુ નરમ જીગરની હોવાથી દોરાબની આવી ધાટકી વર્તણૂક જોઈ તેણીનાં દીલમાં દયાથી ઝંજરાં છુટ્યાં અને તેનાં કઝાન ઉપર તેણીને હઠની બાહાર

ગુરસો ઉપજ્યો. જ્યારે ઘેર આગળ આવતાં તે ઘોડા ઉપરથી ઉતરી મહેરાં આગળ આવ્યો ત્યારે તે માહયુગ તેની આવી વર્તણૂક માટે બોલ્યા વગર રહી શકી નહિ.

“એવાં લોકો તરફ દયા શાંની ખતાવે ? માહરા જેવા એક મોટાં ખાનદાની માણસનું એ કામ નહિ !” તેણે અગાધ તુચ્છકારથી પોતાની કઝીનતાં બોલવાનો જવાબ કર્યો. “એ એવાં કામદાર લોકોમાં લાગણી જેવી ચીજજી હોતી નથી; તે લોકોને કદી એવા ઉંડા જખમ થતા નથી કે જે પૈસાથી રૂઝાઈ શકાતા નહિ હોય-પૈસા મળ્યા કે તે લોકોનું બધું સાળું સમુ થઈ જાય છે !”

આવી બેહુદી નફતાઇભરેલી તકરાર સમજી મગશર મેહરાં કમકમીને બાળુએ હઠી ગઇ. તેનાં કઝીન ઉપર તેને ઘણો તીરસ્કાર છુટ્યો ! પછી તે નાઝનીને આ તેનાં ખાનદાની સગાની સલુકાઇ સાથે સોરાખતી ગરીબ લોકો બણીની માયાળુ વર્તણૂકનો સરખાવો કર્યો. દોરાખ ખાનદાની કહેવાતો હતો, સોરાખ બિચારો ખાનદાની વગરનો ગણાતો હતો, પરંતુ કોણની વર્તણૂક વધારે વખાણને પાત્ર હતી ? તે ઉંચા ખાનદાનમાં જન્મ પામેલાની કે પેલા બિચારા એક દાર-વાળાનાં દીકરાની ?

સર મહેરનોશજી માતપર તરફ પણ દયા કે માનની નજરે જોવાનું દોરાખ જાણે શીખ્યો ન હતો. તે તેવણું કામ તો કરતો, પેલાં ડોસાં ડગરાંઓ કહે તેમ, વાંકો વળ્યો; પણ કદી કોઈ દીવસે સાહેસાઇ કે સલુકાઇથી તે વૃદ્ધ માનવંત બેરોનેટ સાથે વાતોબી કરતો હતો નહિ. તે એમજ ધારતો હતો કે, પોતે વેલાટ વેહર

જઠ કળવણી લીધી હતી, તેથી તેનાં જોવો શખશ ખીજે કાઠજ ન હતો. દુન્નાનુ સધળું ડહાપણ-શુરાતન-જ્ઞાન-અકકલ-રીતભાત તેનામાં જોટલી હદે બરાયાં હતાં તેટલી હદનાં કાઠમાં પણ હતાં નહિં તે ખોતાને દરેક રીતે તદન સંપુર્ણ માનતો અને જાણતો હતો.

જો કાઠ વખત સર મહેરનોશજી કશાં માટે તેની આગળ ખોતાની ઇચ્છા દરજાવતા તો તે લાગલો પાસે પડેલો ચંગ વગડી એક નોકરને તેડી મંગાવતો, અને નોકરનાં હવાલામાં તે બેરોનેટને સોંપતો. સોરાખનાં ગયા પછી ખિચારા તેવણુ ધણાં નાતવાન પણ થઇ ગયા હતા-તેવણુની તખીયત પણુ લગાર નાદરસ્ત થવા પામી હતી-અને, તેથી, જરા કાઠ વેળા મન થતાં તેવણુ બાગમાં ફરવા જતા ત્યારે માયાથી દોરાખનાં હાથનો કે ખભાનો ટેકો લેવા જતા, તો તે સુશીયાનો બત્રીજે છછણી પડતો ને બોલતો.

“મહેરનોશજી કાકા, હું કાંઈ તમારો નોકરબોકર છેલું કે ? તમે ખુદ ખાતર એવી રીતભાત ના વાપડો. તેમાં આપરાં ખાનદાનનો ટેક શું રેહ ? માહરી આવી ઉંચી કળવણીની કીંમત શું ગણાય ? ખલો એક આંધરો લુલો માણસ જેમ ટેકને વાસ્તે ખીજને રોકેછ તેમ તમે મને રોકતા હોવ તેટલું બધું ‘ઈનડીસન્ટ’ લાગેછ. કાઠ કાવલા કે તેમલાને બોલાવી તેનો કાંચ નથી ટેકો લેતા ? ફાર ગોડ સેક મને ફરીથી એવી ત્રજલ ના આપતા !”

ગરીબ સર મહેરનોશજી માતબર-ને તરારાથી તેવણુનાં બરડે ખાણી ઉતર્યું ! તેવણે આંખમાં આંસુઓ સાથે બલા સોરાખને બાદ કર્યો.

વાંચ્યા લખવા, દરેક કામકાજ વખતે તેવણુ પળે પળે મોટી ગમખ્વારીથી ‘દીકરા સોરાખ’ને યાદ કરતા હતા—તેમાં આય તોફા ભત્રીજાનાં આવ્યા પછીથી તો સોરાખની કાળજી ભરેલી મદદ અને એકબી હોંગનાં કત્રા વગરનું નિખાલેશ હેત તેવણુને ધણું જ જલદી મોટાં દુઃખ સાથે યાદ આવ્યા કરતું હતું. દોરાખ કદી તેવણુ આગળ કાંઈ વાંચતો નહિ—કાગળે લખવાનું તો તેને મોટું દુઃખ હતું ! ખુદ માતખર માહાલને લગતી ખાખદોમાં ખી તે ધીકકારવાળેગ રીતે ખેદરકાર રહેતો હતો; અને તેણીનાં આ ખાનદાની સગાની આવી ગેરસલુકાઈ ને ખેદરકારી સાથે તેણીનાં ભરથારની ખરાં જીગરની સાલેસાઈ ને હેતવંતી કાળજીની સરખામણી કરી મેહરાંએ પોતાનાં મનથી પાછું પુછ્યું કે એ ખેમાં વધારે ઉમદા કોણુ હતું—દોરાખ કે સોરાખ ?

ધણે લાંખે વખતે પોતાનાં તે સમાને જીવાના પેહલ્લા ઉશકેર-ણીનાં આવેશમાં, તે ખેરોનેટે પોતાની સધળી મુશીબતો અને તેમાંથી તેવણુના કરવામાં આવેલા હયરતભર્યા બચાવની વાત વિગતવારે તેવણે દોરાખને વિશ્વાસથી કહી સમજાવી હતી. મેહરાં તે વખતે ત્યાં હાજર હતી—અને સધળું સમજી તેનાં કઝીને કીધેલા ટકોરભર્યા ટીકકાથી તેણીનાં દીલમાં સૈથી મોટું દુઃખભર્યું બાણુ વાગ્યું; તેને તે વખતે શાંતીથી સમજતી ખેસવાનું તે રૂપસુંદરી માટે એક કસોટી સમાન થઈ પડ્યું હતું. “તમારો સુકયાણો એ કોઈ દીનપાટીયો” એ શખ્દે તેણે તે શખ્દશને વિષે વાત કીધી, કે જે બાપડાએ માતખર કુટુંબ અને તેની આંટ માટે કેટલું બધું કર્યું

હતું. “અભયખી લાગેછ કે એ તમારા સુકયાણા દીનપાટીયા ફેન્ડને આવી બધી બલાઇભરેલી ઉદારતા ખતાવતાં આવરી ક્યાંથી ?” તે તેનાં સોરાખ બાબેનાં રીમાર્ક હતા, અને પછી સોરાખની બધી ખરે ખરી ઉદારતાની વાતો તેણે ઉંડાણથી જાણી ત્યારે તે ઘણાં બેવકુફાઇ ભર્યાં ગુમાનથી ખોલ્યો.

“આપણાં આવાં ઉંચા ખાનદાનની મદદે આવી રીતે આવવા તું એનાં જેવા દીનપાટીયા માટે ઘણુંજ ગેરસલુકાઇભર્યું કહેવાય.”

આવા તકોખરીભર્યા શબ્દો સમજી માતખરની મેહરાં તેનાં એહરામાં કોઢથી લાલ થઇ આવી અને તેણીનું જીગર ગુસ્સાથી બધું જળ્યું. તે તીખાસથી ડોળા કકડાવી દોરાખ બણી ફરી.

“તે” પોતે તો આવી રીતે કદી કર્યું હતે નહિ,” તે રૂપસુંદરી એ જણાવ્યું.

“નો, માઇ ડીયર લેડી, એટલી હદનો હું છોક ‘ઇમપરટીનન્ટ’ તો નહિજ બનતો,” તેણે કાંઇક અર્થ વગરનો જવાબ દીધો.

“તાહરી પાસે અર્ધાએક લાખ જેટલી પુંજ છે, પણ તે તે’ માહરા પપાને રૂઢન થતા બચાવવા કદી આપી નહિ’ હોતો-ખરું કેની ?”

“હવે જ્યારે તું મને દગાવી દગાવીનેજ પુજવા આહ્વેષ, ત્યારે તો માહરે કદી દેવું જોઇએ કે નહિંજ. એમ માહરા પોતાનાં પૈસા ખીજ ઉપર ધોગી દેવા જેટલો હું સ્ટુપીડ કદી બનતો નહિં,” તે હેતવંતાએ, જાણે તે કેવીક રમુજ કરતો હોય તેમ, હસીને ગાલ પુગાવી જવાબ કર્યો, “આપણા પૈસા આપણનેજ વાપડવાનાં છે-તેજ

ખર પુન કહેવાય. આપણને બક્ષેલા પૈસા પારકા ઉપર ઘોળી દબાયે તો તેમાં ખોદા બી નારાજ થાય અને એક મોટું પાપ કાઢેલું કહેવાય.”

તેની ખુદા અને પાપ માટેની આવી દલીલ સમજી તે બેરોને ટની બેટીયું ધણું ગરી ગયું, તે ગુસ્સાથી ઘણી ઝતુની થઇ આવી પરંતુ લોહીનો ગોટ ગળીને તે ખામોશ બની પોતાનાં ગુસ્સાને પી ગઇ.

“હું જાણતી'તીજ.” તે, તો બી શાંતીભર્યા દેખાવે બોલી પછી વધ્યું, “ને જો સમજ કે તુંને એમ માલમ પડ્યું હોતે કે પપાએ તાહરા પૈસાનો ઉપયોગ કરીને તેને ખોદી દીધા હતા—તો તે પાછા ભરપાઈ કરવા વાસ્તે તેં એવણુ પર દબાણુ બી કીધું હતે?”

“આઇ એમ અફરેડ કે ફરજને સર ગને તેવું દબાણુ ચલાવતું પડતેજ,” તે વીલાયત જઇ આવેલા અપ દુ ડેટ જવાને જવાબ કર્યો. “પેલા હરામનાં પૈસા મેલવી લખોપતી થયેલા તમારા સુશીયાણુ તીનપાટીયા ફેન્ડની માફક કાંઇ બધાથી પરગણુપણું દેખાડી શકાતું નથી. મોટાં ખાનદાની માણુસો એમ જરા જરામાં લેપટાં થઇ શકતાં નથી!”

“જેને તું તીનપાટીયો કહેવાની સરકશી કરેછ, દોરાય,” આયદે મેહરાં મીઝળ ખોદી ધણાં તીખાસથી બોલી, “તે, મને કહેવા દે કે, તાહરા કરતાં હજાર ધણો વધારે અમીરી ખાસ્યતવાળો છે.”

“અમીરી ખાસ્યત !” તે અન્યથાથી આખો પોહળી પટાક કરી બોલી ઉઠ્યો, “તાહરં બેજુ’ ઠેકાણે છે કે, મેહરાં ? એવા ત્રીન પાટીયાઓ જસતી મેહરખાની મેળવવા ખાતર એમ પોતાનાં પૈસાનો છડીયોટીક ઉપયોગ કરે તેને તું અમીરી ખાસ્યત કહે ? ઓહો બાંશ !”

અને મેહરાં એકવાર ફરી તેની આગળથી કમકમીને ખસી ગઇ. દોરાખની આવી કમકમાતખરેલી વાહીઆત વાતોએ તેનાં મન ઉપર ધણી ઉંડી અસર કીધી, અને તે ફરીને ફરી પોતાનાં મનથી પુછવા લાગી કે હવે ખાસ્યતમાં ચઢતું કોણ હતું--એક નીચાં ખાનદાનમાં જન્મ પામેલો સોરાખ કે માતખરનો દોરાખ ?

વળી તે રૂપસુંદરી આ પછુ નોટીસ કર્યા વગર રહી શકી નહિ કે માતખર કુટુંબની જગીરો વાપરતાં ગરીબ બાકુતો કે જેઓ તેણીનાં ભરથારને ધણો ચાહતાં હતાં અને જેઓ તેને માટે ધણાં ઉંચા માનથી બોલીને તેનાં વખાણુ ગાતાં હતાં તેઓમાં દોરાખ ધણોજ અણુગમતો અને અળખામણો થઇ પડેલો હતો. તેનામાં તેનાથી ઉતરતાંઓને ધણી ગેરસલુકાઇથી ત્રીટ કરવાની આદત હતી--વળી ગરીબ ગુરખાંઓ તરફ તે અગાધ તુચ્છકારથી જોતો હતો. તે નોકર ચાકરોને કાંઇપી હોકમો કરતો તો બધા કકડાવેલા ડોળાએ ને ઠઠરાવેલા સાહદે; તેઓ તરફ તે એક જુલમગાર માફક રાજ્ય કરતો હતો, કોઇ એકાદ ચીજ તેને પસંદ પડતી થઇ નહિ, અથવા તો તેની કોઇ ચીજ બગડી જતી તો તે છેકજ હલકી ખાસ્યત ઉપર ઉતરી બધા નોકર નફરોને માળ મલોચ વટીક કરતો--અરે, બાજે વખતે તે કમીનો તેના ચાકરોને લાત મુકકીઓનો સ્વાદ અખાડવા બી અચ્છાતો.

નહિ ! તેને નામે દરેક જથ્થા ફક્કતાં ચટકતાં અને તેને ધણો ધીકકા-
રતાં હતાં-તે જે એક મોટાં ખાનદાનમાં જન્મેલો હતો !

“સોરાબજી શેઠ પાછા ક્યારે ફરશે ?” એ સવાલ હવે દરેક જથ્થાં આતુરતાથી પુછતાં હતાં. તેનાં ગયા પછી ત્રણ વરસો વહી ગયાં હતાં, અને તેનાં કાગળોમાં પાછાં આવવાની તો તે કશી બી વાત લખતો નહિ. મેહરાં જાણતી હતી કે તે કદી પાછો ફરવાનો હતો નહિ-તેણે તો તે દેશવટો ભોગવવાનો નિશ્ચય કીધો હતો ત્યાં સુધી કે મોહત તેને મોકળો કરી શકે. તેણી કે જેણીની ખાતર તે એમ પોતે પોતાને હાથે દેશનીકાલ થયો હતો-તેણી કે જેણીની મગફરી એ તેને તેનાં ધરની બહાર સદા માટે હંકારી કાઢ્યો હતો-તે તે બિચારો કાંય ચાલી ગયો હતો તે જાણતી હતી, અને વળી એટલું બી જાણતી હતી કે હવે ફરી તે પાછો કદી ફરનાર ન હતો. તે છતાં ધણું ‘અગાઉનું’ તે માનતી થઇ હતી કે તેને વાસ્તેનું મત હવે તે ફેરવી ચુકી હતી-તેને વાસ્તેનાં તેણીનાં વિચારો બદલાયા હતા; જે બધું તેણીની કોમળ છાતીમાં તેની ચાલુ હાજરી, તેનો અગાધ પ્રેમ ઉશ્કેરવાને નિશ્કૂળ નિવડ્યો હતો, તે સધળું તેની ગેરહાજરી અને તેણીનાં વિચારોએ તેણીમાં સળગત કીધું હતું.

પછી તે વખત આવ્યો કે જ્યારે તે તોરી, તીખ્ખી તનોમન તારણી એ સળગતીનો અર્થ સમજવા લાગી-તેણીનાં હૃદયમાં ડુટેલાં પ્યારનાં અંકુરનો મર્મ હવે તે જાણવા અને પામવા લાગી.

પછી ધણી માહાભારત અજ્ઞયબી બરેલી ખખરો માતખર માહાલમાં આવી-એવી અજ્ઞયબીબરેલી કે જે માનવા વાસ્તે બી મુશકીલ થઇ પડી.

ચેલી સોનાંની ખાણ કે જેમાં પોતાની કમળખતીનાં દીવસો વખતે સર મેહરનોશજીએ બંધે વેળા ધણી મહાભારત રકમો ખોદી દીધી હતી તેણે આશા ઉપરાંત ધણું સારું ફળ આપ્યું. એક ચંચળ ઝેણનાં આહોશ યુરોપીયને તે ખાણની તપાસ કરીધી, અને તે નકકી સારી પેદાશ ઉપજવશે એવું પોતાનું મત જાહેર કર્યું. તેનું મત પાછળથી ખરું પડ્યું; અને તે ખાણે તેનાં સંબંધમાં આવનારાઓનું કીસ-મતજ ફેરવી નાંખ્યું. ધીમેથી અને મજબુતાઈથી તે ખાણ બંધી ખોટ પુરવા લાગી; એકવાર પાછા તેનાં શેરો પ્રીમીયમ ઉપર આવી ગયા; એકવાર ફરી શેરહોલડરો સોનેરી ભવિષ્ય હર્ષ સાથે જેવા લાગ્યા—અને આ વખતે તેઓનો સ્વપ્નનો ખોટો નહિજ નિવડયો.

“લોકોમાં તો એમ કહેવાયછ, ” એક દીવસે દોરાબે તે ખેરા-નેટને કહ્યું, “ કે એ ખાણ વખત જતાં વિસ ટકા આપતી થશે, અને કદાપી વધારે બી ધારી શકાય છે. હું ઇચ્છું કે માહરા પછસા એમાં રોકાયેલા હોતે.”

સર મેહરનોશજી માતબરે એ સમજ્યું અને તેવણનાં દીલમાં કંપારી છુટી આવી. એ પછસાતું અગાઉ શું થયું હતું, અને તે બધો શખશ કયાં હતો કે જેણે તેવણને બચાવી લીધા હતા.

પછી દોરાબ માતબર વધારે આડો ફાટયો ને મેહરાં તરફ ધણું ગેલથી જેવા લાગ્યો, જે મેહરાંને હદની બહાર કચવાટ પેદા કરનારું લાગ્યું.

“જાણે બધું રાજ પાદશાહની ચાત જેવું લાગેછ ! ” તેણે હસીને કહ્યું—“ પેહલ્લાં દોલત ખોદી બેસવી અને પછી તેને પાછી

મેળવવી ! મેહરાં, માધ ડીયર ગર્લ, તું તો હવે સહથી મોટી ને સહથી વધારે પૈસાવાળી છોકરી કહેવાશે. વોટ આ પીટી કે પેલા એક ટાઇટબોક્ષી તીણુપાટીયાની ટોક તાહરે ગળે જનમ સુધીની લાગી છે ! તું પોતે એક બેરોનેટની બેટી હોવાથી કોઇ સરનાજ છોકરા સાથે ગોઠવાઇ જઇ શકી હતે.”

“ ખીજ કોઇ સરનાં છોકરાઓ કરતાં હું એવણુને ધણુ પસંદ કરું છું,” મેહરાં ગુસ્સાથી દાંત કચકચાવીને બોલી.

“ નોનસન્સ ! અલબટ, હવે તે ચીજ બની ગઇ છે અને તેમાં તારો ચારો રહ્યો નથી એ જોતાં જે સચુરીનો મારગ તુ અખત્યાર કરે છે તેમાં તાહરું ડાહપણુ છે; પણ એ ખરેખરી દયાની બાત છે.”

તે મધુરી ત્યાંથી હઠી ગઇ, તે એટલી ગુસ્સે બરાઇ હતી કે એક શબ્દ પણ બોલી શકી નહિ. વાંચનાર, સોરાખ સાથનાં તેનાં લગન બાબે તેણીએ કેવા અગાધ તીરસકારથી અગાઉ વિચારો કર્યા હતા ? અને હવે તે દોરાખને મોંઢે તેવું તીર સકારભરયું બોલાતું સમજી તેણીને મોટું દુઃખ ઉપજતું હતું. તે દોરાખ આગળથી કમકમાત સાથે ખસી જઇને નીચે બાગમાં ઉતરી આવી અને ત્યાં બેસીને સોરાખનો વીચાર કરવા લાગી. પુઞ્જ ફેલો ! તેનાં સઘળા ભોગો ફોકટમાં ગયા હતા. તે હવે જાણુશે કે જે દાહત તેણે તેઓને આપી હતી તે નકકામી આપી દેવામાં આવી હતી; તેની હવે જરૂરીઆત રહી હતી નહીં.

માતખરની મેહરાં લંબાણુથી અને મોટી દલગીરીભર્યા રવેશ તેનો વિચાર કરતી બેઠી; અને પછી ચમકીને તેણીએ પોતાને બાન

કરાવ્યું' તો મોટી અજાયબી વચ્ચે તે રૂપસુંદરીએ તેનો એક આંજીઆથી બીંજાયેલો જોયો । તે, આખા પુનામાં સઉથી મગસેખાતી માહાપુત્ર-એક માનવંતા ખેરોનેટની રોયદાર પુત્રી પોતા તે એક ઉતરતા કુટુંબમાં જનમ પામેલા બરથાર માટે રડે, કે જે બથારના પ્યારને તેણીએ વખોડ્યો હતો ? શું એ બનવાજોગ હતું ? બાગમાં નીચે ઘાસમાં ખેસી ગઇ હતી ને તે ઘાસમાં તેણીએ પોતા માંથું ખોસી દીધું. શું એ બનવાજોગ હતું કે તે સોરાયની ગરહ જરી વાસ્તે રડતી હતી-સોરાય કે જોને આખ્યો વખત ધીકકા સીવાય તેણીએ ખીજું કશું જાણ્યું ન હતું ?

તેણીએ એહરો ઉંચકી તેને સુકકો કરી નાંખ્યો, અને પછે એક ન ધારેલી ઘણીજ અકુદરતી દેખાતી તલખ તેણીનાં જીગરા ઉછરી આવી.

આહ, જો તે સોરાયને જોઇ શકતી હતે-ફકટ તેનો એક જીઆ-તેની જીરસાદાર રોયદાર આંખો એકવાર પાછી અહા, ફા એકજ વાર પાછી-તેણીની ચક્ષુઓમાં જીએ-ફકટ એકજ વેળા તેહ તેનો અવાજ સમજી શકે, કે જે સદા નમ્ર, ધીમો ને પ્યાર ભાં હતો । જો તેણી તેને પાછી મળી શકે, અને તેને કશકે કે તેનો લાંબા વખતનો સ્વપનો આયદે ખરો થવા પામ્યો હતો-કે તે તેની ગરહન આજીઆજી પોતાનાં હાથો ભેરવવા અને તેને એવું કહવા કે આયદે તેણી તેને ચાહતાં શીખી હતી, તદ તૈયાર ને ખુશી હતી ! ઓ, તેનો એહરો જોત્રા, તેનાં એહરાં જોધને પ્યારથી તેનાં કાનોમાં તેની મરજીનાં શખ્દો રેડવા હવે

કેવી તલપી રહી હતી ! સોરાળ—સોરાળને ધીકકાર્યા પછી તેને પાછો જોવા તે કેવી તરફ હતી !!

શું તેણી તેને ચાહતી હતી ? તે દીલપ્રુથ મુખડો લજ્જથી બધો લાલચોળ થઇ આવ્યો, તે કામળ જીગર ધુજ્યું. તે નાજુક હાથેની હથેળી વધારે ચીવટ થઇ. તેને ચાહતી હતી. હા ! કેમજે તેનો આત્મા અમીરી હતો, એ અમીર ખાનદાનમાં નહિ જન્મ લીધેલા પણ ખમીરે તો ખરેખરા તેનાં અમીર ભરચારનો. અને તેણી આખરે તેને તેણીનાં સઘળાં જીગરથી ચાહતી હતી. શું તે તેને લખે અને બધું જણાવી નહિ દે ? આહ, નહિ ! તે એક જુદી વાત હતી.

—:૦:—

પ્રકરણ ૨૦.

—:૦:—

સેવર.

ખીજાં ત્રણ વરસ ખેલખેલતાંમાં ગળડી ગયાં, અને તે અરસામાં ખુલ્લસુરત મેહરાં તેણીની સુંદરતામાં મોહ પમાડનારી રવેશે વધતી ગઇ; તે દીલજીત કામળાંગી હવે એક મોટી ઠોરાવાળી, દમા-મદાર ખાતું મીસાલ લાગતી હતી. દોરાળ માતખરે તેણીને અવારનવાર કહ્યું હતું કે પારસી છોકરીઓમાં તેણીનાં જેવી એક દીલ ખેલવા-વનારી સુંદરતા ભાગ્યેજ કોઇ હશે. તેણીની ખુલ્લસુરતી એક અનુપમ સુંદરતાનો નાદર નકશ હતી !

“એ ખરેખર એક ધણી મોટી દયાની વાત છે.” દોરાળ તેણીના સોહામણ એહરાની વખાણો ગાઇ અવારનવાર ખેલતો, “કે

તું આપ બયાનક લંગનથી જાંઘી સુધી બંધાયેલી છે. અફસોસ !-
પણ, વારં, મને કેહતો ખરી કે એ તાહરા તીનપાટીયો વર કેવો
એક છે-તે કે જે દુન્યાની એક સૌથી ખુબસુરત છોકરીને તેનાં
બાપનાં હવાલામાં સોંપી પોતે પૈસાની કાળજી કરવા અમેરીકા ચાલી
જવા જેવો બેવકુફ બનવા પામ્યોય ?”

“ઓહ, તું જાણતો નથી-કે તેવણુ શાંને વાસ્તે જતા રહેલા
છે,” મેહરાંએ શોકથી કહ્યું.

તે જાણે કેવીકે રમુજ પામતો હોય તેમ મોટે સાહસે
હસી પડ્યો.

“અપોન માઇ વડ, મેહરાં,” તેણે કહ્યું, “હું માનું છ કે તે
પોતેજ આગળ રહીને એને ઢંકેલી મૂક્યોય, કારણ કે આવા એક
તીનપાટીયા જેડીદાર વાસ્તે કુદરતી તને શરમ લાગી હોશે.” મેહરાંનાં
મીઝાજથી બીંગ ફરી ગયાં !

“હું એ માહરા બરથાર વાસ્તે જરા બી શરમાતી નથી-આખી
દુન્યામાં મેં એવણુનાં જેવો ઉમદા શખશ કદી કોઈ જોયો નથી.”

“એ તો, બા, હવે તાહરી વાત તું જાણે !” દોરાએ તે
મીઝાજથી લગાર ચાંપ પડી જતાં ખભાં ચઢાવી ગંભીરામનું ડોળ
ધાલી કહ્યું, “એ અમેરીકા જમને શું ડાહવતો હોશે ? હું તો જાણું.
વરી, આવતે મહિને તો હું પાછો ઇંગ્લેન્ડ ઉપડી જઈશ એટલે
એ કાકાવણની સુક્યાણી સીકકળ તો માહરા જોવામાં નથીજ
આવવાની.”

“દોરાખ, હું તુંને સાફ કહી મુંકું છ કે એક ગેરહાજર માણસ વાસ્તે તુચ્છકારથી બોલવું ધણુજ અનજોડલમેનલી છે !” મહેરાંએ માથું ફરારવી કહ્યું—દોરાખનાં સઘળા શબ્દો હવે તેણીને કાંટા ગિશાલ ખુંચતા હતા. જોવો કે તેવો, પણ આખર કરેને તે તેણીનાં સરનું તાજ હતો ! “તું એને નથી મળી શકવાનો તેથી એ કાંઈ બોલી નથી બેસવાનો,” તેણીએ ઉમેર્યું, “જો તું એને જાતે મળવા પામતે તો સારી રીતભાતનું તુંને એની તરફથી કાંઈ ફાયદાબરનું શીક્ષણ મળતે.”

મેહરાંની મગફરી તે જવાનને ખબર હતી; અને તે, તેથી, ખાત્રીથી માનતો હતો કે એક દારવાણાના દીકરાને પોતાનાં હાથનો ધરતો કરી તેણી તેને ધીકકારતાં શીખેલી હોવી જોઈએ. પરંતુ તે માહાબુખને તો તેની તરફેણદારી બેચી તેની તરફથી તેણીને લડતી જોઈ દોરાખ ધણો હચરત રહ્યો.

“હું જોઉં છ કે હું માહરા અનુમાનમાં ઠગાયો છ,” તેણે મેહરાંને કહ્યું, “તમે બાધ સાખ તો પગથી માંચા વહેર એ છોકરાનાં પ્યારમાં છેઓ.”

“શું એક ધણીઆણી પોતાનાં ધણીનાં પ્યારમાં નહિ પડી શકે ?”

“અલબટ, અલબટ, એક સુકીને લાખ વખત. પણ લોકો તો બોલેછ કે એ બિચારો તાહરો પ્યાર જીતવા નશિક્ષણ નિવડયો હતો.”

“લોકો ત્યારે જુડું બોલેછ,” તેણીએ ગુસ્સાથી કહ્યું.

અને પછી તેણીએ કડવાસથી યાદ કર્યું કે તેણીની મગફરીએ તેને લોકો સનમુખ કેવા કઢંગા આકારમાં મુક્યો હતો, લોકોની

તાણાજણી, લોકોની ઠૂમઠૂમકરીનું તે કારણ થઇ પડ્યો—તે બાહાદુર જવાન કે જોણે તેનું જીવન તેણીનાં પગે આગળ મેલી દીધું હતું.

પશ્ચાતાપ તેણીને થયો—હવે, કે જ્યારે લગ્નને નેમણે તે કરતાં મોટું થયું હતું ત્યારે—હવે કે જ્યારે તે બિચારો દુઃખથી સંપડતો એખસો અડસો, પોતાની ધનદોષત શેઠર ઘેર છોડીને બીહાનણા જંગલ જોહાનમાં પડ્યો હતો.

પછી ઘાડ ગગડી! ઉન્હાળાની તે એક દીલપત્રીર સહવાર હતી, કે જ્યારે ન્યુ યૉર્કથી એક કોઈ અંગણા દસ્કતે લખાયેલું કાગળ તેઓને મળ્યું. તે કાગળમાં બિચારા સોરાબની જીવલેણ બીમારીનાં સીના ચાક સમાચાર લખાઈ આવ્યા હતા—તે ઘણી ધાસ્તીભરેલી રીતે માંદો પડ્યો હતો. ને બચવાનાં ઘણાંજ થોડા—મલકે તદન નહિ જોવા ચાનસીજ હતા. તેણે તેની માંદગીનાં બીછાણે ધમ્મયું હતું કે તેનાં હિન્દુસ્તાનનાં એલખીતાં પારખીતાંઓ એ ખબર જાણે, અને તેથી આ કાગળ લખવામાં આવ્યું હતું.

મેહરાંએ તે ખબર નિકળી પડતા ડાળાએ અને ઉડી જતાં જીગરે વાંચી. યા ખુદા તે મરવા સુતો હતો, તેનો સોરાબ—તેનો ભરથાર! અને કદાપી આટલા લાંબા છેટેથી તે કાગળ આવ્યું ને અરસામાં તો—ઓહ, નહિ! ઓહ, નહિ! તે જખુન ખ્યાલ કરતાં માતબરની મેહરાંની આંખે તમ્મર આવી ગયાં અને પાસેની ખુરસી ઉપર ધપ દઇ બેસી જતાં તેણીએ પોતાનો મેહરાં હાથેમાં ધ્રુપાવી દીધો.

તે કાગળમાં લખાઇ આવ્યું હતું કે એ કાગળ ખાસ સોરાબની મંર-
જીથી લખાયું હતું. તેને તે ઇચ્છા દરશાવી હતી, નહિ કે તેઓને ખલલ
કરવા કે કોઇ રવેશની તેઓને મેહનતમાં નાખવા; તેણે સાફ
લખ્યું હતું કે તેને ત્યાં વેહર જોવા આવવા કે કોઇને મોકલવાની
તેઓએ જરાખી તસદી લેવી નહિ—તે મેહનત કરવાની તદ્દન ફાકટની
હતી, કેમજે આ કાગળ તેઓને મળે તે આગમચનું સંઘળું રંધાઇ
ગયેલું હશે. તે ઉપરાંત, તે વિરલાએ ખાસખસુસ પોતાનું ઠેકાણું
મોકલવાનાં અખાડા કર્યા હતા, કે જોથી તેઓ તેની શોધ કરવાની
ફાકટની તકલીફમાં ઉતરે નહિ. કેવો ભલો ! કેવો સાચો ! કેવો
ઉમદા ! પેહલ્લેથી છેલ્લે વેહર તેનાં હૈયામાં તેઓ વાસ્તેનાંજ સુખનો
ખ્યાલ હશે, કે જ્યારે પોતાનું સુખ અને સગવડ તો તે સદા કમી-
નીજ ગણુનો હતો અને સેવટ સુધી ગણી હતી.

માતખરની મેહરાંને લાગ્યું કે સંઘળા વૈભવ, સંઘળા સુખ,
સંઘળા સગવડ છતાં તે એક એવી ચીજ ખોહવાની અણી ઉપર
હતી—બલકે તે એક એવી ચીજ તે અત્યાર અગાઉની ખોહી ખેડી
હતી—કે જે દુન્યાની સંઘળી દોલત ખી એકઠી કરી તે ખરચે તોપણ
કદી મળી શકે નહિ. તે એક ભરથારનું પોતાને માથેથી તાજ ખોહી
દેતી હતી. અને ભરથાર ખી કેવો ? લાખ તો શું પણ કરોડોમાંથી
માફ મુશીબતે એક મળે તેવો—ઉમદા, હિદ્દર, રવભોગી, સાચો !

તે તુમાખી હતી—તે તોરી હતી—તે પોતાનાં તોખમ મટે
તકેખરીથી ભરપુર હતી, તે છતાં જે ખાવીદ તેણીએ એક નીચાં
ખાનદાનનો જાણી હીણો હતો—જેનાં વફાદાર ખ્યારની કીમત કે

કદર તેની હાજરીમાં ખુબવાની તેણીએ દરકાર કીધી હતી નહિ, તેની તરફનાં ભયાનક સમાચાર વાંચી તેણીની છાતી ફાટી જવા લાગી, અને પોતાનો મોઝો, પોતાની મગફરી, પોતાનો ટેક સર્વ ખાનુએ મૂકી દઇ તે રડી-આંશુઓનો એક મસમોટો દર્યાવ. અરેરે, જીંદગીમાં આજે તેણે એક કેવી મોટી ચીજ ખોલી દીધી હતી !

તે કાગળ અને મેહરાનો અવતાર બેઅવતાર જોઇ દોરાખ ઉપર પણ ધણી અસર થઇ, અને સોરાખ વાસ્તેનાં કશા બી તકાબરી બર્ચા ટીકકાઓ કરવાનું તેણે માંડી વાળ્યું.

તે કાગળમાં મેહરાં વારતે એક જુદી ચીઠ્ઠી હતી. તેણી તે લઇ પોતાનાં રૂમમાં જતી રહી-બીજાઓ સનમુખ ઉઘાડી વાંચવાની તે અપળાની હીંમત થઇ શકી નહિ. જ્યારે સીલ ફેડી તેણે તે ચીઠ્ઠી બહાર કાઢી ત્યારે તેની મોટી અભયબી વચ્ચે તે ચીઠ્ઠીમાંથી પેલા તેણીનાં માનીતા લીંબુનાં છોડવાની એક નાજુક ને બધી ઉડી ગયેલી ડાંખલી બહાર સડી પડી.

તેણીએ, તે પછી, પેલી ચીઠ્ઠી વાંચી.

‘મેહરાં, માહરી વાહાલી ધણીઆણી—માહરાં જીગરમાંથી શું બધું પસાર ચાલ્યું તે કહેવાની હું એક વાર પાછી હીંમત કરું છું. કેમકે હું માનું છું કે ખુદાતાળાએ માહરી ખરાં અંતઃકરણે માગેલી દુવા મંજુર રાખી છે અને હું આખરે મરી જાઉં છું. ઓહો મેહરાં એક વખત, ફકટ એટલેજ વખત મને કહેવા દે કે હું તને કેટલો બધો ચાહું છું ! હું આજે કાંઇ વરસો દુન્યાનાં જુદા જુદા ભાગોમાં બટકયો છું, તે છતાં તારાં સુંદર અહેરાની માટે, તારા પોતાનાં

વિચારે, તાહરાં મધુર નામે માહરું જીગર હંમેશ જોવાજ ઝનુની અને
જોરાવર પ્યારે ધડકયુંછ. હું સાચ્યુંજ લખુંછ—સરાહગાત નથી કરતો,
અને તે તું જરૂર માનજે કાંયજે જે આય બધું હું લખુંછ તે
માહરા મોહતના કીનારા ઉપર બેસીને લખુંછ, અને કઈ ધડીએ હું
ધસડાઇ જવશ તે હું જાણતો નથી. વખતો વખત મેં તહરું નામ
મોટે મોટે પોકાયુંછ. મહેરાં ! ઓહ મેહરાં, માહરાં દીલમાં તાહરે
વાસ્તેનાં મોટા પ્યારનું માપ તું કદી કરી શકવાની નથી !

માહરી જીંદગીનાં પાછળનાં સફાઓ જોતાં, હું જોઉંછ કે હું
ધણા ઉતાવળયો અને બેવકુશીમર્યો બન્યોછ. માહરું માનજે, હું તને
એટલો બધો ચાહતોતો કે તુંને જીતવાની એક જંગલી આશા સીવાય
હું દરેક તરફ આંધળો, બેહરો સૂનો અને બેફામ જેવો બની ગયો
હતો. મેં ધાર્યુંતું કે ખાનદાનને લગતો તાહરો એકતરફી ખ્યાલ
તું ભુલી જશે—વખત પોતાનું કાર્ય બજાવીને તાહરા સખખત ખ્યાલોને
નરમ બનાવશે—માહરો ઝનુની જુસ્સાઓવાળો પ્યાર આખરે તાહરું
હેત જીતવા ફતેહ પાંમશે; પણ નહિં ! હું માહરી તે આશામાં
ઠગાયો—ભ્રમાયો—ભૂલ્યો. હવે હું જોઉંછ કે તે બધી ઉમીદો ફેાકટની
હતી—હદ વગરની ફેાકટની અને ફાંફાં જેવી; આપણાં વચ્ચેનો તફાવત
એવડો મોટો હતો કે હું તે ઓળંગી શક્યો નથી—તું માહરી દરકાર
કરી શકી નથી, મેહરાં, એ કસુર માહરો છે. હું ધણાં તીરસકારથી
મને પોતાને ઠપકો આપુંછ. માહરી બેવકુશાઈને શ્રાપ દેઉંછ કે હું
તાહરી મરજી પ્રમાણે ચાલતા કયુલ નહિં થયો. માહરે એક
અરેખર ઉદાર માણસ માંદક વતી સર મેહરનોજીજીને મદદ કરવી

હતી, અને તાહરા પ્યારને ધનામ તરીકે માંગવા ઉપરથી હાથ ઉઠાવવો હતો. હું તેમ કરવા વાસ્તે એખલપેટો હતો; હવે તે હું જોધ શકું છું. હું ખરાં દીલે એ સધળાં વાસ્તે પસ્તાઉં છું. એક અખલાનો પ્યાર જીવવેલી સેવાની કીંમત કે ધનામ કદી હોવું જોધતું નથી. હું આપસ્વાર્થી અને એકલપેટો બન્યો હતો, એ ખરી વાત છે. મેહરાં; પણ માહરા પ્યારે મને તેમ કર્યો હતો. તું મને માફ કરશે? હું ઇચ્છું કે હું જીવી રીતે વતર્યો હતો. કાંઈ નહિંતો તાહરી નજરમાં માહર માન જળવાયેલું રહેતે-હવે કાંઈ રહ્યું નથી. અફસોસ !

તુંને છોડી ગયા પછીથીબી હું દુઃખીજ થયેલો છું-દુઃખી, કાંયજે હવે હું જોઉં છું કે માહરી એકલપેટાઈ અને મુર્ખાઈએ મેં તાહરી આશાવંત જીંદગીને સદાની ઘેરેલી અને ગમઘેર બનાવી મુકી છે. ઓહ, માહરી મેહરાં, માહરી ધણીઆણી, હું ખુદ પાસે એજ બંદગી કરું છું કે તું હજી પણ સુખી થાય કે માહરા આચ જેહાનમાંથી વાસો ઉઠાવી ગયા પછી તું એવા એક કોઈને મળે, કે જેને તું ચાહી શકે અને જે તને સુખી બનાવે. હું એક અરજ ગુનરું છું કે તાહરા દીલમાં ફકટ એક યાદ રેહવા દેજે, અને તે માહરા અગાઢ પ્યારની. તું મેહરાં, એટલું કરી શકશે? બીજું બધું ભૂલી જજે-ભૂલી જજે કે ખરી ઉદારતા દેખાડવામાં હું નિશ્ચય નિવડયે છું, ભુલી જજે કે હું એકલપેટો, બેવકુફ અને બેહયા બન્યો છું-દરેક ચીજ ભુલી જજે-સીવાય કે હું તને સાચ્યાં જીગરે ચાહતો હતો.

મેહરાં, આપણાં અમાગ્યાં લગન પછી હું એક વખતે સુખી થયો છું-ફકટ એકજ વખત-અને તે વખતે હું માહરા માનીતા

ઔરડામાં ઠાકેલો અને ઠાકની ઉંઘ ઘેરતો પડ્યો હતો. મને કાંઈ ખ્યાલ ગયો કે તું માહરી બાજુમાં ઉભી હતી. તું માહરા ઉપર વાંકી વળી—તેં માહરા બાલો પસવાડ્યા—તેં માહરા દુઃખી જીવને તાહરી હાજરીનાં મીઠાસ અને સોડમથી ભરી નાંખ્યો. મને તેવો કાંઈ ખ્યાલ ગયો, અને જ્યારે મેં આંખો ઉઘાડી જોયું ત્યારે પારણા આગળ મને તેં પેહોલી સાડીનો વાવટા માફક ઉડતો એક ભાગ અડછડતો જણાયો; અને, ડારલીંગ, માહરી છાતી ઉપર આય લીંબુના તાહરા માનીતા છોડવાની ઘાંખલી પડેલી હતી. તુંજ લુલમાં એમ નાંખી ગયેલી હતી. એવું માનીને મેં એ નિર્જીવ ચીજને માહરી સૌથી મોટી દોલત તરીકે સાચવી સાચવીને અત્યાર સુધી રાખી હતી, અને હવે તે હું તાહરી ઉપર મોકલી આપું છું. એ માહરે માટેનાં ખ્યાલો દયાથી વીચારવા વાસ્તે તને કશી ખી મદદ જોઈતી હોય તો આય તાહરી પાસે રહેવા દેજે; નહિ તો એને બાળી નાખજે—મેં એની ઉપર જે જીરસાઓએ કાસી લીધી છે, અને જે દુઃખથી આંસુઓ ખેરવ્યાં છે તેની તાહરે દરકાર કરવાની જરૂર નથી.

સેવરની સલામ, માહરી મીઠી મોહરદાર—માહારા. ગુમાયેલા, વાહલા પ્યાર ! જ્યારે હું મરી જાઉં ત્યારે તમારા લોકો ઉપર લખવા મેં એ લોકોને કહેલું છે.”

આંદી તે કાગજ એકાએક પતમ થઈ જતું હતું, જાણે તેનાં લખનારનાં જોરે તેને એકદમ ઠગ્યો હોય તેમ. તે તેણીને કેવો ચાહતો હતો ! તેણીને હવે તેનું જાન થયું—તેની કીંમત, તેનો પ્યાર, તેની

ખોટનું રહી રહીને હવે તેને જ્ઞાન આવ્યું. તેણીનાં આંસુઓ તે કાગળ ઉપર પડ્યાં, તે લીંબુની ઢાંખલી ઉપર પડ્યાં—ઝડપી ધસારાબંધ આંસુઓનાં ઘોઘે તે કામળાંગી એખલું એખલું ઘણી દયાજનક રીતે રહી. ઓહ જે ફકટ હવે તો ખુદા દયા કરે ને તેણી તેને એકવાર પાછી મળે. તેને મળે અને તેની છાતી ઉપર માથું મુકી તે એમ કેહવા આતુરતા વચ્ચે તરફડી, કે “હું તમને ચાહું છું, માહરા ભરથાર—આખરે હું તમને ચાહું છું !” તે ઘડાએ તે કેવી ટવળી—કેવી તરફડી, તે ભરથારની ગરદન આસપાસ હાથ ભેરવી તેને પ્યારના કલામો કહી સમજાવવા, કે જે સમજવા તે ખીચારો તો ઓરતેજ રહી ગયો હતો !

એવો એક જાતનો ઓરતો તે તેણી વાસ્તે ખો રહી જવાનો હતો. તે મોહરદારે ઘણાં દુઃખી ગાફિલપણાંથી વિચાર્યું—તેને એકવાર ફરી જોવાનાં, તેને ભેટવાનાં, તેને પ્યારથી વધાવવાની તલખ તો હવે તેણીની છાતીમાંજ મરણ પામવાની હતી, કાંંયજે તે બિચારો તો કદાપી અત્યાર આગાઉનો આ ફાંતી જેહાં છોડીને ચાલ્યો ગયો હશે. દુઃખી—દુઃખી સોરાખ ! તે બિચારો તેની પરણેતરનાં પ્યાર માટે કેવો તવલ્યો હશે—રે, તે તવળાતનો ખ્યાલ કરી તે મગરૂર ભારજી તન બદનથી ધ્રુજ. હવે જ્યારે તેણી તેને ચાહતાં શીખી—પ્યારની અગન તેણીની છાતીમાં બળી, ત્યારેજ, આહ, ત્યારેજ હવે તેણીને કંગાળ સોરાખનાં અપાર દુઃખનો અનુભવ થયો અને તે તેનાં જીગરોના જીગરમાંથી બધી ધ્રુજ—કમકમી—લખલખી. સોરાખ—વહાલો સોરાખ ! દુઃખી સોરાખ ! તાહરા પ્યારને વસ્તે તેં શું કરવાનું બાકી

રાખ્યું, અને કેવો નતીજો પાંખી શહેર ઘેર છોડી દુર દેશાવર એપણે
એકાંતવાસમાં જઈને તાહરી આશાવંત જીંદગીને કચડી ભચડી, તોડી
પીખી નાંખી?

જે પ્યાર વારતે સોરાખ દુઃખી થયો હતો તેવાજ પ્યારની લાગ-
ણીથી મેહરાંની છાતીમાં દુઃખ ઉપજ્યું. તે સોરાખનાં ખ્યાલે
કંગાળ થઈ ગઈ. તેણીને લાગ્યું કે હવે તે જીંદગી સુધીની દુઃખી
થઈ ગઈ હતી. સોરાખ ગયો હતો. અને તેની સાથે તેણીનું સુખ
ખી જતું રહ્યું હતું. સોરાખ વગરની જીંદગી તે મગર તુમાખી
છોકરીને લાગ્યું કે રદ, રસકસ વગરની, ઉઠ્ઠાડ વેરાન મેદાન
જેવી હતી. તે પોતાનો અવતાર છોડતી ગઈ, અને બધી બેઅવ-
તાર બનતી ચાલી, એ આપ્પા પુનામાં સઉથી તુમાખી ગણાતી
છોકરી-માતખરની મેહરાં !

પણ એવું એકખી કાગજ આવ્યું નહિ, કે જેમાં સોરાખનાં
મેહરાંનાં સમાચાર લખાઈ આવ્યા. સોરાખ તરફથી તેઓને પાછી
કશી ખબર મળી નહિ. તેઓને ખબર પડી શકી નહિ કે તે હજી
સુધી માંદો હતો કે સાજો થતો ગયો હતો. તે જીવતો હતો કે તેની
જીંદગીનો અંત આવી ચુક્યો હતો તે કોઈ જાણી શક્યું નહિ.
તેઓને કોઈ વાતની ખબર પડી શકી નહિ. અને એ આતુરતા
અસહ્ય થઈ પડી. મેહરાંની તખીયત ઉપર એ આતુરતાએ ઘણી
માઠી અસર કરી. જે કે તે કોઈ એકદમ ભય ભરેલી માંદી તો
નજ પડી ગઈ, પણ તેણીનું ભરાવદાર આંગ પટણું થતું ચાલ્યું ને

તે બધી ક્ષેવાતી ગઇ. તેણીનો સુખી સોહામણો ચેહરો દુઃખી કાઢેલી અને શીકકો મારતો ગયો—તે હંમેશા સોરાળનો વિચાર કર્યા કરતી. પેલી કરમાયેલી ઘંખલીને તેણીએ સંભાળથી એક લોકેટમાં મુકી, અને તે લોકેટ સદાકાળ તેણીની છાતી ઉપરની ઉપર રહેતી. તે એક અધીરી માતાની માફક એ લોકેટની સંભાળ અને કાળજી કરવા લાગી. અરે ! વાંચનાર, આયંદે વખત એવો બી અબો કો જ્યારે તે સોરાળનાં વિચારો સીવાય બીજા કાંઈપણ વિચારો વિચારી શકી નહિ—તેની દરેક ધંધલા, તેની દરેક મરજી, તેની દરેક મુશ્કેલી હવે એકવાર પાછી સોરાળને મળી અને તેને તોટ બાઝીને પ્યાર ભરેલા સપુનો કહેવાનાં મધ્યબીંદુમાં આવી અટકી.

એમ મહીનાંઓ ઉપર મહિનાંઓ પસાર થઇ ગયા-પણ સોરાળની તરફથી કશી ખબર આવી નહિ. મેહરાં તો ખાવાપીવા, ફરવા હરવા, મોજ મગ્નહ કરવાનું બધું મુકી છુટી—તે ગંભીર ધુંધસ; ગમગીન અને ગમખવાર બની ગઇ. બિચારા સર મેહરનોશજી માતખરનો તો અવતારજ છુટી પડ્યો હતો; તેવણુ બેવડી આગે બળી મરતા હતા. દોરાબ જે આ આગમયનો માર્ય એપ્રીલમાં ધંગલાન્ડ તરફ ઉપડી જનાર હતો તેણેબી હાલને કાળ તો ઉપડી જવાનો વિચાર માંડી વાળ્યો, અને તે બી હવે જરા લગાર સાલેસ બન્યો હતો.

આયંદે બખતાવર પારસી કોમનાં નવાં વરસનો હીંગામ આવી પુગ્યો.

“મહિનાંઓ થયા આપણે બધા દલગીર છીએ,” દોરાબે કહ્યું.
“હું જાણું છું કે તમે લોકો બધાં અમેરીકાથી કાંઈ ખબર જાણુવા

આતુર છેઓ. મને તમારી ગમખ્વારીમાં ખરાં દીલની દીલસોઝી છે. પણ હીંદુસ્તાનમાં પટેટી તો મેં કાંઈ ઘણું વરસ થયાં સારી રીતે ગુઝરી નથી-તેથી આય વખતની પટેટી તો માહરે મગ્ગહની એન-એય કરવીજ જોઈયે. હું તો હવે ચાલી જવશ, તેથી પટેટીનાં દીવસે તો આપણે માતખર માહાલ ગાજવોજ જોઈયે.”

અને જો કે સર મેહરનોશજીનો જીવ ખેચેન અને ઉદાસ હતો, જો કે તેવણની દોકરીનું દીલ તુટી ગયેલું હતું, છતાં તેઓ તેની ધચ્છાને તાખે થયા.

+

+

x

સૌથી પેહલી આપણી કીર્તીવંત પારસી કોમનાં એક નવાં શરૂ થતાં સાલનો દીવસ હતો—એક નવો રોજ, જેને આપણે એક કમનશીખ બૂલની અસરતળે પટેટી તરીકે પીછાણ્યે છીયે તે શુભાગ્ય નવા રોજની ખુશાલીમાં ધરેધર રંગરાગ, ખુશી ખુરમી અને સુખ આપાદી નજરે આવતી હતી. આ નાનકડી કથાનાં સૌથી, પેહલ્લા શરૂઆતનાં સફાઓ ઉપર જે રંગરાગ ચીતારવામાં આવ્યો હતો તેનોજ એક હુબહુ ચીતાર સેવટનાં સફામાંની પાછો રજુ થાય છે. ગોરા, શુરા, વીરા જરથોસ્તીઓનું તે એક નવું વરસ હતું. અને તે ખુશાલીભર્યો સમો ઠામઠામ અને ઠેરઠેર જરથોસ્તી પારસીઓ બધી આગલી પાછલી, કાળું ગમખ્વારીભર્યું વીસરી જઈ તેનાં ખરા આકારમાં ભોગવતા હતા.

“માતખર માહાલ” પણ આજે હંમેશ કરતાં વધારે મોટા રંગ રામમાં રમી રહ્યો હતો, માંહેનાં ભાગમાં વધભવ અને દમામ સીવાય

કશું નજરે આવતું હતું નહિ, ખુશી ખૂંટી તે ગંગવર પાદશાહી મકાનનાં ખુણેખુણામાં પ્રસરી રહેલી હતી. ‘માહાલ’ સુખી આનંદી એહરાઓથી સ્ત્રીકાર થઇ ગયો હતો. એક ખુશાલીભર્યાં નવાં વરસનો પેહલો દીવસ મોટી ખુશાલીથી ઉજવવા માટે સર મેહેરનોશજી માતખરે પોતાનાં ભત્રીજાની મરજી સાચવી હતી, તે જર કે જેહ-મતની તેવણે કશી બી વાણ ન કરી હતી. તેવણે સંખ્યાબંધ પહેરા-ણાએને નોતર્યા હતા, અને તે પુરાણું મકાન હસ્તે, ગાયન અને મોજશોખનાં સરોદથી ગાજીને ગણગણી રહેલું હતું.

તે આખ્યા ઘેરમાં ફક્ત એકજ શોકાતુર એહરો નજરે આવતો હતો. અને તે તે એરોનેટની બેટીનો હતો. ધાતકી આતુરતા અને મારી નાંખે તેવી અણુધનતાનાં લાંબા, જફાકારક અકવાડીયાંઓ વહી ગયાં હતાં, તે છતાં તેણીનાં ભરથાર તરફથી કશી બી ખબર આવી ન હતી. તે મરી તો ગયો નજ હતો-તે વાસ્તે તો દરેકજણ ખાત્રીપૂર્વક જણાવું હતું; પણ ત્યારે તે લખતો કાંય નહિ હતો? તેઓએ આજ લાંબો વખત થયાં તેની મારફતે સમજ્યું શા વાસ્તે ન હતું? એક બયાનક વિચાર મેહરાંને આવ્યો. કાંય નહિ કદાપી તે જીવતો રહેવા પામ્યો હોય તેથી તેણી દલગીર ને દુઃખી થતી હોય એવું માની તે પોતાનું નામ ઠામ બોળીઆલી બેઠો હોય? કાંય નહિ તે તેણી વાસ્તે એવું અપજશમર્યું વિચારતો હોય? પણ જેખી હોય તે, હવે પોતાના ભરથાર વગર ખરે મને કાયર થઇ ગયેલી અને દુઃખી જેવી બની ગયેલી મેહરાં માતખરે પોતાનાં મનથી વિચારતી—કાઈખી સારી યા માઠી ખબર આવ દયાહીણ

આતુરતા અને કમકમાત ઉપજવનારા અયોગસપણાં કરતાં તો ઘણી વધારે બેહતર હતી !

આટલા દુઃક સમયમાં પોતાની જીંદગીથી ધરાધમરાધ ગયેલાં તે રૂપસુંદરી, બેચેન અને બેખર થયેલી જેવી, ગમગીન ગમખ્વાર અદાએ પોતાનાં ખાવીંદોળ ખ્યાલ કરતી આજનાં આ સંપ્રકતા રોજ તદન એખલી નીચે બાગમાં ઉતરી પડીને એક ખુણામાં આવીને બેઠી હતી. તેની યાદ તેને હરપળ સતાવતી રહી હતી. જાગ્રત અવસ્થામાં કે ઉંઘમાં, વાત કરતી વખતે કે સ્વપનાંઓમાં, ચાલતાં હાલતાં, ખાતાં પીતાં તેની અને તેનીજ એક ગમખ્વાર યાદે તે તો ગોચા બેખર બની ગઈ હતી—ખરી વાત હતી કે તેણીનાં જીમર માંખી પ્યાર ઉતપન્ન થયો હતો, પણ તે પ્યારનો જોશ અને જોરસો એટલો તો જોરાવર દીન પ્રતીદીન થિતો ગયો હતો કે હવે પોતાની જીંદગીને વધુવાર તકાવી રાખવાનું તે માહયુબોની માહયુબને ઘણું મુશીબતભર્યું લાગ્યું. તેનાં પ્યાર વગર જીવવાની તે હવે સખરદબ્બર આશા મુકી બેઠી હતી !

આજે નવરોઝ (જેને આપણે લુલ્લુ ભરેલી રીતે પરદી કહીએ છીએ તે) હતો. થોડાં વરસોની તે નવરોઝ મીઠી મેહરાંને યાદ આવી કે જ્યારે તેણી સઘળી ચીંતાથી મોકળી અને એક પંખી જેવી સુખી સુખ્યારી અને આનંદા હતી, તે રળીયામણાં દીવસનું મ્યુઝીક તેને દુઃખ દેવા લાગ્યું, ‘સાલ મુબારક’નાં સુખભર્યા સખુનો તેણીને સતાવવા લાગ્યા, હસમુખા સુખી ચેહરાઓ તેણીને પજવવા લાગ્યા. તે ક્યાં હતો, કે જે હાલમાં અત્રે ઘણીપણાંની સત્તા અને હાકેમીથી

અહીં હોવો જોઈતો હતો ! તે જ્યાં બેસી હતી ત્યાંથી ઉઠી ગઇ, કેમજે રમતપણ અવાજો તેણીનાં કાને આવતા હતા અને તે તેણીથી સહન થઇ શકાયા નહિ. તે ત્યાંથી ઉઠીને જતી રહી, હસવાં અને માયનોનાં સરોદથી કેઠે દુર. દુર કે જ્યાં તે સુખી જીવેના આનંદી હરવાં તેણીનાં કાને આવી શકે નહી. તેણી વાસ્તે તે સુટેપ્લ કમપેન્યનસ ન હતાં. તે કે જેણે એક ઉમરાવ જેવા ભરથારને પોતાની ઉમેદગાંથી એક સુખાંધભર્યાં તુમાખીપણા વડે સદાનો દુર કરી નાંખ્યો હતો. તે જતી રહી, અને એક જાડી શેલ વિટાળીને પેલા મોરનીંગ રૂમ નજદીક કનઝરવેટરીમાં બટકયા કીધી—તે જગા કે જ્યાં તેણીનાં ભરથારે તેનાં હાથોને સેવટની ચુમી લીધી હતી અને સેવટની સલામ ધમ્મી હતી.

તે ત્યાં બટકી—એખલી દુઃખી અને તુટેલાં દેમાગે તેનો વિચાર કરતી કે જે બિચારો તો હાલમાં કોણુ જણે ક્યાં અને કેવી અફસોસ ભરેલી અવસ્થાએ હશે ! તે વખતે તે ચાતુરીનાં જીગરમાં સોરાખ વાસ્તે બધો ઉરપુર પ્યાર ઉભતો હતો—તે આકાશ ભણી જોઇ ભીંજાએલી આંખોએજ તે વાહાલા એહરાની ગમખવાર યાદ કરતી હતી, જેટલાં સર મેહેરનોશજી માતખર ત્યાં આવ્યા. તેવણુની રીતભાત બધી ઉતાવળી અને ઉશકેરાયેલી હતી—તેવણુ કોઇ ઘણી વિચિત્ર રીતે ગુચવાડો પામેલા જણાતા હતા.

“ મેહરાં, ” તેવણે કહ્યું—“ અહીં એખલી આવા રૂડા દીવસે ! ”

“ હા, પપા, એખલી, ” ગમખવાર મેહરાંએ જવાબમાં ગદમદીત કંઠે કહ્યું. “ આજનો દીવસ ખુશાલીભરેલી રીતે પસાર કરવા સાઈ સોજાજીની જરૂર છે. ”

“ખરી વાત, ખરી વાત, સોરાયજી જોઈયે;” અને પછી તેવણ એક નાનું ગુચવાડાબરું હસ્તુ હસ્યા. “મેહરાં,” તેવણે અચાનક ઉમેર્યું, “હું જાણુવા માંગુછ કે એક મોટી અનન્યખી ખમવા વાસ્તે તું પુરતી જોરાવર છે કે નહિ ? તુને મળવા કોઈ ખોટી શાય છે.”

મેહરાંનું જીગર મોટી ખુશાલીનાં ધનકારાએ તેની છાતીમાં ધ્રજ્યું, કેમજે તે પળે તેણીની સમક્ષ પોહળા કીધેલા હાથે સાથે, આંખોમાં દુન્યા બરનાં પ્યાર અને ચેહરામાં એક ઇશ્વરી પ્રકાશે જોતો તેણીનો ખાવીંદે સોરાય ઉભો હતો !

“મેહરાં, માધ વાધક ! મેહરાં, માધ લવ !” તેણે પુકાર્યું; અને તેજ પળે ખારણું ઢંકવાનો અવાજ આવ્યો ને તેઓ એખલાં પડ્યાં, એ લગન પછી ઘણા દુંક અરસામાં વિખુટા પડેલાં ઘણી ઘણીઆણી.

ખુલંદ જીગરનાં તે ઉમરાવ ઘણીનાં ખવાયેલા ચવાયેલા સોરા-યેલા લુટાયેલા ચેહરા ઉપર આતુર મોહઅતની સ્વર્ગીય લાઇટ સીવાય કશું બી ઝળકતું ન હતું, જ્યારે તે નવજીવાન ઘણીઆણી તો આય અણુધારેલી અનન્યખીની ખુશાલી હેજળ એટલી બધી તો સકમઅકમ બની ગઇ હતી કે પોતાની ગમે તેવી કોશેશ છતાં તે કાંઇખી ખોલી કે હીલચાલ કરી શકી નહી. અનન્યખી અને ખુશાલીથી તે ખીલકુલ બેફામ ને દીગમુઢ બની ગઇ.

“મેહરાં, માધ ડારશીંમ,” તે ખાવીંદે જારી રાખ્યું, “હું તુને એકવાર પાછો જોયા વગર મરી જઈ નથી શકયો-તાહરા મીઠા હેઠો વાટેથી તું માહરે માટે કાંઈ નહિ તો માયાથી વત્સારતી બી ઘમંજ

એ જાણ્યા વગર જાણે અને માહરી મરજી ઉપરાંત મોહત સાથે
 બળતવારી ખેંચવી પડી હતી. એહ, માહરી ડારલીંગ, મેં રેતીનાં
 રણો ખેડ્યાંછ, મેં પાહાડ પથરો વટાવ્યાછ, ધાડાં કાળાં બીઠામણાં
 જંગલો વેડ્યાંછ, પોહળા વિશાળ માહાસાગરો ખેડ્યાછ, મોહત-ભરાધ
 છુપાધ બેઠેલા માહરાં મોહતને શોધવા, પણ માહરો પ્યાર એટલો
 મોટો છે, એટલો અગાધ છે કે તેને માહરી રાજપુશી ઉપરાંત મને
 જીવતો રાખ્યોછ । તેણે મને જોર અને કૌવત આપ્યુંછ, જ્યારે હું
 તો નાતવાની મોહત વાસ્તે શોધતો ગયો હતો; તેણે મને અહીં
 હજારો માધલોનાં તદ્દાવતેથી લાવીને નાંખ્યોછ, જ્યારે હું તો
 જાણુંછ કે તાહરે મને કેહવાનું કશું નથી. હું પાયા વગરની આશાની
 પાંખો ઉપર ઉડી આ'યોચ, કે જ્યારે આશા માહરે વાસ્તે કરી નથી.
 એહ, મેહરાં, તાહરા પ્યારે મને એવો દીવાનો બનાવ્યોછ કે જે
 ઘેલાપણાનું દુઃખ માહરી જગે કોઇ બીજે હતે તો કદી બી સહન
 કરી શકતે નહિં.”

મેહરાંએ તેના હોઠો ઉપર પોતાનો હાથ મુકી તેને ચુપ કર્યો.

“એક બીજે બોલ બી વધારે ના બોલતા, સોરાખ, જ્યાં સુધી
 તમે મને સંપુર્ણ સમજી લેઓ ત્યાં સુધી-જ્યાં સુધી મને કેહેવાનું
 છે તે હું કહી રહું ત્યાં સુધી,” તે પરીપેકર નાઝનીને સાવધ થતાં
 ધીમા, મધુર, મંજુલ અવાજે કહ્યું. “હું માહરી નિર્દયતા, માહરી
 બેદરકારી, માહરી તુમાખા વાસ્તે પાર વગરની દલગીર છું. હું
 એ સઘળાં વાસ્તે ધણી પસંતાઉંછ. હું, લોકો કેહછ, અણહદ મગરર
 અને તુમાખી છું, માહરં સમજો, અને સમજીને એ વાત સાચી

માનજો. સોરાખ, માહરા ખ્યાર, હું જેટલી માહરાં તોખમ, માહરી સ્થિતી, માહરા પૈસા અને દરેક ચીજ વાસ્તે મગરૂર નથી તેટલી તમારી ધણીઆણી તરીકે મગરૂર છે. હું તેને વાસ્તે મગરૂર છે. કેમજે આખખી દુન્યાનાં એક સઉથી ઉમદા જગરનાં ધણીની હું મોહરદાર થવા ભાગ્યશાળી થયેલી છે. હું મગરૂર છે કે તમે મને એટલી બધી આહોહ, સોરાખ.”

સોરાખ પોતાના કાનો ઉપર ઇતખાર રાખી શક્યો નહી. શું તે આ બધા શબ્દો તેની મગરૂર ઠંડી ધાતકી ધણીઆણીના મોહમાથી ઉચારેલા સમજતો ઉભો હતો, કે જેણી તેનાં તરફ હદ વગરની નીર્દય બની હતી? તેને તેનાં કાનો ઉપર જાણે ઇતખાર આવી શક્યો નહી.

“હું એ માની શકતો નથી,” તેનાં એહરા ઉપર એક મોટી ખુશાલીની લાઘટ ઝમકી રહી, અને તેણે કહ્યું. “તે સાચુ હોઈ શકે નહી, શું એ બધું તું ખોલેછ-માહરી તુમાખી ધણીઆણી-આખખા પુનામાં સાથી મગરૂર લેખાતી માતખરની મેહરાં?”

“હા—હું, તમારી ધણીઆણી, તમુને માહરી મગરૂરી, માહરી ગેરસલુકાઈ. માહરી મુખાઈ માફ કરવા દેહુંછ. હું સાચી અમીરાત પારખતાં હવે શીખીછ. માહરી તમામ જીંદગી હું તમારી સેવામાં અર્પણુ કરુંછ, માહરૂં આખખુ જગર તમારૂં અને તમારૂં એખલાનું થયેલું છે, અને મોહત સીવાય હવે આપણે પાછાં કદી બી છુટાં પડવાનાં નથી.”

અને તે બખતાવર નવા વરસનાં એક પેહલ્લા નવા સુભાગ્ય દીવસે જ્યારે સારી ખલક ખુશાલીમાં ગળાં સુધી ગરક ગઈ હતી, જ્યારે માતખર માહાલ નિર્દોષ મળહ અને સુખખર્ચાં દરવાંથી

ગાજવાજી રહ્યો હતો ત્યારે સોરાળનાં જીગરની એક સૌથી મોટી મુરાદ ખર પડાવી. તેની મગર મોહરદારે તેણીનાં ગોરા ભરેલા હાથે તેની ગરદ ની અળુખાળુ વિટાળ્યા, અને સાચાં હૃતથી બોલી.

“હું તમને આખરે ચાહતાં શીખીછ, માહરા ભરથાર !”

અસ હવે જાસ્તી શાની જરૂર છે, પ્રીય વાંચનાર ? સોરાળે તેની વરસોની એક નહિં બનવાળેગ મુરાદ પાર પડેલી જોઇ છે, અને તેને હવે જ્યાદા કશું જોઇતું નથી, ત્યારે હવે આપણને બી જાસ્તી માંગવાની કે તે એકઠા થયેલાં જાંડાંની આગળ જ્યાદા થોળ વાની જરા બી અગત્યતા છે ? ખચ્ચીતજ, નહિં. તે પ્યારભરેલાં જોડાંને લાંબા આયુષ્ય અને તન મન ધનનાં સુખ તથા નેકીભર્યાં વફાદાર બાળ ગોપાલની ચેહલમેહલથી ગાજવાજી રેહતા એક સુખી સંસાર વારતેની ખરાં જીગરની દુવા ગુજરી આમીનનાં એક અંતઃકરણ પુર્વક ઉદગાર સાથે, હું તેઓથી તેમજ મેહરબાન વાચનારાં સાહે-બોથી પણ રખસદ ચાહીશ.

સલામ ! વાહલા સોરાળ અને મીઠી મેહરાં, તમારા પરજ્યા સંસારનાં આ નવા સફામાં તમને સુખથી છોડી જતાં ખુશાલીથી ધડકતાં જીગરે હું તમને ધણીધણી સલામ ધચ્છું છું. સલામ ! માહરાં કદરદાન મેહરબાન વાંચકો આ મીસકીન કલમ, તેની આ મેહનતનું પરીણામ શરૂઆતથી સેવટ સુધી વાંચવા માટે તમારા ઉપકારમાં પોતાનું નાચીક શીર નમવી તમને પણ પાછાં એકવાર મળ્યે તેટલાં સન્નમ ધચ્છે છં. ટ-ટા !

.સમાપ્ત.

